

Hieronymus

Lietuvos literatūros
vertėjų sąjungos
žurnalas

Rigveda X.71
Pažinimas

Bhasa
Sapne regėtoji Vasavadata

Hušang Golširi
Mano nirvana

Džuang Džou
Laisvės kelionė
Daiktų vienovė
Rudens potvyniai

AZIJOS LITERATŪRAI
SKIRTAS NUMERIS

2016

02

ISSN 2538-6670

Hieronymus

Lietuvos literatūros
vertėjų sąjungos
žurnalas

Turinys

Redakcijos žodis

7 Austėja Merkevičiūtė. 2016-ieji – Azijos šalių literatūros metai

Indija

15 Moteriškosios dievybės vedose

Parengė ir vertė Šarūnas Šimkus

37 Rigveda X.71. Pažinimas

Vertė Vytis Vidūnas

43 Bhasai priskiriama „Sapne regėtoji Vasavadata“

Vertė Valdas Jaskūnas

79 Lingvistas filosofas Bhartriharis ir jo traktatas „Apie sakinį ir žodį“

Parengė ir vertė Gerda Ana Melnik

91 Mamta Kalija. Žodžiai

Vertė Kristina Luna Dolinina

101 „Buvau savo rogėse“

Vertėją Žanetą Markevičienę kalbina Kristina Luna Dolinina

Tibetas

109 Dungcorepa Vėlesnysis. Samsaros ir nirvanos atskyrimas ir septynios giliosios jogos-brangenybės

Vertė Algirdas Kugevičius

Iranas

135 Hušang Golširi. Mano nirvana

Vertė Daina Bušeckaitė

159 Ali Abdolahi. Eilės

Vertė Austėja Merkevičiūtė

Kinija

167 Džuang Džou. Džuangdzi (fragmentai)

Vertė Julius Vaitkevičius ir Karolina Kaniušėnaitė

Pietų Korėja

197 Kim Rjorjong. Per plauką (romano „Oandukas“ ištrauka)

Vertė Eglė Petrauskaitė

Japonija

209 Riunoskė Akutagava. Vieno kvailio gyvenimas (ištrauka)

Vertė Nina Ždanovič

215 Jasunari Kavabata. Mylimųjų savižudybė

Vertė Gabrielė Grochovskytė

219 Šiniči Hoši. Dvi miniatiūros

Vertė Elena Tarvainytė

225 Haruki Murakami. Kur dingę vargšai?

Vertė Miglė Dumšaitė

231 Hiromi Kavakami. Meškų dievas

Vertė Emilija Pimpytė

2016-ieji – Azijos šalių literatūros metai

Nuo 2013 m. Lietuvos literatūros vertėjų sąjunga kasmet skelbia literatūros kuria nors kalba metus. Jau apžvelgę netolimų kaimynų – lenkų, ukrainiečių, vengrų – literatūrą, šiomet atsigręžėme į kur kas tolimesnius regionus ir 2016-uosius paskelbėme Azijos šalių literatūros metais, skirtais literatūrai hindi, japonų, kinų, korėjiečių, persų, sanskrito, tibetiečių ir turkų kalbomis.

Lietuvos istorija nebuvo palanki Azijos kalbų studijoms. Nors jau 1810 m. Vilniaus universitete įsteigta Rytų kalbų katedra, o 1822 m. siūlyta steigti ir Rytų kalbų institutą, šie anuomet itin pažangūs projektai buvo užgniaužti. Tarpukario Lietuvoje Azijos studijos taip pat nesulaukė institucijų palaikymo, o sovietų okupacijos metais Maskvos kontroliuojamos Lietuvos aukštosios mokyklos ir visai buvo praradusios galimybę plėtoti Azijos kalbų ir kultūrų pažinimą. Tad sąlytis su šiomis tūkstantmetėmis kultūromis ir jų literatūros kūriniais buvo įmanomas arba pavienių entuziastų pastangomis, arba per tarpines kalbas.

Padėtis pasikeitė atgavus nepriklausomybę, kai atkūrus Rytų kalbų studijas Vilniaus universiteto Orientalistikos centre Lietuvoje pradėti rengti šių kalbų specialistai. Vėliau Azijos studijų centras įsteigtas ir Kauno Vytauto Didžiojo universitete, tad vertėjų, galinčių versti Azijos šalių literatūrą iš originalių šaltinių, vis daugėja.

Įdomu, kad Lietuvoje labiausiai žinoma mums tolimiausios Azijos šalies, būtent Japonijos, literatūra. Japonų literatūros istorija Lietuvoje skaičiuoja jau šimtą dešimtus metus: 1907 m. spaustuvininkas ir leidėjas, Lietuvos nepriklausomybės akto signataras Saliamonas Banaitis iš rusų kalbos vertė ir S. Vaitiekupiuno slapyvardžiu išleido septynias populiarias japonų pasakas. Japonų pasakų vertimo tradicija Lietuvoje gyva iki šiol, nauji, dar negirdėti tekstai vis dažniau prabyla lietuviškai tiesiai iš originalo kalbos. Pasakų rinkinių ir apysakų vaikams iš japonų kalbos yra vertę Arvydas Ališauskas, Romualdas Bajarūnas, Vytautas Dumčius, Dagija Kugevičiūtė, Kotryna Šešelgytė.

Šiandien lietuviškai galime skaityti bemaž 90 pavadinimų japonų grožinės literatūros knygas, tarp jų – daugiau nei 30 autorių kūriniai. Japonų literatūros vertimų Lietuvoje aukso amžiumi galima vadinti XX a. septintą–aštuntą dešimtmetį ne tik dėl vertimų gausos (paminėsime tik Kobo Abės (Abe Kōbō), Riūnoskės Akutagavos (Akutagawa Ryūnosuke), Jasunario Kavabatos (Kawabata Yasunari) vertimus), bet ir dėl pirmų vertimų iš originalo kalbos (keletą japonų prozos kūrinių anuomet vertė Arvydas Ališauskas). Pastarąjį dešimtmetį labiausiai tiktų vadinti Murakamio bumu: iš 48 ši dešimtmetį išleistų japonų grožinės literatūros kūrinių net trečdalį sudaro Murakamio vertimai, taip pat ir iš originalo kalbos (pastaruosius parengė vertėjos Jurgita Polonskaitė, Ieva Susnytė, Gabija Čepulionytė). Minėtieji japonų autoriai, taip pat Džiuničiras Tanidzakis (Tanizaki Junichiro) ir Banana Jošimoto (Yoshimoto Banana), kurio du romanus iš japonų kalbos vertė Indrė Baronina, yra dažniausiai į lietuvių kalbą verčiami ir daugiausiai skaitomi.

Lietuvių skaitytojai pamėgo ir japonų poeziją. 1991 m. išleistame Pasaulinės literatūros bibliotekos tome „Senovės Rytų poezija“ pristatyti Donaldo Kajoko, Jono Juškaičio ir kitų poetų iš tarpinių kalbų versti 24 japonų poetai (tarp jų Bašio (Bashō), Busonas (Buson), Isa ir kt.). 1999 m. pasirodė pirmoji iš originalo kalbos Vytauto Dumčiaus versta japonų poezijos (haiku) rinktinė „Drugelis sniege“, vėliau to paties vertėjo parengtos rinktinės „Paparčio šventi ženklai“ ir „Šimto japonų poetų eilės“. Lietuvoje jos sukėlė tikrą haiku „epidemiją“.

Sanskritas ir senosios Indijos kultūra Lietuvoje sulaukė didžiulio susidomėjimo jau XX a. pradžioje, bet specialistų, galinčių versti senosios Indijos literatūros tekstus iš originalo kalbos, ilgą laiką nebuvo. Pasirodė vertimų iš tarpinių kalbų – vokiečių, anglų, lenkų, rusų. 1923 m. lietuvių literatūros klasikas Jonas Mačiulis-Maironis paskelbė pirmuosius „Rigvedos“ himnų vertimus į lietuvių kalbą (veikiausiai iš lenkų kalbos). Minėtinas ir Vilhelmas Storosta-Vydūnas, labai įtaigiai išvertęs Bhagavadgytą (vertimas išleistas tik 1947 m., nors pradėtas dar iki Antrojo pasaulinio karo). Prieškariu pasirodė ir pirmasis vertimas iš originalo – Ričardo Mirono parengti „Dvylika Rig-Vėdo himnų“ (1939).

Po Antrojo pasaulinio karo sovietų okupuotoje Lietuvoje sanskrito ir Rytų studijos netoleruotos, kartais net persekiotos. Daugiau vertimų pasirodė tik atkūrus nepriklausomybę. Pirmiausia minėtinas to paties R. Mirono parengtas ir 1990 m., t. y. praėjus 11-ai metų po vertėjo mirties, pasirodęs „Pančatantras“ vertimas iš originalo. 1991 m. išleistas Pasaulinės literatūros bibliotekos tomas „Senovės Rytų poezija“ su vertimais iš tarpinių kalbų: Kornelijus Platelis vertė Rigvedos himnus, o Alfonsas Bukontas – Bhagavadgytą (1999 m. išleista atskira knyga). Bhagavadgytos vertimą savo konfesinėms reikmėms yra išleidę ir Lietuvos vaišnavai (Krišnos sąmonės organizacija). Minėtina taip pat 1998 m. išėjusi Romualdo Neimanto knygelė „7 „Rigvedos“ himnai apie pasaulio sutvėrimą“.

1999 m. pasirodė Antano Andrijausko parengtos „Estetikos istorijos antologijos“ I tomas. Greta vertimų per tarpines kalbas čia skelbiami senovės Indijos estetikos veikalų fragmentai, kuriuos iš sanskrito vertė Audrius Beinorius, Valdas Jaskūnas ir Vytis Vidūnas. Jau antro leidimo sulaukė A. Beinoriaus verstos Upanišados (2006). V. Jaskūnas parengė Džajadevos „Gytagovindos“ vertimą (2012). Prisimintinas ir A. Beinoriaus parengtas klasikinio budizmo teksto „Dhammapada“ vertimas į lietuvių kalbą iš pali kalbos (2005).

Jau XVII a. Kinijoje darbavosi jėzuitų misionierius Andrius Rudamina, jėzuitų kolegijos prie Vilniaus akademijos ir universiteto auklėtinis, svariai prisidėjęs prie knygos kinų kalba „Pasikalbėjimas su kunigu“ (*Kouduo richao*) rengimo, tačiau pirma kinų literatūros knyga lietuvių kalba išleista tik 1935 m. Tai buvo XIX a. pradžioje Vakarų Europos kalbomis pasirodęs anoniminis kinų romanas, iš vokiečių kalbos verstas ir pavadinimu „Ju-Kiao-Li: kinų šeimos romanas“ išleistas Prano Razmos.

Pokario metais, iki pat vadinamosios Kinijos kultūrinės revoliucijos 1966 m., Lietuvoje leista daug kinų pasakų ir literatūros vaikams, taip pat modernistų klasikų Mao Duno (Máo Dùn), Lu Siuno (Lǔ Xùn) ir Lao Šė (Lǎo Shě) vertimų iš rusų kalbos. Po ilgokos pertraukos 1986 m. Pasaulinės literatūros bibliotekos „XX a. Rytų prozos“ tome paskelbtas pluoštas Lu Sinio apsakymų ir Lao Še romanas „Užrašai apie Kačių miestą“. 1991 m. „Senovės Rytų poezijos“ tomas supažindino Lietuvos skaitytojus su garsiausių III–XI a. kinų poetų (Tao Juanmingo (Táo Yuānmíng), Vang Vejaus (Wáng Wéi), Li Bo (Lǐ Bó) ir kt.) vertimais iš rusų kalbos, parengtais Alekso Dabulskio ir Vytauto P. Bložės. 1994 m. pasirodė Zitos Mažeikaitės iš vokiečių kalbos versti Konfucijaus „Apmąstymai ir pašnekesiai“. Ir tik 1997 m. išleistas pirmas senosios kinų raštijos vertimas iš originalo kalbos – Dalios Švambarytės parengtas „Laozi“, o 2011 m. Agnė Biliūnaitė lietuviškai prakalbino Nobelio literatūros premijos laureato Gao Singdziano (Gao Xingjian) „Dvasių kalną“.

Vertimų iš tibetiečių kalbos istoriją Lietuvoje iš esmės kūrė vienas žmogus – Algirdas Kugevičius. Mokytiis tibetiečių kalbos jį paskatino domėjimasis budizmu. Sužinojęs apie Ulan Udėje (Buriatija) tebeveikiantį budistų vienuolyną (dacaną), 1979 m. jis išvyko į Užbaikalę. Ten atsitiktinai sužinojo apie kitą dacaną Čitos srietyje, Aginsko buriatų nacionalinėje apygardoje. Apsigyvenęs Aginske, jis pustrečių metų mokėsi tibetiečių kalbos, lankydamasis pas vieną dacano lamą. 1982 m. grįžo į Kauną ir, paskatintas anuometinio Leningrado budistų, ėmėsi versti Džė Conkapos (Rje Tsong kha pa) veikalą „Didieji nušvitimo kelio etapai“ (Lamrim) iš tibetiečių į rusų kalbą.

1991–1992 m. pirmi A. Kugevičiaus vertimai iš tibetiečių į lietuvių kalbą paskelbti savaitraštyje „Literatūra ir menas“ ir žurnale „Krantai“. Dauguma tų vertimų įėjo į 1994 m. jo paties lėšomis išleistą „Mažosios Tibeto budizmo antologijos“ pirmą tomelį. Paskui parengti dar du šios antologijos tomeliai, „Tibeto mirusiųjų knyga“ (jau sulaukusi net trijų leidimų), „Galingieji tantras meistrai: aštuoniasdešimt keturių sidhų gyvenimai“, „Tyrojo krištolo vėrinys: tibetiečių medicinos vaisinių žaliavų žinynas“, Džė Conkapos „Nušvitimo kelio etapai: vidutinės apimties Lamrimas“.

Į lietuvių kalbą verstus korėjiečių ir turkų literatūros kūrinius galima suskaičiuoti pirštais.

Gana trumpa šių kalbų literatūros vertimų istorija Lietuvoje aiškiai skyla į du etapus: iki ir po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo. Iki nepriklausomybės Lietuvoje daugiausia buvo verčiami Šiaurės Korėjos rašytojų kūriniai iš tarpinės rusų kalbos. Tiesa, pasitaikė ir išimčių, kaip antai 1977 m. išleistas Džiosono dinastijos XVII a. rašytojo ir politiko Kim Mandžiungo (Kim Manjung) „Devynių sapnas debesyse“ vertimas.

Iš turkų literatūros, neskaitant pasakų rinkinių, sovietmečiu išleisti tik 6 grožinės literatūros kūrinių vertimai iš rusų kalbos – 5 realistiniai romanai ir „romantiškuoju komunistu“ vadinamo Nazimo Hikmeto lyrika. Nepriklausomybės metais iš pradžių sulaukėme tik pakartotinių tų pačių kūrinių leidimų. Vertimų padėtis pasikeitė tik 2005 m., išleidus pirmą vertimą iš originalo kalbos – Galinos Miškinienės versta Orhano Pamuko „Juodąją knygą“. Paskui pasirodė tos pačios vertėjos parengtas Ayşe Kulin romanas „Sevdalinka“, Halinos Kobeckaitės versta Reşato Nuri Güntekino „Čiauškutė“. Galiausiai net keturis Orhano Pamuko romanus iš turkų kalbos vertė Justina Pilkauskaitė-Kariniauskienė. Matyt, minėtini ir, deja, ne iš originalo, bet iš anglų kalbos skirtingų vertėjų pastaraisiais metais versti trys jaunesniosios kartos turkų rašytojos Elif Şafak romanai.

2005 m. sulaukėme ir pirmojo vertimo iš korėjiečių kalbos: „Gražiausias Korėjos pasakas“ vertė Dzinseokas Seo (Seo Jinseok). Po 2010 m. pasirodo jau ir Pietų Korėjos rašytojų kūrybinių vertimų iš originalo. Matyt, geriausias būdas supažindinti skaitytojus su menkai žinoma literatūra – atrasti ką nors bendra. Tai liudija ir trys naujausi vertimai iš korėjiečių kalbos: Martyno Šiaučiūno-Kačinsko verstas Ha Ilčio (Ha Il-chi) romanas „Užupio respublika“ (2012) ir jau minėto Dzinseoko Seo verstas Kim Jongha (Kim Young-Ha) apsakymų rinkinys „Kas gi nutiko lifte įstrigusiam vyriškiui“ (2011) bei I Munjolio (Yi Mun-yol) romanas „Lietuvaitė“ (2014).

Persų kalba yra bendra trijų kraštų – Irano, Tadžikijos ir Afganistano – kalba, tačiau vadinama tose šalyse skirtingai: farsi, tadžikų kalba, dari. Beveik visa literatūra šia kalba (šiomis kalbomis) Lietuvos skaitytoją pasiekė per vertimus iš tarpinių kalbų, dažniausiai rusų.

Nuo XVIII a. į įvairias Vakarų Europos kalbas verčiamas rinkinys „Tūkstantis ir viena naktis“ vadinamas arabų pasakomis, tačiau neabejotina, kad dalis jų, taip pat viso rinkinio struktūra, yra persų kilmės. Tad persų literatūros istorijos Lietuvoje pradžia galima laikyti Martyno Jankaus spaustuvėje Bitėnuose išleistą rinkinį „Tūkstantis nakčių ir viena: arabiškos istorijos“, iš lenkų kalbos verstą Amerikos lietuvių laikraštiniuko, leidėjo ir spaustuviniuko Dominyko Tomo Bačkausko (1907 m. antra laida). Rinkinio pasakos dažnai verstos iš įvairių kalbų ir tarpukariu, ir vėliau. XX a. devintame dešimtmetyje du persų ir tadžikų pasakų rinkinius iš originalo kalbos vertė Alfonsas Zdanavičius.

Senovės persų poezija pirmąsyk suskambo lietuviškai 1931 m., išėjus didžiulės epinės Firdousi poemos „Šachnamė“ ištraukai „Rustemas ir Zorabas: persų Šachnamės epo epizodas“, pasakojančiai, kaip karžygys Rustemas per dvi dienas trukusią dvikovą nukovė Zorabą, nežinodamas, kad tai jo sūnus. Poemos fragmentą iš rusų poeto V. Žukovskio vertimo vertė viena Panevėžio gimnazijos klasė, o jų darbą taisė Gabrielė Petkevičaitė-Bitė ir Stasys Dabušis. Iš rusų kalbos versta ir 1970 m. išėjusi per dvidešimt tadžikų poetų antologija „Kalnų puokštė“, ir 1972 m. pasirodę Lino Brogos Omaro Chajamo „Rubajatų“ vertimai; juos lydėjo paskesni to paties vertėjo ir poeto darbai: Omaro Chajamo „Išminties taurė“, Hafezo „Gazelės“, Nizami poema „Leili ir Medžnūnas“. 2001 m. išėjo Rytų meilės lyrikos tomelis „Ištikimoji naktis“ su L. Brogos ir Mykolo Karčiausko vertimais. Omaro Chajamo „Rubajatų“ vertimą iš tarpinių kalbų 2002 m. išleido ir poetas Sigita Geda. 2005 m. pasirodė iš anglų kalbos versti Sa’di „Rožių sodo žiedlapiai“ (vertė Mantas Paliukas ir Algirdas Randomanskis).

Iš Lietuvoje išėjusių Irano prozos kūrinių minėtinas Iradžo Pezeškzodo (Iraj Pezeškzâd) romanas „Dėdulė Napoleonas“, satyros ir humoro šedevras, prilygstantis šauniojo kareivio Šveiko nuotykiams ir nusipelnantis pakartotinio leidimo. Su tadžikų stambiaja proza Lietuvos skaitytojus prieš kelis dešimtmečius supažindino Sadridino Aini (Садриддин Айни, Sadriddin Aini), Džalolo Ikromi (Џалол Икромӣ), Jusufdžono Akobirovo (Юсуфджон Ақобиров) romanų ir apysakų vertimai.

Indijos literatūra kuriama daugybe vietos kalbų ir angliškai. Labiausiai Lietuvoje žinomas ir nuo XX a. trečio dešimtmečio iš tarpinių kalbų verčiamas Nobelio premijos laureatas Rabindranatas Tagorė (Ravīndranātha Thākura) rašė bengalų kalba. Vertimų iš hindi kalbos istoriją Lietuvoje pradėjo 1976 m. išėjęs vieno reikšmingiausių literatūros šia kalba kūrėjų Upendranatho Aško (Upendranāth Ašk) romano „Griūvančios sienos“ vertimas. Šį romaną, o paskui ir dar keturių rašytojų – Ilačandro Džošio (Ilachandra Joshi), Jašpalo (Yashpal), Mohano Rakešo (Mohana Rākeša) ir Šanio (Śani) – romanus vertė Žaneta Urbanavičiūtė-Markevičienė, kuri iki šiol tebėra vienintelė Indijos literatūros vertėja iš hindi kalbos.

Ši apžvalga, grindžiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos darbuotojų sudaryta bibliografija, atskleidžia, viena vertus, kiek jau turime Azijos šalių verstinių literatūros kūrinių. Tad šiais metais nuodugniau pristatėme plačiajai visuomenei šį lobyną: rengėme susitikimus su vertėjais ir jų skaitymus Lietuvos bibliotekose, per radiją ir spaudą skelbėme literatūros šiomis kalbomis apžvalgas, interviu su vertėjais, pokalbius apie šių kalbų istoriją Lietuvoje ir vertimų padėtį, recenzijas.

Antra vertus, akivaizdu, kad yra daugybė visiškai neartų dirvonų, todėl kiekvienos kalbos ekspertai sudarė rekomenduojamų versti autorių ir knygų sąrašus, buvo organizuoti konkursai ir vertimo dirbtuvės pradedantiesiems ir jau patyrusiems vertėjams, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos seminarai iš šių Azijos kalbų verčiantiems vertėjams aktualiomis temomis.

Visus metus glaudžiai bendradarbiauta su Vilniaus universiteto Orientalistikos centru ir Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Azijos studijų centru.

Parengė Austėja Merkevičiūtė

Talkino Vytis Vidūnas, Jurgita Ignotienė-Polonskaitė, Algirdas Kugevičius,
Justina Pilkauskaitė, Eglė Petrauskaitė, Algimantas Litvinas

Moteriškosios dievybės Vedose

Vedos (ved. dgs. *vedās*) – apie 2 tūkstantmetį pr. m. e. senovės arijų šventikų sluoksnyje susiklostę tekstai, susiję su aukojimo apeigomis. Tai vieni seniausių žinomų tekstų, sukurti kokia nors indoeuropiečių kalba, ir apskritai vienas svarbiausių pasaulio religinių ir literatūrinių paminklų. Vedos šventikų brahmanų šeimoje būdavo perduodamos ir išmokstamos išskirtinai žodinės perdavos, vadinamos *parampara*, būdu. Šių tekstų pagrindu vėliau Indijos subkontinente ėmė klostytis dvasinės tradicijos, dabar aprėpiamos hinduizmo sąvoka. Nors pačių vedų tekstų reikšmė ilgainiui nublanko, jų autoritetas išliko – vėlesni tekstai tiesiog laikomi vedų komentarais, naujais perteikimo būdais, o pati vedų giedojimo tradicija vietomis Indijoje išlikusi nenutrūkstamai daugiau nei 3000 metų, iki šių dienų.

Pagrindinę ir seniausią vedų dalį sudaro 4 tekstų rinkiniai, arba sąvadai (*saṃhita*): Rigveda – giesmių (*ṛc*) veda, Samaveda – gaidų (*sāman*) veda, Jadžurveda – aukojimo ištarų (*yajus*) veda ir Atharvaveda – ugnies žynių atharvanų veda. Vėliau kiekvienos vedos pagrindu susiklostė atskiros mokyklos su savais egzegetiniais tekstais, įtraukiamais į atitinkamas vedas. Seniausia iš visų vedų yra Rigveda, sudaryta iš 1 028 giesmių, skirtų daugiausia tam tikrų dievybių išaukštinimui. Samaveda ir Jadžurveda – grynai apeiginiai tekstai, pasitelkiantys Rigvedos ar kitus tekstus kaip priemonę įsiminti gaidas arba ištaras. Atharvaveda, prie vedų korpuso priskirta vėliau, tai labiau maginio pobūdžio ligų užkalbėjimai, užkeikimai ir perėjimo ritualus (gimtuves, vestuves, laidotuves) lydintys tekstai.

Vedų tekstuose ryškiai atsiskleidžia vedinė mitologija – viena iš indoeuropiečių mitologijos šakų. Daugumoje vedinių tekstų šlovinamos tokios dievybės kaip Agnis, Indra, Mitra, Varuna, Ašvinai, Sūrja ir kt., dažnai turinčios aiškius atitikmenis kitose senosiose indoeuropiečių dvasinėse tradicijose.

Šiame vertime pasirinkta atskleisti ne tokią gausią, bet aiškią moteriškųjų dievybių (deivių) raišką Rigvedos ir Atharvavedos tekstuose. Vyriškųjų dievybių dominuojamame pasaulėvaizdyje deivių paveikslai dažnai susilieja į vieną dievų motinos paveikslą, visatos viešpatės, lyginamos su troškimais besimelžiančia karve (ved. *kāmadhenu* – geidamilžė). Tai gausybės, apstybės įsikūnijimas, per kurį įmanomas visų sielos troškimų išsipildymas; ši „troškimų karvė“ iš dalies atitinka Vakarų tradicijoje žinomą „gausybės rago“ (lot. *cornucopia*) paveikslą. Deivės pienas – ne tik gyvastingumo, soties, motiniškosios globos simbolis, bet ir sąmonę žindantis bei žadinantis pažinimas.

Rigveda VI.61

Sarasvatė (ved. *sárasvatī* – srūvančioji) – vedinė vandeniškoji dievybė. Tai deivė, pasireiškianti kaip nuožmus, siautulingas upės srautas, kartu ji skaidrina, įkvepia, žadina svajones, kalbą, giesmes, todėl tiesiogiai susijusi su aukojimu. Sarasvatė drauge su Ida / Ila (*idā* – atgaja, atgaiva, gyvastis) ir Mahe (*mahī* – didžioji), dar vadinama Bharate (*bhāratī* – nešėja, laikytoja), nuolat kviečiama į aukojimą. Giesmėse aukštinamas Sarasvatės dosnumas, ji plūsta, liejasi pienu ir medumi, ji lyginama su karvėmis ir su motina. Ji labai dažnai minima kartu su upėmis (*āpas*), septyniomis upėmis (*saptá síndhavas*) ir turi tokių pat savybių, kaip ir jos (gydanti, maitinanti, dosni, gaivinanti, skaistinanti, valanti), bet už jas viršesnė, tai jų motina arba vyriausioji sesuo. Antra vertus, Sarasvatė priklauso žemesniųjų dievybių asurų kategorijai (t. y. turi pirmąją šiurpinančią galią), todėl gali virsti nuožmia, naikinančia priešus, akiai ginančia savo vaikus. Ji – „ašinio mito“ veikėja (Indrai nudobus Vritrą, pasilieja upės, su jomis kartu ir Sarasvatė), todėl susijusi su Indra, vietomis vadinama žaibo arba žaibiškąja mergele. Kitąsyk manoma, kad ji pati pralaužusi Vritros užtvartą, todėl, kaip ir Indra, vadinama „vritranaike“ (*vṛtrághnī*). Šioje giesmėje būtent ir šlovinamas nuožmusis, naikinantis Sarasvatės paveikslas.

Davei galingą, kaltę šalinantį dangaus tarną
Vadhrjašvajui atnašautojui,
Kuri be paliovos rijai kaip maistą šventvagių, –
tavo tos dovanos galingos, Sarasvate!

Šita, įtūžusi lyg šernas, nuvertė kalnų viršūnes
įsišėlusiomis bangomis!

Iš tolo smogiančią – pagalbon savo eilėmis
Sarasvatę sau tepatrauktume ir svajomis!

Sarasvate, dievašaičius parblokšk,
tą giminę visų kerėtojų Brisajų,
tautomis vagas nustačiusi,
nes nuodu jiems sruvai, veržliausioji!

Mumis deivė Sarasvatė veržlių veržliausioji,
svajonių rūpintoja, tegu pasirūpins!

Kas tave, deive Sarasvate, kvietė, dovį sudėjęs,
lyg Indrą mūšyje su Vritra?

Tu, deive Sarasvate, varžybose veržli,
lemk kaip Pūšanas sėkmę mums!

O, ši mūs Sarasvatė pritrenkianti, auksavagė,
vritranaikė, trokšta vertų pašlovinimų.

Jos nebaigiamas, neiškreipiamas, įnirtingas, tėkmingas plūsmas,
galybė teka riaumodama.

Ji mus per negandas visas pas seseris kitas, teisioji,
tįso – lyg dienas Saulė.

O, mums mielų mieliausia septynsesė su džiaugsmu,
Sarasvatė, pašlovinta tebus!

Sudrėkinusi žemės platybę, gaisą, padangę,
Sarasvatė nuo niekintojo tegu sergsti!

Trivietė, septyndalė, penkias tautas auginanti,
varžybas iš varžybų šaukiama tebus!

Ji savo galybe tarp galybių atpažįstama,
spindėjimu kitas užgožia, upiausioji iš upių,
Kaip ratai iškili, ji tolių siekti sukurta
pašlovinimais tai suvokusiojo – Sarasvatė.

Sarasvate, nunešk mus, kur geriau!
Nekrūpčiok! Pieno mums netrūk!
Teteikia džiaugsmo tau draugystė mūsų ir ištikimybė!
Nuo tavęs į tyrus laukinius tenenuklystame!

Rigveda VI.64

Ušasė (ved. *uśás* – aušra, aušrinė) – dangiškoji vedinė dievybė, aušros šviesa, Aušrinė žvaigždė. Rigvedoje jai skirta 20 giesmių. Ji vaizduojama kaip nepaprasto dailumo mergelė, apsivilkusi tviskančiu rūbu, švytinti, žaižaruojanti, spindinti auksu, apnuoginanti savo krūtinę, besipuošianti kaip šokėja. Pasikinkiusi aušriškos spalvos (rausvus) žirgus arba jaučius, ji išvažiuoja prieš pakylant Saulei, atveria dangaus vartus, parengia Saulės (Sūrjos) kelią, praskleidžia šviesą, apšviečia kelius ir lobius, visus budina, teikia pilnatvės ir gėrybių, duoda gyvasties, sergsti. Ušasė ypač svarbi dainiams kaip dvasinio kūrybinio įkvėpimo ir pasigėrėjimo versmė. Jos sesuo – Naktis (*nákta, rātri*), rytą užleidžianti vietą Aušrinei. Giesmėse Ušasė vadinama dangaus (= Dievo) dukterimi, Saulės (Sūrjos) žmona, Ašvinų, dievų, karvių, giesmių motina. Ji – įvairių Saulės atmainų (Sūrjos, Savitaro, Pūšano) mylimoji, jos vežimą sunaikina Indra.

O, grožiui aušros žėrinčios užkilo –
nelygu upių vilnys žaižaruojančios!
Padaro ji visus puikius kelius lengvai einamus.
O, radosi spindi alga dosnioji!

Laimioji, pasirodai! Platybėn švinti!
Tavo žvilgesys, spinduliai dangun pakilo!
Atidengi besidailindama savo krūtis, Aušrine deive,
žėrinti visa savo didybe!

Veža ją raudà svidinti kaimenė¹ –
puikiadalę platyn besidriekiančią!
Gena šalin ji tartum šaunus šovėjas priešus,
stumia tamsą nelyg miklus vežėjas!

Lengvai einami tavo puikūs takai kalnuos!
Tykoje peržengi upes, savaspinde!
Tokia tu mums atvežki, plačiaieige prakilnioji,
priteklių, dangaus dukterie, atgaivai!

Tokia tu vežki jaučiais, bevėje Aušra!
Rinktinę dovaną veži dėl džiaugsmo!
Tu, dangaus dukterie, tu juk deivė,
pirmame kviesme savo dosna regima būni!
Vos tik tau išaušus, paukščiai pakilo iš gūžtų,
ir narsuoliai, dalijantys maistą.
Šičia esančiam veži gausius troškimus, deive Aušra, –
tam maldininkui mirtingajam!

Rigveda VII.49

Ap, Apos (ved. *áp*, dgs. *āpas* – upės, takus vanduo) – vedinis šventųjų gaivinančiųjų vandenų įvardijimas. Senojoje pasaulėžiūroje vanduo kaip esybė, kaip būvis (*udán*) skirstytas į stovintį tamsų mirties vandenį (*vār*) ir takų skaidrų gyvą vandenį (*āpas*). Pastarasis – tai visatos syvai, atitinkantys žmogaus gyvastiškuosius syvus (*rása*). Šitokie vandenys – gyvybės esmė, todėl šlovinami kaip tyri, skais-tūs, gydantys, vaisinantys, žėrintys, spindintys auksu, pyjantys pienu ir medumi, saugantys ir globojantys. Iš esmės šiuos vandenį galima vadinti Upėmis, nes upės kaip šaltiniai, arba sraumenys, atitinka jų savybes.

Upės – vienos iš svarbiausių „ašinio mito“ dalyvių. Jas yra užvėręs slibinas Vritra arba užtvenkę nelabieji „paniai“, „dasjai“. Indra, nudobęs Vritrą, pralaužia tą užtvanką, ir upės pasileidžia srūti. Dievai upėms tiesia, rausia kelius (tai būdinga Indrai ir Varunai). Greta upių iškyla „dviejų vandenynų“ paveikslas: jos kyla iš

¹ Aušra vežama galvijų kaimenės (keltuvos, guoto), tviskančios savo rausvumu (t. y. raudos, rausvos), žėrinčios žaros spalvomis. Galvijų kaimenė vedose nesik prilyginama (minčių) šviesai, atvežančiai (šamonės) aušrą. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

salilá – iš pirmųjų chaoso ir pasaulėkūros „nėščiųjų“ vandenų, iš pirminio neišskiriamo būvio – ir veržiasi į *samudrá* – „vandenyną“, „jūrą“ (pats žodis tiesiog reiškia vandenų santalką), galutinį tikslą. Upėse slypi visi dievai, iš jų atsiranda Agnis kaip „upių nepuotis“ (*ápaṃ nápāt*).

Iš vidurio gelmės besikošdamos, jos eina nepailstančios,
vandenynas – jų viršenybė,
jų Indra, vėzdininkas veršišką, praskyrė,
tos Upės deivės čia man tepagelbės!

Kurios Upės – dieviškosios ar tos, kurios sruvena iškastos,
ar ir tos, kurios savagimės,
vandenyno siekiančios, kurios skaisčios, tyros, –
tos Upės deivės čia man tepagelbės!
Jų vidury karalius Varuna eina,
žmonių tiesas ir netiesas regėdamas,
medumi aptekusios skaisčios jos, tyros,
tos Upės deivės čia man tepagelbės!

Jose karalius Varuna, jose – Soma,
visi dievai jose gyvybės syvais džiaugias,
visanarsis Agnis josna įsisimelkęs,
tos Upės deivės čia man tepagelbės!

Rigveda VII.95

Dar viena giesmė **Sarasvatei**, kuri čia šlovinama sykiu su savo vyriškuoju atitikmeniu **Sarasvatu**, kuris veikiausiai yra vandenyje gimstanti ugnis (*ápaṃ nápāt* – upių nepuotis).

Srautu maitinančiu prapliupo ši Sarasvatė –
atrama, geležinė pilis.
Vingiuodama tarsi varžybų ratai,
lenkia visas kitas upes savo galybe upė.

Viena susivokė Sarasvatė iš upių,
skaidri, bėganti nuo kalnų į vandenyną.
Priteklių vokdama buveinės apščiōs,
sviestą pieną melžė Nahušams.

Jis – narsuolis, tarp mergelių išaugintas,
veršelis, veršinas tarp garbintinų,
jis įnirtį dosniesiems duoda,
sėkmei ir kūną galėtų nušveisti.

Štai ta Sarasvatė besidžiaugianti kad išklausytų mus,
geradalė, šiame aukojime!
Kelius praklupusių iš pagarbos vis lankoma,
nes pritekliumi ji – pirma iš savo draugių.

Šiai iš jūsų sau prisiaukojam su nusilenkimais –
pašlovinimu, Sarasvate, džiaukis!
Tavo globon mieliausiom atsidavę,
kad stotume po prieglobsčiu lyg po medžiu!

O šis Vasištha tau, Sarasvate,
darnos duris, geradale, atvėrė.
Augink, puikioji, šlovinančiajam pridėk smarkumo!
Jūs išganykite palaiminimais visad mus!

Rigveda X.125

Šioje giesmėje kaip būties principas iškeliamą kalbą – **Vač** (ved. *vāc* – kalba, šneka, žodis). Savigyros (*ātmastuti*) principu grindžiamoje giesmėje veikėja, save vadindama tiesiog „aš“ (*ahám*), skelbiasi nešanti visus dievus, teikianti gėrybes ir šlovę atkakliesiems. Ji įsismelkusi į dangų ir žemę, ji gimdo tėvą, o jos iščios – vandenyne, galiausiai ji savo didybe viršija viską. Žodis *vāc*, nors tiesiogiai giesmėje ir niekur neminimas, meistriškai paslėptas sąskambiuose (*vasu, vadāmi, vāmi, viveša* ir kt.), o eilutė *śrudhi śruta śraddhivam* nurodo į *śrúti* – „išgirstąją“ būties kalbą, vedų esmę.

Aš su Rudrais, Vasumis keliauju,
aš – su Aditės ainiais ir visais dievais.
Aš Mitra-Varuną – abu nešu,
aš – Indrą-Agnį, aš – du Ašvinu.

Aš Somą besitrąkantį nešu,
aš – ir Tvaštarą, Pūšaną, Bhagą.
Aš duomi liejančiajam mantą –
sklandžiam, aukojančiam ir sunkiančiam.

Ašen valdovė, sueiga gerybių nuovokioji,
tarp garbintinų pati pirmoji!
Tokią mane dievai išdalijo visur aplinkui –
daugia vietę, daug kur leidžiančią patekti.

Manimi tas maistą valgo, kuris įžvelgia,
kuris alsuoja, kuris girdi tai, kas pasakys.
Bepročiai, ant manęs jie gyvena:
išgirsk, garsusis, patikimą dalyką tau kalbu!

Ašen įdėm pati šitai kalbu,
kas pamėgta dievų bei žmonių.
Kurį myluoju, tą padarau nuožmų:
tą – šventiku, tą – rišiu, tą – išmoniu.

Aš Rudrai lanką įtempiu –
ogi kad šventvagį strėle būt galima nužudyti!
Aš žmogui surengiu varžybas,
aš dangun-žemėn išsismelkus.
Aš gimdau tėvą jo paties galvoje,
mano iščios vidur vandenu, vandenyne.
Iš ten išsisklaidau po visas būtybes,
šitą dangų visu ūgiu paliečiu.

Ašen įdėm lyg vėjas vėju,
aprėpdama visas būtybes,
anapus dangaus, anapus šitos žemės,
va šitokia visa savo didybe esu atsiradus!

Rigveda X.127

Ratrė (ved. *rātri* „naktis“) – Ušasės (Aušros) sesuo, kartu su ja minima neretai, tačiau atskirai pašlovinta tik šioje giesmėje. Pašalinusi iš dangaus Aušrą (tai kartu ir Vakarė žvaigždė), Naktis užpildo pasaulį, rimdo visas būtybes, suteikia joms atilsį, tačiau sykiu su naktimi ateina tamsa, pasirodo tamsos būtybės (vilkai, vagnys, demonai), todėl jos prašoma saugoti žmogų nuo pavojų. Naktis apdainuojama kaip nusagstyta grožybėmis, žiburiais (t. y. žvaigždėmis), prilyginama vilniai, bangai (vadinama *úrmyā* – vilnūne, banguojančiąja). Pastarasis įvaizdis susijęs su nakties kaip apsvirtusių dangiškujų vandenių, saugomų paslaptingojo dievo Varunos, paveikslu.

Naktis ateidama apsižvalgė visapus – deivė – savomis akimis,
visom grožybėm pasipuošus.

Platybę užpildė nemirtingoji: klonius – deivė – ir kalvas!
Šviesuliu gena ji tamsą!

Seserį pradangino, Aušrinę, ateidama deivė.
Tegul pranyks ir tamsa!

Tokia tu mums dabar esi, kurios atėjime mes randam rimtį –
nelygu medy gūžtą – paukščiai.

Nusiramino kaimai, ir kojuotieji, ir sparnuotieji,
net sakalai siekėjai.

Jok šalin vilkę, vilką! Jok vagį, Vilnūne!
Dar mums lengvai pakeliama tu būk!

Man besipuošianti tamsa juoda nūn pasirodė.
Aušra, it kaltę ją išpirk!

Atginiau tau it karves –
rinkis, dukterie dangaus!
Naktie, nelyg liaupsę nugalėjusiajam!

Rigveda X.146

Aranjanė (ved. *aranyāni* „tyrlaukinė“) – šioje vienintelėje giesmėje minima tyrlaukių ir miškų (*áranya*) deivė, kurią čia pagrįstai galima versti Medeinė (t. y. „medės (= miško) deivė“). Panašu, kad ji klaidina sutemose keliaujančius per laukines vietas, baugina savo garsais, kuždesiais. Ji vadinama žvėrių motina, gaiviaja (*surabhí* – vėlesnėje literatūroje šis žodis reiškia troškimus pildančią stebuklingąją karvę), jai priklauso maisto gausa.

Medeinė, Medeinė – šita, kuri tarsi pranyksti.

Kaipgi apie kaimą tu neklausi?

Tavęs baimė lyg nesuranda?

Svirpliui čirpiančiam kai pritaria cikada,

tarsi barškučiais žvangananti, Medeinė vis didėja.

Lyg ir karvės ėdančios, lyg ir trobos rodosi...

Ir Medeinė vakare lyg vežimą girgždina...

Karvę antai kažkas kviečia, trinką antai kažkas kirto...

Tam, kas Medeinėj vakare pasilikęs, kad suklykė kažkas, kas ima rodytis.

Vai Medeinė gi negaišina, nebent jei kas kitas ateina!

Saldaus vaisiaus atkandus, kur užsimano, nusidangina.

Tepalais kvepiančią žavią gaivuolę, apsčiai maisto, neišartą,

aš žvėrių motiną Medeinę pašlovinau!

Atharvaveda I.16

Šioje giesmėje **Apos** (ved. *āpas* – upės) šlovinamos dėl jų gydančiųjų galių.

Mūsų labai dieviškosios, atgajai upės tebūnie gerti,
mums teatsrūva labai!

Vidur vandenu, – man Soma atskleidė, – visi vaistai,
ir ugnį visokia palaima esant atskleidė.

Upės, suteikit vaistą, saugą kūnui mano!

Ir kad ilgai saulę regėčiau!

Mūsų labui – upės tekančiosios,
labui teesie užutekiai!
Mūsų labui – prakastieji vandenys,
labui gi – kurie ąsoty atnešti,
maloningi mums tebus – lietaus!

Atharvaveda VII.6

Aditė (ved. *áditi* – nevaržomybė, begalybė, beribiškumas) – visų dievų didžioji motina (todėl dievai dažnai vadinami Aditės ainiais – aditjais). Atskirai ją šlovinančių tekstų labai nedaug, nors Aditė apibūdinama kaip visa ko pradai, persmelkusi visą visatą. Ypač pabrėžiama Aditės apsauga: jos sterblė, ańtis, įščios – tai saugiausia priegloba, tačiau kartu ji sutalpina visą pasaulį. Aditė nuolat lyginama su pasaulį laikančia karve, o vienas iš Aditės paveikslų – Ušasė.

Aditė – dangus, Aditė – padangė,
Aditė – motina, jis – tėvas, jis – sūnus.
Visi Dievai – Aditė, penkios tautos – Aditė,
kas gimė – Aditė, ir tai, kas dar gims.

O šitą didžiąją motiną, besilaikančių priesako,
darnos viešpatę pagalbon kviečiamės:
tvirtavalde, nesenstančią, erdvią,
prieglobą saugią – Aditę, užtikrintą vedlę!

Gerą globėją Žemyną, Dangų neprilygstamą –
prieglobą saugią – Aditę, užtikrintą vedlę!
Į dangišką laivę puikiairklę, be kaltės –
į neprakiurusią tegul įlipsime – dėl laimės!

Nagi, veržlumui raginant, motiną didžią
Aditę geru žodžiu pagarbinsime!
Jos ańtyje – plati padangė,
ši mums prieglobstį trigubą tegul suteiks!

Atharvaveda XII.1

Tai vienas savičiausių Atharvavedos tekstų, sudarytas kaip pašlovinimas (*stuti*) ir visas skirtas Žemei, Žemynai, vedose vadinamai **Prithivi** (ved. *pr̥thivī* – platioji). Rigvedoje Žemė atskirai veik neminima, tik kaip priešstata ir kartu pora Dangui (*dyaús*), kaip medžiaga, kurią platina Indra, Varuna ir kiti dievai. Tačiau šioje giesmėje Žemė iškyla kaip atskira savarankiška esybė. Be žodžio *pr̥thivī* ji dar vadinama kitu būdingu vardu – *bhūmī* (dirva), šlovinama kaip viską palaikanti, kantri, skalsi, maitinanti, kupina gyvasties. Ji saugoma dangaus dievo, čia vadina mo Pardžanja (perkūnu), Indra, sutvėrėju Pradžapačiu.

Tiesa didi, nuožmi tikrovė, pasišventimas,
įkarštis, žosmė, auka Žemyną tvirtybėj laiko.
Šioji mums – viešpatni būto ir būsimo –
platų pasaulį Žemyna mums tesukuria!

Nevaržomybė tarp žmonių,
kuriuos pakilumą ir nuokalnių vienodai daug.
Visokeriopo pajėgumo žolynus ji neša,
Žemyna mums tesiplečia, tebūna mums palanki!

Joje – vandenynas ir dūnojus, upės,
joje – maistas, žemdirbiai yra atsiradę,
joje gyvena tai, kas alsuoja, kruta:
ši Žemė mums pirmumą gėrimė teduoda!

Jos – keturios šalys žemės,
jos – maistas, žemdirbiai yra atsiradę,
ji neša gausybę to, kas alsuoja, kruta:
karvėmis, maistu tegul apkraus!

Joje pirmi pirmažmogiai persimainė,
joje dievai asurus² nuvertė,
karvių, žirgų ir paukščių vieta –
palaimų spindesį Žemyna mums teduoda!

Visanešė, skaisčiadavė atspara –
auksakrūtė, budriojo pasaulio atilsintoja.
Visanarsį nešanti Agnį, Žemė,
kurios veršis – Indra, mantos mums teduoda!

Ta visadavė, kurią sergėja dievai bemiegiai –
Žemę, Žemyną – be atvangos,
mums medumi mylimu lai melžiasi,
tetrykšta spindesiu!

Ji gelme virš bangumos pradžioje buvo,
ją monais sekė iš paskos sumanieji,
jos širdis aukščiausioj beribėj erdvėj tiesa apglėbta – nemirtingoji žemės!
Šita mums Žemė smagią jėgą karalystėje teduos aukščiausioje!

Joje Upės aplink aptekančios, vienodos,
dieną naktį be atvangos alma,
ši mums Žemė, gausybę laikanti,
pienu tegul melžiasi, tetrykšta spindesiu!

Ją du Ašvinu išmatavo, Višnus joje žingsniavo,
Indra ją pats sau susikūrė – be priešę galbopatis!
Ši mums Žemė tepaleidžia – motina – man, sūnui, pieną!

2 *Ásura* – neaiškios kilmės žodis (galbūt reiškias „dvasiškas, gaivališkas“, galbūt „kunigaikštis, valdovas“), galintis turėti tiek teigiamą reikšmę (šiuo žodžiu nesyk įvardijami įvairūs dievai, ypač Varuna), tiek neigiamą. Vėlyvesnėje vedų tradicijoje ir povediniuose tekstuose asurai tapo išimtinai tamsiosiomis būtybėmis, nuolatiniais dievų varžovais. Nors adaptuojant *-as* kamieno daiktavardžius lietuvių kalboje paprastai naudojama galūnė *-a* (*indra-s* > Indra, *rudra-s* > Rudra), kuopinių būtybių pavadinimus priimta lietuvininti naudojant *-as/-ai* linksniuotę (dgs. *gandharvās* > „gandharvai“, *rudrās* > „rudrai“, taigi *asurās* > „asurai“).

Kalvos tavo, kalnai snieguotieji,
tyrai tavo, Žemyna, malonūs teesie!
Ant rudos, juodos, rausvos – ant visalytės drūtos Žemės,
ant Žemynos, Indros apgobtos,
nenugalėtas, nepažeistas, nesugadintas ant Žemynos stojau aš.

Kuris tavo vidury, Žemyna, ir kuri tavo bamba,
kurios tavo kūno gyvybės galios susitelkusios,
į tas mus įtaisyki, apsivalyki mums, motina Žeme!
Sūnus aš Žemės, Perkūnas – tėvas. O jis mus tepripildo!

Kurioje Žemynoje aukurą apgerbia,
kurioje – auką išskleidžia visakūriai,
kurioje Žemynoje stato apeigų stulpus – stačius, šviesius – prieš nuliejimą,
šita mus Žemė augina, augdama pati.

Kas būtų mums priešiškas, Žemyna,
kas užpultų, kas pakenkt ketintų mintimis, kas – ginklu,
tą mums, Žeme, paverk, pirmiausiai veikiančioji!

Iš tavęs gimę, tavyje vaikšto mirtingieji,
tu neši dvikojus, tu – keturkojus.
Tavo šitos, Žemyna, penkios žmonių giminės, kurias šviesulys nemarus mirtingąsias –
kylanti Saulė spinduliais apgaubia.

Tos mums atžalos nuolatos podraug tesimelžia!
Iš kalbos medaus, Žemyna, melžki man!

Paskui visagimdę motiną žolynų, drūtąją Žemę,
Žemyną, (būties) pagrindu įdrūtintą,
palaimią, švelnią tesekime visados!

Didus bendrabūvis, didi ji tapusi,
didus drebėjimas, krutėjimas, virpėjimas tavo!
Didus tave Indra sergsti be atvangos.
Tokia mus, Žeme, apšviesk, kad spindėtume it regėdami auksiškąjį!
Te nieks nebus mums priešas!

Agnis – Žemėje, žolynuose,
Agnį Upės neša, Agnis – akmenyse.
Agnis – tai ugnys vidury žmonių, karvių ir žirgų.

Agnis iš dangaus įkaitina,
Agnio dievo – plati padangė.
Agnį mirtingieji žiebia – aukavežį, sviestamyli.

Agniu apvilktą Žemyna juodakelė
smarkuolišką, paaštrintą mane tepadaro!

Žemėje dievams dedama auka – pritinkamas kvietimas.
Žemėje žmonės gyvena dėl savo prigimties, dėl maisto – mirtingieji.
Ši Žemė mums alsį, gyvastį teduoda!
Ilgaamžį mane Žemyna tepadaro!

Tas tavo kvapas, Žemyna, susikaupęs,
jį neša žolynai, jį – Upės,
jį Gandharvai ir undinės pasidalijo,
tuo mane iškvėpink!
Te nieks nebus mums priešas!

Tas tavo kvapas, lotosan įsismelkęs,
surinktas Saulės dukters vestuvėse;
nemirtingieji, Žemyna, kuri kvapą pradžioje įgijo,
tuo mane iškvėpink!
Te nieks nebus mums priešas!

Tas tavo kvapas, kuris žmonėse –
moteryse, vyruose laimus švytėjimas,
kuris – žirguose, didvyriuose, kuris – elniuose bei drambliuose,
mergelėje skaitis, kuris, Žeme, su tuo mus kartu sulydyk!
Lai nieks nebus mums priešas!

Uola – Žemė, akmuo, grumstas – šita Žemė, sudrūtinta, drūta.
Tą auksakrūtę Žemyną pagarbinau nusilenkimu.

Joje medžiai, medėpačiai drūti per amžius stovi,
Žemyną visa palaikančią, tvirtą sveikiname!

Kildami ir sėsdami, stovėdami, žengdami pirmyn
dviem pėdomis – dešine ir kaire – te Žemėje mes nedrebėsim!

Kreipiuosi į išskaistintą Žemyną – Žemę, žosme išaugintą,
į nešančią gyvybės galią, apstą, maisto dalią, sviestą:
ant tavęs prisėstume, Žeme!

Tyros Upės mūsų kūnui tegul alma!
Kas mumysna sėdęs, tą perduodam nemylimajan.
Koštuviau, Žemyna, perkošiu save!

Kurios tavo kryptys pirmyn, kurios – aukštyn,
kurios tavo, Žeme, žemyn, ir kurios – iš paskos,
švelnios jos man keliaujant tebūna!
O, kad nenupulčiau, buvime prisiglaudęs!

Nei iš paskos, anei iš priekio mūsų neguik!
Nei iš viršaus ar apačios!
Laime, Žeme, mums būki! Tenesuras pasalūnai mūsų!
Atsčiau laikyk nuo ginklo!

Kiek tave apregiu, Žeme, su saule-sajungininku,
tiek mano rega tenesumenks – metai iš metų!

Kur gulėdamas apsiverčiu ant dešinio ar kito šono, Žeme,
kur išsitiesę ant tavęs šonkauliais į viršų mes atgulę,
ten nežeiski mūsų, Žeme, visa ko pātale!

Ką iš tavęs, Žeme, iškasu,
tas tampriai tegul užsitraukia.
Kad tavo gyvybinių mazgų, Išvalančioji,
kad tavo širdies tik nesujudinčiau!

Vasara tavo, Žeme, darganos, ruduo,
žiemos, šaltmetis, pavasaris –
tavo metų laikai paskirti, metai, dienos ir naktys,
Žemyna, te mums milžta pienu!

Ta, kuri gyvatę išbaidanti šalin, Išvalančioji,
kurioje buvo ugnys tos, kur vidury vandenu,
nuo niekšų išvaduojanti, nuo dievkeikių!
Indrą pasirinkusi Žemyna, o ne Vritrą,
galiūnui save išsaugojusi, veršiškam veršiui,

kurioje sostas ir aukodėjys, stulpas kurioje išstatomas,
šventikai kurioje gieda giesmes, gaidas aukovydžiai sujungia,
kurioje žyniai somą dėl Indros geria,

kurioje pirmi būties kūrėjai rišiai, karves išdainavę –
septyni atsiskyrėliai – posėdžiu, auka, įkarščiu,

Ta Žemė tenukreips mus, kur dovis mūsų geidžiamas!
Dalia teprisijungs! Indra teeina pirmas pats!

Žemėje, kurioje dainuoja, šoka mirtingieji, visaip triukšmaudami,
kurioje kaujasi, kurioje riaumodamas dunda būgnas,
toji Žemė mums teisvaiko priešus!
Bepriešiu mane Žemyna tepadaro!

Kurioje maistas – ryžiai, javai, –
kurioje šios penkios tautos,
tai Žemei, Perkūno pačiai, pripampusiai drėgmės,
tebūnie nusilenkta!

Priešais kurią – dievo kūriniai,
kurios lauke jie persimaino,
tą Žemyną – visa ko įsčias – Pradžapatis
sritį po srities malonią mums tepadaro!

Lobius nešanti slapčia visokius, brangenybę –
perlą, auksą Žemyna teduoda man!
Brangenybes mums brangiadavė teikėja deivė
tegul duoda mielaširdingoji!

Žmoniją nešanti įvairią – kalbų skirtingų, papročių –
Žemyna – pagal jų ūkius,
tūkstantį srautų mantos man melžki
lyg drūta karvė nesibaidanti!

Kuri tavo gyvatė gelianti, skaudžiai kandanti,
žiemos praryjama, vangi tūno susirangiusi,
kad ir kuris kirmis atgijęs, Žemyna, kruta darganoj,
tas šliaužiantis teneatšliauš pas mus!
Kas palanku, tuo mus pamylėk!

Kurie tavo keliai gausūs –
pas žmones einantys vieškeliai, važiuojami ir einami,
kuriais keliauja abeji – geri-blogi,
Tą kelią telaimėtume – be nedraugų ir be plėšikų!
Kas palanku, tuo mus pamylėk!

Paiką nešanti ir svarbų nešanti,
gero ir blogo būvio pakanta,
su šernu Žemyna santarvėje,
meitėliui atsiveria, žvėriui.

Kurie tavo laukiniai gyvuliai, žvėrys, elniai miške suleisti,
liūtai, tigrai žmogėdros klaido,
tą šakalą, vilką, Žemyna, negandą vardu Rikšika,
kipšą nubaidyk šalin nuo mūsų!

Kurie gandharvai ir undinės,
kurie drigniai ir pinčiukai,
vėliuokus, visus kipšus tuos nuo manęs, Žeme, jok šalin!

Aplink kurią dvikojai sparnuočiai skraido –
žąsys, ereliai, vanagai, paukščiai,
kurioje vėjas Matarišvanas plaikstos,
tumulus kurdamas ir linguodamas medžius,
vėjui užpučiant-nupučiant dvelkia iš paskos liepsna,

kurioje juoda ir rausva – sykiu, diena ir naktis –
išdėstytos ant Žemės,
lietumi Žemė Žemynėlė aptūlota –
ji mus laimiai teįtaisys po mylimus namus!

Ir dangus man, ir ši Žemyna,
ir padangė man, erdvė,
Ugnis, Saulė, Upės – išmintį –
ir visi dievai drauge teduos!

Ašen esmi pergalingasis,
aukščiausias – Žemės vardu!
Nugalintis esmi, visagalis,
sritį po srities beužgalis!

Tada kai, deive, besiplėsdama pirmyn,
dievų paliepta, išsiskleidei visa savo didybe,
tavin įsismelkė gerovė tuo metu,
tu nustatei pasaulio keturias šalis!

Kur kaimai, kur tyrai,
kur subuvys ant Žemės,
kur krivūlės, sueigos,
ten maloniai minėsime tave!

Lyg žirgą dulkių tumulą supurtė tuos žmones,
ant Žemynos įsikūrusius nuo pat jos gimimo,
maloni pradininkė, būties ganytoja,
medėpačių, žolynų laikytuvė.

Kai kalbu, kalbu meduotai,
kur link žvelgiu, ten mėgiamas esu.
Dūknus esmi, narus,
kitus nugaišinu įniršusius!

Romi, kvapi, švelni,
saldumu nešina tešmeny, pieninga
Žemė teužtaria mane,
Žemyna – sykiu su pienu!

Jos ieškojo su lajumi Visakūris,
bangumoje ūkuosna įžengusios –
maitinantis indas, slapyje padėtas,
jis puotoje pasirodė motiningiesiems.

Tu – žmonių sėjėja, begalybė,
troškimų karvė besiplečiančioji!
Ko tau stinga, tuo tave tepripildys Pradžapatis –
pirmagimis darnos!

Užančiai tavo nepažeisti, neligoti mums
teesti, Žemyna, pagimdyti!
Ilgam savo gyvenimui atbundantys,
mes tau aukonešiai tebūsime!

Žeme motina, duok man palaimaus tikrumo!
Santarvėj su dangumi, dainiau,
laimingą man suteiki būtį!

Parengė ir iš vedų k. vertė ir Šarūnas Šimkus

Šaltiniai:

- Atharvaveda. GRETIL – Göttingen Register of Electronic Texts in Indian Languages [interaktyvus], input by Vladimir Petr and Petr Vavrousek, Göttingen: Georg-August-Universität Göttingen. Prieiga: http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gret_utf.htm#Samh
- Rigveda. GRETIL – Göttingen Register of Electronic Texts in Indian Languages, input by Barend A. Van Nooten and Gary B. Holland, Göttingen: Georg-August-Universität Göttingen. Prieiga: http://gretil.sub.uni-goettingen.de/gret_utf.htm#Samh

Rigveda X.71

Pažinimas

Vedų kultūroje ypač daug dėmesio skirta kalbai, ir galima drąsiai teigti, kad tai buvo labiau žodžio negu daiktų kultūra. Beveik visų žinių apie šį laikotarpį Senojoje Indijoje mes taip pat semiamės iš seniausių žodinės kultūros paminklų – vedų. Vedose labai ryškiai atsiskleidžia senovės arijų tikėjimas visatą formuojančia sakraliojo žodžio galia. Išskirtinis dėmesys žodžiui ir jo skambesiui lėmė tai, kad Indijoje jau nuo VIII a. pr. Kr. pradeda formuotis kalbos mokslas ir atsiranda teorinių traktatų, skirtų fonetikai, gramatikai, leksikai, metrikai ir kitiems kalbos aspektams. Vienu ryškiausių šios tradicijos atstovų laikytinas kalbos filosofas Bhartriharis (žr. šioje antologijoje Gerdos Anos Melnik publikaciją apie jį ir jo traktatą „Apie sakinį ir žodį“). Tradicijos ištakų neabejotinai galima ieškoti seniausioje iš vedų – Rigvedoje (RV). Jau čia randama himnų, skirtų kalbos genezės klausimams, kitur kalba išskyla kaip visa apimanti kūrybinė galia, kaip deivė, viešpataujanti ir žmonių, ir dievų pasaulyuose (plg. šioje antologijoje Šarūno Šimkaus publikaciją „Moteriškosios dievybės vedose“ su RV VI.61 vertimu).

Pristatomas himnas RV X.71 taip pat skirtas sakraliajai kalbai *vāc* ir tą kalbą puoselėjančioms vedų dainių bendruomenėms. Kalba ir šiame himne išskyla kaip visa apimanti kosmogoninė jėga. Himno pradžioje kalbama apie kalbos genezę – apie tai, kaip senovės žyniai, suteikdami vardus pasaulio objektams iš to, kas neišreikšta, slėpinga, sukūrė tai, kas išreikšta, atskleista ir kartu sutvėrė regimąjį pasaulį. Himnas unikalus ir tuo, kad jame bene vienintelį kartą Rigvedoje kalbama apie tą terpę, kurioje šie himnai buvo saugomi ir perduodami iš kartos į kartą – apie vedų poetų bendruomenes, draugijas. Tokių draugijų aplinkoje himnai buvo ne tik saugomi ir perduodami. Iš Rigvedos himnų akivaizdu, kad su metiniais

ciklais susijusių didžiųjų aukojimų metu vykdavo ir poetų varžytuvės, geriausieji gaudavo gausių dovanų ir dalydavosi jomis su savo draugijų (jas galima palyginti su Vakarų Europos amatininkų cechais) nariais. Tokių draugijų aplinkoje vėliau klostėsi ir pirmiau minėtieji kalbos tyrinėjimai, Senovės Indijoje davę pradžią daugeliui mokslinių disciplinų.

Pažymėtina, kad himne kalbama apie dvi vedų poetų kartas. Senieji žyniai (rišiai) atvėrė, atskleidė sakraliąją kalbą ir perdavė ją kitoms kartoms. Naūjos poetų kartos aukojimų metu turi sekti senųjų pavyzdžiu ir, pasiremdamos savo išvalgomis, stengtis atskleisti sakraliosios kalbos skambesį ir prasmę.

1

Brihaspatie¹, pirmoji kalbos pradžia buvo,
Kai pajudėjo jie², susidėliodami vardus.
Kas jų geriausia, kas nesutepta buvo,
Tai, kas paslėpta jų, per draugystę atvira tapo iš slapto.

2

Kur, tarsi sietu sijodami miltus,
Vidinė išvalga išmintingieji kalbą susikūrė,
Čia su draugijomis draugai susipažįsta –
Uždėtas ant kalbos jų ženklas palankus.

3

Aukos dėka kalbos pėdom jie ėjo,
Tarp žynių³ ją prasismelkusią atrado,
atnešę išdalijo ją daugelyje vietų⁴.
Septyni dainiai drauge sveikina ją šūksniais.

1 Brihaspatis (ved. *bṛhaspati*) – maldos (ved. *bṛhas*) viešpats. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

2 Senovės žyniai – rišiai.

3 Žyniai – rišiai (ved. *ṛṣi*), vedų himnų kūrėjai ir saugotojai. Pasak tradicijos, vedas iš dievų išgirdo ir kitoms kartoms perdavė septyni didieji žyniai – rišiai.

4 Šis kalbos išdėliojimo daugelyje vietų motyvas akivaizdžiai siejasi su Rigvedoje X.90 minimu kosminio pirmažmogio Purušos aukojimu. Po aukojimo atskiros Purušos kūno dalys taip pat išdėliojamos daugelyje vietų ir iš jų susikuria visatos elementai. Čia matyti analogiškas kosmogoninis veiksmas, kuriame pirminis visatos elementas yra kalba (ved. *vāc*).

4

Vienas žvelgdamas nepamatė kalbos,
Klausydamas kitas jos neišgirdo,
Ogi trečiam ji savo kūną išliejo,
Tarsi vyrui geidulinga žmona, puošniai apsitaisius.

5

O apie tą draugijoje sakyta, kad jis rambus ir nutukęs –
Net nesiunčiamas jis į varžytuves.
Bergždžia apgaule jis gyvena,
Išgirdęs kalbą bevaisę ir nekraunančią žiedų.

6

Kas metė kartu pažinimo siekusį draugą,
To dalies kalboje nēr taip pat.
Ką tik girdi jis, girdi tuščiai,
juk jis geradarystės kelio nesuvokia.

7

Draugai, turintys akis ir ausis,
Nelygūs tapo dvasios veržlumu:
Lyg tvenkiniai – vieni lig pažastų tesiekią,
Kiti juk tinkami maudynėms pasirodė.

8

Kai širdimi ištašę dvasios proveržius,
Brahmanai⁵ kaip draugai kartu aukoja,
Juk čia kažkurį sąmoningai jie paliko,
O tie, kurių maldos lyg kovos ratai, išeina.

5 Brahmanai (ved. *brāhmaṇa*) – žynių luomo atstovai, atsakingi už aukojimo ritualus.

9

Tie, kurie nejuda nei šen, nei ten,
Ne brahmanai, ne somos⁶ spaudėjai,
Būtent šitie, blogai kalbą vartodami,
Nesusivokę vandens srovių gijas audžia.

10

Visi draugai džiaugiasi draugu,
Sambūrio nugalėtoju, su šlove parėjusiu, –
Juk jis jų nuodėmių šalintojas ir maisto tiekėjas,
Jis būna tinkamai parengtas varžyboms.

11

Vienas sėdi, puoselėdamas himnų žydėjimą,
Kitas gieda šakvarės⁷ gaidomis,
Trečias – brahmanas – skelbia prigimties žinias,
O ketvirtasis išmatuoja aukos matą.⁸

Iš vedų k. vertė Vytis Vidūnas

Versta iš: Müller, Max F. (editor) 1877. *The Hymns of the Rig-Veda in the Samhita and Pada Texts (reprinted from the editio princeps)*.

Vol. II, 328-329. London, Trübner & Co.

6 Soma (ved. *soma*) – čia sakralinis arijų gėrimas, kurio pagrindą sudarė sultys, spaudžiamos iš iki šiol nenustatyto augalo. Tas pats žodis gali reikšti ir patį augalą, ir šį ritualinį gėrimą įkūnijantį dievą Somą. Somos spaudimo ritualai buvo svarbiausios senovės arijų metų ciklo apeigos.

7 Šakvarė (ved. *śakvarī*) – vedų metro pavadinimas.

8 Posmelyje kalbama apie aukojimo ritualuose dalyvaujančių žynių skirtingas funkcijas. Rigvedos himnus recituoja žynys hotaras (ved. *hotar*), udgataras (ved. *udgātar*) gieda Samavedos posmus, brahmanas (ved. *brahman*, šiuo atveju specialus aukojimo ritualė dalyvaujantis žynys) prižiūri viso ritualo eigą, o adhvarjus (ved. *adhvaryu*) reikiamu momentu taria ritualines Jadžurvedos formules ir atlieka atitinkamus veiksmus.

Sapne regėtoji Vasavadata

Priskiriama Bhasai

Dramaturgui Bhasai (Bhāsa, II a.) priskiriama drama „Sapne regėtoji Vasavadata“ (*Svapnavāsavadatta*) – tai istorinės dramos žanrui (*nāṭaka*) pagal sanskrito dramos tipologiją priklausanti pjesė. Šios ir kitų dvylikos kūrinų, tyrinėtojų priskiriamų Bhasai, rankraštis rastas 1912 m. Trivandrumė (Kerala), bet jame tekstų autorius neminimas.

Dramos siužetą sudaro legenda apie Vatsų karalystės valdovą Udajaną ir Avantės karaliaus Pradjotos dukterį Vasavadatą. Pagrindinė siužeto tema – politinis planas, kuriuo siekiama užtikrinti Vatsų politinę sąjungą su Magadhos karalyste ir kurį įgyvendinti galima tik Udajanai vedus Magadhos karaliaus dukterį Padmavatę. Planą vykdyti, Udajanai nežinant, imasi jo ministras Jaugandharajana, priverstas laikinai aukoti valdovo šeimyninę laimę. Paskelbiama, kad Udajanos sutuoktinė Vasavadata žuvo gaisre ir liūdintis valdovas įkalbamas vesti Magadhos karalaitę Padmavatę.

Sapne regėtosios Vasavadatos siužetas tęsia pasakojimą, kuris sudaro kitos Trivandrumo rinkinio pjesės „Jaugandharajanos priesakas“ (*Pratijñāyaugandharāyana*) siužetą.

Vertėjas

Veikėjai

Vyrai:

SŪTRADHARA	spektaklio trupės vadovas
KARALIUS	vatsų ¹ karalius Udajana
VIDŪŠAKA	Vasantaka, Udajanos bičiulis juokdarys
JAUGANDHARAJANA	vatsų karaliaus ministras
BRAHMAČARINAS	šventraščių mokovas iš Lavanakos
DVARIŠKIS	
RAIBHJA	Udžajinės ² karaliaus Mahasenos arba Pradjotos dvariškis
SAMBHAŠAKA	Padmavatės tarnas
SARGYBINIS	Padmavatės tarnas

Moterys:

VASAVADATA	Udajanos pirmoji žmona; ji taip pat Avantika ³
PADMAVATĖ	Magadhos ⁴ karaliaus Daršakos sesuo
ATSISKYRĖLĖ	
TARNAITĖ	Padmavatės tarnaitė
MADHUKARIKA	Padmavatės tarnaitė
PADMINIKA	Padmavatės tarnaitė
ŽINDYVĖ	Padmavatės auklė
VIDŽAJA	durininkė vatsų karaliaus rūmuose
ŽINDYVĖ	Vasavadatos žindyvė Vasundhara

1 Vatsa – tautos ir karalių dinastijos, valdžiusios Šiaurės Indijoje, pavadinimas. Vatsų šalies Vatsjos sostinė – Kaušambės miestas. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

2 Udžajinė – nuo I a. pr. m. e. Malavos karalystės (dab. Malvos) Centrinėje Indijoje sostinė. Epiniu laikotarpiu ir Pradjotos valdymo metu Malavos šalis ir Udžajinės miestas buvo vadinami Avante arba Mahyšmate, todėl Bhasos neretai vartojamas Udžajinės pavadinimas nulemtas pačių autoriaus epochos realijų.

3 Avantika – skr. „avantietė“, „kilusi iš Avantės“.

4 Magadha – senoji Šiaurės Indijos karalystė Gangos vidurupyje. Magadhos sostinė – Radžagrihos miestas (dabar Radžgiras), įsikūręs tarp dabartinės Patnos ir Gajos. Iš budistų ir džainų kronikų žinomas jau nuo VI a. pr. m. e.

*Pasibaigus įžanginiam pagarbinimui, įeina sūtradhara*⁵.

SŪTRADHARA:

- (1) Tegul apgins tave kūdikio [Balaramos⁶] rankos, spalva panašios
į patekėjusią mėnulio jaunatį,
Tik nuo svaigaus [nektaro] gebančios nusilpti, apgaubtos
lyg pavasaris džiugios Padmos⁷ rūpesčio.⁸

Dabar aš noriu pranešti garbingai publikai... Kas gi čia? Vos tik susiruošiau kalbėti, man tartum pasigirdo kažkoks garsas. Ką gi, pasižiūrėsiu...

Už scenos.

„Traukitės į šalį, traukitės į šalį, gerbiamieji! Kelią!“

SŪTRADHARA: Na taip, suprantama.

- (2) Magadhos karaliaus ištikimi tarnai, jo dukterį lydintys,
Uoliai varo šalin visus [net] atsiskyrėlių giraitėje sutiktus žmones.

Išeina.

PROLOGO PABAIGA

★ ★ ★

5 *Pasibaigus įžanginiam pagarbinimui, įeina sūtradhara.* – Sanskrito dramose sūtradhara (skr. „laikantis siūlą“) recituoja įžanginį pagarbinimą (*nāndī*). Vėlesnių negu Bhasos laikų dramose kaip tik ir prasideda nandi, prieš kurį niekada nenurodoma, kas jį atlieka, kadangi šis pagarbinimas yra ne pačios dramos, o apeiginės jos įžangos (*pūrvarāṅga*) dalis. Sūtradhara tradiciškai būdavo žynys (brahmanas), todėl nandi jis recituodavo kaip apeigų, o ne kaip spektaklio trupės vadovas. Pastarąjį statusą jis įgaudavo tik pasibaigus nandi. Jeigu trupės vadovas būdavo ne brahmanas, jam nebūdavo leidžiama nei vadintis sūtradhara, nei recituoti nandi. Tokiose dramose jis vadinamas sthapaka, spektaklio pastatymo vadovu, atliekančiu tas pačias funkcijas, kaip ir sūtradhara.

Ankstyvojoje dramaturgijoje, kaip matyti iš Bhasos pjesių, drama prasideda sakiniu: „Pasibaigus įžanginiam pagarbinimui, įeina sūtradhara.“ Tai liudija, kad to meto dramose praktikoje nandi būdavo recituojamas, žiūrovams nematant atlikėjų. Vėliau remarkose žodis „išeina“ pradamas praleisti, todėl galima manyti, kad nandi atlikėjas jau prieš prasidedant spektakliui būdavo scenoje. Tokia remarkų informacija liudija, kad veikiausiai netrukus po Bhasos ėmė nykti visa pūrvarangos struktūra, drama prarado savo apeiginį statusą ir klasikiniame sanskrito teatre galiausiai iš visos trinarės apeiginės dalies liko tik nandi, kuriuo ir prasideda kiekvienos pjesės tekstas.

6 Balarama, arba Baladeva – dievo Krišnos vyresnysis brolis, kaip ir Krišna, hinduizmo mitologijoje laikomas Višnaus įsikūnijimu – avataru (*avatāra*).

7 Padma – grožio ir sėkmės deivė, Višnaus sutuoktinė, dar vadinama Padmavate. Lakšme, Šri.

8 Kaip ir daugelyje Bhasos pjesių, įžanginį dvieilį galima perskaityti dvejopai. Pasinaudodamas polisemija, autorius pristato pagrindinius dramos veikėjus ir lakoniškai nusako pjesės siužetą. Štai dar vienas dvieilio perskaitymo būdas:

(1) Tegul apgins tave tvirtos Udajanos rankos, spalva panašios į mėnulį,

Praradusios galią Vasavadatai, Padmavatę patenkinusios, globojančios Vasantaką.

PIRMAS VEIKSMAS

Įeina du sargybiniai.

SARGYBINIAI: Traukitės į šalį, traukitės į šalį, gerbiamieji! Kelią!

Įeina Jaugandharajana, persirengęs klajojančiu asketu, ir Avantės gyventojos rūbais vilkinti Vasavadata.

JAUGANDHARAJANA (*suklusęs*):

Tai ką, nejaugi ir čia verčiama užleisti kelią?

(3) Verti pagarbos susitvarde ir tvirti žmonės, būstu [askezės] mišką pasirinkę, Dėvintys tošį vietoj rūbų ir laukiniais vaisiais pasitenkinantys, nūnai baimės apimti.

Ei, kas žmogus tas, praradęs protą, išlepintas likimo, puikybės pilnas, Kurio įsakymu ši nuošali atsiskyrėlių giraitė virto kaimu?

VASAVADATA: Gerbiamasis, kas jis, verčias trauktis [iš kelio]?

JAUGANDHARAJANA: Tas, kuris gena save nuo priedermės [dorybės], ponia.

VASAVADATA: Aš ne tai noriu pasakyti, gerbiamasis. Nejaugi ir man reikia pasitraukti?

JAUGANDHARAJANA: Net su dievais nesiskaitoma, jeigu jie neatpažįstami.

VASAVADATA: Manęs nuovargis taip neslegia, gerbiamasis, kaip šis pažeminimas.

JAUGANDHARAJANA:

Pati, valdove, išsižadėjote to, kas anksčiau jums teikė malonumą.

Dabar nevalia liūdėti, kadangi:

(4) Tavi troškimai, kėlę pagarbą kadais, bet užmiršti dabar,

Sugriš tau vėl drauge su vyro pergale,

Juk laikui bėgant mainosi pasaulis –

Lyg rato stipinų virtinė klostosi ir įvykiai likimo.

SARGYBINIAI: Traukitės, gerbiamieji! Užleiskite kelią!

Įeina dvariškis.

DVARIŠKIS: Sustok, Sambhašaka! Nedera ginti [šitų žmonių]. Atmink:

(5) Venk, tamsta, užgaulioti valdovus,

Prieš atsiskyrėlius nekelki balso, –

Idant išvengtų [gyvenimo] mieste pažeminimų,

Miškan atėję išminčiai apsigyveno.

SARGYBINIAI: Klausome, kilmingasis.

Išeina.

JAUGANDHARAJANA: Žiūrėk! Jis, regis, supratingas [žmogus]. Nagi, priekime prie jo, vaike mano.

VASAVADATA: Klausau, gerbiamasis.

JAUGANDHARAJANA (*prisiartinęs*): Sveiki, pone! Dėl ko taip vaikomi [žmonės]?

DVARIŠKIS: Sveikas, atsiskyrėli!

JAUGANDHARAJANA (*i šalį*): „Atsiskyrėli“ – išties puikus pasveikinimas. Tiktai dar neįprastai skamba mano ausims.

DVARIŠKIS: Klausykite, ponai! Čionai [atvyko] pati mūsų didžiojo valdovo, didžiūnų vadinamo Daršaka, sesuo Padmavatė. Ji kaip tik ateina aplankyti mūsų valdovės motinos, gyvenančios šioje atsiskyrėlių giraitėje, o po to, Jos Didenybei leidus, iškeliaus į Radžagrihą. Šią dieną ji ketina praleisti atsiskyrėlių giraitėje. Todėl, ponai:

- (6) Suneškite iš miško viską, ko gausiai atnašai prireikti gali:
Atliejai – vandens ir ugniai kuro, žiedų bei apeiginės žolės.
Ištikima priedermei duktė valdovo, kaip [liepia] jos giminės tradicijos,
Būtų linkusi nenusižengti įstatymui, kuriam paklūsta atsiskyrėliai.

JAUGANDHARAJANA (*sau*): Tai štai kaip! Vadinasi, tai Magadhos valdovo duktė Padmavatė, kuriai, Pušpakabhadros ir kitų žiniuonių sprendimu, lemta tapti [mūsų] viešpaties sutuoktine! Ką gi:

- (7) Ir pagarba, ir priešiškus [mūsų] ketinimams pavaldūs:
Geidaudamas ją gauti už valdovę, aš pats didžiai jai prielankus.

VASAVADATA (*sau*): Vos tik išgirdusią ją būsiant karaliaus žmona, mane užplūdo seseriškas prielankumas jai.

Įeina Padmavatė ir tarnaitė, lydimos svitos.

TARNAITĖ: Čionai, čionai, valdove. Užeikit į atsiskyrėlių giraitę.

Pasitikti prieina atsiskyrėlė.

ATSISKYRĖLĖ: Sveika, valdove!

VASAVADATA (*sau*): Tai štai kokia ta karalienė! Iš tiesų išvaizda atitinka jos kilbę.

PADMAVATĖ: Būkite pagarbinta, gerbiamoji!

ATSISKYRĖLĖ: Ilgų tau metų! Užeik, dukterie, užėik. Kiekvienam svečiui miško buveinė – savi namai.

PADMAVATĖ: Tebūnie taip, gerbiamoji. Visiškai pasitikiu jumis! Dėkui už palankų žodį.

VASAVADATA (*sau*): Ne tik jos išvaizda miela, bet ir šneka.

ATSISKYRĖLĖ (*tarnaitei*): Brangioji, ar nėra kokio valdovo, kuris imtų [į žmonas] šią [mūsų] viešpaties seserį?

TARNAITĖ: Esama Udžajinėje valdovo, vardu Pradjota. Jis, kaip girdėjau, rengiasi apvesdinti su ja savo sūnų.

VASAVADATA (*į šalį*): Puiku, puiku! Dabar ji tapo man ir artima⁹.

ATSISKYRĖLĖ: Jos išvaizda iš tiesų verta tokios garbės. Kalbama, kad abi karališkosios giminės viena už kitą garbingesnės.

PADMAVATĖ (*dvariškiui*): Pone, ar nematyti [kur nors] asketų, kuriems galėtume išreikšti savo prielankumą? Pasiūlyk [kiekvienam] atsiskyrėlių išsirinkti dovaną, kokios tik jis trokšta.

DVARIŠKIS: Kaip ponia pageidauja. Ei, atsiskyrėliai, gyvenantys giraitėje! Atidžiai klausykite, gerbiamieji! Čionai [atvyko] Jos Didenybė Magadhos karaliaus duktė. Su nuolankumu, paskatintu jūsų pasitikėjimo, ji, tarnaudama savo priedermei, siūlo jums [priimti iš jos dovanas]:

(8) Kas nori indo vandeniui? O kas drabužio ieško?

Kuris, mokinystės laiką baigęs, geidautų mokytojui dovanot ką nors.

Valdovo ainė – priedermės jai teikia malonumą – štai draugiškumo jūsų tikisi,

Todėl sakykite, ko trokštate, ir kam ko šiandien duoti.

JAUGANDHARAJANA: Puiku, reikėtų prieiti prie jų. (*Balsu*) Norėčiau tamstos paprašyti.

PADMAVATĖ: Džiaugiuosi, kad mano apsilankymas atsiskyrėlių giraitėje neliko bergždžias.

ATSISKYRĖLĖ: Šioje giraitėje atsiskyrėliams nieko netrūksta. Jis veikiausiai bus atėjūnas.

DVARIŠKIS: Pone, ko jūs pageidaujate?

JAUGANDHARAJANA: Ji mano sesuo. Jos vyras išvyko svetur, todėl aš prašau, kad [garbingoji] poniam priimtų ją kuriam laikui savo globon. Kadangi:

(9) Nereikia man nei pinigų, nei kūno malonumų ar drabužių.

Ne tam, kad šeimynykščiu tapčiau, apsivilkau rusvai raudoną rūbą,

Ši mergina švelni, aiškiai įkūnijusi [pagarbą] priedermei,

Gebės apsaugoti mano sesers gerą vardą.

VASAVADATA (*į šalį*). Nejaugi garbingasis Jaugandharajana sumanė mane čia palikti? Bet tebūnie taip: jis ir žingsnio nežengs neapgalvojęs.

DVARIŠKIS: Ponia, [jo] prašymas išties perdėtas. Kaipgi galima su tuo sutikti?

9 „Dabar ji tapo man ir artima.“ – Karaliaus Pradjotos duktė Vasavadata vadina Padmavatę „artima“, manydama ją tapsiant brolio žmona.

Juk:

(10) Būtų lengva duoti pinigų ar gyvasties atsisakyti, iškęsti askezės sunkumus
Būtų nesunku, tačiau suvis sunkiausia sergėti, kas palikta [kitų].

PADMAVATĖ: Gerbiamasis, jeigu pirma paskelbei [duosiąs], kas ko pageidauja, dabar nedera išsisukinėti. Padaryk, ko prašo šis ponas.

DVARIŠKIS: Ponia [atsakė] taip, kaip jai ir priderėjo.

TARNAITĖ: Ilgo gyvenimo jums, valdove! Tikriausią tiesą sakote.

ATSISKYRĖLĖ: Ilgo gyvenimo tau, brangioji!

DVARIŠKIS: Tebūnie taip, ponias! (*Priėjęs prie Jaugandharajanos*) Gerbiamasis, valdovė sutinka paimti jūsų seserį savo globon.

JAUGANDHARAJANA: Dėkingas Jūsų Kilnybei. Vaikeli, prieik prie valdovės.

VASAVADATA (*į šalį*): Ką darysi? Turiu eiti, nelaimingoji.

PADMAVATĖ: Tebūnie taip, dabar tu man kaip sava.

ATSISKYRĖLĖ: Iš jos žvilgsnių dingojasi, lyg ji pati būtų karalienė.

TARNAITĖ: Gerbiamoji tiesą sako. Ir man atrodo, kad [kadaise] ji yra patyrusi džiugesnių [dieniu].

JAUGANDHARAJANA (*sau*): Kaip puiku! Nusimečiau nuo savęs pusę naštos. Kaip buvo nuspręsta su ministrais, taip ir įvyko. O tuomet, kai mano valdovas įsitvirtins [soste], aš sugražinsiu karalienę, ir Jos Didenybė Magadhos princesė galės ja visiškai pasitikėti. Juk:

(11) „[Bus laikas, kai] Padmavatė taps valdovo sutuoktine“, –
Numatė pirma tai, kas rodėsi tuomet bėda [didžiulė];
Dabar, kai įsitikinome, kad šitai išsipildė, net tie žodžiai,
Kurių nepaisėme, turėtų patvirtinti taisyklę.

*Jeina brahmačarinas*¹⁰.

BRAHMAČARINAS (*pažvelgęs į viršų*): Stoju vidudienis. Kaip aš pavargau! Kur čia man pailsėjus. (*Apėjęs sceną*) Štai, matau. Netoliese turėtų būti atsiskyrėlių giraitė. Neatsitiktinai juk:

(12) Aplink patiklios antilopės, pamiršusios atsargumą, nebaikščiai vaikštinėja,

Medžiai rūpestingai prižiūrėti, kur tik pažvelgsi, atžalos aplipusios
vaisius [brandinančiais] žiedais.

10 Brahmačarinas – jaunuolis brahmanas, studijuojantis Vėdų korpuso tekstus. Socialinėje hinduizmo sistemoje brahmačaryste, arba mokinyste, vadinamas pirmasis gyvenimo tarpsnis iki jaunuolio vestuvių.

Įmitusių tamsiai rudų karvių kaimenės – joms geriausios lankos neįdirbtos,
Tad maža abejonės, kad iš atsiskyrėlių giraitės antai aukurų dūmai kyla.

Reikėtų užėiti. (*Jėjęs*) O! Regis šie žmonės – ne iš atsiskyrėlių giraitės.
(*Žiūrėdamas kiton pusėn*) Tačiau čia esama ir atsiskyrėlių. Nieko blogo, jeigu
prieisiu [prie jų]. O, čia yra ir moterų!

DVARIŠKIS: Įeikite, pone, nesidrovėkite. Ši giraitė atvira visiems.

VASAVADATA: Ach!

PADMAVATĖ: Kilmingoji šalinasi svetimų vyriškių žvilgsnių. Ką gi, man iš
tiesų reikia geriau pasirūpinti savo globotinė.

DVARIŠKIS: Gerbiamasis, mes atvykome čia anksčiau [už jus]. Leiskite pasi-
tarnauti svečiui.

BRAHMAČARINAS (*gurkštelėjęs vandens*): Ačiū, tebūnie taip. Mano nuovar-
gio kaip nebūta.

JAUGANDHARAJANA: Iš kur, gerbiamasis, būsi? Kur keliauji? Kokioje vie-
toje apsigyvenai?

BRAHMAČARINAS: Klausykite, pone. Aš kilęs iš Radžagrihos. Tačiau,
kad galėčiau studijuoti tekstus, apsistočiau vatsų žemėje, kaime, kuris vadinasi
Lavanaka.

VASAVADATA (*į šalį*): Ach, Lavanaka. Vos tik paminėtas, Lavanakos vardas
vėl atgaivino mano širdgėlą.

JAUGANDGARAJANA: Ar jau baigėi [savo] mokslus?

BRAHMAČARINAS: Dar ne.

JAUGANDHARAJANA: Jeigu nebaigėi mokytis, tai kodėl atvykai čia?

BRAHMAČARINAS: Ten ištiko baisiausia nelaimė.

JAUGANDHARAJANA: Kokia gi?

BRAHMAČARINAS: Toje [žemėje] gyvena karalius, vardu Udajana.

JAUGANDHARAJANA: Esu girdėjęs apie valdovą Udajaną. Ar jam kas nors
atsitiko?

BRAHMAČARINAS: Kalbama, kad jis nepaprastai karštai mylėjęs savo žmo-
ną, Avantės valdovo dukterį Vasavadatą.

JAUGANDHARAJANA: Veikiausiai taip ir buvo. Ir kas toliau?

BRAHMAČARINAS: Tai štai, kartą, karaliui išvykus į medžioklę, ji sudegė
kaime [įsiplieskus] gaisrui.

VASAVADATA (*į šalį*): Netiesa, tai visiška netiesa! Aš gyva, nelaimingoji!

JAUGANDHARAJANA: O paskui? Kas buvo po to?

BRAHMAČARINAS: Ją bandęs išgelbėti ministras, vardu Jaugandharajana,
taip pat šoko į ugnį.

JAUGANDHARAJANA: Jis iš tikrųjų puolė [į liepsnas]? O kas toliau?

BRAHMAČARINAS: Kuomet grįžęs karalius išgirdo apie šį įvykį, jūdvių netekties sukrėstas, jis pats jau ketino pulti į tą pačią ugnį. Tik didžiulėmis pastangomis ministrai jį sulaikė.

VASAVADATA (*į šalį*): Puikiausiai žinau, kaip manęs aimanavo valdovas.

JAUGANDHARAJANA: Na, o po to?

BRAHMAČARINAS: Paskui, prigludęs prie apdegusių papuošalų iš brangakmenių, anksčiau puošusių jos kūną, jis neteko sąmonės.

VISI: Ach!

VASAVADATA (*sau*): Dabar, garbingasis Jaugandharajana, gali jaustis patenkintas savo troškimus.

TARNAITĖ: Princese, [pažvelkite]! Net ši ponija rauda.

PADMAVATĖ: Ji turbūt labai jautri.

JAUGANDHARAJANA: Žinoma, kaipgi kitaip. Mano sesuo nepaprastai jautrios širdies. Toliau, kas vyko toliau?

BRAHMAČARINAS: Paskui jis pamažu atgavo sąmonę.

PADMAVATĖ: Ačiū dievui, jis gyvas. Kai išgirdau, kad jis prarado sąmonę, mano širdis apmirė.

JAUGANDHARAJANA: [Pasakok], kas buvo po to?

BRAHMAČARINAS: Karalius, vargais negalais pakilęs, ėmė be paliovos aimanuoti: „Ach, Vasavadata! Ach, Avantės princese! O, brangioji! Mano brangioji mokytime!“¹¹, o visas jo kūnas buvo rausvas nuo žemės dulkių. Ką čia ir sakyti,

(13) Nūnai taip net čakravaka¹² [nerauda],
Nei tuo labiau tie, kurie atskirti nuo žmonių,
Laiminga moteris, kurią taip vyras mena,
Nors sudegė, ji vyro meilėje gyva.

JAUGANDHARAJANA: Sakyk, gerbiamasis, nejau nė vienas iš ministrų nepamėgino jo paguosti?

BRAHMAČARINAS: Yra ministras, vardu Rumanvatas, kuris kaip išgalėdamas stengiasi valdovą palaikyti. Jis net

(14) Paliovė sykiu valgyti ir, panarinęs ašarom paplūdusį veidą,
Atjausdamas valdovą, kūną sekina drauge,
Ir dieną naktį jis karaliui patarnauti pasirengęs –
Jeigu ūmai apleistų gyvastis karalių, jis irgi negyventų.

11 „Mano brangioji mokytime!“ – Udžajinės valdovo Pradjotos paimtas į nelaisvę Udajana mokė Vasavadatą groti liutnia, o paskui, kartu pabėgęs iš rūmų, vedė ją. Apie šiuos įvykius pasakojama kitoje Bhasos pjesėje „Jaugandharajanos priesakas“.

12 Čakravaka – ančių giminės paukštis. Anot indų legendų, čakravakų patelės nakčia garsiai rauda, kadangi kiekvieną naktį turi išsiskirti su patinėliu. Sanskrito poetikoje čakravaka – sutuoktinių ištikimybės simbolis.

VASAVADATA (*sau*): Dėkui dangui, dabar valdovas patikimose rankose.

JAUGANDHARAJANA (*į šalį*): Taip, sunkią našą sau užsikrovė Rumanvatas.

Kadangi:

(15) Aš savo naštos nusikračiau, bet jo užduotis nepalengvėjo:

Juk, nuo ko priklauso valdovas, priklauso ir visa [pasaulyje].

(*Balsu*) Sakyk, gerbiamasis, ar dabar karalius jau nurimo?

BRAHMAČARINAS: Šito aš nežinau. „Čia drauge su ja juokėmės... čia su ja kalbėjomės... čia su ja leidome laisvalaikį... čia buvom susipykę... čia aš su ja miegojau“, – aimanavo karalius, ir ministrams tik didelėmis pastangomis pavyko jį išgabenti iš to kaimo. Karaliui išvykus, kaimas tapo nykus it debesuotas dangus be žvaigždžių ir mėnulio. Tuomet ir aš iškeliavau.

ATSISKYRĖLĖ: Tikra teisybė, kad tas valdovas kupinas dorybių, jeigu net tas, kuris akyse nėra jo matęs, taip pagarbiai apie jį atsiliepia.

TARNAITĖ: [Kaip jūs manote], karaliene, ar vis dėlto jis prašys kitos moters rankos?

PADMAVATĖ (*į šalį*): Mano širdis taip pat šito teiraujasi.

BRAHMAČARINAS (*dvariškiui ir Jaugandharajanai*): Leiskite atsisveikinti su tamstomis. Tuosyk turiu eiti.

ABU: Keliuk, ir telydi tave sėkmė.

BRAHMAČARINAS: Tebūnie taip, [kaip sakote]. (*Išeina.*)

JAUGANDHARAJANA: Ką gi. Aš taip pat, Jūsų Kilnybei leidus, norėčiau eiti.

DVARIŠKIS: Jeigu valdovė neprieštarauja, jis norėtų pasišalinti.

PADMAVATĖ: Tamstos sesuo ilgėsis jūsų.

JAUGANDHARAJANA: Gerų žmonių globojama, ji nejaus ilgesio. (*Pažvelgęs į dvariškį*) Aš jau eisiu.

DVARIŠKIS: Keliukite, pone, ir iki pasimatymo.

JAUGANDHARAJANA: Tebūnie taip. (*Išeina.*)

DVARIŠKIS: Pats metas eiti vidun.

PADMAVATĖ: Būk pasveikinta, gerbiamoji!

ATSISKYRĖLĖ [*Padmavatei*]: Vaike, linkiu tau gauti tavęs vertą vyrą.

VASAVADATA: Būkit pagarbinta, gerbiamoji.

ATSISKYRĖLĖ: Tau taip pat linkiu netrukus susitikti vyrą.

VASAVADATA: Dėkui [už prielankumą].

DVARIŠKIS: Tad eikime. Čionai, čionai, ponios! Dabar gi

- (16) Sugrižo paukščiai į lizdus, apsiplovimus užbaigė išminčiai,
Sutvisko liepsnų žiburiai, išminčių girioje pasklido dūmai,
Ir saulė, susirinkus spindulius, iš aukšto krinta žemėn,
Pasukusi vežimą, nužengia palengva ant laidos kalno viršūnės.

Visi išeina.

P I R M O V E I K S M O P A B A I G A

A N T R A S V E I K S M A S

Įeina tarnaitė.

TARNAITĖ: Kundžarika! Kundžarika! Kur karalienė Padmavatė? Ką sakai? „Karalienė žaidžia sviediniu netoli jazmino vijoklių pavėsinės“? Tada einu pas valdovę. (*Apeina sceną ir įsiziūri*) Štai ir karalienė. Ji, regis, iš tiesų žaidžia sviediniu, auskarai šokinėja ausyse, bet jos veidas, nors atrodo ir pavargęs, ir prakaito lašais nuo įtampos nusėtas, vis dėlto žavingas. Ką gi, prieisiu prie jos.

Išeina.

I N T E R M E D I J O S P A B A I G A

Įeina sviediniu žaidžianti Padmavatė, lydima svitos ir Vasavadatos.

VASAVADATA: Brangioji, štai tavo kamuolys.

PADMAVATĖ: Galbūt, šiuosyk užteks, gerbiamoji.

VASAVADATA: Mieloji! Tavo rankos, nuo ilgo žaidimo sviediniu smarkiai paraudusios¹³, atrodo lyg priklausytų ne tau, o kažkam kitam.

TARNAITĖ: Tegul karalienė žaidžia, tegul žaidžia, kol dar galima. Tegul mėgaujasi savo mergystės laiku.

PADMAVATĖ: Gerbiamoji, kokios mintys [sukasi tavo galvoje], kad atrodo, jog norėtum pašiepti mane?

13 „Tavo rankos [...] smarkiai paraudusios“ – sanskrito žodis rāga reiškia ir raudoną spalvą, ir meilę, geismą ir t. t. Dėl antrosios reikšmės Vasavadatos replikoje esama užuominos į būsimą Padmavatės santuoką.

VASAVADATA: Ne, mieloji, jokių būdu! Šiandien tu ypatingai žavi. Man dingojasi, tarsi tavo dailus veidas nūnai spindi visur¹⁴, [kur tik eičiau].

PADMAVATĖ: Liaukis šaipiusis.

VASAVADATA: Tyliu, būsimoji [didžiulę kariauną turinčio] Mahasenos¹⁵ žmona!

PADMAVATĖ: Kas jis, tas Mahasena?

VASAVADATA: Jis – Udžajinės karalius. [Tikrasis] jo vardas – Pradjota. Jo kariauna labai galinga, nuo jos jis ir imtas vadinti Mahasena.

TARNAITĖ: Karalienė nė nemano susigiminiuoti su tuo valdovu.

VASAVADATA: Tuomet kurio gi trokšta [karalienės širdis]?

TARNAITĖ: Yra vatsų [šalyje] valdovas, vardu Udajana. Jo dorybių karalienė geidauja.

VASAVADATA (*i šalį*): Karalienė trokšta mano viešpaties. (*Balsu*) Kas jai pažadino [šį troškimą]?

TARNAITĖ: Jo nepaprastas mielaširdingumas.

VASAVADATA (*i šalį*): Žinau, žinau! Kaip tik tai ją ir apsvaigino.

TARNAITĖ: Valdove, o kas bus, jeigu jis pasirodys esąs bjaurus?

VASAVADATA: Ne, ne, nuo jo neįmanoma atitraukti akių.

PADMAVATĖ: Garbingoji, iš kur tai žinai?

VASAVADATA (*i šalį*): Pernelyg stiprus prieraišumas prie jo vos neišdavė manęs. Ką dabar daryti? Reikėtų taip atsakyti. (*Balsu*) Mieloji, Udžajinės žmonės taip kalba.

PADMAVATĖ: Veikiausiai taip ir yra. Neabejoju, kad Udžajinėje jis puikiai pažįstamas. Grožis glosto bet kurio žmogaus širdį.

Įeina žindyvė.

ŽINDYVĖ: Tegyvuoja valdovė! Karaliene, tu ištekinta.

VASAVADATA: Už ko, kilmingoji?

ŽINDYVĖ: Už vatsų valdovo Udajanos.

VASAVADATA: Kaip gyvuoja karalius?

ŽINDYVĖ: Sveikas atvyko [čia]. Jis sutiko priimti valdovės [ranką].

VASAVADATA: O varge!

ŽINDYVĖ: Koks gali būti vargas?

14 „Tavo dailus veidas nūnai spindi visur“ – vėl žodžių žaismas: skr. *vara* reiškia „gražus“, „dailus“, „mylimasis“, „jaunikis“, „vyras“. Čia Vasavadatos replika turi ir kitą prasmę: „Man dingojasi, kad visur, [kur tik eičiau], spindi tavo jaunikio veidas.“

15 Mahasena – skr. „turintis didžiulę kariauną“.

VASAVADATA: Ne, tikrai jokio. Tada jis buvo ištis sukrestas, bet dabar tapo [viskam] abejingas.

ŽINDYVĖ: Garbingoji! Aukštumas pasiekusių didžiūnų širdims įprasta spręsti prieštarai.

VASAVADATA: Ponia, ar jis pats ją išsirinko?

ŽINDYVĖ: Tikrai ne. Jis atvyko čia kitu tikslu. Didysis karalius, pats įsitikinęs jo kilmingumu, išmintimi ir jaunyste, atidavė [jam princesę].

VASAVADATA (*į šalį*): Ką gi, tuomet [mano] vyras dėl to nekaltas.

Įeina tarnaitė.

TARNAITĖ: Paskubėkite, gerbiamoji, paskubėkite! „Šiuo metu kaip tik sėkmei palankus žvaigždžių [išsidėstymas], – sako karališkoji kilnybė, – todėl jungtusių apeigos turėtų įvykti būtent šiandien.“

VASAVADATA (*į šalį*): Kuo labiau ji skuba, tuo smarkiau anka mano širdis.

ŽINDYVĖ: Eime, eime, princese.

Visi išeina.

ANTRO VEIKSMO PABAIGA

TREČIAS VEIKSMAS

Įeina mintyse paskendusį Vasavadatą.

VASAVADATA: Palikusi Padmavatę rūmuose, kur moterų pusėje keturiuose vidiniuose kambariuose liejasi sutuoktusių linksmybės, atėjau į pasilinksminimų sodą. Kaip pakelti likimo man skirtą negandą? (*Apeina sceną*) Kokia neteisybė! Mano viešpats nūnai priklauso kitai! Kaip [galiu] čia sėdėti? (*Prisėdusi*) Vis dėlto laiminga čakravakos patelė, kuri miršta atskirta nuo savo lizdo. O aš, nelaimingoji, negaliu nutraukti savo gyvasties ir gyvenu troškimu [vėl] jį išvysti.

Įeina gėlėmis nešina tarnaitė.

TARNAITĖ: Kur gi pradingo kilmingoji Avantika? (*Apėjusi sceną apsižvalgo*) O, štai ji... Giliai širdyje susimąščiusi, nelyginant mėnulio pjautuvas apniukęs nuo miglos, puošniai apsirėdžiusi, tačiau be jokio papuošalo, sėdi ant akmeninio suolo, apvyto vijokliais. Kaip man priėjus prie jos? (*Prisiartinusi*) Gerbiamoji Avantika,

kaip ilgai tavęs reikėjo ieškoti!

VASAVADATA: Kam?

TARNAITĖ: Mūsų karališkoji kilnybė sako, kad tu aukštos kilmės, švelni ir naginga. [Klausia], ar negalėtų garbingoji nupinti jungtusių girliandą?

VASAVADATA: Kam ją reikia nupinti?

TARNAITĖ: Mūsų karalienei.

VASAVADATA (*į šalį*): Ir tai turiu padaryti aš! Ach, kaip negailestingi dievai!

TARNAITĖ: Ponia, ne laikas galvoti apie ką nors kita. [Valdovo] žentas jau atlieka apsiplovimus brangakmeniais [išdėtame] baseine. Nedelsdama imkis pynimo, gerbiamoji.

VASAVADATA (*į šalį*): Apie nieką kitą ir neįstengiu galvoti. (*Balsu*) Brangioji, o tu ar matei žentą?

TARNAITĖ: O taip, dirstelėjau iš prielankumo karalienei, na, ir mūsų smalsumui [patenkinti]:

VASAVADATA: Kaip atrodo [tas] žentas?

TARNAITĖ: Ponia, sakyčiau taip: anksčiau į jį panašaus nesu regėjusi.

VASAVADATA: Sakyk, mieloji, sakyk: ar jis gražus?

TARNAITĖ: Nelyginant [pats] dievas Kama¹⁶, tik be strėlių ir lanko.

VASAVADATA: Užteks apie tai.

TARNAITĖ: Kodėl pertrauki mane?

VASAVADATA: Nedera klausytis pagyrų kitos moters vyrui.

TARNAITĖ: Tuomet skubėk pradėti pinti [girliandą].

VASAVADATA: Jau pinu. Paduok [gėles].

TARNAITĖ: Imk, gerbiamoji.

VASAVADATA (*imdama ir apžiūrėdama gėles*): Kaip vadinasi ši žolė?

TARNAITĖ: „Sergstinti nuo našlystės“.

VASAVADATA (*į šalį*): Jos reikia daug įpinti tiek mano, tiek Padmavatės labui. (*Balsu*) O kaip vadinasi ši žolė?

TARNAITĖ: Ji vadinasi „varžovei mirtį nešanti“.

VASAVADATA: Jos nepinsiu [į girliandą].

TARNAITĖ: Kodėl?

VASAVADATA: Nėra reikalo, nes jo žmona jau mirusi.

Įeina kita tarnaitė.

TARNAITĖ: Greičiau, greičiau, gerbiamoji! Ištekėjusios moterys jau veda jauniki į vidinius rūmus!

16 Kama – Indijos mitologijoje meilės dievas, dažniausiai vaizduojamas su lanku ir penkiomis gėlių strėlėmis, kuriomis žeidžiamos įsimylėjusiųjų širdys.

VASAVADATA: Prašau, paimk ją!

TARNAITĖ: Puiku, gerbiamoji. Aš einu.

Abi tarnaitės išeina.

VASAVADATA: [Štai] ji ir išėjo. O, varge! Mano kilmingasis vyras dabar paėmė kitą žmoną. Einu prigulsiu, galbūt, pavykus išsimiegoti, mano sielvartas pranyks.
Išeina.

TREČIO VEIKSMO PABAIGA

KETVIRTAS VEIKSMAS

Ieina vidūšaka.

VIDŪŠAKA (*džiugiai*): O, ponai! Likimo buvo lemta, kad tapčiau laimingos ir geidautinos vatsų karaliaus santuokos liudytoju. Ech! Kas galėjo patikėti, kad, regis, įtraukti į tokį nelaimių sūkurį, mes vėl išplauksime? Dabar aš gyvenu dvare, maudausi haremo baseine, valgau gardumynus – saldžius ir skanius, kiek širdis geidžia, žodžiu, klesčiu lyg gyvenčiau dangaus rūmuose, kur trūksta tik apsarų¹⁷. Didžiulis trūkumas – tik vienas, tai prastai paruošiamas maistas. Guolyje, išklotame minkščiausiais patiesalais, negaliu sudėti bluosto – man vis rodosi, kad [viduje] gyvybės vėjai maišosi su krauju. O ne, [tikra] nelaimė toks vargas ir liguistas gyvavimas.

Ieina tarnaitė.

TARNAITĖ: Kurgi dingo gerbiamasis Vasantaka? (*Apeidama sceną apsižvalgo*) Aha, štai jis. (*Prisiartinusi*) Gerbiamasis Vasantaka, kaip ilgai reikia tavęs ieškoti!

VIDŪŠAKA (*pamatęs ją*): Kam, mieloji, manęs ieškai?

TARNAITĖ: Mūsų karalienė klausia, ar jos vyras jau baigė apsiprausimus.

VIDŪŠAKA: Kodėl poniai šitai parūpo?

TARNAITĖ: Dėl ko gi, jei ne dėl to, kad aš turiu pagerbti jį gėlėmis ir kūno įtrynimais.

VIDŪŠAKA: Valdovas jau apsiprausė. Nešk, tamsta, viską, išskyrus maistą!

TARNAITĖ: Kodėl tu nusistatęs prieš maistą?

¹⁷ Apsaros – dangiškosios nimfos, šokėjos, dangaus muzikantų gandharvų sutuoktinės.

VIDŪŠAKA: Mano, nelaimėlio, pilve [viskas] vartosi, nelyginant gegutės akys¹⁸.

TARNAITĖ: Tu kaip visada!

VIDŪŠAKA. Eik, tamsta. Aš taip pat eisiu pas Jo Didenybę.

Abu išeina.

INTERMEDIJOS PABAIGA

Įeina Padmavatė, lydima svitos, ir Avantės miestietės rūbus dėvinti Vasavadata.

TARNAITĖ: Kodėl karalienė užėjo į pasilinksminimų giraitę?

PADMAVATĖ: Žiūriu, brangioji, ar jau pražydo naktižiedžio jazmino¹⁹ [žiedų] kekės, ar dar ne.

TARNAITĖ: Pražydo, karaliene, ir jų žiedai it perlai aplipę visas atžalas, kad šių net nematyti.

PADMAVATĖ: Jei taip, brangioji, tai ko delsi?

TARNAITĖ: Teprisėda karalienė valandėlei ant šio akmens suolo. Aš tuo tarpu priskinsiu žiedų.

PADMAVATĖ (*Vasavadatai*): Gal prisėskime, gerbiamoji!

VASAVADATA: Tebūnie taip.

Abi sėdasi.

TARNAITĖ (*priskynusi gėlių*): Tik pažvelkite, karaliene! Mano saujos pilnos naktižiedžio jazmino žiedų, raudonų nelyginant arseniko žymė [ant kaktos].

PADMAVATĖ (*pažvelgusi*): Ach, kiek daug spalvų šiuose žieduose! Pažiūrėkite, pažiūrėkite, gerbiamoji!

VASAVADATA: Ach, kokios gražios gėlės!

TARNAITĖ: Karaliene, ar dar skinti?

PADMAVATĖ: Ne, ne, mieloji, pakaks!

VASAVADATA: Kodėl, brangioji, sustabdei ją?

PADMAVATĖ: [Noriu], kad valdovas čia atėjęs ir išvydęs gausybę žiedų taip pat galėtų jais pasimėgauti.

VASAVADATA: Brangioji, ar tu myli savo vyrą?

18 „Vartosi nelyginant gegutės akys“ – kaip ir dera sanskrito dramų vidūšakai, Vasantaka painioja reikšmes: „vartytis“ gali ne gegutės (skr. *kokila*), o varnos (skr. *kaka*) akys, kadangi, pasak indų legendų, varna turi tik vieną vyzdį ir permeta jį iš vienos akies į kitą.

19 Naktižiedis jazminas (skr. *śephālikā*) – rausvais žiedais žydintis augalas.

PADMAVATĖ: Nežinau, gerbiamoji, bet kai valdovo nėra šalia, aš jo pasiilgstu.

VASAVADATA (*į šalį*): Kaip sunku man [tai girdėti]! Juk aš galiu pasakyti tą patį!

TARNAITĖ: Kaip vis dėlto kilniai karalienė atsiliepia apie savo meilę vyrui.

PADMAVATĖ: Aš tik dėl vieno abejoju.

VASAVADATA: Dėl ko gi?

PADMAVATĖ: Ar lygiai kaip man, karalius buvo [brangus] ir kilniajai Vasavadatai?

VASAVADATA: Dar daugiau!

PADMAVATĖ: Iš kur tu žinai?

VASAVADATA (*į šalį*): Ak, iš prieraišumo valdovui aš vos neišsidaviau savo elgesiu. Reikėtų taip atsakyti. (*Balsu*) Jeigu būtų mažiau [brangus], ji nebūtų palikusi savo artimųjų²⁰.

PADMAVATĖ: Tu tikriausiai teisi.

TARNAITĖ: Karaliene! Kodėl tau nepaprašius vyro, kad ir tave išmokytų groti liutnia?

PADMAVATĖ: Aš jau prašiau.

VASAVADATA: Ir ką jis atsakė?

PADMAVATĖ: Neatsakė nieko – nutilo ir ėmė giliai dūsauti.

VASAVADATA: Ir ką tu apie tai manai?

PADMAVATĖ: Manau, kad, prisiminęs kilniosios Vasavadatos dorybes, jis tik iš pagarbos man nepradėjo raudoti.

VASAVADATA (*į šalį*): Aš laiminga, jeigu tai iš tikrųjų tiesa.

Įeina karalius ir vidūšaka.

VIDŪŠAKA: Oho! Gražiajame linksmybių sode pribyrėję tamsiosios drežėnės²¹ žiedų – [atrodo], kažkas bus jų primėtęs skindamas. Prašom čionai, pone!

KARALIUS: Einu, bičiuli, einu...

- (1) Kuomet, Udžajinėn atvykęs, išvydau dukterį Avantės valdovo,
Paleido meilės dievas Kama į mane strėles penkias.
Nuo jų ir šiandien dar širdis kraujuoja. Bet štai aš sužeistas dar sykį!
Yra juk tik penkios strėlės svaigiosios, tad iš kurgi radosi šeštoji?

20 „Nebūtų palikusi savo artimųjų“ – turimas galvoje Udajanos ir Vasavadatos pabėgimas iš jos tėvo rūmų.

21 Tamsioji drežėnė (skr. *bandhujīva* „gyvuojantis drauge“) – tamsiai raudonos spalvos gėlė, pradžiant tik rudenį, per patį vidudienį, ir nuvystanti iki kitos dienos ryto.

VIDŪŠAKA: Kurgi dėjosi karalienė Padmavatė? Galbūt nuėjo į vijoklių pavėsinę? Arba prie akmens luito, vadinamo „dėmėtąja kalva“, kadangi, apibiręs asanos²² žiedais, jis atrodo it kažkas būtų jį aptraukęs tigro oda. O gal ji ant medinio kalnelio, kur išraižyta gausybė gyvūnų ir paukščių atvaizdų? (*Pažvelgęs į viršų*) O! Pažvelkite, pone, į tas gerves giedrame rudens danguje! Jos skrenda išsirikiavusios virtine, gražios it baltosios Balaramos rankos.

KARALIUS: Matau jas, drauge.

(2) Tai eilėn išsirikiavusias, tai išsisklaidančias, pakylančias aukštyn, Išsilenkiančias it žvaigždynas rišių septynių²³, tai vėl sugrižtančias į virtinę,
Savo skrydžiu dangaus skliautą skrodžiančias,
Taip vaiskų tartum papildvė gyvatės, išnarą palikusios.

TARNAITĖ: Pažvelkite, karaliene, tik pažvelkite! Tos gervės, skrendančios virtine, gražios tartum gelsvųjų lotosų vėrinys. Ach, [čia] jūsų vyras!

PADMAVATĖ: O, mano valdovas! Ponia, tavo [pačios] labui pasitraukim nuo šalesnėn vietelėn, kad jis mūsų nepamatytų. Eime į tą pavėsinę, [apaugusią] šviežiais vijokliais.

VASAVADATA: Tebūnie taip.

Daro, kaip tarusios.

VIDŪŠAKA: Turbūt čia buvo, o po to išėjo karalienė Padmavatė.

KARALIUS: Iš kur tamsta gali žinoti?

VIDŪŠAKA: Tegul ponas pasižiūri į tuos naktižiedžio jazmino krūmus, nuo kurių nuskabyti žiedai.

KARALIUS: Ach, Vasantaka, kokios netolygios žiedų spalvos.

VASAVADATA (*į šalį*): Kai jis ištarė „Vasantaka“, aš vėl pasijutau lyg būčiau Udžajinėje.

KARALIUS: Vasantaka, prisėskime štai ant šitos akmens plokštės ir palaukime Padmavatės.

VIDŪŠAKA: Taip, pone. (*Sėdasi ir staiga atsistoja*) O ne, rudens saulėkaitoje nepakeliamai karšta. Geriau eime į tą vijoklių pavėsinę.

KARALIUS: Puiku, eik pirmas.

VIDŪŠAKA: Tebūnie taip.

Jiedu apeina sceną.

22 Asana – ryškiais žiedais žydintis medis.

23 Septynių rišių žvaigždynas – septynios Didžiųjų Grįžulo ratų žvaigždės, pavadintos legendinių išminčių vardu.

PADMAVATĖ: Garbingasis Vasantaka greitas viską sugadinti. Ką dabar darysime?

TARNAITĖ: Karaliene, aš sulaikysiu poną, papurčiusi nusvirusią vijoklio atžalą, aplipusią bitėmis.

PADMAVATĖ: Taip ir padaryk.

Tarnaitė daro, kaip tarusi.

VIDŪŠAKA: Oi, oi, gelbėkite! Sustokite, pone!

KARALIUS: Kas atsitiko?

VIDŪŠAKA: Mane sugylė tos vergės išperos bitės.

KARALIUS: Nedrįsk tamsta taip kalbėti! Bičių nereikia bijoti. Pažvelk,

(3) Apkvaitusios nuo medaus bitės aistringai puola į mylimojo glėbį:
Gal jos, išgąsdintos žingsnių, kaip ir mes nuliūs, atskirtos nuo joms
brangių?

Geriau prisėskime čia.

VIDŪŠAKA: Kaip norite.

Jiedu sėdasi.

TARNAITĖ: Karaliene, bet mums užtvertas kelias!

PADMAVATĖ: Laimei, mano viešpats atsisėdo.

VASAVADATA (*į šalį*): Ačiū dievui, mano vyras atrodo sveikas.

TARNAITĖ: Karaliene, ponios akys pasruvo ašaromis!

VASAVADATA: Jos tiesiog sudrėko nuo kušos²⁴ žiedadulkių, kurias sukėlė bitės.

PADMAVATĖ: Suprantama.

VIDŪŠAKA: Pone, pasilinksminimų parkas visiškai tuščias. Norėčiau kai ko pasiteirauti. Galiu ponui užduoti klausimą?

KARALIUS: Mielai [atsakysiu].

VIDŪŠAKA: Kuri jums brangesnė: valdovė Vasavadata anksčiau ar Padmavatė dabar?

KARALIUS: Kodėl tamsta verti mane rinktis iš tųdviejų, kurios man vienodai didžiai brangios?

PADMAVATĖ: Kokioje sunkioje padėtyje, brangioji, atsidūrė mano vyras.

VASAVADATA (*į šalį*): O aš – nelaimėlė?!

VIDŪŠAKA: Sakykite drąsiai, pone. Viena jau mirusi, o kitos nėra šalimais.

24 Kuša – žolė, naudojama tam tikrose religinėse apeigose; taip pat joje auganti gėlių rūšis.

KARALIUS: Ne, drauge, nieku būdu negalėčiau atsakyti. Tu plepus.

PADMAVATĖ: Tuo mano sutuoktinis daug pasakė.

VIDŪŠAKA: Pone, prisiekiu tiesa, niekam [nė žodžiu] neprasitarsiu! Štai mano liežuvis už dantų.

KARALIUS: Negaliu, bičiuli! [Nesugebu] pasakyti.

PADMAVATĖ: Na ir įkyrus gi jis! Kaip menkai išmano jo širdį!

VIDŪŠAKA: Tai nepasakysite man? Tuomet nė per žingsnį nežengsite nuo šito akmeninio luito, kol neišgirsiu: valdovas spąstuose!

KARALIUS: Žadi jėga sulaikyti?

VIDŪŠAKA: Visom jėgom.

KARALIUS: Mes dar pažiūrėsime.

VIDŪŠAKA: Būkit malonus, pone, prašau! Būsit prakeiktas mūsų draugystės vardu, jeigu nepasakysit tiesos.

KARALIUS: Ką padarysi! Klausyk:

- (4) Nors vertinu didžiai Padmavatės aš grožį, būdą ir švelnumą,
Tačiau širdis Vasavadatos draugystės ilgis nuolatos.

VASAVADATA (*į šalį*): Tebūnie visados taip! Štai kur atlygis už mano kančias! Atrodo, kad kartais gyventi neatpažintai nėra jau taip blogai.

TARNAITĖ: Karaliene, jūsų vyras ne itin pagarbus.

PADMAVATĖ: Ne, brangioji, nieko panašaus! Valdovas kaip tik pagarbus, jeigu iki šiol prisimena garbingosios Vasavadatos dorybes.

VASAVADATA: Tokie žodžiai, brangioji, liudija tavo aukštą kilmę.

KARALIUS: Aš atsakiau. Dabar tegul tamsta pasako, kuri jam mielesnė: Vasavadata anksčiau, ar Padmavatė dabar.

PADMAVATĖ: Mano sutuoktinis susikeitė vaidmenimis su Vasantaka.

VIDŪŠAKA: Kas iš tų mano kalbų! Aš vienodai gerbiu abidvi valdoves.

KARALIUS: Kvailys! Mane tai jėga privertei kalbėti, o pats dabar neatsakai.

VIDŪŠAKA: Gal mane jėga versite?

KARALIUS: Kodėl gi ne, priversiu!

VIDŪŠAKA: Jeigu taip, tai nieko nepešite.

KARALIUS: Prašau, didis brahmane, meldžiamasis! Pasakyk pats, neverčiamas.

VIDŪŠAKA: Tada klausykite, pone. Aš nepaprastai gerbiu kilniąją Vasavadatą. [Tuo tarpu] valdovė Padmavatė jauna, graži, nuolanki, kukli, saldžiakalbė ir miela. Be to, ji turi dar vieną didžiulę dorybę: ji dovanoja man saldumynus [vis nerimau-dama]: „Kur pradingo garbingasis Vasantaka?“

VASAVADATA: Taip, taip, Vasantaka! Dabar tik tiek atmeni.

KARALIUS: Ką gi, Vasantaka, puiku! Visa tai papasakosiu karalienei Vasavadatai.

VIDŪŠAKA: Ką, Vasavadatai? Kur Vasavadata? Vasavadata jau seniai mirusi.

KARALIUS (*su širdgėla*): Taip, mirusi Vasavadata.

(5) Savo juokais tu man sujaukei mintis,
Tad pirma nevalingai man išsprūdo tie žodžiai.

PADMAVATĖ: Koks nevėkšla! Nutraukė tokį malonų pokalbį.

VASAVADATA (*į šalį*): Tebūnie taip, kaip yra. Ach, kaip miela, kad aš išgirdau tokį slaptą pokalbį!

VIDŪŠAKA: Susiimkite, susiimkite, pone! Gyvenimas nepermaldaujamas. Štai kad ir dabar.

KARALIUS: Bičiuli! Tau nesuprasti manęs. Juk:

(6) Sunku iš pašaknų išrauti saisčiusią [mus] aistrą.
O prisiminus ją, iš naujo sielvartas apninka.
Tačiau nėra kito kelio nuraminti širdį,
Kaip ašarom nuplauti tai, už ką esi skolingas.

VIDŪŠAKA: Valdovo veidas iš tiesų šlapias nuo ašarų. Tuoju atnešiu vandens apsiplauti. (*Išeina.*)

PADMAVATĖ: Gerbiamoji, pasrūvusios ašaros uždengė mano viešpaties veidą it šydą. Pats laikas mums pasitraukti iš čia.

VASAVADATA: Tebūnie taip... O galbūt jūs pasilikite? Jums nedera išeiti, palikus taip sielvartaujantį valdovą. Aš eisiu viena.

TARNAITĖ: Ponia teisingai sako. Tegul karalienė prieina prie jo.

PADMAVATĖ: Man iš tiesų prieiti?

VASAVADATA: Eik, brangioji. (*Tai pasakiusi, išeina*)

Ieina vidūšaka.

VIDŪŠAKA (*rankoje laikydamas lotoso lapą su vandeniu*): O, valdovė Padmavatė!

PADMAVATĖ: Gerbiamasis Vasantaka! Kas atsitiko?

VIDŪŠAKA: Čia-a... štai, tai yra, čia...

PADMAVATĖ: Kalbėk, kalbėk, gerbiamasis, sakyk!

VIDŪŠAKA: Ponia! Į valdovo akį papuolė *kušos* žiedadulkių, kurias atnešęs paskleidė vėjo gūsis, todėl jo veidas pasruvo ašaromis. Štai, imkite, ponias, vandens veidui [nuplauti].

PADMAVATĖ (*į šalį*): Ach, mandagaus šeimininko ir tarnai mandagūs. (*Priėjusi*) Tenugali mano valdovas! Štai vanduo veidui [nusiaplauti].

KARALIUS: O, Padmavatė? (*Pasisukęs į vidūšaką*) Vasantaka, kas tai?

VIDŪŠAKA (*į ausį*): Čia, regis...

KARALIUS: Puiku, Vasantaka, puiku! (*Apsišlakstęs vandeniū*) Prisėskite, Padmavate.

PADMAVATĖ: Kaip valdovas įsakys. (*Sėdasi*)

KARALIUS: Padmavate!

(7) Blyškia it rudens mėnuo žiedadulkę nuo kušos žiedo
Įpūtęs į akį vėjas privertė ašaroti mano veidą.

(*I šalį*)

(8) Tvirta jaunoji nuotaka, tačiau išgirdus tiesą ji nuliūstų:
Nors moters meilė ir stipri, nepastovus jos būdas.

VIDŪŠAKA: Jo Didenybė Magadhos karalius pageidavo šiandien pat susitikti su valdovu draugų rate. Pagarbiai priimtas prielankumas [visada] gimdo pasitenkinimą. Tad kilkite, pone.

KARALIUS: Taip, žinoma. Tai mano svarbiausia pareiga. (*Pakilęs*)

(9) Dorybingų, iškilių ar pagarbių žmonių pasaulyje
Niekada netrūksta. Kur kas rečiau sutiksi tą, kuris įvertina juos.

Visi išeina.

KETVIRTO VEIKSMO PABAIGA

PENKTAS VEIKSMAS

Įeina Padminika.

PADMINIKA: Madhukarika! Madhukarika! Greičiau eikšen!

Įeina Madhukarika.

MADHUKARIKA: Štai aš, brangioji. Kas atsitiko?

PADMINIKA: Nejaugi, drauge, nežinai, kad karalienę Padmavatę kankina galvos skausmas?

MADHUKARIKA: O, varge!

PADMINIKA: Mieloji, tučtuojau eik ir pakviesk gerbiamąją Avantiką. Nors, vos tik pasakysi, kad karalienei skauda galvą, ji ir pati ateis.

MADHUKARIKA: Bet ką ji [galės] padaryti, drauge?

PADMINIKA: Ji tiesiog papasakos karalienei malonių istorijų, ir tos numalšins jos skausmą.

MADHUKARIKA: Puiku. O kur karalienei paruoštas guolis?

PADMINIKA: „Jūrų paviljone“. Dabar jau eik! O aš pasistengsiu surasti gerbiamą Vasantaką, kad jis perspėtų savo šeiminką.

MADHUKARIKA: Gerai. (*Išeina*)

PADMINIKA: Kur man ieškoti gerbiamojo Vasantakos?

Įeina vidūšaka.

VIDŪŠAKA: Jo Didenybės vatsų karaliaus širdis [ir taip] kenčia dėl valdovės netekties, o šiomis dienomis vykusi neįprastai džiugi jungtuvių su Padmavate ceremonija dar smarkiau įplieskė kančios ugnį. (*Pamatęs Padminiką*) Ei, Padminika! Padminika! Kokių dar naujienų atneši?

PADMINIKA: Gerbiamas Vasantaka! Ar tu nežinai, kad karalienę Padmavatę kankina galvos skausmai?

VIDŪŠAKA: Ponia, aš iš tiesų nežinau.

PADMINIKA: Tad pranešk apie tai savo šeiminkui. O aš skubu susirasti tepalų nuo skausmo.

VIDŪŠAKA: Kur paruošėt Padmavatei guolį?

PADMINIKA: Gultas paruoštas pačiame „Jūrų paviljone“.

VIDŪŠAKA: Tegul ponია eina! O aš perspėsiu valdovą.

Jiedu išeina.

INTERMEDIJOS PABAIGA

Įeina karalius.

KARALIUS:

- (1) Jau kuris laikas aš vėl susituokęs.
Bet negaliu pamiršti įstabaus grožio Avantės valdovo dukters.
Lavankoje ugnis pasiglemžė jos dailų kūną,
Nepagailėjo, man atrodo, kaip negaili šaltis lotoso.

Įeina vidūšaka.

VIDŪŠAKA: Paskubėkite, pone, paskubėkite!

KARALIUS: Kas atsitiko?

VIDŪŠAKA: Karalienę Padmavatę kankina galvos skausmai.

KARALIUS: Iš kur tu žinai?

VIDŪŠAKA: Man Padminika sakė.

KARALIUS: O, varge!

- (2) Vos vėl sutuoktas aš su nuotaka brangia,
Kurios dorybės lyg ir sumažino karalienės netekties skausmą,
Štai neganda negailestinga ima grasinti vėl:
Ar tik nesiruošia [panaši lemtis ištikti] ir Padmavatės?
Kur dabar Padmavatė?

VIDŪŠAKA: Jai paklotas guolis „Jūrų paviljone“.

KARALIUS: Parodyk man kelią į jį.

VIDŪŠAKA: Eikite, eikite čionai! (*Jiedu apeina sceną*) Štai „Jūrų paviljonas“.
Įeikite, pone!

KARALIUS: Eik pirmas.

VIDŪŠAKA: Gerai. (*Iėjęs*) Oi, gelbėkite! Sustokite, pone, nejudėkite!

KARALIUS: Kodėl?

VIDŪŠAKA: Štai ten, šviestuvo šviesoje, matyti ant žemės besiranganti gyvatė!

KARALIUS (*jeina ir apsižvalgęs juokiasi*) Ach, tau, kvaily, tik vaidenasi gyvatė.

- (3) Tiesiog išsivijęs ir nuo durų staktos ant žemės nukritęs
Žiedų vėrinys tau, kvaily, pasirodė kaip gyvatė:
Kai vakaro vėjui papūtus jis ima rangytis,
[Žiedlapiai] juda nelyginant gyvatė šliaužtų.

VIDŪŠAKA (*įsižiūrėjęs*): Pone, tiesą sakote. Tai tikrai ne gyvatė. Tikriausiai čia būta valdovės Padmavatės, o po to ji išėjo.

KARALIUS: Ne, bičiuli, ji veikiausiai čia nebuvo pasirodžiusi.

VIDŪŠAKA: Iš kur, pone, žinote?

KARALIUS: Ką čia žinoti? Žiūrėk:

- (4) Guolis neišgulėtas, ant jo nematyti nė raukšlės, neliesta antklodė,
Neįdubusi ir pagalvė, nuo vaistų nematyti žymių,
Nėra kur paganyti akis ligoniui – jokių papuošimų,
Vargu bau pats ligos pakirstasis būtų taip staiga palikęs gultą.

VIDŪŠAKA: Tada tegu ponas prigula valandėlei ant šio gulto ir palaukia valdovės.

KARALIUS: Puiku. (*Gulasi*) Bičiuli, mane lenkia prie miego. Papasakok kokią nors istoriją.

VIDŪŠAKA: Aš papasakosiu. Tik tegul valdovas duoda ženklą.

KARALIUS: Pradėk!

VIDŪŠAKA: Yra toks miestas, jis vadinasi Udžajinė. Tenai, žinia, daugybė puikių baseinų...

KARALIUS: Kaip vadinasi? Udžajinė?

VIDŪŠAKA: Jeigu šita istorija nepatinka, tai papasakosiu kitą.

KARALIUS: Bičiuli, ne pasakojimas nepatinka. Tik:

- (5) Prisimenu Avantės valdovo dukterį,
Su manimi namus paliekančią iš meilės,
Ilgesio ašaras, riedančias jai iš akių,
Jai švelniai įsikniaubus į mano krūtinę.
Ir dar:
Dažnai, mokydamasi groti liutnia, neatitraukdavo ji nuo manęs akių,
Ranka nusvirdavo nuo stygų ir grodavo oru.

VIDŪŠAKA: Pone, aš ką kita papasakosiu. Yra miestas, jis vadinasi Brahmadata.
Kadaise jį valdė karalius Kampilja.

KARALIUS: Kaip? Kaip?

VIDŪŠAKA (*vėl pakartoja tą patį*)

KARALIUS: Kvailys! Reikia sakyti karalius Brahmadata ir miestas Kampilja²⁵.

VIDŪŠAKA: Kaip? Karalius Brahmadata, o miestas Kampilja?

KARALIUS: Būtent taip.

VIDŪŠAKA: Tada, pone, minutėlę palaukite, kol aš įsiminsiu. Karalius Brahmadata, miestas Kampilja. (*Pakartoja kelis kartus*) Dabar klausykite, pone. Kas dabar čia? Valdovas užmigo. Gana vėsu tapo. Eisiu užsimesti apsiausto. (*Išeina*)

Jeina Vasavadata Avantės gyventojos rūbais ir tarnaitė.

TARNAITĖ: Ateikite, ateikite, gerbiamoji! Karalienę kaip niekada smarkiai kamuoja galvos skausmas.

VASAVADATA: O varge! Ar kur nors Padmavatei paruoštas gultas?

TARNAITĖ: Guolis paruoštas „Jūrų paviljone“.

VASAVADATA: Tada vesk mane ten.

Jiedvi apeina sceną.

TARNAITĖ: Štai „Jūrų paviljonas“. Užeikite, gerbiamoji. O aš bėgu tepalų nuo galvos skausmo. (*Išeina*)

VASAVADATA: Ach, kaip negailestingas man dievas! Netgi Padmavatė, tapusi vienintele paguoda išsiskyrimą išgyvenančiam mano valdovui, ir ji pasiligojo. Reikia įeiti. (*Jeina ir apsižvalgo*) Ak, tie nevėkšlos tarnai! Jie paliko ligonę vienut

25 Kampilja – Pietų Pančalos karalystės senovės Indijoje sostinė.

vienutėlę tik su šviestuvu. Štai ir Padmavatė! Ji, atrodo, užmigo. Jeigu atsisėsiu kiek toliau, atrodys, kad aš nejaučiu jai prielankumo. Todėl sėsiu ant jos gulto. (*Atsisėdusi*) Kodėl vos tik aš prisėdau šalia, mano širdis taip suvirpėjo iš džiaugsmo? Laimei, ji ir toliau lengvai ir tolygiai kvėpuoja. Liga veikiausiai jau apleido ją. Užėmusi tik dalį guolio, ji tarsi prašosi apkabinama. Ką gi, prigulsiu. (*Gulasi*)

KARALIUS (*pro miegus*): O, Vasavadata!

VASAVADATA (*ūmai pakilusi*): Ach, čia mano valdovas, o ne Padmavatė! Kas bus, jeigu jis mane pamatys? Kai tik jis mane išvys, didysis kilmingojo Jaugandharajanos įžadas taps bergždžias.

KARALIUS: O, Avantės karaliaus dukterie!

VASAVADATA: Laimei, mano valdovas sapnuoja. Čia aplink nieko nėra. O kas, jeigu valandėlę čia pasiliksiu ir pamaloninsiu savo akis ir širdį?

KARALIUS: O, brangioji! Mieloji mano mokytime! Atsakyk man.

VASAVADATA: Aš kalbuosi su tavimi, mano valdove, kalbuosi.

KARALIUS: Tu pyksti?

VASAVADATA: Ne, jokių būdu, man liūdna.

KARALIUS: Jeigu nepyksti, tai kodėl nepasipuošusi?

VASAVADATA: Kas iš to?

KARALIUS: Ar atmeni Viračiką²⁶?

VASAVADATA (*piktai*): Liaukis! Net čia [nesiliauji kalbėjęs] apie Viračiką!

KARALIUS: Prašau atleisti man dėl gerbiamosios Viračikos! (*Tiesia į ją rankas*)

VASAVADATA: Ilgai užsibuvau. Kas bus, jeigu mane pamatys? Tuo pat einu. Ach, nuo gulto nusviro mano valdovo ranka: pakelsiu ją ir eisiu. (*Tai padariusi išeina*)

KARALIUS (*staiga pakilęs*): Vasavadata! Sustok, sustok! O varge!

(7) Ūmai puolęs pro duris trenkiausi stakton.

Dabar net nežinau, ar būta jos tikros, ar tik mano geidaujamos [išvysti].

Įeina vidūšaka.

VIDŪŠAKA: O, Jo Didenybė jau pabudo!

KARALIUS: Bičiuli, klausyk džiugią žinią: Vasavadata gyva!

VIDŪŠAKA: Ką, Vasavadata? Kur Vasavadata? Juk Vasavadata seniai mirusi.

KARALIUS: Ne, drauge, tikrai ne.

26 Viračika – Kaušambės haremo tarnaitė, turėjusi meilės ryšių su Udajana.

(8) Mane užmigusį guolyje, o drauguži, ji pabudinusi išėjo.

Rumanvatas apgavo mane, sakydamas, kad sudegė jinai.

VIDŪŠAKA: Bet tai neįmanoma! Tikriausiai man paminėjus vandens maudykles, ėmėte galvoti apie valdovę ir išvydote ją sapne.

KARALIUS:

(9) Jei sapnas buvo tai, didžiausia laimė būtų buvę nepabusti,

Net jeigu tai tik iliuzija, teneapleidžia ji manęs dar ilgą laiką!

VIDŪŠAKA: Klausyk, šiame mieste gyvena jakšinė vardu Avantisundarė²⁷. Ar tik ne ją tu matei?

KARALIUS: Ne, ne.

(10) Sapnui išsisklaidžius, pramerkęs akis išvydau veidą, nepaliestą dažų.

Ir palaidas plaukų sruogas, kaip reikalauja paprotys.

Ir dar, drauguži! Tik pagalvok:

(11) Nors tik sapne išsigandusi karalienė mano ranką paspaudė,

Gyvaplaukiai, pašiurpę nuo prisilietimo, lig šiol nenusileido²⁸.

VIDŪŠAKA: Liaukitės, pone, fantazavęs niekus. Eikite geriau į vidinius moterų kambarius.

Įeina dvariškis.

DVARIŠKIS: Pergalė valdovui! Mūsų didysis karalius Daršaka ponui liepė perduoti: „Su didžiule ginkluota kariauna, kad galėtų pulti Arunį²⁹, atžygiavo jūsų ministras Rumanvatas. Pasirengę kautis ir mano pergalingieji būriai: drambliai, žirgai, vežimai ir pėstininkai.“ Tad kelkitės, pone! Ir dar:

Priešas susiskaldęs, o miesto gyventojai, žinodami tavo dorybes,
dvasia vieningi,

Netgi kariaunos pėstininkai pasirengę ilgam žygiui.

Aš pasirūpinau viskuo, kas reikalinga priešui nugalėti,

Tad persikelk per Gangos upę, ir vatsų žemė bus tavo rankose.

27 Jakšinės – pusdievės, gerovės dievo Kuberos padėjėjos, galinčios, pasak indų legendų, kada panorėjusios keisti savo pavidalą. Avantisundarė – skr. „Avantės gražuolė“; tad vidūšakos sugalvotame varde glūdi užuomina į Avantės karalienę Vasavadatą.

28 „Gyvaplaukiai [...] lig šiol nenusileido“ – pašiurpę odos gyvaplaukiai – vienas dažniausiai naudojamų sanskrito poezijos įvaizdžių – emocinio susijaudinimo, meilės ir geismo ženklas.

29 Arunis – Udajanos priešas, užgrobęs dalį vatsų žemių.

KARALIUS (*pakilęs*): Puiku! Dabar štai:

Stojęs su drambliais ir kovos žirgais prieš žiauriais darbais garsėjantį Arunį,
Aštrių strėlių liūtį paleidęs, it okeano bangų smūgiais aš mūšyje jį
sunaikinsiu.

Visi išeina.

PENKTO VEIKSMO PABAIGA

ŠEŠTAS VEIKSMAS

Ieina dvariškis.

DVARIŠKIS: Ei, kas čia sargyboje prie Aukso vartų?

Ieina durininkė.

DURININKĖ: Tai aš, Vidžaja, gerbiamasis. Ko pageidaujate?

DVARIŠKIS: Ponia, kuo skubiau praneškite Udajanai – tegu dar palankesnė jam bus sėkmė apgynus vatsų karalystę! – kad nuo Mahasenos atvyko dvariškis Raibhja ir Vasavadatos žindyvė, vardu Vasundhara, kurią pasiuntė Jos Didenybė Angaravatė³⁰. Abu sakosi laukią jūsų prie vartų.

DURININKĖ: Gerbiamasis, dabar ne vieta ir ne laikas priėmimui.

DVARIŠKIS: Kodėl gi ne vieta ir ne laikas?

DURININKĖ: Klausykit, gerbiamasis. Šiandien kažkoks vyriškis, prisėdęs prie rūmų, grojo liutnia. Išgirdęs tai, valdovas tarė: „Regis girdžiu Ghošavatės³¹ garsus.“

DVARIŠKIS: Ir kas tada?

DURININKĖ: Tada, priėję prie jo, paklausėme, iš kur jis gavęs tą liutnią. Jis mums atsakė: „Pamačiau ją gulinčią brūzgynuose, Narmados³² pakrantėje. Jeigu valdovui jos reikia, tai pasiimkite.“ Kai ją atnešėme, valdovas pasidėjo ją ant kelių ir neteko sąmonės. Atgavęs sąmonę, valdovas pratarė ašarom užlietu veidu: „Tave, Ghošavate, aš matau, o jos negaliu regėti!“ Štai kodėl dabar netinkamas laikas. Kaip aš pranešiu [žinią]?

30 Angaravatė – Vasavadatos motina, karaliaus Pradjotos žmona.

31 Ghošavatė – skr. „balsingoji“, Udajanos liutnia, kuria jis mokė groti Vasavadatą.

32 Narmada – upė, išteikanti iš Vindhjos kalnyno Rytų Indijoje ir srūvanti per Centrinę Indiją.

DVARIŠKIS: Praneškite, ponias! Tai artimai susiję [su tuo, kas atsitiko].

DURININKĖ: Tuo pat einu pranešti, gerbiamasis. Štai valdovas išeina iš rūmų.
Kaip sykis galiu jam perduoti.

DVARIŠKIS: Gerai, ponias.

Jiedu išeina.

MIŠRIOS INTERMEDIJOS PABAIGA

Įeina karalius ir vidūšaka.

KARALIUS:

(1) O, liutnia, klausą glostantys garsai! Ar gali būti, kad
Ilsėjęs ant karalienės krūtinės ir klubų
Dabar it koks pagaikštis pulkams paukščių dergti,
Baisu ir pagalvoti! Miško tankmėje buvai palikta gulėti.
Ir dar: kokia neištikima tu, Ghošavate! Ar jau neatmeni vargšės
Vasavadatos:

(2) Kaip glaudė ji tave, pakėlusi ant šlaunų,
Kaip pailsusi meiliai apkabindavo po krūtimis,
Kaip aimanuodavo, atėjus laikui skirtis ir išėjus man,
Kaip, liovus groti, pasakodavo atsitikimus ir juokaudavo.

VIDŪŠAKA: Liaukitės, pone, be perstojo save kankinęs.

KARALIUS: Ne, ne, bičiuli.

(3) Mano meilę, snaudusią ilgai, liutnia pažadino,
Tačiau nėra šalia karalienės, kurią Ghošavatė džiugino.
Vasantaka, tegul nagingas meistras sutaiso Ghošavatę ir nedelsdamas
man gražina.

VIDŪŠAKA: Kaip ponas įsakys. (*Paėmęs liutnią, išeina*)

Įeina durininkė.

DURININKĖ: Tegyvuoja valdovas! Ten prie vartų laukia priimami Mahasenos
siųstas dvaro didikas Raibhja ir gerbiamoji Vasundhara, Vasavadatos žindyvė, ku-
rią pasiuntė karalienė Angaravatė.

KARALIUS: Jei taip, pakvieskite čionai Padmavatę.

DURININKĖ: Kaip valdovas įsakys. (*Išeina*)

KARALIUS: Vis dėlto iš kur Mahasena taip greitai sužinojo apie tai, kas atsitiko?

Įeina Padmavatė ir durininkė.

DURININKĖ: Eikite, eikite, valdove.

PADMAVATĖ: Tegyvuoja valdovas!

KARALIUS: Ar girdėjote, kad pas mus nuo Mahasenos atvyko dvaro didikas Raibhja ir Jos Didenybės Angaravatės siūsta Vasavadatos žindyvė Vasundhara, ir laukia jie priimami prie vartų.

PADMAVATĖ: Valdove! Aš džiaugsiuosi, galėdama išgirsti džiugių naujienų iš man artimos giminės.

KARALIUS: Ponios verta šneka, esą Vasavadatos giminaičiai – taip pat ir jos šeima. Sėskis, Padmavate, kodėl tu nesėdi?

PADMAVATĖ: Ar valdovas nori, kad aš būčiau šalia, kai tie žmonės pasirodys?

KARALIUS: O kas čia blogo?

PADMAVATĖ: Ar nepasirodys jiems keista, kad valdovas parsivedė kitą žmoną?

KARALIUS: Daug blogiau būtų slėpti savo žmoną nuo tų, kurie privalo ją pamatyti. Todėl sėsk!

PADMAVATĖ: Kaip įsakysite, valdove. (*Sėdasi*) Valdove, man kažkaip neramu [nežinant], kaip pasijus tavo tėvas ir motina.

KARALIUS: Man taip pat, Padmavate.

(4) Ką pasakys? – būgštauja mano širdis:

Pavogęs dukterį, nesugebėjau jos išsaugoti.

Nepastovi, bet siekianti toli sėkmė garbę man nuplėšė,

Bijausi it sūnus, sukėlęs tėvo rūstį.

PADMAVATĖ: Nieko negalima suturėti, kam ateina skirtas laikas.

DURININKĖ: Dvariškis ir žindyvė laukia prie įėjimo.

KARALIUS: Nedelsdama įvesk juos.

DURININKĖ: Kaip valdovas įsakys. (*Išeina*)

Įeina dvariškis, žindyvė ir durininkė.

DVARIŠKIS: Ech!

(5) Didžiai laimingas aš atvykęs pas giminaičius kraštan,

Bet širdį gelia, prisiminus valdovo dukters žūtį.

Kodėl likimas negalėjo atiduoti priešams šalies,

Tačiau pasigailėti karalienės?

DURININKĖ: Štai valdovas. Arčiau prieikite prie kilmingojo.

DVARIŠKIS (*prisiartinęs*): Tegyvuoja Jo Didenybė!

ŽINDYVĖ: Tegyvuoja valdovas!

KARALIUS (*pagarbiai*): Gerbiamasis,

Žemėje viešpataujantis karališkųjų ainių sėkmę ir nuopuolį valdantis,

Ar sveikas karalius, iš kurio aš viliuosi draugiškumo?

DVARIŠKIS: O kaipgi, sveikas Mahasena. Ir visiems kitiems gerovės linki.

KARALIUS (*atsistojęs*): Kokie Mahasenos paliepipimai?

DVARIŠKIS: Iš tiesų Vaidehės sūnaus³³ vertas [elgesys]. Bet ponas neprivalo atsistoti, idant išklaustyti žinias nuo Mahasenos.

KARALIUS: Kaip Mahasena įsakys. (*Sėdasi*)

DVARIŠKIS: Jis džiaugiasi, kad priešų užgrobtą karalystę vėl sugražinta tau. Kadangi:

- (7) Tie, kurie bailūs ar silpni, niekada neįgaus drąsos,
Tik drąsa, kaip žinia, žmonių viešpačiui leidžia mėgautis tikrąja laime.

KARALIUS: Gerbiamasis, visa tai buvo Mahasenos galioje. Kadangi:

- (8) Mane, nugalėtą, jis globojo it savo tikrą sūnų,
Kol atsitiko taip, kad pavogiau jo dukterį, bet nesugebėjau jos išlaikyti.
Netgi išgirdęs apie jos mirtį, apie mane jis nepradėjo kitaip galvoti.
Tik jo dėka pavyko vatsų žemę atkovoti.

DVARIŠKIS: Tokią žinią siuntė Mahasena. O valdovės žodžius atpasakos ši ponia.

KARALIUS. O, motuše!

- (9) Juk tiesa, kad sveika mano motina, kurią įskaudinau pabėgimu, –
Šešiolikos karalienių vyriausioji, miesto šventybės deivė?

ŽINDYVĖ: Karalienė sveika ir klausia, ar lydi sėkmė karalių ir visus jo artimus.

KARALIUS: Visiems sekasi puikiai, motuše, jeigu tai galima laikyti sėkme.

ŽINDYVĖ: Nesikankinkite taip smarkiai, valdove.

DVARIŠKIS: Laikykitės, valdove. Net mirusi, Mahasenos duktė gyva, jei jos taip liūdi vyras.

Ką sulaikyti galima, atėjus mirties laikui, kas suturės ašotį, nutrūkus virvei?

Žmonių kaip medžių priedermė viena: yra sunykti laikas ir ateina laikas augti.

KARALIUS: Ne, gerbiamasis, taip nėra.

- (11) Mahasenos duktė – mano mylima mokytinė ir žmona.
Kaip aš pamiršti ją galėčiau, netgi kitąkart užgimęs.

ŽINDYVĖ: Karalienė sakė: „Vasavadata nebegyva. Tačiau kaip brangūs man ir Mahasenai Gopalaka ir Palaka³⁴, taip brangus ir tu, kuris pirma tapai būtent mūsų

33 Vaidehės sūnus – turima galvoje Udajanos motina Mrigavatė, kuri buvo Vaidehės karalystės Šiaurės Indijoje valdovė. Vaideha – matroniminis Udajanos vardas.

34 Gopalaka ir Palaka – Pradjotos ir Angaravatės sūnūs, Vasavadatos broliai.

žentu. Tik dėl to ir buvai atgabentas į Udžajinę. Neva tam, kad mokytum groti liutnia, mes atidavėme tau dukterį, netgi nepaliudiję to apeigine [Agnio]³⁵ ugnimi. Tačiau tu, vedamas savo nekantrumo, pabėgai su ja, net neatlikęs sutuoktuvių apeigų. Tuomet [įsakėme] nutapyti judviejų – tavo ir Vasavadatos – atvaizdus ir prieš juos atlikome jungtuves. Dabar siunčiame šį piešinį tau. Tegul tau nieko netrūks žiūrint į jį.“

KARALIUS: Ach, kokie malonūs ir taiklūs valdovės žodžiai.

(12) Ši kalba man brangesnė už šimtą nukariautų karalysčių:

Nepasmerkė manęs jos prielankumas už visas kaltes.

PADMAVATĖ: Valdove! Norėčiau dirstelėti į savo vyresniosios sesers atvaizdą ir ją pašlovinti.

ŽINDYVĖ: Žiūrėkite, karaliene, žiūrėkite! (*Rodo jai paveikslą*)

PADNAVATĖ (*pažvelgusi, į šalį*): Ei, juk tai tikrų tikriausia garbingoji Avantika. (*Balsu*) Valdove, ar tiesa, kad ji panaši į garbingąją [Vasavadatą]?

KARALIUS: Ne tik panaši. Man regis, kad tai ji pati. O varge!

(13) Kaip galima be gailesčio sunaikinti tokį grožį?

Kaip gali ugnis paniekinti tokį veido grožį?

PADMAVATĖ: Jeigu pažvelgčiau į valdovo atvaizdą, tai žinočiau, ar ši panaši į garbingąją [ponią], ar ne.

ŽINDYVĖ: Žiūrėkite, žiūrėkite, karaliene.

PADMAVATĖ (*pažvelgusi*): Valdovo atvaizdo panašumas liudija, kad ir kitas turi panašėti į garbingąją [ponią].

KARALIUS: Dieviškoji [valdove], man atrodo, kad nuo tada, kai išvydai piešinį, tave lyg kažkas džiugintų ir [sykiu] baugintų. Kas yra?

PADMAVATĖ: Valdove, čia gyvena [moteris], kaip du vandens lašai panaši į šį atvaizdą.

KARALIUS: Ką? Į Vasavadatą?

PADMAVATĖ: Taip.

KARALIUS: Tada nedelsiant tebūna ji atvesta.

PADMAVATĖ: Kai aš dar nebuvau ištekėjusi, valdove, kažkoks brahmanas atvedęs pristatė ją kaip savo seserį ir paliko. Palikta svetur iškeliavusio savo vyro, ji vengia svetimų vyrų žvilgsnių. Jeigu ji ateis čia drauge su manimi, tai valdovas pamatys, kas ji tokia.

KARALIUS:

(14) Jeigu šventiko palikta sesuo, tai nebus ji ta pati:

Pasaulyje išvaizda neretai tik panaši atrodo.

35 Agnis – ugnies dievas; Indijoje sutuoktuvių ceremonija turi būti atliekama priešais apeiginę ugnį, laikomą paties Agnio įsikūnijimu.

Įeina durininkė.

DURININKĖ: Tegyvuoja valdovas! Atėjo kažkoks brahmanas iš Udžajinės. Sakosi čia atvedęs ir ponios globai palikęs savo seserį, o dabar laukias prie vartų, norėdamas pasiimti ją atgal.

KARALIUS: Padmavate, ar tik nebus tai tas pats brahmanas?

PADMAVATĖ: Veikiausiai jis.

KARALIUS: Tad, deramai pagerbtas, tebūna kuo skubiau atvestas tas brahmanas į rūmų vidų.

DURININKĖ: Kaip valdovas įsakys. (*Išeina*)

KARALIUS: O tu, Padmavate, atvesk tą moterį.

PADMAVATĖ: Kaip įsakysite, valdove. (*Išeina*)

Įeina Jaugandharajana ir durininkė.

JAUGANDHARAJANA: Sveiki! (*Į šalį*):

(15) Aš paslėpiau karaliaus sutuoktinę paties valdovo labui.

Savavališkai veikiu tik jo gerovės paisydamas.

Tačiau dabar, kai mano veiklą sėkmė apvainikavo,

Mano širdis nerimsta – ką valdovas pasakys?

DURININKĖ: Štai valdovas. Prieikite, gerbiamasis.

JAUGANDHARAJANA (*prisiartinęs*): Tegyvuoja ponas, tegyvuoja!

KARALIUS: Balsas lyg ir anksčiau girdėtas. Gerbiamasis brahmane, ar jūs atvedęs palikote Padmavatės globai savo seserį?

JAUGANDHARAJANA: Taip, aš.

KARALIUS: Tad atveskite greičiau ją.

DURININKĖ: Kaip valdovas įsakys. (*Išeina*)

Įeina Padmavatė, Avantika ir durininkė.

PADMAVATĖ: Čionai, gerbiamoji, čionai! Turiu kai ką malonaus tau pranešti.

AVANTIKA: Ką, ką?

PADMAVATĖ: Sugrįžo tavo brolis.

AVANTIKA: Dėkui dangui, pagaliau jis mane prisiminė.

PADMAVATĖ (*priėjusi*): Tegyvuoja valdovas! Štai mano globotinė.

KARALIUS: Gražink ją [broliui], Padmavate. Beje, globotinė turi būti gražinta dalyvaujant liudytojams. Tegul tai paliudys gerbiamasis Raibhja ir gerbiamoji ponija.

PADMAVATĖ: Gerbiamasis, imkite atgal [savo seserį].

ŽINDYVĖ (*pažiūrėjusi į Avantiką*): O! Karalienė Vasavadata!

KARALIUS: Ką? Mahasenos duktė? Dieviškoji [valdove]! Eikite drauge su Padmavate į vidinius rūmus.

JAUGANDHARAJANA: Ne, jai jokių būdų nederėtų eiti. Ji juk mano sesuo.

KARALIUS: Ką sakote, pone? Ar ji ne Mahasenos duktė?

JAUGANDHARAJANA: O, karaliau!

Gimusiam Bharatų³⁶ giminėje, išsilavinusiam, pažinusiam mokslus ir dorybingam

Karališkoji priedermė neleidžia jums sulaikyti jos jėga.

KARALIUS: Puiku, tada pažiūrėsime, į ką ji savo išvaizda panaši. Nutraukite šydą!

JAUGANDHARAJANA: Tegyvuoja karalius!

VASAVADATA: Tegyvuoja mano valdovas!

KARALIUS: O! Štai Jaugandharajana, o čia – Mahasenos duktė!

(17) Ar tiesa tai, ar sapne aš ją regiu,

Dabar ir vėl aš ją matau, kai tuomet buvau apgautas.

JAUGANDHARAJANA: Valdove! Nuslėpęs karalienę, aš tikrai prasikaltau. Ar galite, valdove, man atleisti? (*Puola į kojias*)

KARALIUS (*pakėlęs jį*): Tu tikras Jaugandharajana.

(18) Apsimetęs bepročiu ir kova, mokslingom išvalgom ir apžavais,

Vien savo pastangomis mus skęstančius sugebėjai ištraukti iš vandens.

JAUGANDHARAJANA: Aš tik sekiau valdovo likimo numatytais ženklais.

PADMAVATĖ: Ach, ji išties kilminga! Gerbiamoji, nežinodama aš su tavimi elgiausi kaip su drauge, o ne taip, kaip dera [tavo prigimčiai]. Nuolankiai prašau atleisti man.

VASAVADATA (*pakėlusi Padmavatę*): Kelkis, kelkis, nepraradusioji vyro! Tu nusikaltai tik tuo, kad prašai manęs atleidimo.

PADMAVATĖ: Dėkui tau.

KARALIUS: Jaugandharajana, bičiuli! Kas privertė tave nuslėpti karalienę?

JAUGANDHARAJANA: Norėjau apsaugoti Kaušambę.

KARALIUS: O kodėl palikai ją Padmavatei globoti?

JAUGANDHARAJANA: Pušpakabhadra ir kiti pranašautojai numatė, kad ji tapsianti valdovo sutuoktine.

KARALIUS: Ar žinojo apie tai ir Rumanvatas?

JAUGANDHARAJANA: Valdove, jis viską žinojo.

KARALIUS: Na ir suktas gi tas Rumanvatas.

36 Bharatos – legendinė valdovų dinastija, kuriai priklausė ir Udajana.

JAUGANDHARAJANA: Valdove, šiandien pat įsakykite, kad garbingasis Raibhja ir garbingoji ponja grįžtų [į Udžajinę] ir praneštų, jog karalienė sveika.

KARALIUS: Ne, ne, mes visi ten vyksime drauge su karaliene Padmavate.

JAUGANDHARAJANA: Kaip įsakysite, valdove.

*Bharatavakja*³⁷:

(19) Apjuostą vandenyno ir Himalajų bei Vindhjos auskarais,
Tesaugo karalius-liūtas šią žemę po vienu valdžios skėčiu.

Visi išeina.

ŠEŠTO VEIKSMO PABAIGA

ČIA BAIGIASI „SAPNE REGĖTOJI VASAVADATA“

Iš sanskrito vertė Valdas Jaskūnas

Versta iš: C. R. Dewadhar (ed.). *Bhāsanāṭakakram. Plays Ascribed to Bhāsa: Original Thirteen Texts in Devanāgarī*. Delhi: Motilal Banarsidass, 1987

37 Bharatavakja – skr. „aktoriaus kalba“, baigiamasis pašlovinimas sanskrito pjesėse.

Lingvistas filosofas Bhartriharis ir jo traktatas „Apie sakinį ir žodį“

Bhartriharis – įžymus Indijos filosofas ir lingvistas, gyvenęs V a. (tikslios jo gyvenimo datos tebėra ginčytinos). Garsiausias jo kūrinys – traktatas „Apie sakinį ir žodį“ (*Vākyapadīya*). Pasak Houbeno, čia pirmą kartą sanskrito tradicijoje (bent mus pasiekusiuose kūrinuose) aptinkamas išsamus semantikos tyrimas, besiremiantis visais įmanomais lingvistikos, ontologijos ir epistemologijos parametrais. Bhartriharis aptarė daugybę teorijų apie žodį, sakinį ir jų prasmę, tyrė visas pagrindines Paninio gramatikos sąvokas ir kategorijas, pristatydamas įvairius tuo laikotarpiu gyvavusius filosofijos požiūrius ir remdamasis jais (Houben Jan E. M., „Bhartrihari Perspectivism: The Vṛitti and Bhartrihari’s perspectivism in the first kāṇḍa of the Vākyapadīya“, in: *Beyond Orientalism: the impact of the work of W. Halbfass on Indian and cross-cultural studies*, ed. by K. Preisendanz and E. Franco, Amsterdam: Rodopi, 1997, p. 325).

Traktatą sudaro trys dalys: skyrius apie Brahmaną (*Brāhma-kāṇḍa*), skyrius apie sakinį (*Vākya-kāṇḍa*) ir skyrius apie žodį (*Pāda-kāṇḍa*). Pirmajame aprašomi Brahmano prigimties, kalbos esmės ir visatos ištakų klausimai. Antrajame analizuojamas sakinyss kaip prasmės perteikimo vienetas. Trečiajame tiriami žodžiai kaip dirbtinai atskirti sakinio vienetai ir jų dariniai. Vis dėlto temos dažnai pereina iš vienos į kitą ir ta pati problema gali būti gvildenama keliuose dalyse. Čia pateikiamos dvi ištraukos iš skyriaus apie Brahmaną (*Brāhma-kāṇḍa*), nes jame aiškiausiai pristatomos pagrindinės Bhartrihario lingvistinės filosofinės teorijos idėjos.

Taip pat pažymėtina, kad Bhartrihario dėstomos mintys ne visada aiškinamos. Neretai jis tik pamini vieną ar kitą idėją, todėl tampa beveik neįmanoma nustatyti, ar jis palaiko išdėstytą teiginį, ar tik pristato, pavyzdžiui, kitoje filosofinėje mokykloje postuluojamą teoriją. Tokiais atvejais itin naudingi ir reikalingi veikalo komentarai, paaiškinantys atitinkamas strofas ir suteikiantys joms kontekstą. Garsiausias ir ankstyviausias iš jų – *Vritti*, priskiriamas paslaptinam autoriui, vardu Harivrišabha. Diskusijose dėl jo tapatybės išsikristalizavo dvi priešingos nuomonės: pasak tradicijos, kaip ir dalies mokslininkų teigimu, Harivrišabha – tas pats Bhartriharis (pabrėžiamas etimologinis abiejų vardų panašumas), todėl *Vritti* ir *Vākyapadīya* yra to paties autoriaus kūriniai. Kitų nuomone, *Vritti* – vėlesnis komentaras, kuriam įtaką padarė vėlesnės idėjos.

Trinarė kalbos koncepcija

Traktate „Apie sakinių ir žodžių“ kalba ir jos raiška skirstoma į tris pakopas: „išreikštoji“, „vidurinė“ ir „matančioji“ kalba. Traktate kalbos pakopos išsamiau neaprašytos, tačiau *Vritti* komentare ši mintis paaiškinta detaliau. Kalba (Žodis) tarsi pradeda skleistis iš aukščiausios vieningos stadijos ir pamažu juda vis labiau empiriškos, suskaldytos būsenos link. Atitinkamai kalba pereina iš tyros, švarios būsenos į vis materialesnę, ir joje įsivelia klaidų.

Empiriškiausias girdimosios kasdienės kalbos lygmuo yra „išreikštoji kalba“ (*vaikharī*). Ją ištaria kalbėtojas ir išgirsta klausytojas, todėl ji glaudžiai susijusi su artikuliacijos organais ir gyvybiniu kvėpavimu, įgalinančiais ištarti žodį ir suteikiančiais jam dalumo laike. Gyvybinis kvėpavimas, remdamasis juslėmis suvokiama oru, skyla į dalis, priklausomai nuo artikuliacijos būdo ir vietos. Šio proceso metu įvairūs garsiniai elementai išreiškia įvairius „skiemenis“. Vienas pagrindinių išreikštosios kalbos bruožų – jos susiskaldymas į daugybę garsų *nāda*. Šie pasižymi įvairių savybių (ilgio, tembro ir kt.) gausa.

Empirinė kalba kyla iš ankstesnės, „gilesnės“ kalbos pakopos. Antroji kalbos pakopa atitinkamai vadinama vidurine (*madhyamā*). Tai dar ne verbalinis kalbos lygmuo, siejamas jau nebe su artikuliavimo organais, o su mąstymu, sąmone, intelektu. Nors ji ir neištariama, joje pasireiškia tam tikra subtili laiko seka. Kadangi šioje pakopoje kvėpavimas dar neveikia artikuliavimo organų, kalba reiškiasi ne kaip aiškiai diferencijuotas garsas *nāda*, o kaip *dhvani*. *Dhvani* – vienas pagrindinių Bhartrihario terminų kalbos aktui aprašyti. Juos galima laikyti idealiais garsais, nepasiekiamais juslėmis ir suvokiamais tik minėtuojų intelektu, sąmone. Vis

dėlto jie išlaiko savyje tam tikrą seką laike, trukmiškumą. *Dhvani* Bhartrihario traktate yra „pirmagarsiai“, tobulos žodžio ar fonemos konfigūracijos. Jie dar neartikuliuoti, tačiau susijungdami *dhvani* suformuoja vidinį atpažįstamą žodžio pagrindą, formą. *Dhvani* – būtina empirinio garso ištarimo priežastis.

Savo ruožtu vidurinė kalba (*madhyamā*) kyla iš aukščiausios matančiosios kalbos pakopos (*paśyanti*). *Vritti* komentare ji aprašoma kaip tyra ir teisinga, tačiau aukščiau kasdienio vartojimo. Ji pasiekama ne kiekvienam, pasak komentaro, „būtent apie šią kalbos pakopą vienoje tradicijoje sakoma, jog ji pasiekama tik per gramatiką, suteikiančią teisingos šnekos pažinimą, arba per kalbos jogą“. Šis kalbos lygmuo atitinka giliausią kalbos formą *sphoṭa*.

Sphoṭa teorija

Sphoṭa teorija, išgarsinusi Bhartriharį šiuolaikinėje Vakarų lingvistikoje ir filosofijoje, paaiškina semantinę kalbos funkciją ir padeda suprasti trinarę kalbos struktūrą. *Sphoṭa* – kiekvieno žodžio esminė dalis, jo prigimtis. Tai neverbalinė, giliausia ir tyriausia kalbos forma, amžina koncentruota žodžio reikšmės esmė, pasireiškianti fonemomis ją tariant. Būtent dėl *sphoṭa* tariant tam tikrus garsus klausytojo sąmonėje tarsi „blyksnis“ sušvinta pasakyto žodžio esmė.

Bhartrihario teorijoje *sphoṭa* yra nedali, amžina ir neturinti tęstinumo laike. Tačiau jai reiškiantis per garsą *nāda* / *dhvani*, kyla klaidingas įspūdis, jog ji dali. Garsas padeda išreikšti *sphoṭa*, o *sphoṭa* išreiškia „perneša“ prasmę. Šis procesas vyksta dėl to, kad *sphoṭa*, nors ir nedali, komunikacijos akto metu privalo būti išreikšta, kad klausytojas ją suvoktų. Šią funkciją atlieka *nāda* – nuoseklus garsinis kalbos elementas (Matilal B. K., *The Word and the World: India's Contribution to the Study of Language, Delhi: Oxford University Press, 1992, p. 86*). Kalbantysis turi ištarti *nāda* tam tikra seka, nes tokia artikuliuoto garso prigimtis. Todėl *nāda* išreiškia *sphoṭa* nuosekliai ir dalimis. Šią mintį galima iliustruoti pasitelkiant atspindžio įvaizdį. Kaip daiktas atsispindi banguotame vandenyje ir atrodo banguotas, nors toks nėra, taip ir *sphoṭa* sukuria klaidingą įspūdį, kad ji dali ir nuosekli.

Tik taip paprastas žmogus gali suvokti žodžio prasmę ir ją perteikti. Vienis perteikiamas daugiau ir vėl suvokiamas kaip vienis. Šiai minčiai iliustruoti Bhartriharis pateikia paveikslą paralelę, komentare aiškinamą taip: „Kai, pavyzdžiui, norime atvaizduoti žmogaus pavidalą, pirmiausia tas pavidalas (kurį suvokiame laipsniškai) turi sužadinti mumyse vieningą mintį. Tada ta mintis nuosekliai atvaizduojama ant sienos arba drobės.“ Kitaip tariant, dailininkui iš pradžių kyla vieningas, bet

ne iki galo aiškus įvaizdis, vėliau tas įvaizdis laipsniškai išsirutulioja jo sąmonėje į meninį pavidalą, o šis taip pat laipsniškai įkūnijamas paveiksle. Lygiai taip pat veikia ir kalbos aktas bei prasmės perteikimo mechanizmas. Vieninga *sphoṭa*, perteikiama pirmagarsiais (*dhvani*) ir artikuliuotų dalių garsais (*nāda*), paveikia klausytojo sąmonę, ir joje vėl susiformuoja tam tikras vienis, kuris ir perneša prasmę.

Kad ir kokia būtų *sphoṭa* forma – sakinys, žodis ar fonema, – kiekvienas kalbančiojo ištartas garsas apreiškia ją visą. Ji negali pasireikšti dalimis. Pirmasis garsas atskleidžia *sphoṭa* silpnai, antrasis – aiškiau ir šitaip iki pat paskutinio, kol, padedama ankstesnių kognicijų, *sphoṭa* pasirodo aiškiai. Taigi *sphoṭa* jau egzistuoja klausytojo sąmonėje, kai jis taria garsus, norėdamas ją išreikšti. O garsai ne sukuria *sphoṭa* iš naujo, bet sužadina latentinę, klausytojo sąmonėje jau glūdinčią *sphoṭa*.

Traktate „Apie sakinį ir žodį“ akcentuojamas viso žodžio pasireiškimo staigumas. Žodžio prasmė pasireiškia, nušvinta klausytojo sąmonėje tarsi blyksnis. Tai vyksta intuityviai (*pratibhā*). Tai staigus prasmės suvokimas, įgalinantis pasireikšti *sphoṭa* kaip vienį. *Pratibhā* tarsi sujungia tarpusavyje skirtingų sakinyje esančių žodžių prasmes, ji apima visą vieningą sakinio prasmę. *Pratibhā* ne tik padeda suprasti ar „nušvisti“ minčiai, ji taip pat apima beveik visa tai, kas Vakaruose vadinama instinktu (tiek žmonių, tiek gyvūnų).

Taigi klausytojas klauso ir savo jusliniais organais priima artikuliuotas ir dalimis arba seka išskleidžinčias *sphoṭa* išraiškas. Tačiau pasakyto žodžio arba sakinio prasmė „nušvinta“ klausytojo sąmonėje tik tada, kai jis išgirsta visus garsus iki galo, ir *pratibhā* pažadina jame glūdėjusį latentinį žodį. Bhartriharis šį reiškinį vadina atpažinimu.

Pasaulis kaip povo kiaušinis – kūrybinė Žodžio galia

Bhartrihario traktate Žodžio galia neapsiriboja vien prasmės perteikimo funkcija. Kalba – pažinimo priemonė ir garantas, tik dėl jos įmanomas sąmoningumas. Tačiau Bhartriharis pateikia dar išpūdingesnę kalbos koncepciją, priskirdamas jai ontologinę galią. Žodis traktate prilyginamas pačiam Brahmanui, aukščiausiam absoliutui. Brahmanas yra „vienis“, tačiau jis – „skirtingų jėgų pagrindas ir šaltinis“. Jis geba būti nedalus ir kartu dėl išdalytų jėgų atrodo dalus. Čia galima prisiminti *sphoṭa* teoriją, priešpriešinančią vienį ir daugį. Kaip jau buvo matyti, pati žodžio, kalbos prigimtis paaiškina gebėjimą apimti vienį ir daugį vienu metu. Brahmane, kaip ir žodyje, tiksliau – grynojoje, tikrojoje jo formoje (*sphoṭa*), glūdi

daugybė potencialių formų, daugybė išraiškų, kurios iki tam tikro momento (iki kūrybos akimirkos) išlieka latentinės, susuktos būsenos (Исаева Наталья, *Слово, творящее мир: От ранней веданты к кашмирскому шиваизму: Гауданада, Бхартрихари, Абхинавагупта*, Москва: Ладомир, 1996, с. 51).

Tai staigus pasireiškimas ir ypatinga būseną, kai sąmonėje sužadinama prasmė, daikto, apie kurį kalbama, pavidalas. „Staigus mentalinio vaizdinio „išsiplieskimas“ klausančiojo sąmonėje, kilęs dėl ištartos kalbos, itin glaudžiai priartėja prie kūrybos koncepcijos. Visa visata akimirksniu pasirodo, visas pasaulis staiga gimsta, kai tik jam parenkamas teisingas pavadinimas.“ (Исаева Наталья, *Слово, творящее мир: От ранней веданты к кашмирскому шиваизму: Гауданада, Бхартрихари, Абхинавагупта*, Москва: Ладомир, 1996, с. 56).

„Apie sakinį ir žodį“ (ištraukos)

*anādinidhanam brahma śabdatattvaṃ yad akṣaram /
vivartate rthabhāvena prakriyā jagato yataḥ // (1.1)*

Begalinis Bhrahmanas, kuris yra Žodžio esybė [ir] amžinas skiemuo, / reiškiasi objektų pavidalu, iš jo išsirutulioja gyvasis pasaulis.

*ekam eva yad āmnātaṃ bhinnaśaktivyapāśrayāt /
apṛthaktve pi śaktibhyaḥ pṛthaktvene va vartate // (1.2)*

Tas, apie kurį mokoma kaip apie Vieną, yra įvairių jėgų pagrindas, / [būdamas] nedalus, dėl tų jėgų jis reiškiasi kaip dalus.

*prāptyupāyo nukāraś ca tasya vedo maharṣibhiḥ /
eko py anekavartmeva samāmnātaḥ pṛthak pṛthak // (1.5)*

Šio [Vienio] pasiekimo būdas ir atvaizdas / ženklas yra veda, / nors jis gi viena (vieninga), didieji išminčiai perduoda ją tarsi [ji būtų] sudaryta iš atskirų kelių.

*araṇisthaṃ yathā jyotiḥ prakāśāntarakāraṇam /
tadvac chabdo pi buddhisthaḥ śrutīnāṃ kāraṇam pṛthak // (1.46)*

Kaip pakure slypinti šviesa yra kitos šviesos priežastis, / taip žodis, slypintis sąmonėje, išties yra kitų, atskirai išgirstų, žodžių priežastis. //

*vitarkitaḥ purā buddhyā kva cid arthe niveśitaḥ /
karaṇebhyo vivṛttena dhvaninā so nugṛhyate // (1.47)*

[Žodis] pirmiausia surandamas intelekto, nes jis susijęs su tam tikra reikšme, / paskui, kadangi jam padeda pirmapradis garsas, jis suvokiamas / pagaunamas artikuliacijos organų. //

*nādasya kramajātavān na pūrvo na paraś ca saḥ /
akramaḥ kramarūpeṇa bheda vān iva jāyate // (1.48)*

Kadangi artikuluojamas garsas gimsta nuosekliai, [sphoṭa], neturinti nei „prieš“ nei „po“, / neturinti savyje sekos, dėl savo nuoseklaus pavidalo pasireiškia tarsi suskilusi. //

*pratibimbam yathānyatra sthitam toyakriyāvaśāt /
tatpravṛttim ivānveti sa dharmah sphoṭanādayoḥ // (1.49)*

Kaip atvaizdas, esantis kitoje vietoje [negu pats subjektas], / priklausomai nuo vandens judėjimo, tarsi atkartoja jo veiksmus, toks pat *sphoṭa* ir *nāda* [santykis]. //

*ātmarūpaṃ yathā jñāne jñeyarūpaṃ ca drśyate /
artharūpaṃ tathā śabde svarūpaṃ ca prakāśate // (1.50)*

Kaip pažinime spindi regimas jo paties pavidalas ir pavidalas to, kas turi būti pažinta, / taip ir žodyje žeri jo paties pavidalas ir jo reikšmės pavidalas. //

*āṇḍabhāvam ivāpanno yaḥ kratuḥ śabdasaṃjñakah /
vṛttis tasya kriyārūpā bhāgaśo bhajate kramam // (1.51)*

Ši galia, kuri vadinama Žodžiu, tarsi turi kiaušinio trynio prigimtį. / Jis išsirutulioja laipsniškai, vienai daliai sekant paskui kitą, tarsi einant [kai viena koja seka paskui kitą].¹ //

*yathaikabuddhiviśayā mūrtir ākriyate paṭe /
mūrtyantarasya tritayam evaṃ śabde' pi drśyate // (1.52)*

Kaip [dailininko atveju] pavidalas (*mūrti*), kurio suvokiamas objektas yra vienas ir tas pats [pavidalas], / atkuria ant drobės kito pavidalą, taip pat ir žodyje matomos trys fazės. //

*yathā prayoktuḥ prāgbuddhiḥ śabdeśveva pravartate /
vyavasāyo grahītṛṅnām evaṃ teśveva jāyate // (1.53)*

Kaip kalbančiojo sąmonė rutuliojasi, būdama nukreipta į žodžius, / taip ir klausytojų suvokimas kyla iš jų [žodžių]. //

*arthopasarjanībhūtān abhidheyaṣu keṣu cit /
caritārthān parārthatvān na lokah pratipadyate // (1.54)*

Kadangi žodžiai yra antraeiliai, palyginti su reikšme, ir skirti išreikšti kažką kita, / paprasti žmonės ties jais nesustoja [į juos nekreipia dėmesio]. Juk žodžiai pasiekia savo tikslą tik retsykais, o dažniausiai yra priklausomi nuo reikšmės.² //

1 Harivriśabha komentare patikslina, jog Bhartriharis aprašo būtent pavo kiaušinį. Ši vaizdinga metafora puikiai perteikia kalbos ir Brahmano potencialumo sampratą: juk pavo kiaušinyje jau glūdi didžiulė potencija. Atėjus laikui iš vienalyčio trynio išsivystys išpūdingas margaspalvis paukštis. Taip iš Brahmano ir Žodžio išsirutulioja pasaulis. (Čia ir toliau pastabos vertėjos.)

2 Žodžiai pavieniui gali būti suprantami tik tam tikrų religinių ritualų metu. Dažniausiai žodžių prasmė priklauso nuo viso sakinio prasmės. Taigi tikroji kiekvieno žodžio prasmė klausančiojo sąmonėje išryškėja tik tada, kai jis išgirsta visą sakinį.

*grāhyatvaṃ grāhakatvaṃ ca dve śaktī tejaso yathā /
tathaiva sarvaśabdānām ete pṛthag avasthite // (1.55)*

Kaip šviesos dvi galios yra gebėjimas būti suvoktai ir gebėjimas padaryti suvokiamą, / taip ir visų žodžių šios dvi galios atskirai įtvirtintos. //

*viśayatvaṃ anāpannair śabdair nārthaḥ prakāśyate /
na sattayaiva te'rthānām agrhītāḥ prakāśakāḥ // (1.56)*

Reikšmė nėra pasiekiamą, kol žodžiai netapo [klausos] objektu, / net jų tikras egzistavimas pats savaime neapšviečia jų reikšmių, kol jie nėra suvokti. //

*pratyayair anupākhyeyair grahaṇānugūṇais tathā /
dhvaniprakāśite śabde svarūpam avadhāryate // (1.84)*

nādair āhitabījāyām antyena dhvaninā saha /

āvṛttaparipākāyām buddhau śabdo'vadhāryate // (1.85)

Ir lygiai taip pat dėl ankstesnių suvokimų [kurie lieka neįvardyti], bet palankiai veikia galutinį aiškų supratimą, / staiga išryškėja pati žodžio prigimtis, kai ją nušviečia pirmapradis garsas (*dhvani*). //

Kai supratimas, kurio sėklos, pasėtos [realiai ištariamais] skambesiais, pagaliau prasikala su paskutiniu juo [jį perteikiančiu] garsu, / staiga visas žodis tampa apibrėžtas. //

*vibhajan svātmano granthīṅ chrutirūpaiḥ pṛthagvidhaiḥ /
prāṇo varṇān abhivyajya varṇeṣv evopalīyate // (1.115)*

Išskaidęs savo vieningąją esmę į atskiras girdimų [garsų] formas, / taip pažymėjęs atskirus skiemenis, gyvybinis kvėpavimas paskui susilieja su tais skiemenimis. //

*ajasravṛttir yaḥ śabdaḥ sūkṣmatvān nopalabhyate /
vyajanād vāyur iva sa svanimittāt pratīyate // (1.116)*

Šis amžinas negimęs žodis nėra suvokiamas [juslėmis] dėl savo subtilumo. / Jis tarsi oras gali būti pažintas dėl to, kas pasireiškia kaip priežastis. //

*tasya prāṇe ca yā śaktir yā ca buddhau vyavasthitā /
vivartamānā sthāneṣu saiṣā bhedaṃ prapadyate // (1.117)*

Ta jėga, kuri įtvirtinta gyvybiniame kvėpavime ir sąmonėje, / išsirutulioja įvairiose artikuliacijos vietose ir įgauna dalų pavidalą. //

*śabdeṣvevāśritā śaktir viśvasyāsya nibandhanī /
yannetraḥ pratibhātmāyaṃ bhedarūpaḥ pratāyate // (1.118)*

Juk žodžiuose slypinti jėga – visos visatos ramstis. / Ji tarsi akis, dėl kurios ši intuicijos esybė suvokiama kaip turinti dalų pavidalą. //

*sadjādibhedah sabdena vyākhyāto rūpyate yatah /
tasmād arthavidhāh sarvāh sabdamâtrâsu n i s r i t â h // (1.119)*

Kaip skirtumas tarp natos *śadža*³ ir kitų natų tampa aiškus dėl žodžių, taip ir visos daiktų kategorijos slypi žodžių visumoje. //

*śabdasyapariṇāmo 'yam ity āmnāyavido viduḥ /
chandobhya eva prathamam etad viśvaṃ pravartate // (1.120)*

Tie, kas susipažinę su šventąja Tradicija, žino, kad šis [pasaulis] – Žodžio išsirutuliojimas, / iš pradžių visa [visata] juk išsirutulioja/pasireiškia iš vedos eilių (*chandas*). //

*itikartavyatā loke sarvā śabdavyapāśrayā /
yāṃ pūrvāhitasamskāro bālo 'pi pratipadyate // (1.121)*

Šitaip visa, kas darytina šiame pasaulyje, slypi žodyje, / ir net vaikas, turintis ankstesniuose gyvenimuose įgytų žinių, tai supranta. //

*ādyaḥ karanavinyāsaḥ prānasyordhvaṃ samīranam /
sthānānām abhighātasca na vinā śabdabhāvanām // (1.122)*

Pirmas artikuliacijos judesys – kvėpavimo aukštyn išjudėjimas. / Ir jei žodžiai neegzistuoję iš anksto, nebūtų užgaunamos ir artikuliacijos vietos. //

*na so 'sti pratyayo loke yaḥ śabdānugamād ṛte /
suviddham iva jñānaṃ sarvaṃ śabdena bhāsate // (1.123)*

Nėra tokios sąvokos pasaulyje *ṛtos* (kosminės Tvarkos) ribose, kuri neturėtų žodžio formos, / visas žinojimas švyti tarsi žodžio persmelktas. //

*vāgrūpatā cet utkrāmed avabodhasya śāśvatī /
na prakāśaḥ prakāśeta sā hi pratayavamarśinī // (1.124)*

Jei išnyktų sąmonės nuoaltinis tapatumas su kalbos forma, / tai ir šviesa nebe-
nušviestų, tik ši [kalba] viską daro atpažįstamą. //

3 Šadža – pirmoji iš septynių muzikos gaidų.

*sā sarvavidyāśilpānām kalānām copabandhanī /
tadvaśād abhiniṣpannam sarvaṃ vastu vibhajyate // (1.125)*

Ši [kalba] yra visų mokslų, menų ir amatų pagrindas, / tuo, kas sukurta jos galia,
kiekvienas daiktas skiriasi nuo kito. //

*saiṣā saṃsāriṇām saṃjñā bahir antaś ca vartate /
tanmātrām avyatikrāntaṃ caitanyaṃ sarvajātiṣu // (1.126)*

[Kaip] visų saṃsaroje gyvenančių būtybių sąmonė, ji gyvuoja viduje ir išorėje, /
ir nė vienoje gyvoje būtybėje negali būti sąmonės be šios esybės. //

Parengė ir iš sanskrito vertė Gerda Ana Melnik

Versta iš: *Vākyapadīya Brahmakāṇḍa: Avec la Vṛtti de Harivṛṣabha,
Texte reproduit de l'édition de Lahore: Traduction, introduction et notes par
Madeleine Biardeau. Paris: Éditions E. de Boccard, 1964*

Žodžiai

Mamta Kalija

Mamta Kalija (Mamta Kaliya) – garsi šiuolaikinės hindi literatūros autorė. Ji gimė 1940 m. Varanasio mieste, centrinėje Indijoje. Rašytojos plunksna sėkmingai lietési prie įvairių literatūros žanrų. Mamta yra sukūrusi ne vieną romaną, daugiau nei 200 apysakų, pjesių, poezijos rinkinių ir atsiminimų. Jos kūrybos centre – moteris su visomis kasdienėmis savo problemomis ir džiaugsmams, vidiniais konfliktais, padėtimi visuomenėje ir svajonėmis.

Vertėja

– Ir kas gi vėl šluotą tiesiai pastatė? – gąsdinamai susiraukusi paklausė Bidžė. Nesulaukusi atsakymo ji pagrasino Mirai:

– Jei nors kartą dar pamatysiu šluotą taip pastatytą, tai...

Dar norėjo pasakyti, kad išvarys Mirą iš darbo, tačiau nutylėjo, nes žinojo, kaip sunku rasti kitą tarnaitę. O Mira ir pati buvo pasirengusi pabėgti, pasitaikius pirmai progai.

– Aš šluotos neliečiau, – griežtai atkirto tarnaitė.

– Aš pastačiau, Bidže, – pareidama iš kiemo tarė Šikha.

– Kodėl?! Argi nežinotai, kad nuo to tik rūpesčiai užklumpa, skolos išauga, ligos užpuola?

– Šito tai man girdėti dar neteko.

– Ir iš kokios gi tu planetos! Motinos namuose taip nieko ir neišmokai. Kapilo reikalai prasti ir be to, palik dar taip šluotą, tai pamatysi.

– O aš manau, kad vonioje tįsanti šlapia šluota ir prišaukia rūpesčius. Šiaudai supūva, virvė sušlampa ir kaip negražiai atrodo.

– Na šiandien atleidžiu, bet žiūrėk man, kad nematyčiau šluotos taip pastatytos. Supratai?

– Jūsų kalba neturi jokios prasmės, Bidže, šluotos padėtis vis tiek nieko nekeičia. Bidžė įsiuto. Kokią neišauklėtą ir užsispyrusią nuotaką parsivedė sūnus! Šimtus kartų ji prašė nevesti šios kaimietės, bet juk ne, jis buvo lyg apsėstas.

Šikhą suėmė juokas. Bidžė mano esanti protinga moteris, tuo tarpu tai, ką ji sako, dažnai neturi jokios prasmės.

Bidžė, pamačiusi jos juoką, visai įtūžo.

– Visai neturi ji proto, – tarstelėjo tarnaitė Mirai.

– Bidže, ar gersite arbatos? – paklausė Šikha.

Bidžė sėdėjo nugara į ją. Atsakinėti į Šikhos klausimus nenorėjo ir nelaikė to būtinybe. O ir šiaip, jos manymu, Šikhos balsas niekada nebuvo per daug meilus. Šikhai priešais pastačius arbatos puoduką, ji pratrūko:

– Ir taip jau užkietėję viduriai nuolat kankina mane, o tu, matyt, numarinti sumanei mane, girdydama arbata.

Šikha nebesivėlė daugiau į kivirčą ir, pasiėmusi arbatos puodelį, išėjo į kambarį.

Šikhos vyras Kapilas nuo savo namiškių skyrėsi tuo, kad labai originaliai mąstė. Iškilus vedybų klausimui, jis apsidairė aplink save, ir jo akį patraukė dvejais metais jaunesnė už jį tikslųjų mokslų bakalauro laipsnio siekianti studentė Šikha. Svarbiausia buvo tai, kad ji labai skyrėsi iš visų jį supančių šeimos moterų. Šikhos visas vardas buvo Dipšikha, tačiau kas jos klausdavo vardo, tas niekada negaudavo tiesaus atsakymo:

– Mano tėvai davė man neteisingą vardą. Aš ne Dipšikha, o Agnišikha. Ne maža žvakutės liepsnelė, o liepsna, – sakydavo ji.

Ir kaip liepsna ji visada degdavo, apie ką nors mąstydamą, bandydama atsakyti į vieną iš begalės iškylančių klausimų. Ir tada būdavo galima pajusti jos karštį. Susižavėjęs Šikhos iškalba, Kapilas suprato norįs gyventi su ja. Dar tebestudijuodamas jis padėjo savo tėvui verslauti, ir sumanius tuoktis, nereikėjo net ieškoti darbo. Jie susituokė labai paprastai, be iškilmių, prašmatnių ceremonijų ir kraičio derybų. Šikha buvo įkvėpta savo vyro dvasingumo, grožio ir savito mąstymo. Tuo metu ji dar nenutuokė, kad meilė ir vedybos – tai du atskiri pasauliai. Vienaime jų svarbus jausmas, kitame – tinkamas elgesys. Ištekėjusios moterys visur atrodo visiškai vienodai. Visur jos turi gyventi pagal sutartį joms duotą gyvenimą, įkalintos savo namų kalėjime. Kiekvienos jų kasdienybėje toks savas įstabus vienodumas, o veide – nuobodis. Kiekvienų namų rutina, tarsi vėžė, į kurią žūt būt privalai pataikyti. Kai kurios moterys savo nuobodulį pridengia meile, tačiau joje irgi begalinis nuobodulys. Kiekvieną dieną Šikha spėja, kokį sarį dėvės Nita iš kaimyninio namo, ir beveik visada sėkmingai. Visai taip pat ir dėl lūpų spalvos bei šukuosenos. Tačiau liūdniausia, kad daugumai moterų net nerūpi tai, jog jos gyvena monotonišką gyvenimą išpuoštamė narvelyje. Jos leidžia dienas, iš pat ryto įkalintos namuose kartu su vyro tėvais, tarnais ir tarnaitėmis, vaikais, sodininkais ir šunimis. Vyro laukimas pietums, neįdomių televizijos laidų žiūrėjimas, kiekvieno kaprizo ar prašymo išpildymas akimirksniu. O toms, kurioms labiau pasisekė, – beprasmis laikraščio lapų vartymas, popiečio pogulis, jau išpuoštų namų puošimas, pataikavimas anytai ar šešurui ir galų gale, pasibaigus dienai, nugrimzdimas į tingų miegą.

Tik atvykus Šikhai į vyro namus, Bidžė, neslėpdama nepasitenkinimo, nusiskundė:

– Tavo žmonelė laiko save labai išmintinga. Net neprašyta šneka ir visus pertraukinėja.

Kapilas supyko. Kodėl Šikhai nepatylėjus, kaip dera gerai žmonai, o dargi prieš jo motiną. Juk namai tai ne koledžo debatų kambarys, o anyta – ne oponentas. Motinai jis tarė:

– Aš pašnekėsiu su Šikha, ji daugiau nebepriešgyniaus.

– Labai jau užsispyrusi, net nenorės suprasti, – su pasidygėjimu tarstelėjo mama. Vakare, jau kambaryje, Kapilas priekaištavo žmonai:

– Kam tu diena po dienos erzini mano motiną?

– Šį teiginį būtų galima ir paneigti.

– Aš ne apie teiginius ir jų paneigimą. Šneku apie šeimos ryšį, kurį reikia gerbti ir motinai nusileisti.

- Net jei ji neteisi?
- Mama visada teisi.
- Nėra tobulų žmonių.

Kapilas įniršo:

– Tai tu manai, kad mano mama netobula? Gėda! Visuomet tu per daug šneki, ir dar labai neteisingai.

- Nejau norėtum, kad tylėčiau?
- Aš tik norėčiau gyventi ramų ir padorų gyvenimą.

Šis vyro atsakymas sukėlė dar begalę klausimų, Šikhos viduje įsiliepsnojusių kaitria ugnimi. Ji kietai sučiaupė lūpas, kad nė vienas klausimas neišsprūstų, ir pasižadėjo daugiau nė žodžio netarsianti, o jie visi dar pasigailėsią.

Tačiau laikyti liežuvio už dantų ji vis dėlto nesugebėdavo. Labai greitai vėl iškildavo kokia nors situacija, Šikha tarsi ugnikalnis prasiverždavo ir eilinį kartą tapdavo grubia užgauliojoja. Tada be galo susirūpindavo. Jai atrodydavo, kad namuose turėtų būti antras specialiai žodžių išmatoms skirtas tualetas, kur galėtų atsikratyti visų susikaupusių nereikalingų žodžių, kur nuleidus vandenį nuplautų žeidžiančios ir jaukiančios priešgyniavimo kalbos, iš kur išeitum rami ir deramai nusiteikusi. Tačiau tokios vietos nebuvo, ir nėra ko stebėtis, kad nesuvaldoma žodžių lavina paprastai užgriūdavo žmones, kuriems to visai nereikėdavo. Deramai gyventi namų narvelyje juk užtenka tik dviejų frazių – „taip“ ir „tikrai taip“.

- Ryt gaminsime avinžirnius?
- Taip, gaminsime avinžirnius.
- Kelnių virvutes reikėtų pakeisti.
- Tikrai taip, reikėtų pakeisti kelnių virvutes.

Kad ir kiek Šikha būtų šnekėjęs su panašiomis moterimis, visos jos buvo patenkintos savo pareigomis ir didžiavosi savo ūkvedyba.

- Mūsų namuose taip viskas sutvarkyta.
- O mūsų namuose va šitaip.
- Mūsų vaikai tai labai jau mieli.
- O mūsų sūnus taip gerai mokosi, nė neklausk.
- Šikha, matyt, kažkokia netikusi, kad nesugeba su pasitenkinimu giedoti giesmę „Kokia nuostabi mano šeima“.

Naktimis išsitiesusi savo lovoje ji ilgai nemiegodavo, vis galvodavo, kokios gi jos lemtis. Nė nepastebėjo, kaip ir kada tapo nuobodžia namų šeimininke, nors savo gyvenimo scenarijų įsivaizdavo visiškai kitokią. Juk taip keista, kad du nuostabūs ir nepakartojami žmonės suartėja, įkvėpti vienas kito unikalumo, bet nebegali būti

kartu, nes nesugeba toleruoti vienas kito originalumo. Iš tikrųjų abu jie talžė patys save savo piktais kumščiais. Ir tie pikti kumščiai – tai jų kasdienė rutina, pasirenkanti ne gyvenimo grožį, o sausą ir nuobodų išskaičiavimą. Kapilo noruose Šikha, derama ir „patogi“ žmona, ant savo pečių nešanti visų buitinių rūpesčių našta, o jis – laisvas gyventi savo originalių minčių kupiną gyvenimą. Šikhos svajonėse – tas pat, tik, regis, ji jau seniai pralaimėjo savo mūšį prieš kasdienybę ir atsidavė tokiai nuspėjamai gyvenimo tėkmei.

Atsibusti su pirmais girgždančiais žadintuvo garsais ir užmigti, laikrodžiui mušant dvyliktą valandą. Tokią tvarką namuose griežtai prižiūrėjo nepailstanti sargė – Bidžė. Ji nepakentė jokių nukrypimų nuo tvarkaraščio, netoleravo jokių „truputį vėliau“ ar „paskui“. O Šikha, šiaip ne taip atlikusi visus dienos darbus, sumigus visai šeimai, bandydavo pradėti dieną iš naujo ir pagyventi jau savo gyvenimą. Užmigdavo ji vėlai, rytais sunkiai keldavosi, ir visi dienos darbai truputį vėluodavo.

Tada Bidžė priekaištaudavo:

– Ir ką gi tu veiki naktimis? Kada gi miegi? Juk šitaip visiškai neįmanoma namų ūkio tvarkingai prižiūrėti.

Didžiuodamasis šešuras pridurdavo kokį nemirtingą posakį, išmoktą dar 1940 m., pavyzdžiui: „Anksti gulsi, anksti kelsi.“ Gal kaltinimai ir būdavo teisingi, tačiau Šikhai nė kiek nepadėjo gyventi. Ji abejingai versdavo šlavimo, dulkių valymo ir plovimo dienoraščio lapus, tuo tarpu širdis trokšdavo atversti knygą, paimti tuščią popieriaus lapą ir rašiklį. Kartais, turėdamas laisvą nuo darbo dieną, namų ruošos darbus jai padėdavo nudirbti Kapilas.

Čia irgi Bidžė kišdavosi:

– Manai, kad gerai atrodei dirbdamas moterų darbus? Tu jau visiškai žmonai po padu.

Paprastas ir gilus vyro ir žmonos ryšys, šiuose namuose kalamas „reikia“, „turi būti“, „taip negalima“ plaktukais, tapo nenatūraliu ir mechanišku. Jiems būnant vieniems, tarp jų vėl užsimegzdavo supratimas, įsigilinimo vienas į kitą jausmas, bet dienos šviesoje jis išblukdavo ir sunykdavo.

Bidžei vis atrodydavo, kad ji nuostabiai tvarko šeimos reikalus, ir sūnui ji sakydavo:

– Tu nesijaudink, išvesiu aš ją į doros kelią

Tačiau Šikha niekaip nepataikydavo į tą jai numatytą kelią. Net sulaukusi dviejų vaikų ji liko tokia pat. Tik nesuvaldoma Šikhos klausimų lavina dabar užgriūdavo ir nieko nesugebančius suprasti jos vaikus. Aikštingi ir išlepe, jie laiką leido

išdykaudami, vaikydami vienas kitą, klausydami muzikos ir įnikdami į televizorių. Vos spėdavo atlikti namų darbus. Kapilas jiems laiko visai neturėjo. Savo laisvalaikį jis atiduodavo laikraščiams, žurnalams ir draugams. Vieniškai savo buities kalėjime Šikhai bėgančios dienos niekuo nesiskirdavo viena nuo kitos. Ją baugino tie dešimt praėjusių metų po šeimos sukūrimo, ir dar labiau gąsdino priešakyje laukianti ateitis. Negi jai teks gyventi pamiršus, jog ji – Agnišikha, t. y. „ugnis“, ir tik rusenti blausia ir nešildančia liepsnele? Ir ką gi daryti su ta lava, tvindančia ją iš vidaus?

Kasdien ji galvodavo apie tai, kad gyvenimą reikėtų pradėti visiškai naujai ir tų minčių vedama vis paklausdavo Kapilą:

– Kodėl gi mudviem neišvykus kur pakeliauti?

– Kur?

– Bet kur. Į Džaipurą arba Agra.

– Kad mes ten net nieko nepažįstam. Kokia beprasmybė – tiesiog nuvažiuoti į naują vietą ir ten nieko nedaryti!

– Bet juk ten tiek daug visokių įdomybių. Pasivaikščiiosime, ką nors naujo ir įdomaus nusipirksime, tiesiog atsipalaiduosime ir pailsėsime.

– Na, nusipirkti visko ir čia galima, o dabar per televizorių visas pasaulis kaip ant delno. Ar prasminga dar važiuoti kur nors?

– O taip nuobodžiai gyventi ar prasminga?

Vaikai tik pasijuokė:

– Rytoj tu užsimanysi į Andamanų salas?

– Nejau tai reiškia, kad mes niekur daugiau nebevažiuosim ir gyvendami čia apsamosime?

– Gal tu savo sveikatą pasitikrink? Regis tau hormonų audros.

– O man atrodo, kad tavo hormonai visiškai pasikeitė!

– Tavo atsikalbinėjimai ir priešgyniavimai darosi panašūs į kažkokią nepagydomą ligą, kuria tu apsikrėtei. Kokia viso to prasmė?

Šikha prisiminė tas dienas, kai kiekvienas jos ištartas žodis Kapilui būdavo prasmingas. Kaip skiriasi mylimas žmogus po to, kai už jo išteki. Regisi toks vienintelis ir nepakartojamas, o pasirodo esąs tik vidutinybė, niekuo neišsiskirianti iš kitų. Jis savo gyvenime jau nebenorėjo nieko naujo ir neįprasto, kas sutrikdytų ramią ir pataikavimo pilną kasdienybės tėkmę. Jis norėjo tik žmonos, kuri tarsi Gandharė būtų akla, maža to, nebyli ir kurčia.¹

¹ Nuoroda į Indijos epinės literatūros kūrinį „Mahabharata“. Nuolanki ir atsidavusi žmona Gandharė, sąmoningai atsisako regėjimo dovanos, ištekdama už aklojo karaliaus Dhritraštros. (Vert. past.)

Apie šį pokalbį vaikai prasitarė senelei, ir ši iškart pasišiaušė:

– Savo visus darbus ir įsipareigojimus metęs Kapilas važiuos į Džaipurą? Ir tik tam, kad jo žmonelė pasivažinėtų? Tik aš viena per visą savo gyvenimą kojos iš namų nekėliau. Juk man ir nereikia!

– O jūsų piligriminės kelionė kuo ne kelionės? – nesusilaikiusi leptelėjo Šikha.

– Taigi, tavo nuomone, piligrimystė – tik malonus pasivažinėjimas? Na, ir kandus gi tas tavo liežuvis...

„O Dieve, jei kas nors išrastų spyną burnai užrakinti, tai mano šeima iškart ją užkabintų man, o raktą seife paslėptų, – galvojo Šikha, – argi galima taip ilgiau gyventi?“

Ir vaikai elgdavosi, tarsi būtų princai. Pavalgę visada ant ant stalo palikdavo nešvarias lėkštes.

Šikha pykdavo ant jų:

– Aš jums ne kokia tarnaitė. Greitai nusineškit nešvarius indus į virtuvę!

– Ką gi tu mums padarysi, jei nenunešim? – įžūliai tarė vyresnėlis.

Nesusilaikiusi Šikha pliaukštelėjo jam. O vieną dieną sūnus sudavė motinai atgalios. Ne juokais. Sudavė per veidą. Lūpa išтино, ir žandikaulis susirakino. Nešvarūs indai taip ir liko ant stalo, ir niekas neapgynė Šikhos.

Bidžė abejingai stebėjo įvykį ir tik pamokančiai tarė:

– Visada per daug šneki, ir tos kalbos tik supykina kitus. Juk pati ir išauklėjai savo sūnus tokius. Ir šiaip tau rankos nenukristų, jei pati sutvarkytum tuos nešvarius indus.

Ir vėl nereikalingi žodžiai:

– O jam ar nukristų rankos, jei jis vieną lėkštę nuneštų?

– Na ir įžūli gi tu! Ar taip šiurkščiai kas šneka su vyresniais už save? – vėl supyko Bidžė.

Šešuras, išgirdęs, kas nutiko, suburbėjo patarlę, išmoktą dar 1940-aisiais:

– Ką pasėsi, tą ir pjausi.

Kapilas abejingai mestelėjo:

– Anksčiau tik mane kankinai, o dabar vaikai kenčia.

„Kenčiu aš, o jūs – kankintojai“, – norėjo riktelti Šikha, tik žandikaulis vis dar buvo surakintas ir lūpa patinus.

Ji suprato, kad gyvendama pagal šeimos sąlygas ir taisykles ji ne tik nebepažins savo veido, bet ir visiškai praras savo asmenybę. Jai norėjosi užsikimšti burną medžiaginiu gniutulu arba užrakinti geležine spyna. Kad nė vienas žodelis, nė menkiausias garselis nepabėgtų iš jos kūno. Tegu tik rankos ir kojos tarnauja šeimos labui, o žodžiai tepasilieka moters viduje. Tegu rūgsta ten. Tegu namiškiai kiekvieną jos kūno porą uždaro ir teurbuliuoja, ir teverda žodžiai jos viduje.

Jai mirus, pro atviras kūno žaizdas tie žodžiai pabirs į pasaulį, suguldami į šalčiu dvelkiantį tekstą. Jos plaučiuose, gerklėje, žarnose pasislėpę žodžiai išsilaisvins ir aštriais, dygliuotais ir kandžiais priekaištais prasiskverbs į kiekvienus namus.

Surašyti ant popieriaus, tie žodžiai virstų nuodų vandenynu. Taip, dabar Šikhos žodžiai užrakinti viduje. Bet tai nesutrukdytų jos žodžiams kilti į kovą.

Iš hindi k. vertė Kristina Luna Dolinina
Versta iš: Mamta Kaliya. *Pratinidhi kahaniyan*.
New Delhi: Rajkamal Prakashan, 2014

„Buvau savo rogėse“

Vertėją Žanetą Markevičienę kalbina Kristina Luna Dolinina

Kalbininkė, ilgametė Lietuvos edukologijos universiteto Lituanistikos fakulteto dėstytoja, humanitarinių mokslų daktarė, vertėja Žaneta Ona Urbanavičiūtė-Markevičienė gimė 1939 m. rugsėjo 28 d. Vidiškiuose (Ukmergės r.). Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute studijavo lietuvių kalbą ir literatūrą (vėliau ši aukštoji mokykla vadinosi Vilniaus pedagoginis universitetas, dabar – Lietuvos edukologijos universitetas). 1962–1964 m. mokytojavo Šilavoto ir Siponių (Prienų r.) mokyklose. 1967–1970 m. – Vilniaus universiteto aspirantė. Baigusi apsigynė disertaciją „Kietųjų ir minkštųjų priebalsių opozicija ir jos raida lietuvių kalbos aukštaičių tarmėse“. 1964–1967 ir 1970–2013 m. dirbo Vilniaus pedagoginiame universitete. Dėstė dialektologiją, istorinę gramatiką, latvių kalbą, lyginamąją kalbotyrą. Ž. Markevičienė parašė ir išleido knygos „Lietuvių tarmės“, 2 ir 3 tomus (su Vladu Grinaveckiu; 1992, 1993), knygą „Lietuvių kalbos keliakamieniai daiktavardžiai“ (su Vladu Grinaveckiu; 1994), dviejų dalių tarminių tekstų rinkinį „Aukštaičių tarmių tekstai“ (1999, 2001), mokomąją knygą „Rytų aukštaičiai anykštėnai“ (su sūnumi Aurimu ir Vilija Saliene; 2013), „Vidiškių šnektos žodyną“ (su Aurimu Markevičiumi; 2014), knygą „Širvintiškių tekstai“ (su sūnumis Valdimantu ir Aurimu; 2009), mokomąją knygą studentams „Latvių kalba“ (2012). Pastabūs lietuvių kalbos istorijos tyrinėtojas Algirdas Sabaliauskas apie knygą „Širvintiškių tekstai“ rašė, kad tokio šeimyninio darbo lietuvių kalbotyroje dar nėra buvę. Ž. Markevičienė iš hindi kalbos išvertė penkis romanus: Upendranatho Aško „Griūvančios sienos“, Šanio „Juodas vanduo“, Jašpalo „Amita“, Ilačandro Džošio „Paukštis be gūžtos“ ir Mohano Rakešo „Tamsūs uždari kambariai“. Sudarė prozos rinkinius „Indų novelės“ ir „Indų apysakos“, dalių jų vertė pati. Iš latvių kalbos išvertė nemažą dalį „Mitologijos enciklopedijos“ (1 d.).

2016-ieji paskelbti Azijos kalbų vertimų metais. Norėtuši padėkoti, kad vertėte iš hindi kalbos, kad supažindinote Lietuvos skaitytojus su hindi literatūra. Gaila, kad kol kas Jūs vienintelė vertėja iš šios kalbos. Reikia tikėtis, kad bus sekančių Jūsų pėdomis. Visų pirma labai noriu paklausti: kodėl hindi literatūra?

Viskas prasidėjo nuo hindi kalbos. Profesorius Ričardas Mironas (aktorės Monikos Mironaitės brolis) buvo sanskrito specialistas. Nežinau, kokiais būdais jis buvo išmokęs ir hindi kalbą ir Vilniaus universitete organizavo šios kalbos kursus. Tuo metu dirbau Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute, kur profesorius taip pat dėstė. Žinodamas, kad domiuosi kalbomis, jis ir mane pakvietė studijuoti. Aš ir nuėjau. Susirinko mūsų ten labai daug – apie trisdešimt. Iš Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto buvau viena, kiti – iš Vilniaus universiteto. Pradėjome mokytis. Visi pamatė, kad kalba labai sunki, ir išsilakstė. Iki galo ištvėrėme tik dviese – Giedrė Šolukaitė, dabar Palangoje gyvenanti mano draugė (šiuo metu ji hindi kalba, atrodo, nebesidomi), ir aš. Mokėmės dvejus metus. Paskui savarankiškai daug mokiausi, nemažai skaičiau. Pasitaikė proga ir trumpam nuvažiuoti į Indiją, šiek tiek pakalbėti. Lietuvoje visiškai nebuvo su kuo kalbėti šia kalba, tik per paskaitas su profesoriumi pašnekėdavome ar paskaitydavome.

Tuomet dėščiau Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Kas keles metus dėstytojams buvo siūlomos stažuotės – paprastai čia, savame institute, ar Lietuvių kalbos institute. Aš paprašiau, kad mane leistų į Maskvos Azijos ir Afrikos šalių institutą. Leido. Ten nuvažiavau nieko nepranešusi, neinformavusi, kad aš tokia atvažiuosiu. Nuvažiavau, sakau: „Yra toks reikalas. Šiek tiek mokiausi hindi kalbos, labai norėčiau dar pas jus pasitobulinti.“ Ir priėmė. Nė pusės žodžio – priėmė. Dėstė Borisas Zacharjinas. Iki šiol mes labai draugaujame – jis su žmona kasmet atvažiuoja į Lietuvą. Jiems Lietuva labai patinka. Dar buvo labai geri dėstytojai Nina Solnceva ir Anatolijus Zubkovas. Kursą rinko kas antrus metus, nes nebuvo daug norinčių studijuoti šią kalbą. Taigi buvo antras ir ketvirtas kursas, ir aš lankiau jų abiejų paskaitas. Maskvoje praleidau pusmetį. Be abejo, tiek laiko mažoka, bet tos paskaitos ir pratybos labai padėjo patobulinti mano hindi kalbos žinias.

Profesorius Anatolijus Zubkovas domėjosi ir joga. Kartais per paskaitas darydavome pedagogines pertraukėles ir jis pamokydavo mus kokių nors įdomybių. Iki šiol prisimenu jo vieną iš jogos filosofijos sužinotą teiginį: visos mūsų mintys, ir geros, ir blogos, turi padarinių, todėl apie jokią žmogų negalima blogai galvoti.

Kaip rinkotės kūrinis vertimui?

Šį tą pasiūlydavo leidykla, o kai kuriuos kūrinius išsirinkdavau pati. Gavusi pasiūlymą ką nors versti, ieškodavau originalo Azijos ir Afrikos šalių instituto bibliotekoje Maskvoje. Mano prašomas knygas biblioteka man atsiųsdavo, o aš nusikopijavusi jas gražindavau. Buvo ir tokių knygų, kurių net ir labai norėdamas negalėdavai rasti, nors minėtoje bibliotekoje knygų buvo labai daug. Dabar, be abejonės, lengviau rasti norimas knygas.

Taigi hindi kalba išmokta savarankiškai, o padėjo didelis noras ir pasiaukojimas. Buvo ir autoritetas, skatinęs domėtis šia kalba, bet ar būtumėte pati patikėjusi, kad versite iš hindi kalbos?

Tikrai nebūčiau patikėjusi. Sanskritą studijavau kaip istorinės gramatikos kursui reikalingą discipliną. Žinojau, kad hindi kalbos raidynas *devanagari* perimtas iš sanskrito. Bet tikrai neplanavau versti literatūros iš hindi.

Kada Jus sudomino ir patraukė kalba ir literatūra?

Nors gimiau siuvėjų šeimoje, nuo mažų dienų buvau knygomanė. Labai mėgau skaityti. Visą laiką skaitydavau. Džiaugiuosi, kad iš manęs tai paveldėjo ir mano anūkas. Sėdi ir sėdi prie knygų.

O ryškiausias vaikystės svajonės?

Kuo tik nebuvo vaikystėje! Norėjau būti ir traktorininke, paskui astronome. Baigusi septynmetę, įstojau į Ukmergės pedagoginę mokyklą, ir svajonės tapo apčiuopiamos, realesnės. Įstojau į Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto Lietuvių kalbos ir literatūros fakultetą. Lietuvių kalba sekėsi gerai. Turėjau gerus dėstytojus.

Tai pramokote nemažai kalbų?

Dėsčiau latvių kalbą, skaitau ir susikalbu angliškai ir rusiškai, skaitau vokiškai. Kaip jau minėjau, turiu sanskrito pagrindus, nes ilgai dėsčiau istorinę gramatiką. Verčiau iš hindi kalbos. Vokiečių kalbą pramokau pati, nes norėjau skaityti kalbotyrinę literatūrą. Prieš turistinę kelionę į tuometinę Čekoslovakiją pramokau ir čekų kalbos, kad galėčiau susikalbėti. Žinojau, kad čekai tada nelabai noriai kalbėjo rusiškai. Perskaičiau Paulio Févalio romaną *Hrbač* („Kuprelis“). Prisimenu, be galo patiko. Slavų kalbos yra slavų kalbos. Jei moki rusų kalbą, tai lengviau pramokti ir kitą slavų kalbą.

O kodėl tada nevertėte iš čekų kalbos?

Pačiai buvo daug įdomiau versti iš hindi kalbos. Be to, ir vertėjų iš šios kalbos nebuvo. Iš čekų kalbos vertimų tuomet pakako.

Žinau, kad patiko Indija. Vykote ir į pažintinę kelionę po išsvajotąją šalį. Ar radote ten tai, ko tikėjotės?

Pamačiau ir patyriau daugiau nei tikėjausi. Tais laikais jau vien ištrūkti į tokią kelionę buvo tikrai didelis dalykas. Ir pati kelionė liko gyvenimo įvykių įvykiu. Be galo sužavėjo Kalkutos miestas.

Jeigu tuomet būtų atsiradusi galimybė, ar būtumėte važiavusi dar kartą?

Be abejo.

Esate lituanistė. Galime pasidžiaugti Jūsų darbais: ir kalbinės knygos, ir mokomųjų knygų parengimas, ir žodyno sudarymas. Stebina iš hindi kalbos išverstos prozos apimtis.

Paskutinė knyga išėjo 1993 metais. Tuometinė „Vagos“ verstinės literatūros redakcijos vedėja Eugenija Stravinskienė, labai palaikiusi įvairių tautų literatūros vertimus, išėjo į pensiją. Paskui nutrūko ryšys su leidykla.

Ar domitės hindi literatūra dabar ir ar norėtumėt ką nors išversti?

Nieko jau neversčiau, nieko neversčiau. Supraskit, man jau netoli aštuoniasdešimt...

O ką pasiūlytumėte versti būsimiems hindi literatūros vertėjams?

Jašpalo romaną „Apsaros prakeikimas“.

Vertimų kalba labai gyva, vaizdinga. Vartojate daug tarmiškų žodžių. Kaip vertimuose atsispindi Jūsų žmogiškos savybės ir lituanistinė patirtis?

Labai geras derinys – lietuvių kalba su kokia kita kalba, kad ir tolima. Gimtosios kalbos išmanymas tikrai labai padėjo verčiant. Reikalingas buvo ir Indijos kultūros pažinimas. Gaila, kad nebuvo galimybių dažniau aplankyti Indiją ir geriau susipažinti su jos kultūra ir gyvenimu.

Kuris iš verstų kūrinių Jums mieliausias?

„Indų apysakos“ ir „Indų novelės“. Pati rinkau medžiagą. Reikėjo tikrai daug perskaityti, peržiūrėti, kad pati suvokčiau, kas vyksta hindi literatūros scenoje, ir atrinkti kūrinius, reprezentuojančius šalies literatūrą.

Kas buvo sunkiausia verčiant?

Susiduri su nežinomu dalyku, specifiniu kalbos ar kultūros reiškiniu, ir nėra kam paaiškinti. Ir stringi, kol išsiaiškini.

Kaip trumpai apibūdintumėte hindi kalbą?

Visuomet lyginau ją su gimtąja kalba, todėl ieškojau atitikmenų. Itin patiko tai, kad yra daug bendrų šaknų: *ānkh* „akis“, *dānt* „dantis“, *sapnā* „sapnas“, *mṛityu* „mirtis“, *mātā* „motina“, *dēvar* „dieveris“, *sasur* „šešuras“, *agni* „ugnis“, *vāju* „vėjas“, *dhūl* „dulkė“, *pakṣt* „paukštis“, *din* „diena“, *tū* „tu“, *pānč* „penki“, *das* „dešimt“ ir kt. Net esu parašiusi straipsnį „Lietuvių, hindi ir sanskrito kalbų leksinės bendrybės“ („Kalbotyra“ 51(1), 2002).

Be abejo, hindi kalbos gramatika labai skiriasi nuo lietuvių. Įdomu, kad abiejose kalbose yra šauksmininko linksnis, būtasis dažninis laikas. Tačiau lietuvių kalba yra sintetinė, kur žodžių santykiai reiškiami galūnėmis, o hindi – analitinė, kur šie santykiai paprastai reiškiami polinksniais.

Kokie pasaulinės literatūros autoriai ar kūriniai Jums padarė didžiausią įspūdį?

Sunku išskirti. Yra labai daug gerų autorių. Patinka Adomas Mickevičius. Didelį įspūdį darė jaunystėje skaityti Victorio Hugo romanai „Vargdieniai“ ir „Paryžiaus katedra“. Žavėjo Shakespeare’as, Tagorė.

Visą laiką dėstėte. Darbas sunkus, jam reikia pasiaukojimo. Ką pasakytumėt dabar apie savo pasirinktą profesiją? Ar tai buvo Jūsų pašaukimas?

Jaučiausi savo vietoje. Man be galo patiko dėstyti, patiko dirbti su studentais. Manau, kad tai tikrai mano pašaukimas. Kai pati studijavau ir pradėjau dirbti, buvau apsupta nuostabių dėstytojų. Vytautas Mažiulis, Jonas Kazlauskas, Aleksas Girdenis, Vladas Grinaveckis, Elžbieta Mikalaukaitė, Petronėlė Bernadišienė, Vincentas Drotvinas ir daug kitų iškilų asmenybių savo darbais ir atsidavimu iš tiesų įkvėpė.

Koks ryškiausias vaikystės prisiminimas?

Septintos klasės lietuvių kalbos mokytoja Apolonija Girnytė. Tai buvo mokytojų mokytoja, padariusi didelę įtaką mano gyvenimo kelio pasirinkimui. Dar vienas autoritetas – Ukmergės pedagoginės mokyklos pedagogikos dėstytoja Adelė Bieliūnaitė. Yra ir liūdnu prisiminimų – gyvenome karo ir pokario metais, turėjome alkaną vaikystę. Mano dvynukė sesutė nesulaukė net metukų. Mirtis nesigaili... Mokykloje gyvenome aktyviai – daug keliavome po Lietuvą. Pamenu įspūdingą žygį pėsčiomis iš Ukmergės į Anykščius. Nakvojome prie Puntuko, pasidarę ilgą palapinę iš šakų. Studijų metais taip pat daug važinėjome po Lietuvą. Turėjome privalomas dialektologinę ir literatūrinę ekspedicijas. Vienoje jų, Kelmės rajone, vos nenuskendau Kryžbarko ežere. Su grupiokais susitinkame dažnai: anksčiau kas penkerius metus, o dabar dar labiau pasiilgstame vieni kitų ir susitinkame kasmet.

Jūsų patarimas hindi kalbos vertėjui.

Svarbiausia pradėti. Pasiimti kokį kūrinį ir pradėti versti. O paskui ir sustoti bus sunku.

Kuo Jus traukia indų pasaulėjauta?

Kaip jau minėjau, visuomet prisimenu maskviško dėstytojo Anatolijaus Zubkovo žodžius, kad net galvoti blogai apie pasaulį ar kitą žmogų negalima, nes tai turi neigiamų padarinių.

O apskritai visų tautų viena moralinė prievolė – dorai gyventi ir pasitikėti Dievu.

Savo straipsnyje¹ Danutė Valentukevičienė pavadino jus „kalbininke iš Dievo malonės“. Ar taip ir yra?

Savo gyvenime tikrai nieko nekeisčiau. Buvau savo rogėse. Jei galėčiau pakartoti gyvenimą, tai tokį jį ir gyvenčiau. Tik norėčiau, kad būtų daugiau kelionių į Indiją.

1 <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-10-22-kalbininke-is-dievo-malones/123332>

Samsaros ir nirvanos atskyrimas ir septynios giliosios jogos-brangenybės

Dungcorepa Vėlesnysis

Dungcorepa Vėlesnysis (*dung mtsho ras pa phyi ma*) – garsus XIV a. tertonas (dvasinių lobių radėjas, atskleidėjas), ankstesniojo Dungcorepos reinkarnacija, todėl ir vadintas Vėlesniuoku. Jo rasti pagrindiniai lobiai (termos) – tris tomus sudarantys „*Jangti-nagpo*“ aukso grūdo“ (*yang ti nag po gser gyi 'bru gcig*) mokymų ciklo tekstai. Čia pristatomas tekstas – taip pat iš šio rinkinio.

Visas teksto pavadinimas – „Nuoseklus gilusis pamokymas apie samsaros ir nirvanos atskyrimą ir septynias slaptąsias jogas-brangenybes“ (*zab mo 'i yo ga rin po che bdun dang bcas pa 'i 'khor 'das ru shan dbye ba 'i man ngag zab mo 'i rim pa*: žr. *Jangti-nagpo*, t. 3, p. 291–332). Negavus išventimo į dzogčėną ir specialių mokytojo paaiškinimų, vykdyti šią praktiką pavojinga. Taigi išverstas jos aprašymas priimtinas kaip pažintinis.

Vertėjas

[Šio mokymo kilmė]

Be pradžios, be galo senais laikais didžiojo visų Nugalėtojų protėvio pirmapradžio Buddhos Samantabhadros su Palydove Mintis, neatsiejama nuo *realybės* sferos (*dharmadhatu*), – gilieji „*Jangti-nagpo* aukso grūdo“ mokymai buvo tiesiogiai perduoti to pirmapradžio Globėjo įpėdiniui, brangiajam mahaguru [Padmasambhavai].

Samsaros ir nirvanos atskyrimas

Kad [praktikuojant] specialų pasirengimą [dzogčenui], ypatingą brangųjį mokymą – septynias jogas, per vieną gyvenimą tarsi ant delno padedančias buddhos būseną, atsiskleistų tikrasis [reiškinių] būvis, pirmiausia reikalingas *samsaros ir nirvanos atskyrimas*¹. Kodėl? Atsakyta „[Garso] įsiskverbime“²:

Jei samsaros ir nirvanos neatskirsi,
tai kūnas, protas ir kalba
nepajėgs nutraukti Trijų Sferų³ pančių.
Tad atskirk nirvaną nuo samsaros.

Išorinis atskyrimas, iš esmės besiremiantis atskiromis [„durimis“] – kūnu, kalba ar protu

[Pasirengimas]

„Esminiame *lobių* tekste“⁴ pasakyta: „Išskyrus iniciacijos subrandintus mokinius, [niekam] nerodyk net krypties, [kur vykdoma ši praktika].“

Taigi pasikviesk draugėn iniciacijos subrandintus mokinius ir, kad išvengtum septinto pagrindinio nuopuolio blogybės⁵, [praktikai pasirink] kalno šlaitą, ne-

1 'Khor 'das ru shan, tarti: *khordē rušēn*. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

2 [Sgra] thal 'gyur – viena iš dzogčeno žodinių pamokymų skyriaus (*menagdē*) tantrų.

3 Trys sferos: Norų, Formų ir Bėformė.

4 *Gter gzhung*.

5 Septintasis iš keturiolikos pagrindinių nuopuolių vadžrajanoje – atskleisti mokymo paslaptis neįšvęstiesiems.

gyvenamą slėnį ar kitą tinkamą, pašalinių [akių] nematomą vietą. Pasmilkykite smilkalų ir aukokite gėrimą šios vietos *šeimininkams* – dievybėms, *nāgams* ir visoms kitoms gerosioms dvasioms. Liepkite joms nesipiktinti, nepavydėti ir nekliudyti, kol čia bus vykdoma slapta praktika. Piktosioms dvasioms atnašaukite kliudančioms [jėgoms skirtą] *torma*⁶ (*bgegs gtor*). Vadovui (*ačarjai*) davus joms griežtą įsakymą [nestatyti kliūčių], medituokite jų išvijimą ir „apsaugos ratą“. [Po to] atpalaiduokite protą. „Testamente“⁷ pasakyta:

Kūno pasirengimui įvykdyti
atlikite įvairias šešių Šeimų⁸ praktikas,
taip pat Trims Brangenybėms [skirtąjį] ritualą.

Tuo tikslu pirmiausia pažadinkite nuoširdų [Pabudimo] siekį (bodhičitą):

Och! Kad [pavyktų], kaip noriu, nutraukti
greitai šią ilgąją tėkmę samsaros,
daugiau nebevarginsiu „durų“ trejų⁹:
slaptą ir greitą [metodą] naudosisiu –
samsaros ir nirvanos atskyrimą.

Uoliai pamedituokite šią [frazę]. Po to atsisėskite septynianare Vairočanos poza¹⁰ ir karštai melskitės:

„Mokytojai, žvelkite į mus! Mokytojai, žvelkite į mus! Mokytojai, žvelkite į mus! Gerasis pagrindini Mokytojau, neatsiejamas nuo Samantabhadros su Palydove, Trulšig Dečen Osel Dongaglingpa¹¹, žvelk į mus! (Pridėkite ir visų kitų

6 Ritualinį pyragą.

7 'Das rjes – 3 skyrių tekstas, priklausantis *menagdē* skyriui.

8 Penkių buddhų Šeimų ir *dharmakajos*.

9 Kūno, kalbos ir proto.

10 (1) Kojos sukryžiuotos; (2) plaštakos uždėtos viena ant kitos (dešinė delnu į viršų – ant kairės rankos delno); (3) nugara tiesi; (4) kaklas šiek tiek palinkęs į priekį; (5) pečiai tiesūs kaip plūgas; (6) akys „žiūri“ į nosies galiuką; (7) liežuvis liečia gomurį.

11 'Khrul zhig bde chen 'od gsal mdo sngags gling pa – pirmasis dzogčeno Mokytojų eilėje, prasidėjusioje Nangčene (Khamo apskriis, Rytų Tibetas).

savo pagrindinių mokytojų vardus.) Tuoj pat palaiminkite, kad sugebėtume atskirti nirvaną nuo samsaros! Tuoj pat palaiminkite, kad nutrauktume samsaros pančius! Tuoj pat palaiminkite, kad mūsų kūnai subręstų į Šviesos Kūną! Tuoj pat palaiminkite, kad suvoktume, jog garsai nekyla, jie *tušti*! Tuoj pat palaiminkite, kad aiškiai įžvelgtume, jog sąmonė laisva nuo iliuzijų!.. kad grynasis suvokimas išties susitiktų su *dharmakaja*! ...kad sugebėtume išversti samsaros gelmes!“

Įsivaizduokite, kad šios karštos maldos galia [šviesoje ištirpę] Mokytojai neatskiriamai susilieja su jūsų sąmone, ir tvirtai pasiryžkite [savo tikslo] neatsisakyti. Tada minutėlę susitelkite į šią [pasiryžimo] būseną.

Tikrasis atskyrimas

Jis praktikuojamas dviem būdais: visomis trejomis „durimis“ ir atskiromis.

Pirmas būdas

Nenuogaustdami ir nesidrovėdami išsirenkite nuogi, kelius priglauskite prie krūtinės, į burną įsikiškite abiejų rankų smilius ir liūdnei mąstykite:

„Och! Mano ir [visų kitų] būtybių kūno, kalbos ir proto prigimtis nuo pat pradžių visiškai tyra. Tačiau ją temdo laikini, atsitiktiniai prisirišimai prie iliuzinių regimybių. Taigi nuo neatmenamų laikų iki šiol mes nuolat sukamės šešeriopų būtybių sferose¹². Kad ir apie pagalvotum – apie šešių rūšių būtybių pavidalus, kalbą ar protą, – visi jie jau patyrė aibę įvairiausių kančių. Bet ir toliau dėl įsikibimo į savo bei kitų regimybes ir pripratimo prie nedorybių [mums] tai, kas beprasmiška, atrodo prasminga, tad dieną ir naktį be paliovos mes vargstame. Be to, galų gale mes prarasdavome gyvybę, bet nesigailėdavome, pragaran papuldavome, bet neišsigąsdavome, kūnu, kalba ir protu priragavę [karčių] blogos karmos vaisių, vėl pasitelkdavome išvermę ir, vildamiesi sugriebti nesugriebiamą, iš naujo triūsėme, iki šiol nesuvokdami didžiulio savo paklydimo. Argi neapmaudu?! Vargas, vargas! Mokytojai, žvelkite į mus! Mokytojai, žvelkite į mus! Mokytojai, žvelkite į mus! Galvokite apie mano ir visų kitų paklydimo ištaisymą! Dabar aš, praktikuodamas samsaros ir nirvanos atskyrimą, kodėl gi negalėčiau išrauti tolesnių atgimimų samsaroje šaknies, net jei tektų paaukoti gyvybę!“

Šitaip tvirtai pasiryžę, nuoširdžiai įsivaizduokite, kad pradėdami nuo apačios – Vadžros pragaro, Nepaliaujamos kančios (*aviči*) pragaro ir t. t., – paeiliui prisimate visas [būtybių] kančias: kūnu – kapojimo, pjaustymo, virinimo, deginimo,

¹² Šešeriopos būtybės: dievai (dangaus gyventojai), pusdieviai (asurai), žmonės, gyvuliai, alkanos dvasios (pretos) ir pragaro kankiniai.

badymo, mušimo bei kitas nepakeliamas kančias; kalba – „a ca ca“, „kji hu“ ir kitokias dejonas; protu – visas atskirų šešių rūšių [būtybių dvasines] kančias. Pagal mūsų praktikos [tradiciją], norėdamas uždaryti savo atgimimų pragare duris, [iš pradžių kančių prisiėmimą] vykdai žemyn nuo Besikartojančio atgijimo (*samdživa*) iki Šambalos pragaro¹³, paskui, idant „samsaros gelmių išvertimas“ galėtų pasitarnauti būtybėms, nuo apačios išgyvendamas pragarų [ir kitas] kančias, įsivaizduoji, jog paeiliui atvedi būtybes į buddhos būseną. Tai esminis pamokymas.

„Esminio *lobių* teksto“ principas – praktikuoti imituojant [būtybių] kūno padėtis ir tariamus [garsus, žodžius]: pragaro [kankinių] – „a ca ca“, „a ču ču“; pretų – „aš alkanas lauuu... trokštu lauuu... šalta lauuu...“; gyvulių – „beee... buuu...“; pusdievių – „mušk, žudyk, aš užmuštas, užmušk jį!“; dievų – „buvau laimingas, linksmas, o dabar išeinu iš dievų [sferos], mano kūnas dvokia, susitepė rūbai, nuvyto [mano tvenkinio] meldai, vėl pulsiu į nelaimingąsias sferas, mane kamuoja sielvartas!“; žmonių – „aš darysiu, tu daryk“ ir t. t.

Taip pat, laikydamiesi esminiuose pamokymuose ir žodiniuose paaiškinimuose [nustatytos] tvarkos, praktikuokite [šio] *atskyrimo* – kantraus įsigyvenimo į įvairias šešių rūšių [būtybių] kančias su jų [apraškomis] kūne, kalboje ir prote – *užbaigimą*.

Jei pagalvojus nuolatinis laimės siekimas primena vaikų žaidimą, tai dėl laimės neturėjimo kaltas susipančiojimas klaidingu požiūriu. Ir bendrojoje mantra(janoje)¹⁴ pasakyta:

Iš mintijimo [kyla] mintijimas,
o samsara [atneša] samsarą.
Kaip vanduo, ausin papuoles,
vandeniui išplaunamas,
taip ir daiktiškumo vaizdinius, mintis
išvalyk pamąstymais ryžtingais.

13 Aišku, tai ne garsioji mistinė Šambalos šalis. Sutampa tik pavadinimas. „Šambalos pragaras“ tantrizmo tradicijoje tikriausiai pridedamas prie aštuonių šaltųjų pragarų, o „Vadžros pragaras“ – prie aštuonių karštųjų. Taigi susidaro aštuoniolika pagrindinių pragarų vietoj šešiolikos aprašytųjų Abhidharmoje.

14 *Sngags thun mong ba*.

Šie žodžiai labai prasmingi. Taigi dar [įsivaizduokite]: kad ir kokie būtų stiprūs [būtybių] kūno, kalbos ir proto polinkiai atgimti šešiose sferose¹⁵, [visus] juos ryžtingai prisiimate ir uoliai valote, kol [visos būtybės] išsivaduoja iš [samsaros] pančių. Vėl susitelkę mąstykite:

„Och, vargas, vargas! Aš, žmogus, jau aibę kartų buvau gimęs trijose samsaros sferose. Vis gimdamas įgydavau įvairiausių blogus šešeriopų samsaros būtybių kūnus ir nėra nė vienos šešeriopų būtybių kančios, kurios nebūčiau patyręs, tuos kūnus turėdamas. Ir iki šiol nesu tikras, jog galutinai užsidarė šių atgimimų vartai. Taigi sutikęs tokį ypatingą Slaptosios Mantros vadžrajanos mokymą, turintį daugybę metodų ir nereikalaujantį didelių pastangų, net gyvybės nepagailėsiu užsitikrinti, kad nebeatgimčiau aukštutinėse ir žemutinėse samsaros sferose!“

Davę sau šį tvirtą pasižadėjimą, dieną naktį praktikuokite *atskyrimą*.

Taip pat mąstykite: „Būgštaju, kad [praktikuojant manęs] nepamatytų kiti žmonės, kyla būtinybė saugotis kokios nors nelaimės ir kitokie [kliuviniai], taip pat, nors įgijęs šį žmogaus kūną, [aš] kai kada kabinuosi už beprasmių [dalykų] kaip už prasmingų, todėl ir Dharmai praktikuoti skirtas gyvenimo laikas kiekvieną akimirką trumpėja. Kaip liūdna!“ Taigi, nors išoriškai reikia palaikyti [sveiką] žmogaus protą, giliai viduje [dėl šio pamąstymo] jauskitės lyg liūdnas ligonis, į kurio sielą įsismelkė nuodai. Tokios būsenos praktikuojant, [padaroma] didžiausia pažanga.

Šį *atskyrimą* kai kada praktikuokite atskiromis [„durimis“] – kūnu, kalba ir protu, o kai kada – visomis iš karto. Šitai praktikuojant būtinai pasireiškia šie požymiai: neprisirišimas prie kūno, tylėjimas, prieraišumo ir nepakantumo nejutimas, [atitinkamai susiję su] kūnu, kalba bei protu; [jū] trys alegorinės išraiškos elgsenoje – lavonas, nebylys ir beprotis.

Glaustas [antro] būdo (praktikos atskiromis kūno, kalbos ir proto „durimis“) paaiškinimas

15 Šių polinkių esmė – kaip tik minėtieji daiktiškumo vaizdiniai, substancijos įsivaizdavimai reiškiniuose. Iš jų kyla visos žalingos emocijos, sukančios gimimų ir mirčių ratą.

Kruopščiai tirkite penkių išorinių *objektų* – formos, garso, kvapo, skonio, lytėjamo [paviršiaus] – suvokimą penkiomis atitinkamomis *subjekto* juslėmis, prisirišimą prie malonių [objektų] ir nepakentimą nemalonių: *objekto* ir *subjekto* [sąveiką], proto ir jo veiksmių esmę. [Be to, susitelkę], pavyzdžiui, į kūno galūnes, kruopščiai tirdami net atskirais penkiais dešinės rankos pirštais atliktus [karminius] veiksmus, taip pat visus dešine ir kaire ranka kartu padarytus gerus ir blogus darbus, praktikuokite [*atskyrimą kūnu*], kol pagaliau pajusite kartėlį ir pasireikš kiti subtilūs kūno praktikos rezultatai.

Po to visomis išgalėmis praktikuokite [*atskyrimą kalba*], kaip pasakyta „[Garso] įsiskverbime“:

Kad [niekada] neatsisakytumėte pasakytų žodžių,
imituokite įvairias puikias ir bjaurias kalbas:
dievų ir nągų, jakšų ir gandharvų,
khumbhandų, Višnaus...
Žodžiu, kalbas šešių rūšių būtybių
prisimink ir [bandyk jomis] šnekėti.

Laikotarpio po meditacijos pradžioje, viduryje ir pabaigoje būkite vienodai budrūs.

Be to, mintimis kartokite kokį nors malonų žodį, vienodai susitelkę į gryną jo skiemenų suvokimą. Išsaugodami šią būseną [po to kartokite žodį balsu], laipsniškai stiprindami jo garsą. Galop vienodai susitelkite į kiek galint garsiau tariamą žodį. Taip pat lavinkitės [telktis] į fleitos garsą, aidą ar ąsočiu [išgaunamą garsą]. Panašiai [telkitės] ir į nemalonus garsus. Galų gale išmokite budriai stebėti, kaip garsas kyla, skamba ir nutyla. Atskirti garso (žodžio) „kūną“ – tai, iš ko jis kyla, „kalbą“ – jo skambėjimą ir „protą“ – prasmę. Nuolat praktikuokite tapatinimąsi su penkių stichijų garsais. Išsaugokite [budrumą] po meditacijos ir t. t.

Atskyrimas protu

„Vieninteliame Buddhos Sūnuje“¹⁶ pasakyta:

Išgyvenkite džiaugsmą ir liūdesį, laimę ir kančią,
[pamąstymus] apie amžinumą ir neamžinumą bei kitas
mintis [ir būsenas, susijusias] su *požiūriu*, *meditacija* ir *elgesiu*,
gerus ir negerus bei kitokius [darbus],
aistringą prierašumą, neapykantą ir paklydimą,
doras ir nedoras bei įvairias kitokias
mintis bei poelgius [būtybių].

Į kiekvieną minėtą [dalyką] stenkitės įsigyventi. Taip pat [įsivaizduokite], jog atkarojate ankstesnes [būtybių] mintis, pasitinkate būsimąsias ir ryžtingai prisimate visus dabartinius dorus bei nedorus jų pamąstymus tol, kol pajusite stiprų apmaudą. Po to, kai jūsų būseną neutrali – nejaučiate nei malonumo, nei nemalonumo, nesate prie nieko prisirišę ir nekyla nepasitenkinimas dėl vargų, visą laiką žvelkite į šios būsenos esmę, negerindami, neblogindami jos ir neanalizuodami, neskirstydami [savo minčių] į geras ir blogas, kol [ši būseną] taps „tuščia“. Galop, [joje] pasireiškus grynajai *tuštumai*, jūsų *paklydimas* išstirps [šiam] gryname suvokime-*tuštumoje*. [Panašiai, kai pajusite] *aistringą prierašumą*, jis išstirps aiškume-*tuštumoje*, o kai tik pasireiškš nepakantumas (nepasitenkinimas), jis tuoj pat „ištuštės“. Praktikuokite [budrų savo būsenų stebėjimą] tol, kol trys „nuodai“ ims savaime „laisvintis“ pasireiškime-*tuštumoje*, aiškume-*tuštumoje* ir gryname suvokime-*tuštumoje*. Tvirtai, be jokio savęs apgaudinėjimo įsitikinę, jog tai patyrėte, sėdėdami septyneriopa Vairočanos poza pamąstykite: „O! Šie trys [„nuodai“] padeda pasėti ir išvalyti nešvarios samsaros sėklas. Priklausomai nuo šių trijų pasiekama ir buddhos būseną. Kaipgi taip? Dėl to, kad nuo neatmenamų laikų iki šiol mes priversti klaidžioti samsaroje, kaltas prierašumas malonumams, nepakantumas nemalonumams ir paklydimas, nežinojimas to, kas priimtina ir atmestina. Šių gilių pamokymų malonę ir karmos [ryšį] turintys individai

16 *Sangs rgyas sras gcig*.

„išlaisvina“ tris „nuodus“ trijuose [buddhos] Kūnuose.“ Jei šituo tvirtai įsitikinama, tai praktikos rezultatas būna gilus. Taip pat neabejoti, jog penki „nuodai“ iš esmės yra Penkios Išmintys, o 84 000 proto tamsumų – 84 000 Dharmos aspektų.

„Testamente“ pasakyta:

Be to, atlik Trijų Brangenybių darbus.

Žodžiu, taip pat imituok trijų laikų – praeities, ateities ir dabarties – buddhų, bodhisatvų, šravakų, pratjekabuddhų bei kitų [didžių žmonių] darbus, kuriuos tik sugebi.

Dar toje tanroje pasakyta:

Tarki mantrų ir maldų žodžius ir įvairius

egzistuojančius, neegzistuojančius, įsivaizduojamus

žodžius ir išsakyki samprotavimus.

Taigi imituokite ir ankstesniųjų Indijos bei Tibeto didžių, šventų žmonių, taip pat „aštuonių [praktikos tradicijos] vežimų“¹⁷ vadovų ir kitų [Mokytojų] aiškinimą, disputus, kūrybą, šokius, giesmes ir visus žinomus jų parodytus nepaprastus „stebuklus“ – tobulus Kelio pažinimo ženklus.

Beje, buddhos – didieji visų tobulybių šaltiniai – neturi [išankstinio] ketinimo pateisinti mokinių viltis ir kitokių pamąstymų. Buddhų galia vykdyti [mokinių] Išsilaisvinimo troškimą pasireiškia spontaniškai. Pavyzdžiui, [stebuklingas] brangakmenis, [nesibaigiančių turtų] ašotis, norus pildantis medis bei karvė ir kiti [stebuklingi daiktai] negalvoja apie būtybių norų patenkinimą: savo natūralių [stebuklingų] savybių galia jie patenkina būtybių poreikius, norus ir šitaip pateisina jų viltis. Saulė sklaido tamsą apie tai negalvodama. Taip pasireiškia ir [buddhos] kalbos tobulybės. Ji primena didįjį dievų būgną, kuris be jokių pamąstymų savaime skleidžia Dharmos įstatymą skelbiantį garsą. Nugalėtojų kūno, kalbos, proto, tobulybių ir veiklos pasireiškimai, darbai [nenusprendžiami iš-

17 „Aštuoni praktikos tradicijos vežimai“: Njingma; Kadamas; Marpa-kagju; Šangpa-kagju; Sakja; Džordruk (Kalačakra); Njendrub (Odijanos ritualinė tradicija); Šidžed („Kančių nuraminimas“) ir Čod („Prisirišimo apie ego nukirtimas“).

ankstinais] pamąstymais, bet jų – beribė aibė. Jie – tik vienos esmės magiški pasireiškimai, tartum vieno mėnulio atspindžiai daugybėje indų su vandeniu. Pasak „Sūtrų papuošalo“¹⁸:

Panėši į mėnulio atspindį vandenyje.

Be to, šie apsireiškimai atitinka įvairius nesuskaičiuojamų būtybių polinkius. „Buddhų susijungime“¹⁹:

Vieniems jie pasirodo ramūs, kitiems niršūs,
o dar kitiems – kaip didžios kliūtys, piktos dvasios;
jų pasireiškimų – visas kalnas.

Taigi [buddhos] gali apsireikšti ramiais, niršiais pavidalais, kaip [būtybes] „tramdantys“ Šeši išminčiai²⁰, [šventieji] atvaizdai, liūtai, arkliai, jaučiai, buivolai, laivai... Taip pat – kaip kliūtys, demonai ir kitais pavidalais arba be pavidalo. Kad ir kokie jie pasireikštų, iš esmės primena magą iliuzionistą, atskiriems didžiulės minios žmonėms galintį parodyti įvairias iliuzijas. Kaip iliuzionistas nelaiko jų realiomis, taip reikia suvokti ir visus samsaros bei nirvanos reiškinius.

„Giliajame savaiminių *lobių* kelyje – septyniuose brangiuosiuose cikluose“ pasakyta, jog [visuose reiškiniuose reikia] įžvelgti devynis iliuziškumo pavyzdžius:

Aiškūs ir nekliudomi – jie tartum formos,
veidrodyje [atsispindinčios]; neegzistuojantys,
bet regimi – jie lyg akių apgaulė;
reiškiniai – *tušti*, be jokios esmės, tad primena

18 *Mdo sde rgyan* – Maitrėjos-Asangos veikalas.

19 *Sangs rgyas mnyam sbyor* (*Sarva buddha samyoga*) – viena pagrindinių Mahajogos tantrų (Njingmos tradicijoje).

20 Šeši buddhų apsireiškimai šešiose sferose – dievų, pusdievių, žmonių, gyvulių, alkanų dvasių pasauliuose ir pragaruose: Indra, Vemačitra, Šakjamunis, Simhasusthira, Džvalamukhadeva, Dharmaradža (Jama).

mėnulio atspindį vandenyje;
jie – priežasčių ir sąlygų
gausybės dariniai, todėl panėši į iliuziją;
jie „mirkuliuoja“, taigi primena mirazą;
jie – tartum burbulai
upėje; tartum sąmoningas sapnas;
jie – tarsi žaibas,
tvykstelėjęs tik akimirksni;
tartum debesis, kuris susiformuoja
į daugelį pavidalų.
Šiuos devynis pavyzdžius iliuziškumo
įtrauk į praktiką. Ir kai kada žiūrėki
į dievybės atvaizdo,
o kai kada į savo kūno atspindį
veidrodyje. Girki [atsispindintį save] ir peiki,
susitaikyki su juo ir jo bodėkis,
dainuok ir šok, [žiūrėdamas į jį]
daryki viską, kas ateis į galvą. O paskui
pasidėki maisto, gėrimo, drabužių ir papuošalų,
aukso ir sidabro bei kitokių įvairių gerų
ir prastų daiktų. Ir kruopščiai tirk,
ar tavo atspindys – tas žmogus
veidrodyje turi lūkesčių dėl jų ar nuogąstavimų,
jų gerumo ar blogumo [vaizdinių]. Po to
medituoki savo kūną tartum atspindį
veidrodyje. Žvelk į išorę ir į save,
susitelk į nedualią atvirybę.
[Joje tu] pats – dievybė

ir pasaulis visas laisvas – pirmapradės
sąmonės iliuzinis bekraštis žaismas.
Kai nemintijantis ir už nieko
nesikabinantis susitelkimas į iliuzijos
panašybę tampa
natūralus, lūkesčių ir nuogąstavimų,
atsisakymo ir priėmimo
nebelieka – [viskas] išsilaisvina iliuzijoje.

Taigi naudojantis kiekvienu iš devynių iliuzijos pavyzdžių ir įprantant [žiūrėti į] save kaip į atspindį veidrodyje, būtina sugriauti visą samsaros ir nirvanos [vaizdinį] arba, [kitai tariant], suardyti jo apgaulės šerdį. Tai gilus principas.

Be to, „[Garso] įsiskverbime“ pasakyta:

Šviesa Vaiskioji medituojama dvejopai –
pagal jos skirstymą į paprastąją ir aukščiausiąją.

Ir „Aiškiojoje atvirybėje“²¹ sakoma:

Žinokite, jog kūno, kalbos ir proto
pasirengimas turi tris tikslus:
bendrą, ypatingąjį ir galutinį.

Visiškas kūno, kalbos ir proto blogybių „sėklų“ bei polinkių išvalymas, „ištuštinimas“ – tai bendrasis tikslas. Kūno, kalbos ir proto prisirišimų atsikratymas, todėl ir nebegrižimas į samsarą – ypatingasis tikslas. Kūno, kalbos ir proto išlaisvinimas trijuose [buddhos] Kūnuose – galutinis tikslas.

21 *Klong gsal* – viena iš septyniolikos dzogčeno *managdē* skyriaus tantrų.

Baigus išorinį *atskyrimą* trejomis „durimis“, [pradedamas] **Vidinis *atskyrimas*, sudeginantis atgimimo šešiose sferose polinkius su jų „sėklomis“.**

„Aiškiojoje atvirybėje“ pasakyta:

Kad nebeliktų
vidinių paklydimo priežasčių,
praktikuokite vidinį
samsaros ir nirvanos atskyrimą.

Išoriniu *atskyrimu* atsikratoma išorinių iliuzijų, bet jei nebus padarytas galas vidinėms paklydimo priežastims, samsaros srautas nenutrūks. „Testamente“ sakoma:

Nesuvokimas privertė šį kūną gimti,
tad jame pasėtos
šešių rūšių būtybių „sėklos“.
O grynas suvokimas – tai tikroji
[buddhos] Kūnų triada, trys Kūnai
pasireiškia kaip trys sėkliniai
skiemeny²². Tad praktikuoki *atskyrimą*,
stiprinantį Skiemenu galias.

„Aiškiojoje atvirybėje“ pasakyta ir apie šešeriopų [būtybių] „sėklų“ padėtis:

Galvoje, gerklėje ir širdyje,
bamboje, slaptojoje vietoje ir kojų paduose
glūdi A, SU, NRI, TRI, PRE ir DU.

22 OM ĀḤ HŪM.

Žodžiu, kai tik susikuria šis blogos karmos polinkius [turintis] kūnas, jame visą laiką glūdi „sėklos“, stumiančios į šešeriopų [būtybių] samsarą. Be to, ankstesni karmos polinkiai suformuoja vėlesnius. Taigi priklausomai nuo to, kokiam iš šių „skiemenu“ (atitinkamų energinių substancijų simbolių) prieš mirtį susitelks *vėjai* bei sąmonė, į tą iš šešių sferų tikrai būsime įstumti. Todėl labai svarbu tuoj pat imtis tas „sėklas“ valyti.

Vizualizuokite apvalymo objektų (būtybių kūnų) šešiose vietose *tai, kas valoma*²³: galvoje – dievų sėklą – baltą *A*; kakle – pusdievių sėklą – gelsvai žalią *SU*; širdyje – žmonių sėklą – grynai geltoną *NRI*; bamboje – gyvūnų sėklą – tamsiai mėlyną *TRI*; slaptoje [vietoje] – alkanų dvasių (*pretų*) sėklą – tamsiai raudoną *PRE*; ant abiejų kojų padų – karštųjų ir šaltųjų pragarų sėklas – dumsius *DU*. [Šiuose rašmenyse] natūraliai glūdi [keliavimo į] šešias sferas polinkiai. [Rašmenų] pavidalas primena iš [degančios] medžio anglies duobės besiveržiančius dūmus. [Apvalymo] vykdytojos, – trys grynos sąmonės išminties vadžros, neatskiriamos nuo visų buddhų Kūnų triados ir pasireiškiančios kaip [trys] rašmenys: galvoje – baltas OM, kakle – raudonas ĀḤ, širdyje – mėlynas HŪṂ. [Vizualizuokite šiuos rašmenis] spindinčius, žėrinčius. Po to virš kiekvieno valomojo rašmens, pradėdami nuo galvos, paeiliui įsivaizduokite šešias natūralias apvalančias grynos sąmonės išminties sėklas: ‘A, A, HA, SHA, SA, MA. [Jų spalva] panaši į atitinkamų valomųjų [„sėklų“] spalvą, [bet] ryški, spindinti, vaiskiai žėrinti.

Kartodami *om ach ma hūm* [įsivaizduokite], kad trijų [šventųjų] rašmenų spinduliai tvieskia į padų [rašmenis] MA; įsiliepsnojusi jų išminties liepsna sudegina neapykantą – atgimimo pragaruose sėklas DU su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį MA, ištirpsta *realybės* sferoje (*dharmadhatu*).

[Kartodami] *om ach sa hūm* [vizualizuokite], jog trijų [šventųjų] rašmenų spinduliai tvieskia į slaptosios vietos [rašmenį] SA; įsiliepsnojusi jo išminties liepsna sudegina šykštumą – atgimimo alkana dvasia sėklą PRE su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį SA, ištirpsta *realybės* sferoje.

[Kartodami] *om ach ša hūm* [įsivaizduokite], jog trijų [šventųjų] skiemenu spinduliai tvieskia į bambos [rašmenį] SHA; įsiliepsnojusi jo išminties liepsna sudegina paklydimą – atgimimo gyvuliu sėklą TRI su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį SHA, ištirpsta *realybės* sferoje.

23 Kitaip tariant, telkiamasi į rašmenis savo kūne, bet prisimenama, jog toks pat apvalymo procesas vyksta ir visose kitose būtybėse.

[Kartodami] *om ach ha hūm* [vizualizuokite], jog trijų [šventųjų] skiemenų spinduliai tvieskia į širdies [rašmenį] HA; įsiliepsnojusi jo išminties liepsna sudegina aistringą prieraišumą – atgimimo žmogumi sėklą NRI su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį HA, ištirpsta *realybės* sferoje.

[Kartodami] *om ach a hūm* [įsivaizduokite], jog trijų [šventųjų] skiemenų spinduliai tvieskia į kaklo [rašmenį] A; įsiliepsnojusi jo išminties liepsna sudegina pavydą – atgimimo pusdieviu sėklą SU su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį A, ištirpsta *realybės* sferoje.

[Kartodami] *om ach ‘a hūm* [vizualizuokite], jog trijų [šventųjų] skiemenų spinduliai tvieskia į galvos [rašmenį] ‘A; įsiliepsnojusi jo išminties liepsna sudegina išdidumą – atgimimo dievu sėklą A su [karmos] polinkiais. Subtili substancija, sudaranti rašmenį ‘A, ištirpsta *realybės* sferoje.

Šitaip pakartoję [tuos skiemenų ketvertus] ne mažiau kaip 700 000 kartų²⁴, jūs pajusite, kad atgimimo šešeriopomis būtybėmis sėklos su [karmos] polinkiais visiškai išnyko, ir sapnuosite nuostabius sapnus.

Trejų „duru“ kaip trijų *vadžrų* meditavimas ir ištirpdymas

[Medituodami savo] kūną OM rašmens pavidalu [sėdėkite tokia poza]: keliai priglausti prie patiesalo, pėdos ir delnai atsukti į viršų. Arba galima tiesiog įsivaizduoti [savo kūną kaip tą rašmenį – be jokios specialios pozos]. Vienaip ar kitaip, savo kūną medituokite kaip visų trijų laikų Nugalėtojų bei jų Sūnų kūno *vadžrą* OM pavidalu; kalbą – kaip Trijų Atramų²⁵, visų Nugalėtojų kalbos *vadžrą* rašmens ĀḤ pavidalu; savo protą – kaip visų Nugalėtojų proto *vadžrą* HŪM pavidalu. Ir kiek galite kartokite šiuos tris [šventuosius] skiemenis. Po to sutraukite [visa, kas] regima, į Kūno Mandalą – [rašmenį] OM. Šį kelis kartus pakartoję ištirpdykite [rašmenyje] ĀḤ. Jį kelis kartus kartodami sutraukite [visa, kas] girdima į Kalbos Mandalą – [rašmenį] ĀḤ, [po to] jį ištirpdykite [rašmenyje] HŪM. Kelis kartus jį kartodami sutraukite [visų būtybių] sąmones į Proto Mandalą – [rašmenį] HŪM ir ištirpdykite šį jokių objektų neturinčioje bekraštėje didžiosios *tuštumos* erdvėje.

24 T. y. pragarų sėklų išvalymo skiemenų ketvertą – 200 000 kartų (kadangi pragarų „sėklos“ dvi), o kitų penkių sferų – po 100 000.

25 T. y. Mokytojų, vyriškų dievybių ir dakinių.

Taip nebelieka jokių samsaros ir nirvanos reiškinių, kurie nebūtų sutraukti į tris Kūnus ir juose neišsilaisvintų. Tad šį pamokymą visada branginkite.

Šio vidinio atskyrimo reikšmė apibūdinta „Aiškiojoje atvirybėje“:

Kas praktikuoja vidinį *atskyrimą*, tas
atsikrato paklydimo priežasčių – samsaros sėklų,
ir trejos [„durys“] jo nebegrižta į samsarą.

Ir „Liepsnojančiame degle“²⁶ pasakyta:

Kai atskiri samsarą ir nirvaną,
nurimsta kūnas, protas ir kalba.

Ir „[Garso] įsiskverbime“:

Kūno, proto ir kalbos esmė tuomet
tampa vientisa, tad jie nurimsta.

Taigi anksčiau [aprašytos] uolios praktikos rezultatas toks: kūnas lyg nutrūkusi žolinė virvė natūraliai atsipalaidavęs; kalba nutilusi tartum nutrūkusios liutnios stygos; protas lyg numirėlis visiškai ramus, išsilaisvinęs iš penkių juslių kiauto. „Pradžniaparamitoje“ pasakyta: „Praktikuojantis išminties tobulybės jogą ramiai susitapatina su erdve.“

Štai kokioje ramybėje būnama. Ji minima ir „Aiškiojoje atvirybėje“:

Reikia tapti natūraliai ramiam,
kad pažintum nuo pat pradžių tyrą esmę.

26 *Sgron ma 'bar ba* – viena iš septyniolikos dzogčeno *managdē* skyriaus tantrų.

Be to, „Testamente“ pasakyta:

Taip pat palaikomi trys žvilgsniai:

šravakos, bodhisatvos ir niršios [dievybės].

Šiuos tris imituojant,

uoliai praktikuojama.

Taigi reikia praktikuoti meditaciją, kurioje ankstesnioji aiškiai sąmoninga, [už nieko] nesikabinanti būseną laipsniškai pereina tris stadijas: ramiąją, vidutinę ir niršiąją. Pavyzdžiui:

(1) „Šravakos žvilgsnis“

[Atsisėdę] ant patogaus patiesalo septyniare poza, nenukrypdami žiūrėkite į nosies galiuką; kvėpavimas natūralus; nutraukite ankstesnes mintis, natūraliai priimkite naujai kylančias ir nieko neanalizuokite *dabar*. Tiesiog stebėkite dabartinės akimirkos natūralią sąmonės būseną, nepaskleisdami ir nesutelkdami [minties], išlikite natūraliai ramūs; visų [esant tai būsenai] pasireiškiančių „trūkumų“ esmė – aiškumas, tačiau mokykitės neįsitraukti (neįklimpti) į būseną be minčių. Tame įgudę [praktikuokite antrąjį „žvilgsnį“].

(2) „Bodhisatvos žvilgsnis“

Kūno padėtis – kaip ankstesnė. Akys žvelgia į erdvę priešakyje, natūraliai atpalaiduotos, plačiai atmerktos. Kvėpavimas ir proto būseną – tokie pat, kaip anksčiau. [Šiuo] „žvilgsniu“ vis labiau lavinkite, stiprinkite *rigpos* aiškumą.

Gerai įgudę [praktikuoti] tuos du [„žvilgsnius“, imkitės trečiojo]:

(3) „Niršios [dievybės] žvilgsnis“

Pasiekę tokią pat, kaip anksčiau, stabilią proto būseną, staiga atsikelkite. Sukinėdami akis į dešinę, į kairę, pražergdami ir suglausdami kojas, kartokite *ha ha he hi hūm bhrum phat phat*. [Šitaip], neprarasdami ankstesnės proto būsenos stabilumo, stiprindami natūralų *rigpą*, ugdykite jo energiją. Taip praktikuokite natūralų, savaimę pasireiškiantį, netrikdomą sąvokų, aiškų, [dirbtinai] nepalaikomą savaiminį išsilaisvinimą, primenantį vandenynę „ištirpstančias“ bangas. Kuo

daugiau [tuo metu pasireiškia] vidinių veiksnių, tuo labiau plečiasi pirmapradis *tuštumos* suvokimas – kaip kuo daugiau malkų, tuo didesnė liepsna. Tie veiksniai laipsniškai tampa meditacijos draugais ir t. t.

Šių praktikų tikslai – atsikratyti mažiausių „šravakos pamąstymų“²⁷ ir padaryti trejas „duris“ stabilias; įveikti grubias „bodhisatvos mintis“²⁸ ir sutvirtinti stabilumą; išguiti grubias „niršiašias mintis“²⁹ ir „išlaisvinti“ tai, kas [dar] netvirta ir nelaisva.

Specialusis pasirengimas³⁰ [septynios giliosios jogos]

1. Kūno pasirengimas

„[Garso] įsiskverbime“ pasakyta:

Kūno lavinimas sėdint vadžrasanos
poza naudingas protui.

Telkiantis į kūną protas [atskleidžia savo] tyrą prigimtį tartum [vanduo], nusėdus drumzlėms. Du [šios praktikos etapai] – savo kūno „pavertimas“ vadžra ir „buvimas“ juo.

Pirmiausia, „pasivertimo“³¹ akimirką užmezgant laimingą ryšį su natūralia vadžros forma, atsikratoma prisirišimo prie išorinių ir vidinių „materialių regimųjų“. Patempiant [visas] kūno dalis, sulaikomos jomis tekančios energijos srovės (*vėjai*). Abiejų rankų delnus [tartum] vadžros viršūnę suglaudus virš galvos, kūnas ir protas sujungiami į vieną esybę. Suglaudus kojų padus, greitai pasireiškia aiškus „vyriško“, „moteriško“ ir „bevardės giminės“ *vėjų* potyris. Kulnus prispaudus prie lyties organo angos, išraunama *astringo prieraišumo* šaknis. [Šitaip] galūnes sudėjus vadžros pavidalu ir ištvermingai [laikant tokioje padėtyje], *paklydimu* pagrindas ištirpsta *realybės* sferoje. Trys viršutinės [vadžros] šakos³²

27 Apie ramybę, nirvaną.

28 „Aš-ir-kiti“ bei kitas dualias sąvokas.

29 T. y. minčių atskirumo nuo proto prigimties vaizdinius.

30 Kitaip tariant, pasirengimas pažinti savo pirmapradę tobulą prigimtį. Jis apima kūno ir kalbos pasirengimą. Šiuo atveju „kalba“ suprantama kaip vidinė energija.

31 Savęs įsivaizdavimo vadžros pavidalu.

32 Vizualizuojamas dzogčeno praktikoms būdingas trišakis vadžra.

simbolizuoja esmę (*tuštumą*), prigimtį (aiškumą) ir atjautos energiją, o trys apatinės – tris Kūnus. Apvalus vidury s simbolizuoja visų [šių slėpinių] vienovę – *realybės* sferą, nedaliai sujungusią pirmąpradį tyrumą ir savaiminį tobulumą.

Paeiliui „pasiverčiama“ baltu, geltonu, raudonu, žaliu ir mėlynu vadžra.

Pirmiausia [įsivaizduok, jog] tavo kūnas – baltas vadžra, iš išorės ir viduje skaidrus lyg krištolas, nesuteptas, visiškai permatomas; jo viršūnė liepsnoja balta pirmąpradės išminties ugnimi. Į visą dešimtį [pasaulio] šalių jis spinduliuoja nesuskaičiuojamus deimantinius miežio grūdo dydžio vadžras, pašalinančius visas trumpalaikes ir ilgalaikes kliūtis. [Po to juos] vėl įtraukia tavo kūno vadžra... Šitaip medituodamas atsikratai prisirišimo prie išorinių ir vidinių kūno regimybų. Kūnas ir protas susitapatina, natūraliai virsta pasireiškiančia-*tuščia* Vadžros Kūno esybe.

Ilgai sėdėk tokia *vadžros poza*. Kai kūnas ima drebėti, truputį suskausta, sušyla ir nebegalima tvirti, [atsigulęs] visiškai atsipalaiduok; tuo metu protas į nieką nesutelktas, nemintijantis. Kurį laiką išsaugojus tokią būseną, kyla neapsakomas, ypatingas potyris.

Šitaip papraktikavus ne mažiau kaip dvidešimt vieną dieną, savaime išsivalo *nepakantumas*. Neabejodamas įsivaizduok, jog nekliudomai, natūraliai aiškūs visi pasaulio reiškiniai atsiskleidžia kaip *veidrodinė išmintis*, ir tu pasieki nušvitimą Vadžros Šeimos Kūne, sujungusiame Motiną Mamakę (balta šviesa „subrendusį“ grynąjį vandens elementą) ir Tėvą Vadžrasatvą (tyrą sąmonės *skandhą*). Svarbus principas pradedančiajam – kasdien praktikuojant atminti šią simboliką ir tikėti, jog susitapatini su Vadžros Šeimos Kūnu.

Panašiai ir [„pasivertimo“] geltonu vadžra atveju. Atmenant jo simboliką, savaime išsivalo *puikybė*. Įsivaizduok, kad visų vaizdų, garsų ir sąmonės „vienodo skonio“ esmė atsiskleidžia kaip *tapatumo išmintis*, ir tu pasieki nušvitimą Ratnos Šeimos Kūne, [sujungusiame] Motiną Buddhaločaną – geltoną gryno žemės elemento šviesą ir [Tėvą Ratnasambhavą] – tyrą pojūčių *skandhą*.

„Pasiverčiant“ raudonu vadžra, savaime išsivalo *aistringas prierašumas*. Įsivaizduok, kad iš *negimusio būvio* kilusi tavo tyros formos (kūno) regimybė pasireiškia kaip *įžvalgioji išmintis*, ir tu pasieki nušvitimą Padmos Šeimos Kūne, sujungusiame Motiną Pandaravasinę – raudoną gryno ugnies elemento šviesą ir [Tėvą Amitabhą] – tyrą skiriančių minčių *skandhą*.

„Pasiverčiant“ žaliu vadžra, savaiame išsivalo *pavydas*. Įsivaizduok, kad tuomet pasireiškia *veiklioji išmintis*, negimusi nuo pat [tavo] gimimo, atliekanti visus [dvasinius] žygdarbius, ir tu pasieki nušvitimą Karmos Šeimos Kūne, sujungusiam Samaja-Tarą – žalią gryno vėjo elemento šviesą ir [Amoghasidhį] – tyrą paskatų *skandhą*.

„Pasiverčiant“ mėlynu vadžra, savaiame išsivalo *paklydimas*. Įsivaizduok, kad samsaros ir nirvanos reiškiniai, kilę iš *realybės* sferos (*dharmadhatu*), pasireiškiantys jos *erdvėje* ir joje ištirpstantys, atsiskleidžia kaip *dharmadhatu išmintis*, ir tu pasieki nušvitimą Buddhos Šeimos Kūne, sujungusiam Dhatvišvarę – mėlyną grynos erdvės šviesą ir [Vairočaną] – gryną formos *skandhą*.

Pagal tradiciją kiekvienas iš penkių *vadžrų* šitaip praktikuojamas ne trumpiau kaip tris savaites – dvidešimt vieną dieną. Tai nėra nereikšminga; tai gilus principas. Galų gale atsiskleidžia *penkių išminčių* prigimtis, ir *penkių nuodų* nelieka nė pavadinimo. Aiškumo energija „subręsta“ į penkias Motinas, ir elementų (*dhatu*) nelieka nė pavadinimo. Visa, kas pasireiškia, atsiskleidžia kaip penki Kūnai, ir *skandhų* nelieka nė pavadinimo. Dieną ir naktį susitapatini su *vaiskiaja šviesa*, ir sąmonės šaltinių (*ajatanų*) nelieka nė pavadinimo. Esant nevaržomam ir nepertraukiamam [*dharmakajos*] būviui, karmos ir proto tamsumų (*klešų*) nelieka nė pavadinimo. Nešvarus kūnas „subręsta“ į nesuteptą penkių vadžros šviesų Kūną, ir nešvarumo nelieka nė pavadinimo. Atsiskleidžiant trijų Kūnų prigimčiai, savyje randamas buddha, ir savaiame, be pastangų pasiekiamas savo tikslas ir tikslas dėl kitų. Tuo neabejok.

*Zab gja.*³³

Padaręs pažangą, atlik esmines sąmonės perkėlimo (*phovos*) pratybas.

Atsistojęs tokia, kaip anksčiau, vadžros poza, aiškiai [įsivaizduok, jog esi] kryžmas vadžra. Trys viršutinės jo šakos – balta ir geltonos, trys apatinės – raudona ir žalios, o vidurinis (skersinis) [vadžras] – [visas] mėlynas. Kai kūnas nebegalės ištvirti ir kris, tark iš gerklės išeinantį garsą HIK ir įsivaizduok, kad sąmonė [išleikia] į dangų, o susirietęs kūnas parkrinta lyg lavonas ir lieka gulėti. Kai, nuolat atliekant šias pratybas, *Brahmos kiaurymė* (viršugalvyje) sušyla, kūną ir protą pajunti tarsi atskirus, visiškai nebejauti prisirišimo prie tikrovės bei daiktų, labai svarbu tuo ir pasitenkinti.

33 „[Uždedu] paslapties antspaudą!“

2–7. Kalbos pasirengimas

„[Garso] įsiskverbime“ pasakyta:

Kalba, glūdinti HŪM'e,
[viską] *antspauduoja*, galingai apvalo,
ugdo [proto] *paslankumą* ir keliauja.

Tokios kalbos pratybos naudingos protui.

Taigi kalbos pratybos keturių [dalių]: *antspaudavimas*, galingas apvalymas, *lankstumo* ugdymas ir keliavimas.

2. Antspaudavimas

Jis dvejopas: išorinis ir vidinis.

Išorinis (reiškinių) *antspaudavimas*

Savo širdies [čakroje] vizualizuok tamsiai mėlyną [rašmenį] HŪM. Šiek tiek laiko nesiblaškydamas telkis ir, laikydamas į jį sutelktą protą, neatsiejamai sujunk *vėją* (energiją), sąmonę ir [HŪM'o] regimybę. Po to, šiek tiek prasižiojęs³⁴, išleisk melodinę, ilgą ir skardų garsą *hūm*. Tuo metu įsivaizduok: iš HŪM'o tavo *širdyje* vienas po kito išnyra aibė HŪM'ų ir, skleisdami savo garsus, išskrenda iš burnos. Pirmiausia jie pripildo visą namelį, kuriame medituoji. Pripildo ir visus ten nesančius objektus. Galiausiai mėlyni, gaudžiantys HŪM'ai visiškai užpildo visą mūsų visatą (*trisahasrika-loką*) ir kitas protu neaprepiamas [visatas]. Ir visi reiškiniai įgyja HŪM'o prigimtį, būdami *rigpos* atramomis, tampa HŪM'u.

Taip visi išorines regimybes „užantspaudavę“ objektai išsilaisvina savo esaties nebuvime, ir reiškinų pasaulis atsiskleidžia kaip *dharmakaja*. Tai gilus pamokymas.

34 „Tik tiek, kad dantys ir lūpos nesiliestų.“

Vidinis (kūno) *antspaudavimas*

Ankstesnių HŪṂ'ų garsas sutrumpėja. Jie gausdami atskrenda čionai ir visiškai pripildo tavo sąrankas (*skandhas*) bei elementus (*dhatu*). Galop visas kūno vidus ima virpėti. Jei kyla koks nors nemalonus pojūtis, laikyk *vėjo indą*³⁵ ir atlik min-tinį HŪṂ'o kartojimą.

Taip *antspauduoiant* kūną visos tavo *sąrankos* (*skandhos*), *dhatu* ir *ajatanos* atsiskleidžia kaip [buddhos] Kūnas ir [subtilios substancijos] *lašai* (thig le). Tai gilus pamokymas.

3. *Galingas apvalymas*

Jis dvejopas: galingas išorinių reiškinių apvalymas ir galingas savo kūno apvalymas.

Galingas išorinių reiškinių apvalymas

Medituok: iš mėlyno HŪṂ'o tavo *širdyje* [išnyra kitas] HŪṂ'as ir pakyla į dangų. Jis karštas lyg liepsna, tvirtas ir aštrus tarsi skustuvas, labai greitas it žaibas, labai galingas kaip griaustinis, turintis keturis bruožus³⁶, didžiulis lyg kalnų karalius Meru. Įsivaizduok, jog iš jo lyg žaibai [į visus išorinius reiškinius] „tvyksteli“ aibė tokių pat milžiniškų, turinčių keturis bruožus HŪṂ'ų, kurie pripildo mūsų *trisaḥasrika-loką* ir visas kitas visatas. Viskas tampa tyra, gryna, netgi atomai netenka medžiagiškumo, išnyksta. Taip lavindamas galią išorinių reiškinių atžvilgiu, atsikratai prisirišimo prie daiktų. Tai gilus reiškinių medžiagiškumo sunaikinimo („išlaisvinimo“) pamokymas.

35 Apatinis ir viršutinis *vėjas* sujungiami ir kurį laiką laikomi bambos čakroje.

36 Kokie bruožai turimi omenyje, neaišku.

Galingas savo kūno apvalymas

Iš HŪM'o tavo *širdyje* [išnyra kitas] HŪM'as, turintis keturis bruožus. Jis pradeda it žaibas greitai šmėžuoti visame tavo kūne – viršutinėje ir apatinėje jo dalyje. Įsivaizduok, kad, jam šmėžuojant šen bei ten, visas [kūnas] išsigrynina, ir net jo atomai netenka medžiagiškumo, išnyksta. Laikina šito nauda tokia, kad nuraminamos kūno ligos bei piktosios dvasios, o galutinė – tokia, kad net kūno atomai išnyksta, ir jis išsilaisvina *šviesos kūne*. Čia esama gilaus tikslo – įgyti gimimo, įėjimo [į iščias] valdymo galią.

4. Paslankumo ugdymas

Save įsivaizduok kaip tamsiai mėlyną HŪM. Priešais medituok raudoną HŪM. Iš tavo mėlyno HŪM'o vienas po kito išnyra [daugybė tokių pat] HŪM'ų ir prieš laikrodžio rodyklę sukasi ratu aplink priešakinį raudonąjį HŪM'ą. Po to įsivaizduok, kad jie vėl vyniodamiesi ištirpsta mėlynajame HŪM'e, o iš raudonojo HŪM'o išnyra aibė [tokių pat HŪM'ų], kurie, pagal laikrodžio rodyklę sukdamiesi ratu aplink mėlynąjį, HŪM'ą, [ištirpsta jame]. Šią paeiliui vykstančio *sukimosi-ištirpimo* vizualizaciją atlik daug kartų. Po to daug kartų [vizualizuok], kad [HŪM'ų grandinė] sukdamosi apsieja tai vieną, tai kitą HŪM'ą nuo apačios iki viršūnės. Galop abu HŪM'ai apveja vienas kitą ir, laipsniškai tirpdami vienas kitame, vis didėja, tampa tokie kaip aukščiausiasis kalnas.

Paskui vėl [aibė] tamsiai mėlynų HŪM'ų *prieš* laikrodžio rodyklę sukasi ratu aplink raudonąjį HŪM'ą, o raudonų HŪM'ų daugybė *pagal* laikrodžio rodyklę – aplink tamsiai mėlyną HŪM'ą. Po to abu HŪM'ai (raudonasis ir mėlynasis) susiglaudžia ir lankstosi į dešinę, kairę, į priekį ir atgal, vis glaudžiau sukimba, mažėja, virsta dviem taškais – raudonu ir tamsiai mėlynu *lašu* (*thigle*) ir pakyla į giedrą dangų. Pabūk į juos susitelkęs.

Galop įsivaizduok, kad nuo mažo grūdelio dydžio jie mažėdami laipsniškai išnyksta.

Gilusis [šios praktikos] tikslas – išmokti laisvai susitelkti į bet kurį vaizdinį ir išsiugdyti *paslankumą*.

Keliavimas

5. [*Keliavimas Trijose sferose*]

Įsivaizduok, jog esi baltas HŪṂ'as, uolekties dydžio³⁷, tyras, tviskantis daugybe spindulių. Tau lėtai kartojant „hūm“, šis rašmuo nusileidžia prie pat žemės, ir tu keliauji taip, kaip iš pradžių, „susimaišius“ sėklai, „kraujui“ ir sąmonei, būnama motinos įsčiose, gimstama ir galop išsirengiama į bet kokią norimą kelionę, pasileidžiama į kelią, ilgą ar trumpą, vedantį į šalies centrą ir pakraščius, prie įvairiausių upių, į visokiausius miestus ir svečias šalis. Šios praktikos tikslas – pašalinti visus ankstesnius [prisirišimo prie vietos] polinkius.

Taip pat įsivaizduok, kad keliauji į įvairius anksčiau tau nežinomus kraštus, Keturis kontinentus ir salas, Tris [samsaros] sferas ir kitur, skraidai aukštyn, žemyn ir t. t. Tai išvalys tavo polinkius suktis Trijose samsaros sferose ir visiškai išraus proto paklydimą bei puoselėjamas iliuzijas.

Tai gilus pamokymas.

6. *Gimimo durų uždarymas*

Po to praktikuok *gimimo durų uždarymą* keliaujant po nešvarias vietas – šešias sferas.

Įsivaizduok: iš tavęs – to balto uolekties dydžio HŪṂ'o – tvyksteli spinduliai, sužadinantys begalės visų pasaulio šalių ir laikų Nugalėtojų bei Vaikų, trijų *šaknu*³⁸, keturių [dieviškųjų] maharadžų³⁹ ir niršiųjų [Dharmos] sargų širdis. Nuo jų ryškiai sužėri nuostabūs visų Nugalėtojų sėkliniai skiemenys – HŪṂ, pasireikšdami neapbrėpiama Gailestingumo Veikla su tvirta nuostata išversti samsaros gelmes. Ši tviskanti penkių vaivorykštės spalvų šviesa sueina į tave – baltą HŪṂ. Iš jo išorėn tvyksteli galingi spinduliai. Įsivaizduok, kad šį šviesos pluoštą pamačiusios ir apie jį išgirdusios būtybės nušvinta. Šis HŪṂ'as iš pradžių nuskrenda į pragarus, paskui paeiliui – pas alkanas dvasias (pretas), gyvulius, pusdievius (asurus), formą turinčius ir neturinčius dievus, žmones ir visas kitas [būtybes]; taip jos visos pasiekia nušvitimą.

37 Uolektis ≈ 45 cm.

38 Mokytojų, jidamų ir dakinių.

39 T. y. pasaulio sargų: Dhritaraštros, Virūdihakos, Virūpakšos ir Vaišravanos.

Taip ateityje (po mirties) užsitveria kelias į šešis pasaulius, užsidaro gimimo juose durys, ir tu vykdai visų šešių rūšių būtybių (tarp jų ir formų bei beformėje sferose esančiųjų) tikslus. Šis pamokymas, kaip išversti samsaros gelmes, yra labai gilus.

7. *Keliavimas į tyrąsias Buddhų [Žemes]*

Įsivaizduok, kad ankstesniojo HŪM'o [pavidalu tu] pakyli aukštai į dangų, tarsi įgudusio lankininko paleista strėlė. Rytinėje Tikro Džiaugsmo (Abhirati) Žemėje⁴⁰ tu nusilenki visa apimančiam Šimto Šeimų viešpačiui Vadžrasatvai ir visiems jo palydovams; atnašauji jiems aukas, prašai Dharmos, gauni leidimus [ją praktikuoti] ir pranašystę⁴¹. Paskui keliauji ir į kitas Buddhų Žemes: pietinę Šlovingąją (Šrimat), vakarinę Palaimingąją (Sukhavati), šiaurinę Tobulosios Veiklos ir centrinę Gausiai Išpuoštąją (Gandavjūha)⁴². Ten gauni visas pranašystes bei padaršinimus. Galop įsivaizduok, kad puikiojoje Akaništhos Žemėje tu neatsiejamai susivieniји su pirmapradžio aukščiausiojo visų Šeimų ir Nugalėtojų Mokytojo – šlovingojo Tėvo-Motinos Samantabhadros sąmone ir pasieki Pabudimą *jaunojo indo kūno*⁴³ atvirybėje.

★

Esama aiškinamųjų, atskleidžiamųjų ir kitokių pamokymų. Šis trigubas pamokymas yra nurodantis esmę. Taigi, Širdies Vaikai, praktikuokite jį, tarsi pirmapradžio Buddhos Tėvo-Motinos Samantabhadros įsikūnijimo – šlovingojo Odijanos Mahaguru su Palydove galios išraišką. Ir taip, tiesiogiai, asmeniškai patirdami jos ypatingą, nuostabią gelmę, įgyvendinsite ją. Neabejokite tuo.

Ithi samaja gja gja gja

Iš tibetiečių kalbos vertė Algirdas Kugevičius

40 Buddhos Vadžrasatvos-Akšobhjos Tyroji Žemė.

41 Turima omenyje pranašystė apie būsimąjį nušvitimą, kurią išitaria Vadžrasatva.

42 Tai Ratnasambhavas, Amitabhos, Amoghasidhio ir Vairočanos Tyrosios Žemės (atitinkamai).

43 *Jaunasis indo kūnas* (tib. *gzhon nu bum pa'i sku*) – *dharmakajos* (dvasinio buddhos matmens) metafora. Šis Kūnas turi visas iš išorės nematomas tobulybes, tad primena indą. Jis „jaunas“, nes negimsta ir nemiršta, ir yra tyras, nesuteptas samsaros.

Mano nirvana

Hušang Golširi

Hušangas Golširi (Hushang Golshiri, 1937–2000) – vienas įdomiausių naujosios Irano prozos autorių, savo kūryboje eksperimentavęs su sąmonės srauto ir kitos literatūros technikos priemonėmis, tyrinėjęs prozos teksto lankstumą ir jo galimybes, siekęs pažinti, kaip istorija formuojasi tekste. Jis iš naujos perspektyvos ir atvirai stebėjo įvairius Irano visuomenės reiškinius. Į tekstus sumaniai įtraukdavo ir klasikinės literatūros motyvų, suteikdamas progą juos interpretuoti besikeičiančių socialinių aplinkybių fone. Nepalaikė nė vieno režimo – nei Pahlavių monarchijos, nei islamiškosios demokratijos valdžios po 1979 m. revoliucijos. Pirmą jo romaną „Princas Ehtedžabas“ (*Šahzadeh Ehtedžab*, 1968) išvertus į anglų kalbą ir ekranizavus (1974), Pahlavi režimo pusę metų kalintas, vėliau kalėjo dar keliskart. Savo kūrinius leido užsienyje, pasirašinėdamas slapyvardžiu.

Vertėja

*Aš tik dar vienas akmuo, sviestas
į neįveikiamą tavo tvirtovės sieną*

Rudaki

Kartais, ir tai nieko keisto, būna, kad žmogui suspaudžia širdį. Tada jis išeina į gatvę, sėdasi ant laiptelių prie savo namo durų arba, tarkime, ant šaligatvio priešais inžinieriaus Hadžati namus, suneria rankas virš savo lazdos, jei ją turi, ir į jas atsiremia smakru, o kartais jau net ima ir nuleidžia galvą.

Žmona klausė: „Kaip tu nematei?“

Gerai, mačiau, bet visiškai neturėjau ūpo. Ką tik buvome grįžę iš notaro. Galiausiai pasirašiau Achtaros leidimą išvykti. Ir, tiesą pasakius, giliai širdyje dėl to visai nesidžiaugiau. Kai kuriuos dalykus žmogus iš anksto nujaučia, net jei, tarkime, kaip man, pasirašant ranka ir nesudreba.

Nemaniau, kad jis verkia. Juk tai – daktaras Hakiki, vyresnysis teisėjas, nesvarbu, kad buvęs, dėl savo svarbumo į mano pasisveikinimus galėdavęs atsakyti tik galvos linktelėjimais. Nebuvo už mane daug vyresnis, daugių daugiausia septyneriais metais. Aišku, buvau girdėjęs, kad serga. Bet jam nuolat kažkas negerai. Dabar turėjo problemų dėl kraujospūdžio, ir aš čia niekuo dėtas. Jo namų tvarkytoja pati pirma pasibeldė į mūsų duris. Nieko nepasakojo, niekada nepasakoja. Inžinierius stebėdavosi: „Iš kur toks lojalumas!“

Inžinieriui buvo pasakiusi tik tiek: „Padėkite poną nuvežti į ligoninę.“

Ten gydytojui, rodos, daugiau papasakojo. Ponas sakęs: „Nežinau, kodėl jaučiuosi toks pavargęs.“ Tai buvo dar prieš vidurdienį. Ji pati rengėsi kažkur išeiti, gal pasisvečiuoti pas giminaičius ar kitur. Vakare pas jį nebegrižo. Kitos dienos rytą parėjusi rado poną miegantį. Pagalvojo, kad neseniai užsnūdo. Paruošė pietus ir buvo priversta jį pažadinti. Ponas supyko: „Nesakiau tau, kad aš pavargęs? Kodėl neleidi pamiegoti?“ Paskui, pakilęs nuo pagalvės, paklausė: „Tu dar neišėjai?“

Žmona reikalavo, kad nueičiau pažiūrėti, kaip jis. Sakė: „Jau pamiršai, kiek jis mums padėjo?“ Galvoje ji turėjo Behruzą. Per 1977 m. demonstracijas jis buvo suimtas. Aš apie tai nieko nežinojau. Jo motina pati paskambino Achtarai. Nieko rimto nebuvo, nuramino ji. Be to, jau nebebuvę kaip anksčiau. Negalėjau patikėti savo ausimis. Behruzas savo motinai pasakojo, kad kankinimai daugiau nebetai-

komi. Parodė savo rankas, net kojų padus parodė. Sайдė pasakojo apie tai ir virpėjo. Kokia jau buvo pasenusi, 10 metų nebuvau jos matęs. Kai pasakė, kad gavo romanus, supratau, kad kažkuo nepatenkinta. Nenorėjau žinoti dėl ko. Gal dėl to, ko neparašiau. Tuo metu vis nerimaudavau, kas bus Behruzui, ar apskritai tiems behruzams, užpildžiusiems gatves. Advokatą rekomendavo daktaras. Gerą rekomendavo. Po revoliucijos ir jį patį kelis kartus buvau susitikęs. Kartą pavėžėjau. Pasakojo, kad jam atimta teisė verstis advokato veikla. Dirbo vieno savo pažįstamo advokato kontoroje. Sakė: „Kas galėjo pagalvoti, kad kada nors taip atsitiks?“ Iš mūsų pinigų neėmė. Žmona sakė: „Dabar turime jam atsilyginti.“

Gėdijausi eiti pas jį. Aišku, iš tuometinės daktaro Hakiki padėties nieko nebuvo likę, bet vis tiek. Spėju, inžinieriui taip pat yra padėjęs, tik pats neprisipažįsta. Dėl to visada jį ir mėgo, net kviesdavosi į svečius. Kartą ir mane kvietė prisijungti. Kokios vaišės buvo! Daktaras tada dar nebuvo toks, koks dabar. Inžinierius pasakojo: „Niekas nebekalba. Kartais ima staiga ir užminga.“

Man jis visiškai nepatiko, niekada nepatikdavo, dar nuo tų dienų, kai palikdavo savo mašiną prie namo durų, kad paskui namų tvarkytojos brolis įstumtų ją į garažą. Vėliau, kai atsitiko tai, kas ir turėjo atsitikti, vis pasakodavo apie savo Lalė ar Leili: kaip susipažino ir kur ji dabar. Tai įvyko prieš revoliuciją, tais metais 1976 ar 1977 metais. Nežinau, kaip suprato, kad jau viskas baigta. Tuo metu jo žmona jau viena koja buvo Emyratuose. Sakė: „Žmogus kiek kartų gyvena? Duota tiek, kiek duota, o paskui... Jei tik viltis atgimti rastųs.“¹

Achtara sakė: „Kontrabanda vežioja brangakmenius.“

Ji spėliojo. Buvo aišku tik tai, kad daktaras pardavinėjo savo žemę, namus ir gautus pinigus keisdavo į dolerius arba svarus, arba, pavyzdžiui, pirkdavo brangakmenių, o paskui žmona juos veždavo į užsienį. Vėliau sužinojome, kad Anglijos banke buvo atsidariusi sąskaitą savo vardu.

Kelis kartus paspaudžiau skambutį. Išgirdau dunksint medines namų tvarkytojos šlepetes. Žinojau, kad pro durų akutę žiūri į mane. Pasakiau: „Ponia, čia aš. Atėjau pas daktarą.“

Galų gale atidarė duris. Mažo ūgio ir kiek apkūnoka. Spėju, keturiasdešimtmetė, tačiau dar nesuvytusi. Apvaliais raudonais skruostais ir didžiulėmis rusvomis į žalumą akimis. Atrodė, kad nuolat kramtytų gumą ar burnoje turėtų ledinuką.

1 Motyvas iš Omaro Chajamo rubajato: „Jei šiam pasauly ramybė rastųs / Jei jo ilgi keliai kažkur nuvestų / Jei po tūkstančių metų iš žemės širdies / kaip gelė pražystum ir viltis atgimti rastųs...“ (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjos.)

Suspaudžia lūpas, kažką ten nesamo pačiulpia ir tada galiausiai prabyla. Sako: „Ponas miega.“

Tyliai pasakė. Duris buvo pravėrusi tiek, kad matyti tik jos apvalus veidas ir dalis kūno. Vėliau paaiškėjo, kodėl iki galo neatidaro durų. Išgirdau daktarą, jis dejavo. Nesupratau, ką sakė. Namų tvarkytoja, aišku, iš pat pradžių pamatė gėlių puokštę mano rankose, o ir pats pasakiau, dėl ko atėjau, bet iškart neįleido. Likau už durų. Kai apie tai pasakojau žmonai, ji sakė supratusi, kodėl namų tvarkytoja paprastai su kaimynais kalbėdavosi pro virtuvės langą. Paskui ji sugrįžo ir pakvietė vidun. Vilkėjo mėlynos spalvos palaidinę su smulkiomis baltomis gėlytėmis, o ant viršaus – vyrišką liemenę, atsiraitojusi abi rankoves. Koridorius buvo tuštut tuštutėlis. Net kėdžių nebuvo. Ant sienų vietoje paveikslų buvo likusios tik jų kabojimo žymės, o vietoje sietyno – tik du palaidi laidai. Kabineto durys buvo uždarytos. Tvarkytoja vedė mane paskui save atsargiai statydama koją už kojos, taip pat kaip Leili ar Leila, turbūt dėl to, kad negirdėčiau, kaip jos medinės šlepetės dunksi ant plynų grindų be jokio kilimo. Jų miegamieji buvo viršutiniame aukšte. Daktaras Hakiki, kaip spėjau, gulėjo namų tvarkytojos kambaryje, kai šis buvo namuose dar esant žmonai. Jis kiekvieną kartą vis kitaip į ją kreipdavosi, kartais sakydavo Leili, kartais – Lili arba Leila. Tvarkytoja jai tiesiog sakydavo ponias. Mano žmona taip pat nežino, koks buvo tikrasis jos vardas. Žinoma, mes labai daug su jais nebendraudavome, tiksliau, žmona to neleisdavo. Dėl Behruzo buvau priverstas į ją kreiptis. Lalė ar Leili, ar kas ji būtų, dar studijų laikais buvo skaičiusi mano „Barbarą ir Džoną“. Sužinojusi, kad aš ir esu knygos autorius, panoro susipažinti. Atnešė baltų ramunių puokštę. Buvau nustebęs. Žmona paskui priekaištavo: „Labai jau džiaugiesi.“

Iš pradžių truputį pasikalbėjome apie romaną, ji, kaip ir visi, norėjo sužinoti, ar tai tikra istorija, ar Džonas ir buvo toks žmogus, kokį aš aprašiau, ir ar aš pats buvau Barbaros, Džono bei pasakotojo meilės trikampio dalyvis. Ranka ji prisidengė burną, kad nepamatyčiau, kaip juokiasi, ar, veikia, kad suprasčiau, jog juokiasi. Sakiau, kad Džonas buvo tikras žmogus, bet, aišku, ne visai toks, kokį aprašiau. Paskui pradėjome kalbėtis apie abstrakčius dalykus. Visada taip būna. Pavyzdžiui, žmonės klausia, kas, tavo nuomone, yra literatūra. Tada būni priverstas paaiškinti. Paskui jie vėl ką nors paklausia, ir taip mezgasi pokalbis. Jie pamano, kad aš sausas žmogus. Tačiau aš jau seniai išaugęs iš to, kad jausčiau poreikį priešais pirmą kartą matomą žmogų nusiplėšti tuos drabužius, kuriais kartą jau pridengiau savo nuogumą, arba, dar geriau, kad norėčiau į tą mano užuovėja

tapusią vienutę įsileisti prašalaičius. Turbūt dėl to aš kalbu nei šį nei tą, kad jie patys mąstyty. Taip pat buvo ir su Leili, kurios plaukai, nors ir trumpai kirpti, vis tiek buvo išsidraikę ir kelios pražilusios sruogos bolavo prie dešinės ausies. Vis žaidė su jomis, lūpas sudrėkindama liežuvio galiuku. Žmona įeidavo ir vėl išeidavo. Buvo akivaizdu, kad ji irzo. Pirma su ja susipažino, nes Leili atėjo tiesiai į mano darbo kambarį. Sėdėjau už savo stalo ir jau nebepamenu, ką tada veikiau. „Labai prašau leisti pamatyti jį tiesiog taip, iš anksto nepranešus“, – reikalavo Leili.

Vilkėjau senus džinsus, marškinius trumpomis rankovėmis ir avėjau šlepetes. Galiu tik dar kartą padėkoti žmonai, kad net mano paties kambaryje neleisdavo būti su pizama. Leili drabužiai taip pat buvo kuklūs, jokių trumpų rankovių ir gilių iškirpčių, kurios keltų šalutinių minčių, ypač žmonos, kuri buvo pasiryžusi labai svetingai priimti viešnią, akivaizdoje. Vis dėlto, vos pažvelgęs, pamačiau, koks lieknas jos liemuo ir kokios gražios blauzdos, kurių negalėjo paslėpti ilgas klostuotas sijonas, ir jai net nereikėjo užsimesti koją ant kojos, kad tai pastebėtų. Kai žmona atnešė arbatą, mes jau kalbėjomės apie politiką. Ji sakė: „Aš užsukau tik trumpam.“

Papasakojo, kad domisi daile. Buvo nusipirkusi daug paveikslų. Tik pati tuo metu jau nebetapė. Kartą mačiau jos molbertus ir pradėtas drobes, tądien, kai daktaras ruošėsi išvykti. Tuo metu jau nieko nebeturėjo. Iš visų kilimų ir kilimėlių, kėdžių ir kanapų, ir, nežinau, komodos, sidabro įrankių bei indų, buvo likusi tik geležinė lova, mažas šaldytuvas, keli lagaminai ir kelios kartoninės dėžės, kuriose greičiausiai buvo virtuvės rakandai. Daktaras net porceliano servizus buvo pardavęs. Gal ir pati Leili pardavė tuo metu, kai ruošėsi vykti į Londoną. Neseniai buvo grįžusi iš Dubajaus. Ji klausė: „Kodėl jūs pasiliekatė?“

Aš jai papasakojau apie tai, ko tikiuosi, apie tuos dalykus, kurių visi anuomet tikėjomės. Leili manė, kad daugiau nebeverta čia pasilikti.

Ji sakė: „Aš nekenčiau savo tėvo, iki gyvo kaulo įgrisę jo nurodinėjimai.“

Aš sakiau: „Jei šachas pasitrauktų, ir tas prakeiktas SAVAK² būtų išrautas su šaknimis, sutinku, kad mano žmona užsimestų čadra.“

Ji paklausė: „O jūs pats? Sutinkate užsiauginti barzdą ir neberyšėti kaklaraiščio?“

2 SAVAK – 1957–1979 m. Irane slaptosios politinės policijos funkcijas vykdžiusi Valstybės informacijos ir saugumo tarnyba (pers. *Sāzmān-e Ettelā'āt va Amnīyat-e Kešvar*).

Buvo įsispitrijusi krauju pasrūvusiomis akimis. Atrodė, kad tuoj apžergs mano krūtinę ir pro sukąstus dantis, tarsi trupindama žodžius, iškoš: „Perrėšiu tau gerklę.“

Įsiterpė žmona: „Žinoma, kad ne. Jis tik už kitus žadėti greitas.“

Paskui kalba nukrypo į jaunuolius su džinsais, karių striukėmis ir suplyšusiais sportbačiais. Ji pasakojo: „Fakultete prie manęs kabinėtasi dėl to, kad rengdavausi įprastais drabužiais. Man nepatikdavo džinsai.“ Būtent tuo metu ji nusprendžia susituokti su daktaru. Ji sakė: „Kairieji blogesni už anas su čadromis ir tuos su barzdomis.“ Pamenu, kaip pyko: „Jei tik jie pakliūtų man į rankas!“ Nesupratau, ką turėjo galvoje, galbūt tą, kuris moteris apipildavo rūgštimi ar... Nežinau. Gal ji kalbėjo apie mane arba apie tokį, kaip aš. Ji sakė: „Jau daug metų norėjau jus iš arti pamatyti.“

Buvo aišku, ko ji norėjo. Galbūt tikėjosi, kad manyje dar likę ano rašytojo, rašiusio, kad pamatyti, ar jis įsimylėjęs, ar ne. Ji klausė, ką dabar rašau. Turbūt dėl to ir atėjo, kad pamatyti, kokie popieriai guli ant mano stalo, juk ne dėl to, kad pažiūrėti, kokias sienų atramas statome dar vienam aukštui. Iš tiesų jaučiausi sutrikęs. Ne dėl jos kvėpalų ar grakščių rankų ir ilgų pirštų, varčiusių lapus, išmėtytus ant mano stalo. Krūtinę dengė tiek klosčių, kad jos virpančių linkių nebuvo įmanoma net nuspėti... Jau vėliau, naktį, po to, kai Achtara baigė kamantinėti, ar aš viską mačiau taip, kaip ir ji matė, bučiuodamas jos ausų spenelius, vis ieškojau tų žilų nudažytų sruogų, kurias ant pirštų galiukų suko Leili. Nenorėjau vėl tapti meilės trikampio dalimi, kurio kitame smaigalyje buvo daktaras Hakiki, rytojaus dieną atėjęs pas mane. Jis sakė: „Aš nenoriu važiuoti, važiuoju tik dėl to, kad Leili to nori.“ Paprašė, kad malonėčiau jiems parengti gerų knygų sąrašą, ne tik klasikos autorių, bet ir naujųjų rašytojų, ir ypač gerai būtų, jei nurodyčiau tuos leidinius, kuriuose būtų paaiškinti „sunkūs“ žodžiai. Nesakė, bet pajutau, kad nori perskaityti Nizami „Chamsė“ ar kad, pavyzdžiui, tikrai yra bandęs skaityti „Leili ir Medžnuną“³, bet neįveikė ir manė, jog reikia pabandyti dar kartą. Jis sakė: „Aš neturiu laiko. Jei atvirai, tai pamirštu, ką vakar skaičiau.“

Nupirkau apie penkiolika knygų, pridėjau dvi mano paties parašytas, kurių papildomų egzempliorių dar turėjau, ir viską kartu su ilgiausiu sąrašu knygų, kurias norėjau, kad Leili perskaitytų, atidaviau jų namų tvarkytojai ir perspėjau, kad būtinai perduotų ponui.

3 Nizami – XII a. persų poetas; Leili ir Medžnuno istorija eiliuotai aprašyta viename iš jo poezijos rinkinio „Chamsė“ kūrinijų.

Rytojaus dieną kartu su pinigais už knygas gavau ir tokio turinio raštelį: „Dabar padaręs mane jums skolingą, likusias pats nupirkite. Nepalaikykite nemandagumu, kad pridėtu pinigų už patirtas išlaidas.“ Leili, kaip vėliau prisiminė žmona, jai buvo sakiusi: „Tos knygos sausos.“

Paskui mes vėl įsitraukėme į eitynes ir protestus, galiausiai išvirtusius 1978-ųjų antros pusės riaušėmis, ir laiko knygoms nebeliko. Skaitydavome tik laikraščius ir atsišaukimus, o aš, jei ką ir rašydavau, tai jau iš anksto žinodamas, ką parašysiu. Dabar žinau, kad rašau Leili, bet nežinau ką.

Mačiau ją dar kartą. Buvo parvežusi lauktuvių – butelį viskio iš Londono. Visą perdavė jų namų tvarkytoja, bet mačiau ir ją pačią, kai pakvietė į svečius. Paskutinę minutę žmona apsigalvojo ir nebėjo.

Nuo mūsų namų stogo buvau matęs jų kiemą ir jį dengusius medžius – karklus ir tris svyruoklinius gluosnius. Maniau, kad kiemo viduryje būtinai turi būti nedidelis baseinėlis. Bet jo nebuvo. Vietoj to buvo pastatyta medinė tachtą⁴. Kiemas išklotas smulkiais akmenėliais, o kiekviename kampe augo vijokliai. Atėjo ir inžinierius Hadžati su žmona. Leili atrodė nepaprastai graži. Vilkėjo mėlyną berankovę palaidinukę, bet ties krūtine vėl buvo tiek raukinių, kad net žmona, jei būtų atėjusi, nebūtų radusi dėl ko niurzgėti. Ji visada viską užfiksuoja, net pamena, kur sėdėjome, kai pasakojau apie švelnų kaip pūkas odos tarpelį tarp jos krūčių. Leili nusigręžus pasikalbėti, jei atmintis neapgauna, su inžinieriaus žmona, akis prikaustė nuoga jos nugara. Spoksojau kaip eilinis vyras, Achtaros žodžiais tariant, šiandien galintis pamatyti tik netyčia iš po skarelės išlindusią plaukų sruogą, o nuogas kulkšnies kauliukas jam jau visiškai atima žadą. Vyrams ir moterims vėl darėsi nebepriimtina būti vienoje draugėje, ir mes to laikėmės. Vyrai buvo susėdę ant tachtos su žarijų indu, o moterys kiek tolėliau – aplink stalą. Negalėjau nuleisti akių nuo Leili nugaros: tai, ko taip troškau, buvo pasislėpę ten, tame raumenų voratinklyje, ir jei net tūkstantį kartų bučiniu po bučinio būčiau perėjęs liniją tarp jos nugaros slankstelių, tai vis tiek širdyje būtų likęs dar vieno neišsipildžiusio bučinio troškimas. Daktaras Hakiki ranka perbraukė per dešinę jos peties linkį. „Patikėkite, iki praėjusio mėnesio aš nė lūpomis neprisiliečiau.“

Leili sakė: „Aš bijau, nes nepažįstu savęs.“

Daktaras nuramino: „Be reikalo, mieloji. Be to, ten, jei net ir norėtum, nerastum. Jei ir atsirastų, tai būtų neįkandamai brangus.“ Kaskart, įtraukęs opijaus,

4 Poilsio kambario arba valgomojo baldas su atramomis.

jis išgerdavo ir stikliuką degtinės. Jis sakė: „Reikia džiaugtis šia akimirka. Visa mūsų egzistencija – tik šios akimirkos.“

Su tokiu pasididžiavimu kalbėjo apie savo nusilpusią atmintį. Vaizduotės neturėjimą taip pat laikė dorybe, bet vėliau, kai Leili jau net dviem žodžiais jam nebeatsakydavo, pavyzdžiui, tokią ir tokią sumą gavusi, savo laiškuose rašydavo jau kitaip:

„Leila, atsiųsk kelias nuotraukas. Juk daug nekainuoja. Pati žinai, kokia silpna mano atmintis. Ir pasidarė dar blogesnė. Kartais atrodo, kad viskas buvo tik sapnas, turbūt dėl to nuolat tikiuosi, kad vienos dienos pavakaryje pagaliau išvysiu tave gatvelės tolumoje ateinančią be plataus apsiausto ir skarelės ant galvos. Atrodo, prieš tau išvykstant dar nereikėjo šitaip rengtis. Prašau vienos nuotraukos. Visu ūgiu. Noriu tave visą pamatyti. Gaila, bet kartais atrodo, kad vietoj tavo rankų atmenu namų tvarkytojos rankas.“

Tačiau tą naktį jis sakė: „Būti gyvam reiškia mylėti. Būtent tai ir yra gyvenimas. Tas, kuris negyvena dabar, o tik graužiasi dėl praėjusių dienų, žudo save.“

Manau, po to, kai jo atmintyje išblėso Leili rankų šiluma, ir kai, pavyzdžiui, jau nebeatminė, tarp kurių slankstelių apgamas ant jos nugaros, taip pat, kaip ir aš pamiršau pūkinį Achtaros krūtų švelnumą, tada visus atsiminimus ėmė atstoti pypkių rūkymo ritualai. Inžinierius Hadžati sakydavo: „Jį tai nuodija, bet blogiau jau nebebus.“

Pastaruojų metu jis rūkydavo kasdien, iš kvapo suprasdavome. Vis dėlto mudu su inžinieriumi nemanėme, kad reikalai tokie prasti. Kai namų tvarkytoja atidarė duris ir pakvietė užteiti, pamačiau jį krapštantį pypkės galvutę. Norėjo tuos likučius surūkyti. Inžinierius nustėro, tai išgirdęs. Paskui sakė: „Gal ir nieko keisto, kad ir kur pasisuktum, pamatysi tokių. Kai namazą⁵ atlieki ne dėl Aukščiausiojo, o tik dėl to, kad kitiems padarytum įspūdį, aukštesnės būsenos pojūtis tik tokiu būdu ir įmanomas.“

Neseniai jis pradėjo tikėti vienu iš indų guru – al Vuhaibu. Kiekvieną vakarą tuo pačiu metu uždega žvakę, sėdasi lotoso poza ir stengiasi internalizuoti liepsnos šilumą, kartodamas tam skirtas mantras.

Daktaras Hakiki ir man prikimšo iš sudegusių likučių. Aš sakiau: „Man paskausta galvą.“ Iš *robe de chambre*⁶ kišenės išsitraukė degtukų dėžutę ir padė-

5 Namazas (pers. *namāz*) – islamo kanoninė malda.

6 Chalato.

jo priešais mane. Joje buvo likę tik penki šeši maži gabaliukai. Kad taip neslėgtų jo tylėjimas, porą kartų įtraukiau. Pasiskundė, kad brangiai kainuoja. Aš nustebau: „Tik jau ne jums!“

Jis atsakė: „Jūs juk žinote, koks brangus ten pragyvenimas.“

Parodė į kilimėlį po savo kojomis, arba veikiau į jo vietoje buvusį prabangų kilimą. Daktaro rankos virpėjo, kaip ir spragsinčios anglis inde šalia jų. Anglių indo ir virdulio dar nebuvo pardavęs ir vėliau nebepardavė. Sakė: „Norėjau, kaip geriau, bet išėjo, kaip visada.“

Manau, norėjo tuo pasakyti, kad viskas, kas jam liko, – tai opijus. Norėjo pasakyti, kad jam taip ir nepavyko sugriauti savo proto užkardų ir užtvarų, neleidusių pasiduoti jausmams, todėl jis ėmėsi griauti savo kūną. Imdavo ir užsnūsdavo kalbėdamasis. Galva nulinkdavo ant krūtinės, o kartą tai atsitiko taip staiga, kad išsigandau, jog tuoj nuvirs ant žarijų. Seilių siūlelis per burnos kamputį nutįsdavo iki pat krūtinės. Iš sudegusių likučių paruošiau jam pypkę. Jis patraukė kartą ir siurbtelėjo arbatos. Ir vėl ėmė kalbėti apie Leili.

Jis sakė: „Aš galiu pridaryti jai nemalonumų.“

Galbūt galėjo. Ir ten, pačioje Anglijoje, galėjo. Inžinierius už mane daugiau žinojo. Praėjus dvejiems metams po revoliucijos, daktaras nutarė vykti pas savo žmoną ir vaiką. Jų dukteriai buvo šešeri metai. Gyvendami čia, jie nuolat palikdavo ją pas Leili mamą. Išėjęs į pensiją, jis nutaria vykti pas jas. Čia daugiau niekas jo nebelaikė. Žinoma, dar buvo likęs namas, užrašytas Leili vardu, hamamas⁷ ir kitas, jau nekokios būklės namas – daktaro tėvo palikimas. Nepaisydamas to, nutaria vykti į Angliją, kad, sakysim, vėl pradėtų gyventi kartu. Leili nenorėjo nė girdėt apie tai.

Aš tai nujaučiau. Keista, jie ir patys iš anksto žinojo, kad atsitiks tai, kas atsitiko. Jis sakė: „Aš buvau teisėjas. Pats žinot. Buvau studijavęs tarptautinę teisę. Galėjau pridaryti jai nemalonumų.“

Paskui jis sakė: „Matot, kas yra, manau, jie nori ir šitą namą iš manęs pasisavinti. Tegu bando, bet aš dar nepraradau savo įtakos, visur turiu pažįstamų. Blogiausiu atveju galiu jį parduoti aferistams, dar ir pinigų gaučiau kažkiek. Paskui jau tegul gauda vėją laukuose. Aš visur turiu pažįstamų.“

7 Hamamas (pers. *hamam*) – persų pirtis.

Paskui vėl grįždavo prie jaunystės dienų. Gerai nebeatminė. Atrodo, Šehre Kordo mieste, dar tik pradėjęs dirbti, pritarė ieškiniui prieš vieną iš miesto turtuolių. Tuo metu jis buvo teismo pirmininkas. Norint jį pagąsdinti, buvo pagautas jo sekretorius ir, kaip reikiant apkultas, pakabintas ant medžio šakos priešais daktaro namus. Jis sakė: „Aš nė kiek neišsigandau. Pats su keliais žandais nuėjau jų suimti.“

Jis kvietė mane pasilikti vakarieniauti. Nenorėjau, sakiau, kad turiu darbo. Jis neįkalbinėjo. Paprastai sužinoję, kad aš rašytojas, žmonės ima pasakoti savo gyvenimo istoriją, tikėdami jos išskirtinumu, net ir Leila puolė tai daryti, nors dar nieko nebuvo atsitikę, tai yra dar nebuvo pradėjusi savo gyvenimo versti istorija. Stebėjausi, kad daktaras Hakiki to nedarė. Jis sakė: „Turiu visų savo laiškų nuorašus. Būtų gerai, jei žmogus vietoj aprašymų galėtų nusiųsti patį objektą.“

Rytojaus dieną susitikau inžinierių, kieme laisčiusį medžius. Jis pasisveikino, paklausė, kaip laikaisi. Buvau priverstas sustoti pasikalbėti. Norėjo sužinoti, kaip išsiuntėme Behruzą. Aišku, Achtera jau buvo pranešusi. Iš kailio neriausi, kol pavyko surinkti tris tūkstančius tumanų⁸. Pardaviau mašiną. Buvo užrašyta žmonos vardu, bet ji sutiko. Tik nuo tada ji ėmė nerimauti dėl mūsų vaikų. Kol to plytinio namo neužrašysiu jos vardu, negalės nurimti. Behruzas jau atsiėmė savo dalį, o visa kita turi likti jai ir jos dukterims. Būtent tokiais žodžiais tiesiogiai jis nesakė, bet juk gali perskaityti tarp eilučių, ką turėjo galvoje. Tačiau čia kalbu ne apie Achterą ir ne apie mūsų dukteris, pamažu jau išmokstančias, užsidedant maknė⁹, palikti vieną plaukų sruogą taip, kad atrodytų, jog ji pati netyčia išlindo. Galbūt dėl jų ir turiu rašyti.

1977–1978 m. mes vis siekėme sutelkti jaunuolius, agitavome juos arba pasirašinėdavome jų atsišaukimus. Turėjau rašyti, kad susivokčiau. Net jei visa realybė yra ir buvo tik padrikę fragmentai, tik jie man ir buvo likę. Ahvazo universitete turėjau sakyti kalbą. Kaip tik tuo momentu, kai kalbėjau apie literatūrą ir cenzūros žalą jai, per patį vidurį kalbos, prieš mane buvo padėtas raštelis, perspėjantis, kad prie Literatūros fakulteto vartų pasirodė įtartini asmenys. Kai baigiau, man siūlyta palaukti, kol jie išsiskirstys. Galiausiai išėjome pro kitas duris. Būdami kartu su keliais dėstytojais ir studentais, staiga pamatėme juos ateinančius iš priešingos pusės. Keli iš jų rankose laikė lazdas. Jie skandavo: „Mirtis Sovietų Sąjungai!“ Tai buvo skirta man, nes kalbėjau apie ten plitusią savilaidą, ir dauge-

8 T. y. 30 000 rialų (to meto oficiali valiuta) arba apie 423 JAV dolerius (pagal 1979 m. kursą).

9 Irano moterų galvos apdangalas, dengiantis plaukus, kaklą ir pečius.

liui tai nepatiko. Prasadėjo muštynės. Vienas jų apžergė mano krūtinę. Laikė iškėlęs kumštį prieš veidą: „Vožti tau per nasrus, žydpalaiki?“ Ne, jis norėjo man perrėžti gerklę. Peilio neturėjo, bet grasino, ir aš mačiau tik jo krauju pasrūvusias akis. Galiausiai apsauginiai išlaisvino mane.

Dabar, žinoma, tai jau nebesvarbu, atmintyje likusios tik šios kelios nuotrupos, kurias bandžiau sujungti tarpusavyje. Tuo tarpu jau darėsi aišku, kuo viskas baigsis daktarui Hakiki. Po mėnesio jis pats pasirodė. Namų tvarkytoja paskambino ir pasakė: „Ponas nori jus pamatyti.“ Aš nepatikėjau. Jis atėjo su tuo pačiu portfeliu, su kuriuo buvau jį matęs ir prieš kelerius metus. Namų tvarkytoja prilaikė jį už alkūnės. Vos įjėjęs, jis pareiškė: „Noriu pasikalbėti vienu du.“

Paprašiau žmonos, kad mus paliktų. Ji pasiėmė kartu mergaites ir išėjo pas savo motiną. Liko tik namų tvarkytoja. Nenorėdama trukdyti, ji išėjo į virtuvę. Daktaras iš pradžių atsidarė portfelį ir ėmė traukti namų ir turbūt žemės nuosavybės dokumentus, tarp jų buvo ir kai kurių Leili kelionių bilietai bei laiškų nuorašai. Viską jis dėliojo ant stalo į atskiras krūveles. Sakė: „Matot, aš galėjau įrodyti ir dabar dar galiu įrodyti, kad bent jau šis namas buvo mano, bet nenoriu, tegu lieka jai. Be to, juk pats atidaviau.“

Paskui vėl nuklydo į atsiminimus. Parodė ir santuokos dokumentus. Jam buvo daugiau kaip keturiasdešimt, kai susitiko savo Leili. Ji kreipėsi į jį, kilus ginčui dėl palikimo tarp Leili ir jos dėdės. Jai buvo vos aštuoniolika metų, buvo ką tik baigusi mokyklą. Atėjo kartu su tėvu. Dvejus metus jiedu nuolat palaikė ryšį darbo reikalais. Leili pati pirma paskambino. Tuo metu daktaras gyveno vienas. 1975 metais jie susituokė. Leili jau laukėsi jų dukrelės. Daktaras šypsojosi: „Nesutikau, kad ji atsikratytų vaiko.“

Jis kalbėjo atmintyje iškylančiomis nuotrupomis, be perstojo versdamas lapus, ieškodamas to, ką norėjo parodyti. Namų tvarkytoja vis turėdavo priminti, kur jis baigė kalbėti, kad galėtų tęsti toliau. Atnešusi arbatos, ji pasiliko kambaryje, atsėdusi prie durų nugara į mus. Jis pasakojo apie paskutinę kelionę. Leili buvo išsikrausčiusi iš Londono. Ponia priminė, kad ir namą buvo išnuomojusi. Jis jau nebeatminė, kaip ją rado. Ji gyveno Lidso apylinkėse. Gerai atmintyje išliko pats namas. Turėjo sodą, sūpynes ir čiuožyklą. Net ir pavėsinė buvo. Joje sėdėjo anglas vyriškis, jaunas, aukštas, šviesiaplaukis, vilkėdamas šortus, rankoje laikydamas knygą. Jis atpažino daktarą, galbūt buvo matęs nuotraukose. Daktaras kalbėjo prancūziškai, vyriškis nesuprato ir galiausiai persiškai pasakė: „Ponios nėra, ji išėjo parsivesti Jasi.“

Daktaras lieka laukti ponios, ir jie toliau tarpusavyje kalbasi persiškai. Anglas vyriškis, tarkim, Džonas, buvo persų literatūros doktorantas. Kelis mėnesius praleido Irane. Tvarkytoja sakė: „Čia jiedu ir susipažino.“ Džonas, išvažiuavęs prieš revoliuciją, pasakojo: „Tik pamatę mane, žmonės šaukdavo: „Janki, varyk namo!“

Nesupratau, dėl ko jis atėjo, kol iš portfelio neištraukė mano knygos, sakydamas: „Ji skaitė šitą. Vakar aš radau ją. Bandžiau skaityti, bet nieko nesupratau.“

Paskui prisiminė, kaip studentavimo laikais bandė skaityti Hedajato¹⁰ noveles. Jis sakė: „Nieko nesupratau. Žinot, aš tikrai nesuprantu. Žinoma, čia mano paties bėda. Man šis kambarys ir yra tik kambarys. Kiekvienas žmogus unikalus ir vienintelis, gyvenantis savo laike ir turintis savo gyvenimo istoriją, ir jokioje kitoje vietoje ir kitame laikotarpyje negalima rasti kito tokio pat žmogaus. Tačiau literatūroje vietoj „čia ir dabar“ dažniausiai aprašomi kiti dalykai, kitos vietos, kurių aš niekada nemačiau ir kurių net negaliu įsivaizduoti. Su Leili dėl to mudu taip pat ginčydavomės. Ji visada sakydavo: „Reikia turėti vaizduotę.“ Net bandė ją, tą vaizduotę, merdėjančią ar nė neegzistuojančią manyje, atgaivinti, jos pačios žodžiais tariant, priversti ją tekėti kraują. „Pavyzdžiui, kartą... Nebepamenu.“

Jis pažvelgė į namų tvarkytoją. Ši kramtė nagus. Akimirkai liovėsi. Jis kalbėjo: „Leili sakė, kad rašytojas, negalėdamas rašyti apie savo epochą, praeityje randa panašią situaciją ir savo išgyvenimus sudeda į ją. Tačiau aš sakau, neįmanoma rasti panašią situaciją? Kartais net rimtai susipykdavome. Islamo revoliuciją ji visada vadindavo invazija, galvoje turėdama jos panašumus su 1709 m. afganų genčių invazija į Iraną. Gerai, gal ir būta kiek panašumo, bet jei taip, tai kur tada jos sultonas Huseinas¹¹ ir kodėl nėra afganų genčių, galiausiai, kurgi Nadiras?¹² Aš sakydavau, kad jūs vieni nuo kitų niekuo nesiskiriate. Vos kam nors atsitikus, jūs tuoj puolate ieškoti precedentų toje pačioje islamo istorijoje. Jūsų nenkenčiami basidžitai¹³, pats su jais kalbėjaisi, taip pat elgiasi, eidami kovoti su Jazidu ir ibn Saadu, nes nenori leisti, kad Šemras dar kartą nuo ausies iki ausies perrėžtų jų imamo galvą.“¹⁴

10 Sādegh Hedājat (1903–1951) – Irano rašytojas ir filologas.

11 Sultanas Huseinas (Sultan Hüseyin, 1668–1726) – faktiškai paskutinis Persijos šachas (1694–1722) iš Safavidų dinastijos.

12 Nādir Šāch (1668–1747) – Persijos valdovas (nuo 1736 m.), numalšinęs afganų sukilimą.

13 Basidžitai – sukarinta savanorių organizacija „Prispaustųjų mobilizacija“ (pers. *Basīdž Mostaž’afīn*), 1979 m. įsteigta Irano revoliucijos lyderio ajatolos Chomeini.

14 Aliuzija į Kerbelos mūšį (1680 m.), kuriame Omejadų dinastijos kalifo Jazido I kariuomenė sumušė sukilusius Mahometo anūko imamo Huseino šalininkus, o vieno iš jos dalinių, vadovaujamo Umara ibn Sa‘ado, karys Šemras nužudė patį Huseiną.

Jis sunkiai kvėpavo, vis pasikasydavo kurią nors kūno vietą ir tęsė: „Aš nematau, kad istorija kartoja.“

Mostelėjo ranka į mano knygą. Tarė: „Ir jūs toks pat. Poetai, aišku, dar blogesni. Jie vaizduoja, kad įsimylėjęs meilės žodžius taria gazelei, elniui ar kuosai, nes šios kažkuo primena mylimąją.“

Ką aš galėjau pasakyti? Galbūt jo nesupratau. Manau, jis norėjo pasakyti: kam Leili akis reikia lyginti su gazelės akimis, arba kuo jis, dabar vilkintis išeiginę eilutę ir šalia pasidėjęs portfelį su didžiulėmis blizgančiomis sagtimis, primena Medžnuną. Jis kalbėjo: „Leili vis norėjo, kad juo apsimesčiau. Ji troško, kad kas nors jai rašytų eilėraščius. Ištiesdavo savo ranką, klausdavo, į ką ji panaši?“

Jis pažvelgė į savo drebančias rankas. Į sausą, pageltusią ir tarsi atšokusią odą. Vėl ėmė vartyti laiškus. Pažvelgė į namų tvarkytoją. Manau, norėjo, kad ji primintų, kur buvo sustojęs. Ji paslėpė savo pirštus sijono klostėse. Aš pasakiau: „Jūs kalbėjote apie Leili rankas.“

Jis tarė: „Žinau. Taigi, aš mylėjau tas rankas tokias, kokios jos buvo būtent tą akimirką, o ne dėl kokios nors priežasties, ne dėl to, pavyzdžiui, kad prieš trejus metus, grįžęs namo, pamačiau ją jomis užsidengusią veidą...“

Jis pažvelgė į mane, paskui į tvarkytoją. Pats tęsė: „Aš mylėjau būtent tas rankas, jų šilumą, ilgus pirštus ir ilgus nagus. Aš negaliu bučiuoti rankos, išdrožtos iš dramblio kaulo, kaip ir negaliu tūkstantį kartų pabučiuoti rago viršūnės.“

Tvarkytoja priminė: „Perskaitykite laišką, pone.“

Jis pasakė: „Turėk kantrybės.“

Vėl pervertė savo laiškų nuorašus. Tarė: „Jūs Leili labai patikote. Vis dar patinkate.“ Vėliau aš pats perskaičiau kelis daktarui rašytus Leili laiškus, man atnešė juos namų tvarkytoja.

Daktaro Hakiki laiškuose, kuriuos jis pats man skaitė, daugiau buvo tos akimirkos jausenos aprašymų, kartais pasitaikydavo ir ataskaitų apie parduotus daiktus, apie tuos pačius, sugrįžus išparduotus vieną po kito. Kartais jis net konkrečiai nurodydavo, kad, pavyzdžiui, kilimą pardavė tam ir tam krautuvininkui. Kitame laiške pranešdavo, kieno namuose dabar tas kilimas atsidūrė. Perskaitydavo kelias eilutes ir imdavo kitą laišką. Leili kosmetinis staliukas buvo tapęs vienos nuotakos kraičio dalimi. Ji manė, kad jis naujas. Tvarkytoja vėl perspėjo: „Pone, pats save varginate.“

Jis atsakė: „Jau nebedaug liko.“

Paskui pridūrė: „Tiesa, turiu ir daugiau laiškų. Aš tik taip moku rašyti. Leili jau kurį laiką man nebeatrašo. Ji sakė, kad aš bejausmis kaip sausa malka. Gerai, bet kiekvienas mes skirtingi. Labai stengiuosi, skaitau, klausausi muzikos, bet man kitaip neišeina.“

Šeimininkė įsiterpė: „Mes juk neturime grotuvo.“

Jis tarė: „Žinau. Bet kaimynai klausosi. Tik kartais tuo metu apima miegas, net nepajuntu, kaip užmingu.“

Jis vis kalbėjo ir kalbėjo. Ko jis norėjo iš manęs? Kad parašyčiau? Jei tik man pavyktų jo stiliumi atkartoti ir jei neapgauna atmintis, pavyzdžiui, kartą pats buvo taip parašęs:

„Mano Leili, laukiu jau tris savaites ir dvi dienas. Staiga prasidėjo akių katarakta. Man liepta palaukti, kol visiškai pasklis. Aiškiai nebematau. Bet nesvarbu. Pastaruoju metu kiekvienos dienos pavakarę nueinu iki namo. Atsisėdu ant laiptelių prie durų ir žiūriu į gatvelės tolumą. Žinai, aš ne sapnuotojas ir fantazuotojas, kad kiekvieną pasirodžiusią moterį palaikyčiau tavimi arba kad, pamatęs į mano pusę važiuojančią mašiną, guosčiausi, kad jos gale sėdi tu. Net jei padvigubinau savo įprastinę dozę, man nekiltų tokių haliucinacijų. Gerai žinau, kad paštininkas du kartus per savaitę, tai yra pirmadieniais ir ketvirtadieniais, tarp 8.50 ir 10 valandos ateina į šią gatvelę, bet, nepaisydamas to, ateinu ir laukiu prie durų kasdien. Šaip ar taip, namų tvarkytoja vis reikalauja, kad parašyčiau, ką šiandien popiet jai pasakiau. Gerai, dėl jos parašysiu. Man rengiantis, paklausė: „Bet kodėl jūs kasdien ten einate?“ Atsakiau, kad einu išsiverkti. Nemelavau, bet ji žino, kad, apimtas liūdesio, dažniausiai einu į viršų, atsisėdu ant mūsų lovos, ant pliko jos krašto. Užmerkiu akis, vis bandau galvoti apie tai, kas galėtų tave priminti. Neišeina. Albumai juk pas tave. Žinai, kad aš prie daiktų neprisirišu, todėl visus ir pardaviau. Tačiau dabar šitame tuščiam kambaryje, ypač man nebegalint prisiminti nė vieno tavo daikto, net tavo plaukų segtuko, apima neviltis. Paskui žiūriu į ploną liniją, likusią ant grindų ir sienos, ir suprantu, kad net nebepamenu tavo rūbų spintos spalvos... Nežinau. Kita vertus, koks skirtumas? Tu juk dabar šiais daiktais nebesinaudoji. Paskui staiga pasipila ašaros. Gatvelėje taip neišeina. Tvarkytoja sako, kad negražu, žmonės mato.“

Jis neverkė, tik skaitė toliau. Rašė vis tuos pačius dalykus. Ir Leili plaukų šepčius buvo pardavęs, ir jos batus. Aukciono nedarė, kaip dabar dauguma pratę:

ant kiekvieno daikto užklįjuoja kainą, nuo vaikiškų rūbų iki glazūruoto dubenėlio nuskilusiu kraštu, ir palieka viską. Jis sakė: „Tai, ką aš rašau, visiškai nenaudinga. Jei jūs parašytumėte jai apie mane, tai gal būtų kitaip.“

Paskui kilstelėjo aukštyn savo kelnių klešnę. Koją buvo subintuota. Tvarkytoja nustėro: „Pone!“

Jis jau buvo atsistojęs. Jis sakė: „Nieko tokio. Jei sutarsime, kad parašytų, tai geriau savo akimis tepamato, kad kartais paskui neperdėtų.“

Jis nurišo tvarstį. Žaizda buvo baisi, negalėjau žiūrėti. Koją jis atkišo arčiau, kad gerai matyčiau tą atvipusią odą kaip pražiodintą burną, arba, daktaro žodžiais tariant, jo blauzdoje atsivėrusią horizontalią septynių centimetrų pločio žaizdą. Jos kraštai buvo raudoni, o gilumoje matyti geltona linija. Aplink ją vietomis susidarę raudoni burbuliukai vis sproginėdavo. Jis sakė: „Ir kitur jų yra.“

Manau, kad buvo ir ant pilvo. Tvarkytoja, tvarsčiusi daktarui blauzdą, neleido jam nė trupučio kilstelėti marškinių. Buvo aišku, kad ir kitose vietose, kur jis nuolat vis pasikasydavo, turbūt taip pat vėrėsi žaizdos. Jis sakė: „Susirgau diabetu, čia tai tiesa. Bet nesuprantu, kodėl taip atsitinka, staiga taip įtrūksta? Paskui sugyja, bet atsiveria kitose vietose.“

Kai jis atskiromis krūvelėmis dėjosi popierius atgal į portfelį, aš pasakiau: „Aš pasistengsiu.“

Jis atsakė: „Dėkoju iš visos širdies. Kad tik pavyktų.“

Susitikęs inžinierių, aš paklausiau: „Ar nemanai, kad daktaras atlieka Medžnuno vaidmenį?“

Jis paklausė: „Leili ir Medžnuno?“

Jis laistė savo kiemą. Inžinierius Hadžati nebuvo skaitęs. Žmona nemėgo Medžnuno, manė, kad šiuo atveju daktaras nenusipelnęs to, kas jam atsitiko. Šiaip ar taip, nemanau, kad daktaras taip pat būtų skaitęs istoriją arba kad bent prisimintų svarbiausius jos kulminacijos taškus:

Tavo akys ir paslapčiomis mestas žvilgsnis perveria ne vieną, bet tūkstantį krūtinų.

Tavo veidas nustelbia arabų mėnulį, širdį pavagia kaip Irano turkė.

Plaukai tavo – tamsi naktis, veidas tavo – mėnesiena, baltas kuosos sparne mano.¹⁵

Tačiau iš jo elgesio buvo galima spėti, kad bent jau istoriją apie tai, kaip Medžnunas išlaisvino gazeles, Leili jam buvo skaičiusi. Tomis dienomis, ketindamas apie viską papasakoti Leili, iš „Chamsé“ nusirašiau tas eilutes, kuriose Medžnunas atiduoda savo žirgą medžiotojui ir taip išperka dvi jo sugautų gazelių gyvybes:

Leido nusivesti savo žirgą, ir liko su jomis – be apmaudo,
Tik meile degančia širdimi ir jų vienišomis akimis,
Mylimosios juodomis akimis nebučiuotomis,
Glamonėmis paleido jas laisvėn, dar labiau ilgėdamasis.

Tik dabar pastebėjau, kad Nizami, pirmą kartą apibūdinamas Leili, lygina ją su gazele ir kuosa, o šie gyvūnai ir vėliau atlieka svarbų vaidmenį Medžnuno gyvenime. Išlaisvinęs gazeles, Medžnunas kalbasi su kuosa:

Pamatė ant šakos tupinčią kuosą,
Jos tamsoje blizgančias akis.
Juodą kaip gražuolių plaukai,
Kaip mylimosios garbanų pinklės,
Įkalinančios įsimylejėlių širdis.

Aš neparąšiau. Galva buvo užimta savais rūpesčiais, o galiausiai ir susirgau. Aišku, nieko rimto nebuvo. Achtara vis maldavo liežuvium, tai apie savo bendradarbės vyrą, tai apie kompiuterius, apie visa, ką būdavo nugirdusi. Ji sakydavo: „Neseniai sukurti robotai kaip žmonės, jie gali atlikti tiksliausius darbus. Ir nedarą klaidų.“

15 Ištraukos iš Nizami „Chamsé“.

Turbūt jie, kaip pasakytų Hakiki, pamatę kuosą, nepradedą galvoti apie mylimosios plaukus. Paskui parodytų pirštu į mane, kad tik tai ir moku – ieškoti, kuo nesusiję dalykai siejasi tarpusavyje.

Ne, turiu jai parašyti, dabar būtinai, ir turiu užbaigti, o ne tik palikti juodraščius kaip ankstesniais kartais.

Bet gyvenimas tekėjo savo linkme, ir aš niekada nebaigiau. Tiesa, pastarosiomis naktimis pradėjau manyti, kad jau viskas, gana. Galbūt dėl to, kad nebenorėjau vėl patirti trikampio burtų, nebenorėjau sekti, nebenorėjau atskleisti, paskui... Paskui ką gi aš galėjau padaryti? Geriausia būtų kartą nebepabusti, bet kiekvieną rytą pajusdavau, kad esu, kad dar likau. Girdžiu, kaip supypsi Achtaros bendradarbės vyras, atvažiuavęs jos paimti, iš pradžių du kartus, paskui dar kartą, kad ji paskubėtų. Užmerkiu akis, daugiau jos iki vakaro nepamatysiu. Paskui ir dukterys išeina. Lieku tik aš ir tie balti lapai, ir tie tušti sąsiuviniai. Vidurdienį, dukterims grįžus, nusivilkus mantò¹⁶ ir nusimetus maknè, pagal mokyklos reikalavimus turinčius dengti krūtinę, man iš tikrųjų širdyje palengvėja, nors jos dažniausiai nė nepaklausia, ką aš veikiau. Per pietus susiglaudusios be perstojo šnabžda viena kitai į ausį, paskui ranka užsidengia burną ir kikena net susiriesdamos virš savo puspilnių lėkščių. Su visu tuo dar galima taikstyti, bet vakarai mane prislegia labiausiai. Achtera grįžta arba labai pavargusi, arba labai pikta: dabar kelias dienas užtrunka visur sulakstyti vien tam, kad pavyktų atsiimti savo mėsos davinį, o kiek dar tenka išstovėti eilėse. Dukterys nė indų nenurenka. Aš padedu, kiek galiu. Vakarus skyriau prisidėti prie šeimos išlaikymo. Imuosi bet kokių darbų, kad ir kas pasitaikytų. Ir aš pavargstu, todėl, vėlai grįžęs namo, tikiuosi Achtarą rasti jau nusiraminsią. Dukteris – po vakarienės susėdusias prieš televizorių, o Achtarą – užsnūdusią su knyga rankoje. Jei ir nemiegančią, tai vis plepančią apie savo bendradarbes, apie kalną, į kurį įkopė vienos iš jų vyras, o jų mažasis serga. Ji nori pakviesti juos į svečius. Ji sako: „Mes jau savo nu gyvenome. Turime apie jas galvoti.“

Atsigulęs veidu į sieną, girdžiu, kaip teka vanduo iš čiaupo, arba kaip mergaitės vėl šnabždasi tarpusavyje. Achtera šaukia iš vonios: „Greičiau jūs ten!“ Jau net plaukų susišukuoti nebeateina į mano kambarį. Gailiuosi ne dėl linijos nugaroje, ne dėl baltų sruogų, kurių turbūt vis daugėja, ir net ne dėl dar vieno bučinio troškimo po tūkstančio bučinių. Gailiuosi, kad jų nebuvo, kai galėjo būti. Ji sako: „Galčiausiai ir ten žmogus suleidžia šaknis, prisiriša.“

16 Irano moterų drabužis ilgomis rankovėmis, siekiantis kelius.

Ji tik tarp žmonių būdavo linksma, tik ištrūkusi iš šitų namų. Ne. Nenorėjau, kad ji suprastų tai, ką sakau, tik tada, kai mano kūne pradės vertis žaizdos arba kai staiga pražils visa mano galva. Nenorėjau tiek nusižeminti. Paskui staiga atsitiko tai. Pabudau vidury nakties ir pajutau, kad kažkas ne taip. Nebegalėjau kvėpuoti. Ne, nenorėjau šitaip. Nuo vaikystės bijojau uždusti. Atsikėliau, nuėjau į svetainę. Buvo taip silpna, kad sunku net sėdėti, bet kai tik atsiguldavau, vėl prasidėdavo. Atrodė, kad tarp šitų sienų ir lubų nebėra oro. Atsisėdau ir įkvėpiau. Norėjosi prigulti čia pat ant kanapos, kad gal užmigčiau ir viskas praeitų. Neišėjo. Atsikėliau, žingsniavau po kambarį, išėjau į kiemą. Visur trūko oro. Tai mane gąsdino, tarp manęs ir pasaulio buvo atsiradusi siena, neleidžianti kvėpuoti. Išėjau į gatvę. Oras buvo vėsus, dvelkė rudeniui. Sugrįžau atgal, įėjau į vidų. Maniau, nebemiegosiu, lauksiu ryto. Dariausi juokingas, turbūt taip buvo ir Džonui. Taigi, priešingai negu manė daktaras Hakiki, istorija kartojasi, net sukasi ratu. Nuolat sukasi? Neduok Dieve, vėl grįžti į pasaulį, kaip sako inžinierius, gyvūno ar kito žmogaus kūne. Ir tai vis tęsis, kol nutrūks visi saitai, siejantys sielą su materija. Tik tada kūnas išsisklaidys ir siela pasieks nirvaną? Jis sakė: „Visos šios mantros ir meditacijos skirtos tam, kad žmogus paskutinę savo gyvenimo minutę sugebėtų galvoti apie tai, ką nori.“

Aš tariu, kad paskutinę savo minutę mintis sukonzentruosiu ties koku nors gyvūnu, kad ir kuosa. Nenoriu grįžti žmogumi, ypač rašytoju, kuriame kiekvieną sekundę ir tuo pačiu metu viskas egzistuoja kartu susipynę: Barbaros dvasia, Leili dvasia ir jo paties, ir daktaro Hakiki, ir net Achtaros bendradarbės vyro, apie kurį žinau viską; žinau, kad, būdamas penkerių, sirgo astma, ir žinau, kad vakar iš tos ir tos parduotuvės ir už tokią kainą nusipirko batus. Iš tikrųjų tapau vertas pajuokos. Stengiausi pats nebekvėpuoti, atsiguldavau, kad pradėtų trūkti oro, ir bandydavau taip, kaip jie bando „žvakės šviesą atnešti į širdies namus“, internalizuoti visų organų sutrikimus ir staigų sustojimą, atsiskirti nuo šio pasaulio taip pat, kaip medžio lapas, nusivylęs šia egzistencija, iš lėto atsiskiria nuo šakos. Nepavyko. Tiek vaikščiojau, sėdausi, stojausi, gal net ir aimanavau, kad galiausiai pažadinau Achtarą. Ji buvo išsigandusi. Mačiau, kaip drebėjo abi rankos. Kai padavė man saldintos arbatos ir ištiesė ranką, jos žodžiais tariant, nuvalyti šalto prakaito nuo mano kaktos, viskas baigėsi. Tik tai ir buvo. Paskui jau nebesvarbu. Galbūt Leili nenorėjo skaityti daktaro Hakiki laiškų tarp eilučių. Man nieko nebuvo. Atrodė, kad buvo ištikęs astmos priepuolis. Bet nebuvo. Daktaras smalsavo, ar tik nebūsiu pasigavęs depresijos, tvirtai suleidusios šaknis mūsų visuome-

nėje, aš atsakiau, kad ne: „Be to, mums, rašytojams, ji tarsi įkvėpimo šaltinis. Negalima jos gydyti.“

Ir inžinierius atėjo manęs aplankyti. Gydytojai sakė, kad aš turiu ilsėtis. Išrašė tablečių. Vis dar jas geriu. Inžinierius pasakojo, kad išsiuntė savo sūnų. Šiuo metu jis Pakistane. Sužinojau, kad kaina dabar pasiekė penkis šimtus penkiasdešimt tumanų¹⁷, žinoma, įskaičiuojant kurios nors Europos šalies, dažniausiai Švedijos ar Danijos, ar net Belgijos, vizą. Jis sakė: „Nenorėjau, kad mano sūnus atsidurtų vežimėlyje.“

Paskui pridūrė: „Jums gerai.“

Jis dar turi du mažus berniukus. Achtara sakė: „Koks skirtumas, neįau per bombardavimus atskiria, kur berniukas, o kur mergaitė!“

Paskelbus pavojų arba pranešus apie parengties padėtį, jos veidas staiga išbaldavo ir rankos imdavo drebėti. Ne, net ne taip būdavo. Staiga ji tarsi sustabarėdavo, sustingdavo toje vietoje ar ta poza, kokia būdavo, veidas išblykšdavo, paskui, kai sakydavome jai, kad reikia stotis tarpdurin ar bent po laiptais, jos rankos pradėdavo drebėti. Tada aš arba vaikai suimdavome jos rankas ir nuveddavome į saugią vietą. Vėliau tik iš jos apatinės lūpos virpėjimo būdavo galima atspėti, kas dedasi jos viduje. Ir iš jos žalių akių, įsistebeilijusių į vieną tašką, tarsi ten turėtų nukristi bomba. Viskam praėjus arba rytojaus dieną ji pradėdavo apeliuoti į mano sąžinę, kad reikia išvažiuoti, bent jau gelbėti šituos vaikus.

Ką aš galėjau pasakyti? Kad čia, pavyzdžiui, yra mūsų namai? Ne, aš namų nebeturiu, nelikę stogo man virš galvos. Mano namai – tai, ką rašau, tos eilutės iš dešinės į kairę. Dabar štai sėdžiu N kampe. K ar G viršūnė – mano užuovėja nuo visų pasaulio negandų. Neįau negaliu savo nirvanos plytų sudėlioti į kokią nors formą? Išvis kurgi galima išvažiuoti, kad, vėl jas išardžius, būtų galima suprasti, kas dabar vyksta ir kas dar atsitiks; pavyzdžiui, kodėl daktaras tapo toks, koks tapo? Viską, ką turėjo, atidavė, Anglijos teismuose taip pat nieko nepešė, dabar jam liko tik vaikas. Jo Lili ar Leila sakė: „Jei nori, tai gali pasiimti ją pas save.“

Jis neseniai buvo grįžęs iš ligoninės. Pašalinus vieną jo inkstą, jis pasakė: „Ir su vienu galima gyventi.“

Ir vėžio neturėjo, buvo atlikti visi įmanomi tyrimai, norint jį surasti. Jis vis grįždavo prie praeities prisiminimų. Įsiterpus šeimininkei, norinčiai priminti, apie ką kalbėjo, jis numodavo ranka, atseit, žinąs pats. Neatmindavo. Jis kalbėjo:

17 1979 m. – 5 500 rialų tuomete Irano valiuta (apie 77 JAV dolerius).

„Teisingai, tai atsitiko dėl mano dukters. Bet patys žinote, kad moterys, nežinau, kodėl, daugiau negu joms priklausytų pagal amžių, nujaučia ir suvokia. Dar nieko nebuvo įvykę, o visas mūsų gyvenimas jau buvo atsidūręs Lili rankose. Ji baigė buhalterijos kursus, išmoko rašyti mašinėle. Tapo mano sekretore. Dėl vaiko būdavo priversta pasilikti namie. Vėliau, vaikui jau paaugus, palikdavo jį motinos namuose. Vakarais pats ją parsiveždavau. Jau miegančią.“

Šeimininkė tarė: „Pone, jūs kalbėjote apie Angliją.“

Jis nustebo: „Tikrai? Apie teismus? Tai nesvarbu. Aš vis žiūrėdavau į savo Leilą. Kokia ji išgražėjusi. Kas man, kad jų advokatas tokius melus audė. Mačiau, kad mano Lili džiaugiasi, laimėdama prieš mane. Jos advokato nuomone, aš tik išsunkiau nekaltos merginos grožį ir jaunystę, lašą po lašo. Atėmiau Leili paveldėtą turtą bei siekiau atimti ir tai, ką ji dabar turi. Išvis norėjau ją pačią pavogti ir parsivežti čia. Tiesą sakė, deja. Plaukus ji buvo susirišusi ties pakaušiu. Dukrelė sėdėjo šalia jos. Kartais atsisukdavo, ir kai aš jai pamerkdavau akį arba parodydavau liežuvį, juokdavosi. Tai aš pats palikau ją ten. Juk nebūčiau galėjęs jos išlaikyti.“

Aš paklausiau: „Ji tikrai sutiko jums atiduoti dukterį?“

„Patikėkite, ji sakė, vežkis, jei nori, juk ji tavo. Bet jei būčiau atsivežęs, tai kas tada? Jau vėlu buvo, aš juk nebegalėjau jos užauginti. Gerai, aš išėjau į pensiją, turėjau hamamą, davusį dar šiek tiek pajamų, teisingai? Bet reikėjo namų. Sakiau, ne, tegu pasilieka pas tave, aš atsiųsiu pinigų. Ji nepatikėjo. Surašiau pasižadėjimo aktą. Man pasirašius, ji pašoko, apkabino mane, pabučiavo į abu skruostus, ir viskas, daugiau aš jos nebebamačiau.“

Paskui jis pridūrė: „Manau, ačiū Dievui, kad tik vieną kartą reikia atsisveikinti prieš amžiams išsiskiriant.“

Galbūt jis norėjo pasakyti, kad gerai, jog nėra taip, kaip aprašyta upanišadose. Ten rašoma, kad tie, kurie aukomis ir dosnumu įveikė šiuos pasaulius ir kurie buvo įsisąmoninę, kad jų veiksmai sukelia atoveiksmius, atsiskyrę nuo kūno, pirmiausia keliauja pas dūmų viešpatį, dūmų viešpats juos siunčia pas nakties viešpatį, nakties viešpats juos siunčia pas mažėjančios mėnulio šviesos viešpatį, o šis – pas šešių mėnesių, kai saulė krypsta į pietų pusę, viešpatį, o tas – pas tėvų dvasių viešpatį, ir šis dvasias siunčia į mėnulį, ten jos tarnauja angelams, o kai jų gerų darbų atoveiksmis baigiasi, atvyksta pas Bhutakasą, ir Bhutakasa jas atiduoda į vėją, iš vėjo jos virsta lietumi, lietumi pasiekia žemę ir vietoj atpildo už blo-

gus darbus, padarytus joms būnant gyvoms, pakliūva į pragarą, esantį šiame pasaulyje, ir čia kirmino, drugelio, šuns, gyvatės, skorpiono pavidalu sukasi ir sukasi ratu nuo gimimo iki Leili, iš savo Leili į žemės dulkes, paskui vėl iš nakties keliauja į mažėjančios mėnulio šviesos dienas ir į antros metų pusės šešis mėnesius, kol pasiekia Bhutakasą. Ir tada dar kartą į vėją, į lietų, į žemę, kol vėl gims koku nors pavidalu. Kad ir kaip būtų, kiekvienos dienos popietę matydavau jį sėdintį ant laiptelių priešais savo namo duris, rankas sunėrusį virš lazdos, nuleidusį galvą ant vienos iš jų, laukiantį, gal ji netikėtai pasirodys.

Gavęs šaukimą, jis nėjo. Tvarkytoja jau ateidavo tik popietėmis, kai ką nupirkdavo, ką nors pagamindavo, galbūt ką nors išplaudavo ir vakare išeidavo. Būtinai užsukdavo pas mus arba į inžinieriaus namus. Ji sakydavo: „Dėl Dievo meilės, nenuleiskite nuo jo akių.“

Ką mes galėjome padaryti? Jei aš, pavyzdžiui, apie viską būčiau parašęs Leili, tai ar būtų kas nors nuo to pasikeitę? Jau praėjusių metų rudenį buvo atėjęs įsakymas išsikraustyti. Šeiminkė su broliu atvažiavo furgonu vėlai vakare. Ji buvo sakiusi: „Negerai, jei visi pamatys.“

Viskas buvo išvežta. Bet daktaras vis grįždavo. Pats aš nemačiau. Kaimynai pasakojo, kad atvažiuodavo mašina. Popietėmis, dažniausiai tuo pačiu furgonu. Tik vieną kartą pravažiuodavo gatvele. Paskui, kai jau nebegirdėdavau, kad būtų atvažiavęs, pamaniau, kad jam jau baigta. Inžinierius pasakojo, kad hamamą jis pardavė, pinigus išsiuntė ir dabar gyvena tame apgriuvusiame savo tėvo name. Adreso jis nežinojo. Iki praėjusios savaitės, kai atvažiavo tvarkytoja, neturėjom iš jo jokių žinių. Ji atvažiavo brolio furgonu pavakare, rankose laikydama didelį maišą. Ji tarė: „Atvažiavau aplankyti kaimynų.“

Pas visus užsuko, iš eilės.

Su žmona jiedvi buvo susėdusios koridoriuje. Aš paklausiau: „Kaip laikosi ponas?“

Ji atsakė: „Mirė.“

Tapo aišku, ko ji atvažiavo. Jau išeidama paprašė: „Atleiskite, gal galėtumėte parašyti poniai, aš, juk žinote, negaliu.“

Ir jos adresą buvo atnešusi. Ir ponios laiškus, ir pono laiškų nuorašus, atskirai surūšiuotus. Kam man jų reikėjo, kai pats viską savo akimis buvau matęs? Aš bandžiau jai parašyti. Aš bandysiu. Kur tie ilgi, siauri ir dažniausiai tamsūs kori-

doriai, kuriuos matydavau? Besisukančios durys. Visur tamsu, todėl tai negalėjo būti metro. Tik tas ilgas koridorius ir traukinio bildėjimas. Vis ėjau iš vienos kupė į kitą. Achtara su mergaitėmis taip pat kažkur buvo, ten, tolėliau, kartais net už manęs. Aš vis atsidurdavau priešais uždarytas duris arba prie grupės žmonių, pro kuriuos negalėdavau praeiti, jie tyčia rankomis užtverdavo man kelią. Žinojau, kad nespėsiu, bet ėjau, visą naktį, visą dieną.

1987 m. spalio

Iš persų k. vertė Daina Bušėckaitė

Versta iš: Golshiri, Hushang. *Nime-ye tārik-e māh: dāstānhā-ye kutāh.*

Tehrān: Nilufar, 2001

Eilės

Ali Abdolahi

Ali Abdolahi (Ali Abdollahi), persų poetas, vertėjas ir literatūros kritikas, gimė 1968 m. Birdžande, istoriniame Chorasano regione. Studijavo germanistiką Teherano universitete. Poeziją pradėjo rašyti dar mokydamasis gimnazijoje, yra išleidęs penkis poezijos rinkinius. Išvertė į persų kalbą per 70 vokiečių kalba rašiusių autorių (H. Heine, F. Nietzsche, R. M. Rilke, F. Kafka, B. Brecht, K. Tucholsky, E. Canetti, R. Musil, M. Heidegger, G. Grass, I. Rakusa, M. Krüger ir kt.) knygų. Perskaitęs lietuvių, latvių ir estų pasakų rinkinį, susidomėjo Lietuva ir ypač lietuvių poezija. 2008 m. jo ir vertėjos iš anglų kalbos Ehteram Sadat Tavakoli pastangomis Irane išleista pirmoji lietuvių poezijos antologija persų kalba „Atrinktos avietės“. 2012 m. pasirodė antroji, išsamesnė, antologija „Nei žuvėdra, nei žvaigždė: lietus, tik lietus“. Šiais Azijos šalių literatūros metais poetas viešėjo Lietuvoje, skaitė savo eilėraščius Rašytojų klube ir Birštono miesto bibliotekoje.

Vertėja

Vienumos memuarai

dešinysis batas
atostogų išėjo
nei keturkojis dabar aš
nei dvikojis

amžinojon trejybėn paniręs
skaitinėju Nyčę
naktį jis aplankęs sapne išrėžia
pagaliau nurausiu tau ūsus

dienų dienas
telefono atsakiklis įjungtas
saugok Dieve
nuo atkakliojo nuomotojo

virbalu
krapštinėju koją

iš dešinės nepatyrčiau nieko gero
kairė visada liko kairė
pavargęs esu pavargęs
nuo šio trilypio kivrčo
dešiniarankis
kairiamintis
netikintis niekuo

Įgulos eilėraščiai

Ilgos naktys
istorijos apie uždraustą meilę
smulkučiai džiaugsmi
ir suklastoti leidimai

perdien
plauti komendanto mašiną
gramdyti koridorius
paklusti karininkams

dabar susibūrę po uosiu
jie toli nuo komendanto akių
cigaretė
keliauja ratu per rankas

lygiai taip pat
dūmai ratilais sklinda ore
keiksnodami jie gali
pavydėti paukščiams laisvės

Sandėris

mano mokytojai Anneliese Qahraman

Už jokią kainą nebeįstengė
nupirkti jo gyvenimo
tada nusprendė
parduoti
jį mirčiai
visai už dyką

Meilės daina

Tavo nuotrauką
aklinon dėžutėn slepiu
tavo apdarą
skrynion
veidrodį apsukęs statau
lentynon
užsilikę
tavo plaukeliai
vėjui ūkaujant šoka
sienos nišoje
mano kambary
visada
stovi tuščia kėdė

Režisierius

dekoracijos nurinktos
lėlių aktoriai išsivaikščiojo
instrumentas svarsto kitą partiją
lėlės snūduriuoja
ir tylą
tvyro virš kėdžių

galva nusvirusi ant kelių
kitą akimirką
lietus
tave
nusineš

Šalia tavęs

tolsti vis
nuo krantinės
mojuoji ranka
dangus spusteli man ranką
mano žvilgsnis laivo keleivis
nuo denio keleiviai kiti
skaitinėja
jūrą

šalia tavęs aš
ir smiltelės
byra ant mano
žodžių

Balta vėliava

šautuvą savo sulaužė
paleido savo šaulius
paskutinę tvirtovę atvėrė
balta vėliava danguje
labiau panaši į balandį

argi ją užgrobsi?

Iš persų kalbos vertė Austėja Merkevičiūtė

Džuangdzi

Fragmentai

Džuang Džou

Džuang Džou (kinų 莊周, pin. *Zhuang Zhou*, IV a. pr. Kr.) – vienas pirmųjų mąstytojų, priskiriamų daoizmo mokyklai. Jo gyvenamoji epocha – tuometinės Kinijos vadinamasis „Kariaujančiųjų valstybių“ laikotarpis, kuriuo kūrėsi ir plėtojosi daugybė filosofijos krypčių. Šis procesas vadinamas „100 mokyklų“ laikotarpiu, kuriuo, be daoizmo, plėtojosi konfucianizmas, moizmas ir daugelis kitų mokymų. Taigi autorius veikė išties novatoriškame ir intelektiniame kontekste.

Jam priskiriamas veikalas „Džuangdzi“ (kinų 莊子, pin. *Zhuangzi* – „Džuangas Mokytojas“) laikomas vienu iš dviejų (kartu su Laozi *Dao De Jing*, 道德经) pamatinių daoizmo tekstų. Čia išreiškiamos svarbiausios veikalo idėjos, kaip Dao (道) paieškos ir neveiknumas (*wuwei*, 无为). Autorystė, kaip ir daugelio to meto tekstų, sunkiai nustatoma, bet vis dėlto priimta veikalą priskirti pačiam Džuang Džou ir jo mokiniams. „Džuangdzi“ nebuvo vientisai rašomas veikalas ir pirmąsyk surinktas Liu Siango (劉向) Han dinastijos laikais kaip 55 skyrių knyga. Teksto redakciją, nagrinėjamą ir skaitomą dabar, sudarė Dzin dinastijos

mokslininkas Guo Siangas (郭象), skyrių skaičių sumažinęs iki 33 ir suskirstęs į tris dalis: septyni „vidiniai skyriai“ (内篇), penkiolika „išorinių skyrių“ (外篇) ir vienuolika „įvairių skyrių“ (雜篇). Sakoma, kad „vidiniai skyriai“ parašyti paties Džuang Džou, „išoriniai skyriai“ – jo mokinių, o „įvairieji skyriai“ surinkti iš įvairių šaltinių ir pasakojimų.

Karolina Kaniušėnaitė

Laisvės kelionė

Šiaurės jūroje gyvena žuvis, vardu Kuna¹. Ji tokia didelė, kad nežinia, kiek tūkstančių mylių ilgio yra jos kūnas.

Kuna pavirsta paukščiu, vardu Pengas.

Nežinia, kiek tūkstančių mylių ilgio yra Pengo nugara. Jis, galingai suplasnojęs, skrenda, o jo sparnai tarsi debesys užkloja dangų.

Jūra subanguoja, o paukštis keliauja į Pietų vandenyną.

Pietų vandenynas – tai dangaus tvenkinys.

Knygoje „Vienovė ir darna“ aprašyti neįprasti dalykai.

Joje pasakojama: „Kai Pengas keliauja į Pietų vandenyną, vanduo nuvilnija per tris tūkstančius mylių, o bangos sukuriu pakyla į devyniasdešimt tūkstančių mylių aukštį. Paukštis keliaudamas ilsisi tik kartą per šešis mėnesius.“

Vandens garai, dulkės, įvairūs smulkūs daiktai sukyla, pučiami vėjo.

Ar dangaus žydruma yra tikroji jo spalva?

Ar jis taip toli, kad neturi ribų?

Ar, pažiūrėjus iš viršaus žemyn, viskas atrodytų taip pat?

Negiliame vandenyje didelis laivas negali išsilaikyti.

Išpylus puodelį vandens į grindų įdubą, šiaudas joje galėtų plaukioti lyg kokia valtis, bet puodelis įstrigtų, nes vanduo jam būtų per sekus.

Esant nestipriam vėjui, dideli sparnai pakilti negali.

Taigi, kai Pengas pakilo į devyniasdešimt tūkstančių mylių aukštį, iš apačios jį kėlė stiprus vėjas, laisvai nešdamas paukštį į žydrą dangų, kol galiausiai jis pasiekė Pietų vandenyną.

1 鯨, *kūn* – legendinis milžiniškas banginis. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

Cikada su balandžiu šaipėsi iš Pengo: „Aš iš visų jėgų atsispiriu ir skrendu tol, kol pasiekiu guobos arba sandalo medį. Kartais nepavyksta priskristi prie pat medžio, tada tiesiog nusileidžiu ant žemės. Kam reikia skristi devyniasdešimt tūkstančių mylių į pietus?“

Keliaujančiam į kaimynystę pavalgyti reikia tik tris kartus, kad būtų sotus kelyje ir sugrįžtų namo. Keliaujančiam šimtą mylių maisto pasiruošti reikia iš vakaro, o keliaujančiam tūkstantį mylių – prieš tris mėnesius.

Bet ką šie du maži gyvūnai gali suprasti?

Mažai žinantis nesupranta daug žinančio, trumpai gyvenantis nesuvokia ilgamečio.

Iš kur mes tai žinome?

Rytmečio grybas nieko nežino apie mėnesio pradžią ir pabaigą. Žieminė cikada nesuvokia, kas yra pavasaris ir ruduo. Abu jie gyvena trumpai.

Ču karalystės pietuose gyveno stebuklingas vėžlys, kuriam vienas pavasaris trukdavo 500 metų, o ruduo – dar 500 metų. Senais laikais augo toks aukštas raudonmedis, kuriam vienas pavasaris trukdavo 8 000 metų, o dar 8 000 metų – ruduo.

O Pengdzu iki dabar garsėja savo ilgaamžiškumu. Kaip apgailėtina, kai paprasti žmonės bando save su juo palyginti!

Kartą Šangų dinastijos imperatorius Tangas klausinėjo savo ministro Dzi apie panašius dalykus.

„Ar Žemė ir Dangus su keturiomis pasaulio kryptimis turi ribas?“

Ministras Dzi atsakė: „Anapus ribų yra dar kitų beribybių.“

Tolimoje ir dykoje Šiaurėje yra tamsi jūra – dangaus tvenkinys.

Joje plaukioja kelių tūkstančių mylių ilgio žuvis. Niekas nežino, kokio iš tiesų ji didumo. Ji vadinama Kuna.

Ten gyvena ir paukštis, vadinamas Pengu. Jo nugara – kaip didžiulis kalnas, o sparnai – tarsi dangų apglėbiantys debesys. Jis nuskrieja į 90 000 mylių aukštį

kaip viesulas; pakildamas virš debesų ir nešdamas dangaus žydrynę, Pengas keliauja į Pietų vandenyną.

Pelkinė putpelė juokėsi iš šio paukščio: „Kur jis ten keliauja? Aš šokteliu ir nuskrendu, paskridusi keletą sieksnių, nusileidžiu ant nendrių ir niekada aukštai neskrendu. O kur keliauja tas paukštis?“

Tai ir yra skirtumas tarp mažo ir didelio.

Lygiai taip pat tie, kurie pajėgūs užimti nedidelio valdininko postą, kurie žino, kaip elgtis pagal tos vietovės papročius, kurie savo dorove įsiteikia valdovui ir moka įgyti šalies pasitikėjimą, galvoja apie save panašiai, kaip ta cikada ir balandis.

Tačiau Song Žongdzi juokiasi iš jų.

Jis nedžiūgauja, net jei ir visas pasaulis jį giria. Jis neliūdi, net jei visi pasaulyje jį peikia. Jis žino, kuo skiriasi vidinis pasaulis nuo išorinio. Jis giliai perpratęs šlovės ir nešlovės priešingybę.

Jis nesiekia iš pasaulio ko nors gauti.

Tačiau net ir jis dar nepriskrido prie to medžio.

Liedzi, pasikinkęs vėją, gali laisvai ir lengvai keliauti, o po penkiolikos dienų grįžti atgal.

Jis nesiekia pasaulio laimės.

Jam nereikia vaikščioti, tačiau net jis – dar nuo kažko priklausomas.

Jei kas galėtų eiti išvien su Dangaus ir Žemės principais ir sugebėtų valdyti šešias energijas, keliauti beribėje erdvėje, tai nuo ko dar jis būtų priklausomas?

Todėl pasakyta: kas pasiekęs, tas neturi savęs.² Dvasinis žmogus neprisiriša prie savo veiksmų rezultatų³. Išminčius gyvena ne dėl geresnio savo įvaizdžio kitų akyse⁴.

2 Plg. Naujajame Testamente: „Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, teima savo kryžių ir teseka manimi. Kas nori išgelbėti savo gyvybę, tas ją praras; o kas pražudys savo gyvybę dėl manęs ir dėl Evangelijos, tas ją išgelbės.“ (Mk 8, 34; Mt 16, 24–25).

3 T. y. neprisiriša prie savo pasiekimų. Plg. Bhagavadgyta.

4 T. y. elgiasi ne dėl šlovės.

Valdovas Jao norėjo perleisti savo sostą Siujou, sakydamas: „Ar prasminga laikyti uždegtą fakelą, kai šviečia saulė ir mėnulis?

Ar tikslinga laistyti laukus iš kibiro, kai pliaupia lietus?

Jei perimsi mano sostą, tai pasaulyje įsiviešpataus tvarka, o aš čia vis dar tuščiai karaliauju, nors nemanau, kad aš tam tinkamas. Prašau perimti mano sostą.“

Siujou atsakė: „Tu valdai pasaulį, ir pasaulyje jau yra tvarka.

O jei aš perimsiu tavo vietą, tai bus tik tuščias vardas man, nenusipelnusiam jo savo darbais.

Vardas – tai tik tikrovės svečias. Ar aš turėčiau tapti svečiu?

Paukštelis, kuris sukasi sau lizdą miške, užima tik vieną medžio šakelę. Kurmis, kuris geria upės vandenį, geria tik tiek, kiek reikia numalšinti troškuliui.

Grižk į savo vietą, valdove!

Man nereikia pasaulio, ką aš su juo daryčiau?

Jeigu virėjas nedirbtų savo darbo, tai kunigas juk neateitų į virtuvę jo pakeisti.“

Dzianu klausė patarimo Lianšu: „Aš klausydavausi, kaip Dziejū pasakodavo įspūdingas ir neįtikėtinas istorijas, ir tai jis darydavo ilgai ir nepaliaudamas.

Jo istorijos žavėdavo ir baugindavo mane, jos buvo tokios beribės, kaip Paukščių Takas. Tačiau jos taip pat būdavo labai toli nuo kasdienės tikrovės.“

Lianšu paklause: „O ką jis pasakojo?“

Jis pasakojo: „Tolimame Guyue kalne gyveno dvasingi žmonės. Jų oda buvo lyg ledas ir sniegas, jie buvo gražūs lyg nekaltos mergelės. Jie nevalgydavo maisto, pagaminto iš grūdų, kvėpuodavo vėju ir gerdavo rasą. Jie jodavo ant debesų, pasikinkę skrendantį drakoną. Jie nukeliaudavo anapus keturių jūrų.

Sutelkdami savo dvasinę jėgą, jie gali apsaugoti visus nuo maro ir užtikrinti, kad būtų derlius.“

Aš galvoju, kad ši istorija beprotiška ir netikiu ja.

Lianšu atsakė: „Be abejo! Aklas negali su kitais gėrėtis ornamentų grožiu, su kurčiu nepasikalbėsi apie varpų ir būgnų muziką.

Ar aklumas ir kurtumas gali būti tik fizinio lygmens?

Jie gali būti ir minčių lygmens.

Šie žodžiai, regis, tinka ir tau.

Šis žmogus toks tobulas, kad visus pasaulio reiškinius pakeičia viena visuma, jo dėka viskas nurimsta. Būti pasaulio valdovu – jam per menkas dalykas!⁵ Šio žmogaus niekas negali sužeisti, jis nepaskęstų, net jei vanduo patvintų iki dangaus, o jei ateitų sausra, deginanti žemę taip, kad tirptų akmenys ir metalas, tai jis nejaustų karščio.⁶ Vien iš jo dulkių ir pelenų galima būtų nulipdyti Jao ir Šuno imperatorius, tai argi rūpės tokiam žmogui pasaulio dalykai?

Songo šalies žmogus nešėsi ritualinių kepuraičių, norėdamas parduoti jas Jue šalyje. Bet Jue šalies gyventojai kirpdavosi plaukus ir tatuiruodavosi kūnus, tad kepuraitės jiems buvo nenaudingos.

Valdovas Jao valdė visus pasaulio žmones, visur įvedė gerą tvarką, tačiau, nukeliavęs aplankyti keturių mokytojų, kurie gyveno Gujue kalnuose, Feno upės šiaurėje, jis visiškai prarado norą būti savo žemės valdovu.“

Huidzi tarė Džuangdzi: „Karalius Vangas davė man didelio moliūgo sėklų. Moliūgą sėkmingai užauginau, ir jis buvo toks didelis, kad svėrė penkis bušelius⁷. Jeigu pripilčiau į jį vandens, tai jis neatlaikytų savo paties svorio. Jeigu supjausčiau jį į mažesnes dalis, kad būtų kaip šaukštai, tai jie būtų per dideli, kad būtų galima kur nors panaudoti.

Jie buvo labai dideli, bet aš juos supjausčiau, nes jie buvo nenaudingi.⁸“

Džuangdzi atsakė: „Tu nežinai, kaip panaudoti didelius daiktus.

5 Norint patikslinti vertimą, ši vieta dar tyrinėtina giliau.

6 Turimas galvoje dvasinių būtybių pasaulis.

7 Bušelis – svorio matas, apie 60 kg.

8 Ar tai vienas, ar daugiau moliūgų? „Jie“ – tai moliūgai, ar jau supjaustytos į mažesnes dalis moliūgo dalys?

Songo karalystėje gyveno žmogus, kurio šeima iš kartos į kartą vertėsi šilko balinimu. Be to, jis mokėjo pagaminti labai gerą tepalą suskirdusioms rankoms patepti.

Kartą vienas iš balinto šilko pirkėjų sužinojo apie tai ir paprašė parduoti to tepalo receptą už šimtą auksinių.

Šeimyna susirinko ir svarstė: „Iš kartos į kartą baliname šilką, bet iki šiol neuždirbome šimto auksinių. Šiandien, pardavę receptą, šimtą auksinių galėtume uždirbti per vieną rytą. Siūlom jį parduoti.“

Pirkėjas įsigijo receptą ir pasiūlė jį karaliui Vangui.

Šis tuo metu kariavo su Jue karalyste, todėl nutarė skirti tą pirkėją vienos iš savo armijų generolu.

Tuo metu, žiemą, jie su Jue karalyste kariavo Vandens mūšyje ir laimėjo jį. Tas buvęs pirkėjas kaip apdovanojimą gavo dalį užkariautos žemės.

Turėdamas tą patį tepalo suskirdusioms rankoms receptą, vienas žmogus niekada negali palikti šilko balinimo profesijos, o kitas gauna žemės dalį, – ir taip atsitiko dėl to, kad jie tą receptą panaudojo skirtingai.

Šiandien tu turi moliūgų, kurie gali talpinti penkis bušelius, tad kodėl neapsiriši jų aplink juosmenį, plaukdamas per upę ar ežerą, užuot jaudinėtis, jog negali panaudoti, nes jie per dideli?

Regis, kad tavo širdis (protas) vis dar uždaryta!“

Huidzi pasakė Džuangdzi: „Turiu didelį medį, žmonės vadina jį Dangaus medžiu.⁹ Jo kamienas toks grubus ir gumbuotas, kad dailidė vargiai galėtų jį atsiamtuoti rašalo linijomis. Jo šakos taip susisukusios, kad neįmanoma jų išmatuoti kampainiu. Jis stovi šalia kelio, bet nė vienas dailidė net nepažvelgia į jį.

Tavo žodžiai šiandien didingi, bet nenaudingi – niekas į juos neįsiklausys.“

Džuangdzi atsakė: „Ar niekada nematei laukinės katės arba žebenkšties?“

Jos šliaužia žeme ir tyko savo mažo grobio. Mažieji šokinėja į kairę ir dešinę, aukštyn ir žemyn, kol pakliūva į pasalą ir pražūva.

⁹ Lot. *Ailanthus altissima* – aukštasis ailantas, angl. *Tree of heaven* – simarubinių šeimai priklausanči medžių rūšis. Natūraliai auga šiaurės rytų ir centrinėje Kinijoje bei Taivane. Introdukuotas Europoje, Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, JAV. Tai greitai augantis, lapus metantis, 17–27 m aukščio medis. Kamieno skersmuo ~ 1 m.

O štai bulius – didelis lyg nuo dangaus nukaręs debesis.

Būdamas didelis, jis negali sugauti žiurkių ar pelių.

Tu turi didelį medį ir jaudiniesi, kad jis nenaudingas. Kodėl tau jo nepasodinus dykynėje – ten, kur niekas neauga ir niekas neateina. Ten galėtum laisvai aplink jį klajoti ir be rūpesčių po juo miegoti.

Joks kirvis neprisilies prie jo ir nesutrumpins jo gyvenimo, niekas negalės jo sužeisti. Kai nerandama naudos, iš kurgi galėtų kilti rūpesčių?“

Iš kinų k. vertė Julius Vaitkevičius

Daiktų vienovė

1. Pamiřti save

Dziči iš Guo miesto pietinės dalies¹* sėdėjo pasirėmęs į žemą staliuką², nukreipęs žvilgsnį į dangų ir lėtai kvėpuodamas, tarsi būtų save pamiršęs³. Jo mokinys Jančeng Dzijou, stovėjęs priešais ir laukęs, paklausė: „Kaip tai padarei? Tavo kūnas nuramintas – lyg sudžiūvęs medis, nurimusi ir dvasia – lyg atvėšę pelenai. Šiandien tai darydamas tu atro dai kitaip nei anksčiau⁴.“ Dziči atsakė: „Janai, uždavei gerą klausimą! Ar žinai, kad šiandien pamiršau save⁵? Klausydamasis žmogaus fleitos grojimo, dar nežinojai apie žemės fleitą. O kai klauseisi žemės fleitos melodijos, dar nežinojai apie dangaus fleitą!“

2. Žemės melodija

O kaip tai sužinoti?“ – paklausė Dzijou. Dziči jam atsakė: „Žemės atodūsį vadiname vėju. Dabar ji rami, bet kai sudrebės, iš begalės jos ertmių pasigirs galingi garsai. Nejau nesiklausei nepalaujamo jos švilpesio? Kalnų keteros ir didžiulių girių apsuptos laukymės atrodo kaip nosys, burnos, ausys, kaip medinės taurės, skersiniai balkiai, grūstuvės, kaip tvenkiniai ir balos. Švokščia kaip vėjas, švilpia kaip strėlės, kaukia, dvėsuoja, šaukia, klykia, dejuoja, čirškia – vienas gaudžiantis garsas eina paskui kitą. Kai pučia vėjelis, jie aidi tyliai, kai vėjas stiprus, tai ir garsų choras galingas. O kai nurimsta viesulas, visos ertmės vėl nutyla. Nejau nematei jų svyravimo, negirdėjai šlamesio?“

3. Kas sukelia vėją

Dzijou tarė: „Žemės fleita – tai visokiausios ertmės, žmogaus fleita – tai bambuko dūdelė. O kokia yra dangaus fleita?“ Dziči atsakė: „Dangaus fleitos melodija gimsta vėjui pučiant per galybes įvairiausių ertmių⁶. Kiekviena ertmė skamba savaip ir pasiima, ko jai reikia⁷. O kas tą vėją sukelia?⁸“

* Dėl „Daiktų vienovės“ fragmentą lydinčių paaiškinimų gausos ir jų apimties, kitaip nei kitur šiame leidinyje, visi jie pateikiami jau po vertimo, teksto pabaigoje. (Vyr. red. past.)

4. Pokyčių pradžia

Didis pažinimas atmeta ir nepriima, menkas pažinimas gvildena ir svarsto.⁹ Didis pažinimas karštas ir aršus, menkas pažinimas smulkmeniškasis ir daugiažodis. Kai žmogus miega, jo siela nenurimsta, o kai nubunda, jo kūnas atsiveria, susijungia su aplinka ir kasdien širdimi kariauja¹⁰. Neryžtingas, klastingas, gudraujantis¹¹. Dėl menkų nesėkmių jis nuolat nerimauja, o didelės nesėkmės jam kelia siaubą. Šneka jis lyg laidydamas strėles iš arbaletos, lyg žinotų, kas tikra, o kas ne¹². Tyli jis lyg būtų davęs priesaiką, lyg pergalę pasiekęs¹³. Kasdien geibsta tarsi rudens ir žiemos augalija. Paskendęs veikloje, jis negali grįžti į gyvenimą. Suvaržytas, lyg supančiotas, jis senka ir sensta. Į mirtį nukreiptos širdies nebenukreipsi į gyvenimą. Džiaugsmas ir pyktis, sielvartas ir laimė, rūpinimasis ir apgailestavimas, nuotaikų kaita ir prisirišimas, neapdairumas ir palaidumas, lengvabūdiškumas ir apsimetinėjimas – tai tarytum ertmių muzika, garų grybai. Visi šie reiškiniai kaip diena ir naktis eina vienas paskui kitą, ir nežinia, kur šios kaitos pradžia¹⁴. Tebūnie, tebūnie! Tai supratę, žinosime, iš kur visi šie reiškiniai kyla¹⁵.

Gyvenimo prasmė

Be to nebūtų ir manęs¹⁶. O be manęs nebūtų tai suvokiančiojo. Tai jau arti tiesos, bet nežinia, kas visa tai sukelia¹⁷. Regis, yra tikrasis valdovas¹⁸, tačiau nematyti jokių jo buvimo ženklų. Galima patikėti jo buvimu, bet jo pavidalo nematyti. Jis yra tikrovėje, tačiau be regimo pavidalo. Kuris iš šimto kaulų, devynių angų, šešių vidinių organų tau artimiausias? O gal jie visi kartu tau teikia džiaugsmą? Ar yra mėgstamiausia dalis? Jei visi jie primena pavaldinius ir tarnaites, tai nė vienas negali būti valdovas. O gal jie tarpusavyje keičiasi valdovo ir pavaldinio vaidmenimis? Gal vienas iš jų yra tikrasis valdovas? Ar sužinosime tai, ar ne, prie tikrovės nieko nepridėsime ir nieko iš jos neatimsime. Įgiję kūną, nešiojame jį iki galo. Gyvename trintyje ir kovoje su pasauliu, lyg pašėlusiu žirgu šuoliuotume nesugebėdami jo sustabdyti. Argi ne apgailėtina?! Visą gyvenimą vargstame, nematydami savo triūso rezultatų, išvargę nežinome, kur sugrįžti. Argi ne liūdna?! Kokia prasmė, kad žmonės tai vadina nemirtingumu? Kartu su kūnu sunyksta ir širdis, o juk tai didžiulė nelaimė. Žmogus gyvena nesuprasdamas. Ar tik aš vienas nesuprantu, ar yra suprantančiųjų?

6. Širdies vedlys

Jeigu savo susiformavusia širdimi sekame¹⁹ lyg vedliu²⁰, tai ar yra neturinčiųjų vedlio? Ar vedlį turi tik tas, kuris supranta pokyčius ir turi sukaupęs patirties? Net kvailys jos turi. Jei neturime susiformavusios širdies²¹, bet tvirtiname, kas tikra, o kas ne²², tai elgiamės taip, lyg sakytume: šiandien išvykau į Jue, o vakar ten nuvykau. Nesamą dalyką vadiname esamu. O kaip nesamą padaryti esamą, net ir dvasingasis Ju nežinojo. Ką jau kalbėti apie mane!

7. Išvysti šviesą

Kalba – tai ne vėjo dvelksmas²³. Kas kalba, tas turi ką pasakyti, tik jo žodis nėra galutinis²⁴. Ar iš tiesų jis ką nors pasako? Ar kalba bergždžiai? Manome, kad kalba skiriasi nuo ką tik išsiritusio paukštelio cypsėjimo, bet ar tikrai taip? Kodėl Dao taip paslėptas, jog yra tai, kas tikra ir netikra²⁵? Kodėl kalba taip paslėpta, kad yra tiesa ir melas? Kodėl Dao nutolsta taip, lyg jo nebūtų? Kodėl žodžiai tokie skambūs, tačiau bejėgiai? Nuomonės paslepia Dao, šlovė ir puikumas paslepia kalbą²⁶. Todėl ir egzistuoja Konfucijaus ir Modzi mokinių tiesa ir netiesa; kito netiesą jie laiko tiesa, o netiesą mato kaip kito tiesą. Nori patvirtinti tai, ką kitas neigia, ir paneigti, ką kitas teigia. Todėl nieko nėra geriau, kaip nušvisti²⁷.

8. Dao šerdis

Kiekvienas daiktas turi dvi puses – vieną ir kitą²⁸. Iš vienos pusės nematyti kitos²⁹, pažįsti tik tą pusę, kurią matai. Todėl pasakyta: kita pusė priklauso nuo šios, o ši priklauso nuo kitos. Abi pusės randasi vienu metu. Taigi, jei yra mirtis, tai yra ir gimimas. Jei yra gimimas, tai yra ir mirtis. Jei yra tiesa, tai yra ir netiesa. Jei yra netiesa, tai yra ir tiesa. Jei yra vienos pusės priežastis, tai yra ir kitos pusės priežastis. Jeigu yra kitos pusės priežastis, tai yra ir šios pusės priežastis. Išminčius nesivadovauja viena puse, tačiau seka dangų³⁰; tai jo elgesio priežastis. Viena pusė gali virsti kita puse, o kita pusė gali virsti šia. Kita pusė taip pat turi vieną ir kitą pusę, o ši pusė taip pat turi vieną ir kitą pusę. Ar iš tiesų yra tokia perskyra? Ar tokios perskyros nėra? Kai vienos ir kitos pusės priešprieša peržengiama, tai vadinama Dao šerdimi. Šerdis nuo pat pradžių yra apskritimo centre ir

prisitaiko prie nesibaigiančių pokyčių. Šios pusės pokyčiai niekada nesibaigia, kitos pusės pokyčiai irgi niekuomet nesibaigia. Todėl sakoma: „Nėra nieko geriau, kaip nušvisti.“

9. Pirštas ir arkllys

Norėdami paaiškinti, kas nėra pirštas, nenaudokime piršto³¹. Norėdami paaiškinti, kas nėra arkllys, nenaudokime arkljo. Dangus ir žemė – kaip vienas pirštas. Pasaulio reiškiniai – kaip vienas arkllys.

10. Vienijantis Dao

Galimu vadinama tai, kas atrodo galima, o negalimu – tai, kas atrodo negalima³². Takas praminamas juo vaikstant, daiktas įgyja pavadinimą jį įvardijus. Kodėl taip? Todėl, kad taip yra. Kodėl taip nėra? Todėl, kad nėra. Daiktas turi savo priešastį. Daiktas turi savo paskirtį. Nėra daikto, kuris neturėtų priešasties. Nėra daikto, kuris nebūtų kam nors skirtas³³. Taigi, ar tai lengvai atliekamas dalykas, ar sunkiai, ar tai būtų bjaurioji Li, ar gražuolė Siši, ar pats keisčiausias pasaulyje dalykas, Dao visus juos suvienija.

11. Priešingybių suderinimas

Vienas daiktas suyra, kitas susikuria. Vienas susikuria, kitas suyra³⁴. Visi daiktai nei susikuria, nei suyra, bet sugrįžta į viena. Tik tas, kuris tai suprato, žino, ką reiškia viskam susivienyti. Jis nebeskirto daiktų į susikuriančius ir suyrančius, nesivadovauja vienpusėmis nuomonėmis, bet seka tuo, kas nepraeina. Sekdamas tuo, kas nepraeina, jis naudojasi tuo. Tuo naudodamasis, jis įgyja gilų supratimą. Įgijęs gilų supratimą, jis pasiekia. Pasiekęs jis nebetoli nuo Dao. Jo teiginiai išsibaigia. Čia jis sustoja ir nežino – kodėl. Tai ir vadinasi Dao. Įtempti dvasią ir mintis, stengiantis sujungti viską į viena, nežinant, kad viskas jau yra viena, reiškia elgtis kaip istorijoje „trys ryte“. Kas yra „trys ryte“? Vienas žmogus augino beždžiones ir, duodamas joms paėsti gilių, nusprendė: „Ryte kiekvienai duosiu tris, o vakare – keturias.“ Visos beždžionės labai pasipiktino. Tada jis pasakė: „Gerai, duosiu jums keturias ryte ir tris vakare.“ Visos beždžionės labai apsi-

džiaugė. Pavadinimas ir esmė nepasikeitė, bet pasikeitė jų jausmai, ir augintojas į tai atsižvelgė. Taigi išminčius žino, kaip suderinti šią ir kitą pusę. Jis ilsisi, atsižvelgdamas į dangų, ir žino, kaip suderinti priešingybes.

12. Subtilūs pasiekimai

Senovėje žmonių pažinimas pasiekdavo tam tikrą ribą. Kokią? Buvo žmonių, manančių, jog visko pradžioje nebuvo jokio konkretaus daikto. Toks supratimas išsamus ir nieko nebegalima pridėti. Buvo dar manančių, kad visko pradžioje buvo daiktai, bet vienas nuo kito neatskirti. Buvo ir manančių, kad visko pradžioje buvo konkretūs daiktai, jie jau buvo vienas nuo kito atskirti, tik nebuvo skirstymo į vieną ir kitą pusę, „taip“ ir „ne“. Skirstymas į vieną ir kitą pusę yra Dao kelio persiskyrimo pradžia. Dao kelias išsišakoja, atsiradus asmeniniam egocentriškam požiūriui. Ar iš tiesų atsiranda egocentriškas požiūris ir persiskyrimas? O gal egocentriško požiūrio ir persiskyrimo nėra? Asmeniškumas ir persiskyrimas – tai tarsi Džaoveno grojimas liutnia, o asmeniškumo ir persiskyrimo nebuvimas – tarsi Džaoveno negrojimas liutnia. Džaovenas grojo liutnia, Šikuan-gas mušė lazdele taktą, o Huidzi rymojo po Parasolio medžiu, ir jų visų trijų pažinimas buvo ypatingas!

Toks ypatingas, jog jie išliko žinomi iki šiol. Savo pomėgiais ir sugebėjimais jie skyrėsi nuo kitų. Savo talentus jie skyrė kitų apšvietimui. Bet jeigu žmonės nesupranta jų muzikos, tai versti juos suprasti būtų tas pat, kaip sakyti sudėtingas ir ilgas kalbas. Jų sūnūs sekė tėvų pėdomis, bet niekada nepasiekė tokių aukštumų. Jeigu tai galima būtų vadinti pasiekimais, tai ir aš jų turiu. Jeigu to negalima vadinti pasiekimais, tai ir aš jų neturiu. Taigi išminčiaus ketinimai ir mintys kitiems atrodo kaip apgaulingos ir abejotinos šviesos žybsėjimas. Jis nesivadovauja vienpusėmis nuomonėmis ir seka tuo, kas nepraeina. Tai ir vadinasi nušvitimas.

13. Išreikšta ir neišreikšta

Tarkime, aš pasakau ką nors, ir nežinau, ar tai tikra, ar netikra. Ar tai būtų tikra, ar netikra, jei sujungsiu į vieną, tai tarp vienos ir kitos pusės nebus skirtumo. Nors ir taip, leiskite man pabandyti tai paaiškinti. Yra pradžia, yra ir neprasidėjusi pradžia, yra ir tai, kas eina iki neprasidėjusios pradžios. Yra išreikšta būtis, yra

ir neišreikšta būtis. Yra neprasidėjusi išreikšta būtis, yra ir neprasidėjusi neišreikšta būtis. Yra ir tai, kas eina iki neprasidėjusios išreikštos ir neprasidėjusios neišreikštos būties. Staiga atsirado išreikšta ir neišreikšta būtis, bet nežinau, ar išreikšta būtis iš tiesų išreikšta ir ar ši neišreikšta būtis iš tiesų neišreikšta. Dabar aš tai jau pasakiau, bet nežinau, ar iš tiesų ką nors pasakiau, ar nieko nepasakiau.

14. Didžiausias ir mažiausias

Pasaulyje nėra nieko didesnio už rudenį gyvūnėliui naujai išaugusio kailelio pūkelio viršūnę, o Didysis kalnas yra mažas. Niekas negyvena ilgiau negu prieš laiką miręs kūdikis, o Pengdzu mirė jaunas³⁵. Dangus ir žemė gimė kartu su manimi, o viso pasaulio reiškiniai kartu su manimi yra viena. Jei visa yra viena, tai ką dar galima apie tai pasakyti? Jei visa yra viena, tai kaip būtų galima nieko nesaikyti? Viena ir kalba tampa dviem, du ir viena tampa trimis. Jeigu taip tęstume toliau, tai net geriausias matematikas niekada nepasiektų pabaigos, o ką jau kalbėti apie paprastus žmones. Todėl, jei, pradėdami nuo to, kas neišreikšta, prieiname prie to, kas išreikšta, ir net pasiekiamo „tris“, tai kiek toliau mes nueitume, jei eitume nuo to, kas išreikšta, prie to, kas išreikšta! Geriau niekur neikime, ir mūsų teiginiai čia tepasibaigia.

15. Nepadalytas Dao

Dao niekada nebuvo padalytas, kalba niekada nebuvo amžina, tačiau žmonės mano galį dalyti ir skirstyti. Štai ką galima pasakyti apie suskirstymus: yra kairė ir dešinė, yra santykiai ir teisingumas, yra skaidymas ir argumentai, yra bendradarbiavimas ir rungtyniavimas – aštuonios savybės. Apie tai, kas anapus šio pasaulio, išminčius laiko mintyje, bet nekalba. Apie tai, kas šiame pasaulyje, išminčius kalba, bet neteisia. Apie buvusių karalių valią, aprašytą Pavasario ir rudens metraštyje, išminčius diskutuoja, bet be argumentų.

16. Paslėpta Šviesa

Taigi ten, kur yra gebėjimas atskirti, yra ir tai, kas už atskyrimo ribų. Ten, kur yra argumentai, yra ir tai, kas už argumentų ribų. Gal kas nors paklaus – kodėl? Iš-

mintingieji laiko tai mintyje³⁶, o dauguma žmonių apie tai ginčijasi ir siekia pasi-
puikuoti savo pažinimu. Todėl sakoma: kas ginčijasi, tas ne viską mato. Todėl di-
dysis Dao neapibūdinamas, didžiausias argumentas neturi žodžių, aukščiausias
žmoniškumas neatrodo žmoniškas³⁷, tikras dorumas atrodo nepatikimas, tikra
drąsa atrodo nieko nepasiekianti. Išoriškai švytintis Dao nėra tikrasis Dao³⁸, gin-
čų kalba nepasiekia tikslo, nuolat rodomas žmoniškumas nevaisingas, demonst-
ruojamas dorumas nepatikimas, smurto lydima drąsa netikra. Jei sugebėsi šiuos
penkis aspektus atminti ir į juos atsižvelgti, tai priartėsi prie Dao. Taigi mūsų pa-
žinimas dažniausiai gali prieiti tik iki ten, kur jau nebežinome, kur mūsų pažini-
mo riba. Tačiau kas pažįsta tvirtinimą be žodžių ir neišsakomą Dao? Jeigu yra
galintis tai pažinti, tai jį pavadintume dangaus Lobynu. Į šį Lobyną galima
krauti, bet jis niekada nepersipildys, galima iš jo imti, bet jis niekada neištuštės.
Ir nežinia, kas šio Lobyno šaltinis, bet jį vadiname Paslėptąja Šviesa.

17. Laukinės žolės

Taigi praeityje Jao klausė Šuną: „Aš ketinu pulti Dzongo, Hui ir Sijao gentis, bet
ir nesmagiai jaučiuosi dėl šio sprendimo. Ar galėtum pasakyti kodėl?“ Šunas at-
sakė: „Šios trys karalystės – tarsi laukinės žolės. Kodėl turėtum jaustis nesma-
giai? Anot legendos, vienąsyk vienu metu pasirodė dešimt saulių, kurios apšvietė
viską pasaulyje, tačiau dorovė³⁹ skaistesnė už saulių šviesą!“

18. Ką žinome?

Nie Čiue paklausė Vang Ni: „Ar žinai savybę, kurią turėtų visi daiktai?“⁴⁰ Tas at-
sakė: „Iš kur galėčiau žinoti?“ – „O ar žinai tai, ko nežinai?“ Atsakymas: „Iš kur
galėčiau žinoti?“ – „Vadinasi, mes nieko negalime žinoti?“ Atsakymas: „Iš kur
galėčiau žinoti? Jeigu jau taip, tai leisk man paaiškinti. Iš kur žinai, kad žinoji-
mas, kurį ką tik minėjau, nėra nežinojimas? Iš kur žinai, kad nežinojimas, kurį ką
tik minėjau, nėra žinojimas? Tad leisk man Tavęs paklausti: jei žmogus miega
drėgnoje vietoje, jam ima skaudėti strėnas, ir jis gali būti netgi dalinai paraly-
žiuotas. O kaip jo vietoje jaučiasi šlyžys? Jei žmogus įlipa į medį, jam ten ne-
smagu ir baisu nukristi. Na, o kaip jo vietoje jaučiasi beždžionė? Kas iš šių trijų
tikrai žino, kuri vieta geriausia? Žmonės valgo jiems skirtą skanų maistą, stirnos

ėda laukinę žolę, šimtakojai mėgsta sraigės, pelėdos smaguriauja pelėmis. Kuris iš šių keturių žino tikrąjį skonį? Beždžionės poruojasi su savo giminės patelėmis, stirnos su stirnomis, o žuvys su žuvimis. Žmonės negali atsigėrėti gražuolėmis Mao Čiang ir Si Ši, bet jas pamačiusi žuvis neria gilyn, jas išvydęs paukštis staiga pakyla į dangų, o stirnos tuo tarpu nušuoliuoja šalin. Kas iš šių keturių pažįsta tikrąjį pasaulio grožį? Mano požiūriu, kai tik pasireiškia vadinamoji meilė žmonėms ir teisingumas, iš karto atsiranda ir skirstymas į vieną ir kitą pusę, o po to – chaosas. Kaip aš galėčiau visame tame susigaudyti?“ Nie Čiue taria: „Tu nežinai, kas yra tavo naudai ir nenaudai. Negi išminčius to nežinotų?“ Vang Ni atsako: „Išminčiai ne iš šio pasaulio. Jiems nekaršta, net jei būtų užsiliepsnojusioje pelkėje; net jei upės vanduo užšaltų, jiems nešalta. Jei žaibai skaldytų kalnus ir viesulas pakeltų jūrą, jie liktų nesutrikdomi. Tokie žmonės gali skristi ant debesų, jodinėti saule ir mėnuliu, keliauti, kur tik panori. Nei mirtis, nei gimimas jų nepaveikia, o ką jau kalbėti apie kažkokią naudą ar žalą.“

19. Konfucijus apie išminčių

Dziu Čiue paklausė Džang Udzi: „Aš girdėjau Konfucijų sakant, kad išminčiaus neužvaldo išoriniai reikalai, jis nesiekia naudos, nebėga nuo žalos, nesiekia malonumų, nepalieka Dao, nieko nesakydamas pasako, o sakydamas nepasako, keliauja anapus mūsų dulkinos ir niūrios kasdienybės. Konfucijus manė, jog tai tuščios kalbos, bet aš manau, kad tai yra subtiliojo Dao apraiška. Ką tu galvoji apie tai?“

20. Troškimas gyventi

Džang Udzi tarė: „Šių kalbų net Geltonasis Imperatorius nesuprastų, o ką jau kalbėti apie Konfucijų! Tu per anksti pradedi dėl to krimstis. Pamatei kiaušinį ir jau galvoji apie vištą, pamatei lanką ir galvoji apie keptą paukštieną. Aš pamėginsiu tau tiesiai ir paprastai, nepersistengdamas pasakyti, o tu paprastai, nepersistengdamas išklausk. Gerai? Klausykis atsirėmęs į saulę ir mėnulį, apglėbęs visatą, su viskuo vienovėje, atidėjęs visas nuomones į šalį, vienodai priimdamas šlovę ir nešlovę. Žmonės vargsta nuolat užsiėmę, išminčiai neva lėti ir kvaili, tačiau daugybę metų tiria visus reiškinius ir galiausiai pasiekia tam tikrą tyrumą

bei aiškumą. Visi reiškiniai natūraliai vystosi, vienas kitą darniai seka ir papildo. Iš kur galiu žinoti, kad troškimas gyventi nėra apsigavimas? Iš kur galiu žinoti, kad, bijodamas mirties, aš nepanašus į jaunystėje iškeliavusį žmogų, nenorintį grįžti namo?“

21. Sapnas sapne

Gražuolė Li Dzi buvo Ai vasalo duktė. Iš pradžių, kai tik Dzino karalystės valdovas ją vedė, jos rūbai šlapo nuo ašarų. Tačiau, atkeliavusi į karaliaus pilį, ji pradėjo su juo miegoti vienoje lovoje, valgė didžiausius skanėstus, tad ėmė savo ašarų gailėtis. Iš kur galiu žinoti, jog mirusieji nesigaili, kad anksčiau taip smarkiai kabinosi į gyvenimą? Sapnuose žmonės mėgaujasi vynu, o ryte nubudę verkia. Sapnuose verkiantieji ir sielvartaujantieji ryte linksmai iškeliauja medžioti. Sapnuodami nežino, kad sapnuoja. Neretai sapnuose sapnuoja dar kitus sapnus ir tik nubudę suvokia, jog tai buvo tik sapnai. Vien visiškai pabudęs suvokia, kad iki tol visa buvo tik didelis sapnas. Tačiau nežinantis žmogus mano, kad jis pabudęs ir visa tai jau žino. Ar karalius, ar paprastas žmogus – visų supratimas panašiai negilus. Ir Konfucijus, ir tu sapnuojate. Aš, tvirtinantis, kad tu sapnuoji, irgi sapnuoju. Nors tai, ką mes sakome, skamba labai neįprastai. Galbūt po dešimt tūkstančių metų atsiras didis išminčius, kuris tai supras ir kuriam tai bus taip paprasta, kaip mums – ryto ir vakaro kaita.

22. Menamas ginčas

Tarkime, mes abu ginčijomės, ir tu laimėjai ginčą, o aš pralaimėjau. Nejau tai reiškia, kad tu išties teisus? O aš išties neteisus? Jei aš laimėjau, o tu pralaimėjai, tai nejau aš išties teisus? O gal aš neteisus? Galbūt teisus, o gal ir neteisus. Galbūt mes abu teisūs, o gal abu neteisūs. Jei mudu negalime vienas kito gerai suprasti, tai ką jau kalbėti apie kitus žmones, aptemdytus dar didesnio nežinojimo? Kas gali teisingai išspręsti mūsų ginčą? Jei sprendėjas sutinka su tavimi, tai kaipgi jis galės priimti teisingą sprendimą? O jeigu jis sutinka su manimi, tai vėlgi kaip galės priimti nešališką sprendimą? Jei jau mudu, kaip ir kiti žmonės, negalime iki galo vienas kito suprasti, tai ko dar mums tikėtis?

23. Prieštaraujantys garsai

Prieštaringi garsai vienas kitą palaiko, o jei nepalaiko, tai reikia juos suderinti, pasitelkus dangų. Ką reiškia suderinti, pasitelkus dangų? Atsakymas: jei yra viena pusė, tai yra ir kita pusė; jei yra „todėl“, tai yra ir „ne todėl“. Jeigu „taip“ yra „taip“, tai jis skiriasi nuo „ne taip“, ir tada nėra dėl ko ginčytis. Jeigu „todėl“ yra „todėl“, tai jis skiriasi nuo „ne todėl“, ir tada taip pat nėra dėl ko ginčytis. Pamiškime laiką, pamiškime, kas teisuš, o kas ne, siekime beribės būsenos ir būkime jos apimti.

24. Šešėlio kraštas

Šešėlio kraštas paklausė šešėlio: „Tu ką tikėjai, dabar sustojai, ką tik sėdėjai, dabar atsistojai. Kodėl tu negali daryti ko nors vieno?“ Šešėlis atsakė: „Man regis, aš nuo kažko priklausau. Tas, nuo kurio aš priklausau, irgi nuo kažko priklauso. Mano priklausomybė – tarsi gyvatės priklausomybė nuo žvynų ar cikados – nuo sparnelių. Iš kur galiu žinoti, kodėl taip yra? Iš kur galiu žinoti, kodėl taip nėra?“

25. Drugelio sapnas

Kartą Džuang Džou susapnavo esąs laisvai ir laimingai skraidantis drugelis. Sapnuodamas jis nebežinojo esąs Džuang Džou. Staiga jis nubudo ir nustebęs suprato esąs Džuang Džou. Nežinojo – ar tai jis, Džuang Džou, sapnavo drugelį, ar drugelis sapnuoja Džuang Džou. Bet juk Džuang Džou skiriasi nuo drugelio. Tai ir vadinasi daiktų kaita.⁴¹

Iš kinų k. vertė Julius Vaitkevičius

Paaiškinimai

1 Pekino universiteto profesoriaus ir veikalo apie *Džuangdzi* filosofiją autoriaus Wangbo knygos dalies „Daiktų vienovė“ pamatinė idėja glūdi ne daiktuose, o širdyje. Šio antro skyriaus pradžioje minimi Pietūs – Dziči iš „pietinės dalies“, o pirmas skyrius prasideda kalba apie Šiaurės jūrą. Linija, prasidedanti Šiaurėje ir nusitęsianti į Pietus, – tai perėjimas iš konkrečių formų pasaulio į širdies pasaulį. Tad pradėdant skyrių apie Dziči iš Guo miesto pietinės dalies, norima pabrėžti širdies temą. Žr. Chen, 2013, p. 40. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo.)

Šiame vertime ir komentaruose kalbant apie dvasinius, subtilius arba sąlygiškai protinius dalykus, jie dažnai vadinami „širdimi“, kadangi būtent širdies hieroglifas šia prasme dažnai vartojamas *Džuangdzi* tekste, taip pat ir dėl kitų priežasčių. Plačiau apie tai žr. Vaitkevičius Julius, „Ar gali širdis mąstyti“. (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjo)

2 Staliukas (几, *ji*) – senovėje žemos lovos formos baldas.

3 似喪其耦, *si sang qi ou*.

4 今之隱几者, 非昔之隱几者也, *jin zhi yin ji zhe, fei xi zhi yin ji zhe ye*. Chen Gu Ying ši atvejį lygina su budistine meditacija. Galima kasdien mėginti medituoti, bet ne visada pavyksta pasinerti į gilesnę *ru ding* būseną. Tačiau tik pasiekus *ru ding*, 入定, galima tikroji gilioji meditacija. Pažodžiui *ru ding* reiškia „įeiti į rimtį“. Šiandien Dziči atrodo kitaip negu anksčiau dėl to, kad būtent ši kartą jam pavyko visiškai „pamiršti save“ arba „įeiti į rimtį“. Žr. Chen, 2013, p. 41.

5 今者吾喪我, *jin zhe wu sang wo*. Galima versti „dabar aš pamiršau save“. Žodžiai „aš“ 吾 ir „save“ 我 kinų kalboje perteikiami skirtingais hieroglifais. Antrasis įvardis „save“ šiuo atveju nurodo mūsų „mažąjį aš“, prie kurio visi mes labai prisirišę ir kuriam dažniausiai suteikiame itin didelę reikšmę bei svarbą. Taigi pirmąjį įvardį galima suprasti kaip tam tikrą subtilesnį ir gilesnį savęs suvokimą. Tai „aš“, kuris yra laisvas ir neribotas.

6 夫吹萬不同, *fu chui wan bu tong*. Čia pabrėžtina, kad tai, kas lietuviškai išversta dešimtimi žodžių, originale išreikšta lakoniškai – penkiais rašmenimis: 夫吹萬不同, reiškiančiais „Taigi, pučia, begalė, ne, vienoda“. Kaip matyti, kas „pučia“, ką „pučia“ ir t. t., reikia nuspėti iš konteksto. Sprendžiant iš to, kas pasakyta anksčiau, veikiausiai kalbama apie „dangų“ *tian*, 天, pučiantį per begalę ertmių. Tačiau griežtai tariant, „pučiantysis“ lieka numanomas, o dėmesys sutelkiamas į patį veiksmą, o ne į veikėją. Taip pat galima sakyti, kad pučia įvairiausiai ir skirtingais būdais. Galiausiai net ertmės čia tiesiogiai neįvardijamos. Taigi originalas teikia daug daugiau laisvės interpretacijoms negu vertimas, kuriame būtina įterpti numanomus žodžius.

7 而使其自己也, 咸其自取, *er shi qi zi yi ye*. Originalo kinų rašmenis 而使其自己也 pažodžiui galima versti taip: „ir, sukelia / priverčia / padaro, juos / jas / jį / ją, save, pasibaigė / jau, [sakinio pabaigos dalelytė]“. Kaip ir daugelyje kitų publikuojamo teksto vietų, matyti, kad čia kalbama „tarp eilučių“. Kas sukelia, ką sukelia, kas pasibaigė ir kam pasibaigė, galima pasakyti tik giliai įsiskverbus į tekstą, istoriją ir filosofiją. Galiausiai ir ertmės gali būti suprantamos perkeltine prasme. Ar dangaus melodija skamba pagal kiekvienos erdvės būdingas savybes? Ar tos ertmės – skirtingi pasauliai ir reiškiniai? Ką reiškia, kad ertmė pasiima, ko jai reikia? Ką simbolizuoja ta „dangaus fleita“? Visa tai paliekama nuspręsti pačiam skaitytojui.

8 怒者其誰邪, *nu zhe qi shui ye*. Kitaip tariant, kas yra viso to ypatingo dvelkimo priežastis? Kas tas pučiantysis? Tiesioginio atsakymo į paties teksto keltą klausimą čia neduodama, tačiau sukuriamas pojūtis, jog neabejojamai yra ir tas ar tai, kas sukuria dangaus fleitos grojamą melodiją.

9 大知閑閑, 小知閒閒, *da zhi xian xian, xiao zhi jian jian*. Štai sulig šia vieta išties prasideda, kas šiuolaikiškai pavadintina „aukštuoju pilotažu“: pradedama imtis temų ir eiti į gilį, dėl kurio veikalas ištisus šimtmečius taip vertinamas ir mėgstamas. Pradedama nuo priešastos tarp „didelio pažinimo“ *da zhi*, 大知 ir „mažo pažinimo“ *xiao zhi*, 小知. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad prioritetas teikiamas „dideliame pažinime“, o „mažasis“ arba „menkasis“ nevertinamas. Tačiau atidžiau paanalizavus matyti, kad autoriaus manymu, ko gero, ir „didelis“, ir „mažas“ pažinimas

turi savo trūkumų. Galbūt čia autorius apeliuoja į tai, ką visuotinai priimta vadinti pažinimu, o pats ieško, kaip pranokti arba rasti ką nors daugiau už šią binarinę priešstatą.

Taigi tradiciškai buvo linkstama „didį pažinimą“ *da zhi*, 大知 interpretuoti teigiamai, tačiau kai kurių vėlesnių autorių (pavyzdžiui, Chen Gu Ying) manymu, veikale ir apie „didį“, ir apie „mažą“ pažinimą, o kiek toliau apie „didžią“ ir „mažą“ kalbą, „didžias nesėkmes“ ir „mažas nesėkmes“ kalbama pirmiausia kasdienio gyvenimo kontekste, nesuteikiant nei vienai, nei kitai pusei prioriteto. Visi žmonės sukasi labai panašiam užburtame rate. Taigi didis pažinimas „atmeta ir nepriima“ *xian xian*, 閑閑, manydamas, kad jau viską pasiekė ir pažino, todėl jam nieko netrūksta. O mažas pažinimas *jian jian*, 閑閑, savimi nepasitikėdamas, pernelyg gilinasi į detales, svarsto, gvildena, skaido, skendėja smulkmenose. Lietuviškai čia labiau norėtusi įterpti veiksnį ir sakyti „daug pažinęs žmogus“ arba „mažai pažinęs žmogus“. Tačiau klasikinėje kinų kalboje daug elegantiškiau pasakyti tai visiškai praleidžiant veiksnį. Taip išreikšta mintis tampa talpesnė, paliekama vietos skaitytojo kūrybai.

10 日以心鬪, *ri yi xin dou*. Originale ir tų, kurie neva daug „žino“, ir tų, kurių pažinimas toli nesiekia, neaplenkia ta pati gyvenimo problema – nuolatinė kova širdyje, taigi minčių ir jausmų kova su savimi ir kitais, nuolatinis konfliktas ir nesantaika, kuris tęsiasi net užmigus ir nepasibaigia prabudus.

11 縵者, 窳者, 密者, *man zhe, jiao zhe, mi zhe*. Tai, ko gero, kone vienas trumpiausių ir kartu talpiausių šios dalies sakinių. Jame nepamirštas nė vienas veiksnys ar daiktas, nėra ir objekto. Trys rašmenys *man*, 縵, *jiao*, 窳, *mi*, 密 gali reikšti ir būdvardį, ir daiktavardį, ir veiksmažodį.

Man zhe, 縵者 – tai tas, kuris yra lėtas. Tai nebūtinai žmogus, taip galima apibūdinti ir kokią gyvūną arba reiškinių, tačiau numanu, kad čia turbūt pirmiausia turimas omenyje tam tikras „lėtų“ žmonių tipas. Žmogus gali būti lėtas savo mąstymu, veikimu arba jausmu. Tai galima suprasti ir kaip tingumą, pasyvumą, nepaslinkumą, galiausiai neryžtingumą, dvejojimą.

Jiao zhe, 窳者 – tai tas, kuris giliai paniręs (į savo mintis arba pasaulį), tačiau ne pačia geriausia prasme. Tai žmogus, kuris mėgsta bendraudamas su kitais „regzti kėslus“ arba spęsti spąstus.

Mi zhe – tai tas, kuris elgiasi itin atsargiai ir pedantiškai. Galbūt pernelyg griežtai ir kartu stengdamasis pasislėpti nuo kitų, nuslėpti savo tikrąsias mintis ir ketinimus.

12 其發若機括, 其司是非之謂也, *qi fa ruo ji kuo, qi si shi fei zhi wei ye*. Pradėję naudoti arbaletą, kinai žengė didelį žingsnį į priekį karybos srityje, nes per tą patį laiko tarpą juo galima paleisti daug daugiau strėlių, negu iššauti iš lanko. Juo lengviau nusitaikyti ir iššauti, vos krustelėjus. Daugelis žmonių, anot veikalo autoriaus, laido žodžius lyg strėles iš arbaletų, tarsi jie būtų kokie visažiniai meistrai, turintys teisę vertinti tikrovę.

13 其留如詛盟, 其守勝之謂也, *qi liu ru zu meng, qi shou sheng zhi wei ye*. Ir vėl du kraštutinumai: vieni mėgsta laidyti žodžius, kiti, nors ir tyli, tačiau su tam tikra paslėpta nuostata. Kai reikėtų nutylėti, mes varstome erdvę savo netikusiais žodžiais, o kai reikėtų ištarti žodį, mes dažnai tylime, persipildę išpūstos savivertės jausmo.

14 日夜相代乎前, 而莫知其所萌, *ri ye xiang dai hu qian, er mo zhi qi suo meng*. Daugelis gyvena lyg voverės, bėgančios nuolat besisukančiame rate. Nežinome, kas tą ratą paleido, ir nesugebame sustoti. O jei ir sustojame, tai sutrinkame, nežinodami, ko imtis, ir vėl pradėdame bėgti nuo savęs.

15 已乎已乎! 且暮得此, 其所由以生乎! *Yi hu yi hu! dan mu de ci, qi suo you yi sheng hu!* Tarsi angliškoje dainoje variant: *Let it be! Let it be!*, fragmentas baigiamas tam tikra vilties teikiančia užuomina: išaus diena, kai suvoksime, iš kur visa tai kyla, kas groja ta dangaus fleita, kas sukelia visus tuos reiškinius vieną po kito. Užuomina labai subtili, tai ne raginimas tikėti tuo, kas nesuprantama, tai veikiau draugiškas pasiūlymas susimąstyti, atkreipti dėmesį į tai, ko paprastai niekada nepastebime.

16 非彼無我, *fei bi wu wo*. Mįslingiausias čia įvardis „to“ *bi*, 彼. Be ko nebūtų manęs? Be „kito“? Ar be pirmiau išvardytų reiškinių – džiaugsmo ir pykčio, sielvarto ir laimės bei kitų

potyrių? Ar be jų nebūtų savęs suvokimo? Ar tie visi kiti reiškiniai tik ir leidžia mums būti, kas esame arba manome esą? Šį fragmentą daugelis vertėjų ir komentatorių traktuoja savaip.

17 „Tai jau arti tiesos, bet nežinome, kas visa tai sukelia.“ 是亦近矣, *shi yi jin yi*. Dažnai mes labai tapatinamės su tuo, ką jaučiame ir mąstome. Tai mano mintis, mano jausmas, mano kančia arba džiaugsmas. Neretai netikėtai kilusi mintis arba jausmas nuveda mus nežinomais keliais, ir mes sekame jais lyg paklusnios avys paskui šeimininką. Man šovė į galvą mintis, sakome, tačiau iš kur tos mintys ateina? Kas jas sukelia? Ar negali būti taip, kad esama kažkokio nematomo pasislėpusio žaidėjo, kuris gali tyliai įsiūlyti mums tam tikrą mintį arba jausmą, tarsi žaisdamas su mumis kokiais gyvenimo šachmatais. Mąstydami apie tai, suvokdami tai, mes tarsi atsi- bundame ir priartėjame prie tikrovės.

To nematomo valdovo, arba šachmatų žaidėjo, mes, deja, nematome ir aptinkame tik tam tikrus jo buvimo ženklus arba pėdsakus.

18 若有真宰, *ruo you zhen zai*. Sakydami lietuviškai „tikrasis valdovas“, darome dideles išlygas. Komentatoriai dažniausiai vieningai pripažįsta, kad čia neturimas omenyje monoteistinių religijų asmeninis Dievas. Taip pat čia nekomentuojama ir nekuriama kosmologija apie tai, kas tas „tikrasis valdovas“ 真宰, *zhen zai*, kitur taip pat vadinamas „tikruoju monarchu“, 真君, *zhen jun*, arba tiesiog Dao, 道. Nepaisant šio neapibrėžtumo, matyti akivaizdžių užuominų į tam tikrą principą, tam tikrą dėsni ar net būtybę, kuriai skirta valdyti įvairiausius gyvenimo procesus, o mes nuo jų priklausomi. Mes nematome šio „principo“ arba šio „tikrojo valdovo“ pavidalo, tačiau nuspėjame apie jo egzistavimą.

19 夫隨其成心而師之, *fu sui qi cheng xin er shi zhi*. Žodžių junginį „susiformavusi širdis“, *chen xin*, 成心, galima taip pat versti „iš anksto įsivaizduojama arba susidaryta nuomonė / nuostata“. Senovėje visa sieta su „suformuota širdimi“, širdį, kaip jau anksčiau minėta, suprantant kaip sąmonės centrą, mąstymo variklį, neatsiejamą nuo jausmų, pojūčių, intuicijos ir patirties. Nors lietuvių kalboje labiau įprasta sakyti „susidaryta nuomonė“, vertime paliekama originale minima „širdis“.

Tačiau tarp „Džuangdzi“ komentatorių buvo ir tokių, kurie *chen xin*, 成心, interpretuodavo teigiama prasme kaip „tikrąją širdį“ arba netgi manydavo, kad toje „susiformavusioje širdyje“ glūdi subtilus Dao. Anot šiuolaikinio filosofo ir „Džuangdzi“ tyrinėtojo Chen Gu Ying, tokia interpretacija klaidinga. Skaitytojui lieka pačiam vadovautis savo „susiformavusia širdimi“ ir spręsti, kuris požiūris jam atrodo artimesnis tiesai.

20 師之, *shi zhi*. Kitaip tariant, mes vadovaujamės šia „širdimi“ ar „nuostata“ lyg koku mokytoju ar vedliu.

21 未成乎心而有是非, *wei cheng hu xin er you shi fei*. Suprantant *cheng xin*, 成心, teigiama prasme, tai nelyg koks vidinis balsas, gilus supratimas, padedantis gyvenime. Suprantant tai šiek tiek neigiama prasme kaip išankstinę nuomonę, kuri dažnai būna klaidinga, vėlgi galima šią vietą interpretuoti kaip nuorodą į tai, kad neretai svarbu turėti bent kokią nors nuomonę arba supratimą, kad galima būtų ką nors tvirtinti. Jeigu neturime nė menkiausio supratimo, bet vis tiek ką nors aklaivai tvirtiname, tai esame kaip tie, kurie nesamą laiko esamu.

22 是非, *shi fei*. „Tikra“ ir „netikra“ gali būti suprantama kaip „tiesa“ ir „netiesa“, „teisinga“ ir „neteisinga“. Kinų klasikinėje filosofijoje šitaip dažnai apibūdinamas žmonių sugebėjimas daryti sprendimus apie tikrovę, sugebėti atskirti tiesą nuo melo ir tikrovę nuo to, kas netikra. Taigi tai tam tikras pamatinis sugebėjimas, be kurio žmogus negali apsieiti. „Džuangdzi“ indėlis šiuo atveju yra tvirtinimas, kad žmogus gali turėti šį sugebėjimą tik „suformavęs širdį“.

23 夫言非吹也, *fu yan fei chui ye*. Šiuos žodžius, kaip ir daugelį kitų „Džuangdzi“ pasakymų, galima traktuoti mažų mažiausiai dvejopai. Viena vertus, vėjas neturi subjektyvumo, tai gamtos reiškinys. Palyginti su juo, žmogaus kalba subjektyvi arba su tam tikromis tikrovę lengvai iškraipantiomis priemaišomis. Kita vertus, vėjo dvelksmas, mums, žmonėms, nieko nesako, tuo tarpu kalba mes perteikiame svarbius dalykus. „Džuangdzi“ dažnai traktuojamas kaip daoistas, nevertinantis kalbos, suprantantis kalbos reliatyvumą ir sąlygiškumą. Tačiau šią vietą interpretuojant antruoju būdu, kalba net šio veikalo autoriaus akyse įgyja tam tikrą vertę. Kalbama ne šiaip sau,

ne vien norint sukelti tam tikrą oro dvelkimą. Laikantis pirmosios interpretacijos, būtų keista, kad tekste skiamą tiek daug energijos visiems tiems žodžiams, kurie nedaug skiriasi nuo dvelktelėjimo. Todėl manytina, kad antroji interpretacija artimesnė tiesai.

24 其所言者特未定也, *qi suo yan zhe te wei ding ye*. Čia turima omenyje tai, kad kalba, nors ir nebūdama vien vėjo dvelksmas, nes ja pertikami tam tikri dalykai, kartu negali būti užrašyta ant akmens. Tai yra kalba – tik tam tikra terpė, sakytume, „minties tramplynas“, bet ne pati mintis. Todėl galima užrašyti išminčiaus žodžius ir išmokti atmintinai, tačiau nuo to išmintingesnis netapsi, nes žodžiai – tai tik tam tikra laikina forma, įgyjanti vertę konkrečiame kontekste.

Kita vertus, paskesni retoriniai klausimai parodo, kad mūsų kalba labai dažnai iš tiesų tuščia, nelyg ką tik išsiritusio paukštelio cypsėjimas. „Džuangdzi“ būdingas tam tikras lankstumas ir nesugaunamumas. Viena vertus, regis, čia teikiama vilties, kad kalba turi tam tikrą vertę, nes tik dėl to ir klausomasi jo pamąstymų. Kita vertus, tuojau pat tarsi suduodamas smūgis tiems, kurie pernelyg smarkiai kabinasi į kalbą, tikėdamiesi, įsikibę lyg į kokį šiaudą, išsigelbėti jūroje.

25 道惡乎隱而有真偽, *dao wu hu yin er you zhen wei*. Iš tiesų logiška klausti: jeigu yra Dao, tai kodėl yra ir tai, kas netikra arba apgaulinga? Kodėl Dao toks paslaptingas ir nematomas, kad atrodo, lyg jo iš viso nebūtų?

Kita vertus, kodėl kalba, kurios vertė daoistiniame kontekste tokia sąlygiška, turi tiek daug stiprios įtaigios galios? Kalba atrodo skambi ir ryški, bet kartu ja galima reikšti ir teisingus, ir neteisingus dalykus. Tokiu pat garsu galima ištarti ir tiesą, ir melą.

26 道隱於小成, 言隱於榮華。 , *dao yin yu xiao cheng, yan yin yu rong hua*. „Džuangdzi“ čia duodamas tam tikras atsakymas į jo paties ką tik užduotus klausimus. Dao paslepia mūsų „nuomones“, arba, kitaip tariant, „mažus pasiekimus“.

Sunku nepamatyti čia tam tikros analogijos tarp „Džuangdzi“ autoriaus ir Sokrato. Anot Delfų orakulo, Sokratas buvo išmintingiausias žmogus dėl to, kad negalvojo apie save kaip apie žinantį. Jis tvirtino nieko nežinąs ir tai sakė sąmoningai. Vadinasi, visi kiti manė ką nors žinantys, tad laikėsi tam tikrą savo „mažų pasiekimų“ arba „nuomonių“. Dao šviesoje, matyt, daugelis mūsų pasiekimų ir kitose sferose tėra tik „maži pasiekimai“. Norint, kad Dao atsiskleistų, reikia išmokti iš tų „mažų pasiekimų“ išsivaduoti.

Įdomu šią idėją palyginti su tam tikromis Naujojo Testamento vietomis. Pvz., Jn 12,49: „Aš juk kalbėjau ne iš savęs“: Jn 14,10: „Žodžius, kuriuos jums kalbu, ne iš savęs kalbu.“ Ką gi reiškia kalbėti „ne iš savęs“? Ar nebus taip, kad visi žmonės daugiau ar mažiau kalba „iš savęs“? Kitaip tariant, mes kalbame, norėdami pabrėžti save, su didesne ar mažesne doze puikumo arba šlovės troškimo. Tačiau „šlovė ir puikumas paslepia kalbą“, kitaip tariant, būdami prisirišę prie savo mažų pasiekimų, mes nematome Dao ir negalime nieko pasakyti apie tikrovę. Mūsų kalba pasilieka ką tik išsiritusio paukštelio cypsėjimo lygmenyje.

27 則莫若以明, *ze mo ruo yi ming*. Kinų rašmuo 明, *ming* etimologiškai yra saulės ir mėnulio piktograma, simbolizuojanti tai, kas labai šviesu, aišku, ryšku. Jis taip pat vartojamas kaip veiksmažodis „padaryti aiškų, nušviesti, suprasti, nušvisti“. Šiuo atveju tai alternatyva žmonių tariamajam „žinojimui“. Tai nušvitimas, pranokstantis visas perskyras, intelekto svarstymus, žodinių pažinimų. Kitaip tariant, nieko nėra geriau, kaip pasitelkti į pagalbą „vidinę šviesą“. Kaip tą šviesą įjungti, į ką konkrečiai tokia užuomina nurodo, matyt, priklauso nuo kiekvieno skaitytojo supratimo.

28 物無非彼, 物無非是, *wu wu fei bi, wu wu fei shi*. Daug rašalo išlieta, komentuojant ir aiškinant šį fragmentą. Tenka nemažai palaužyti galvą, norint suprasti, kas čia turima omenyje. Kita vertus, galbūt mintis ir paprasta. Bet koks reiškinytis ar daiktas egzistuoja ne dėl to, kad paneigia kitą reiškinį arba daiktą. Taip pat reiškiniai ir daiktai egzistuoja ne dėl to, kad kartu neigia tam tikrą tiesą ar teiginį apie tikrovę. Tuo tarpu žmonės bendraudami dažnai nori žūtbūt patvirtinti savo nuomonę ir paneigti kito nuomonę. Norintis pats išlikti turi būtinai paneigti kitą. Analogija su gamtos reiškiniais čia rodo, kad mums visiškai nebūtina neigti kitą, norint būti, kas esame.

29 自彼則不見, *zi bi ze bu jian*. Žiūrėdamas tik iš savo pusės, kitos pusės nepamatysi. Žiūrėdamas tik iš savo aruodo, matai tik tai, kas tau palanku, bet negali suprasti kito požiūrio.

30 是以聖人不由，而照之于天，*shi yi sheng ren bu you, er zhao zhi yu tian*. Žmonės ginčijasi ir konfliktuoja tik todėl, kad geriausiai mato savo pusę ir nesugeba suprasti kitos pusės. Sunku tuose ginčuose ir nesibaigiančiuose debatuose atrinkti, kas iš tiesų teisybės. Kokia alternatyva? Išminčius nesivadovauja nuomonėmis, nesistengia atsistoti nei toje, nei anoje pusėje. Jis nesivadovauja nepatikimais argumentais. Ką gi jis daro? Įsiklauso į „dangų“. Kaip įsiklauso? 照, *zhao* senovės kinų kalboje reiškė: 1) šviesos spindulį; 2) žiūrėti į savo atspindį; 3) pagal ką nors elgtis; 4) žinoti; 5) stebėti ir t. t. 天, *tian* – tai: 1) fizinis dangus; 2) gamta; 3) tai, ką neturėdami kito atitiktums, dabar pavadintume „dieviška“ arba net „Dievu“; 4) subtilus dvasinis pasaulis. Tad 照之于天, *zhao zhi yu tian* reiškia elgtis pagal subtilų vidinį pasaulį, pagal vidinę šviesą. Tas kelias labai skiriasi nuo įnirtingo įsitraukimo į ginčą arba į nesibaigiančią intelektualinę diskusiją.

31 以指喻指之非指, *yi zhi yu zhi zhi fei zhi*. Esama populiaraus posakio: „Sumaišė pirštą su mėnuliu.“ Vienas pirštu rodė į mėnulį, o kitam pasirodė, kad pirštas ir yra mėnulis. Deja, kartais rodyklė palaikoma tuo, į ką ji rodo, o tai, į ką ji rodo, lieka nesuprasta.

32 可乎可，不可乎不可, *ke hu ke, bu ke hu bu ke*. Tai dar viena sunkiai įkandama mįslė iš „Džuangdzi“ repertuaro. 可, *ke* pagrindinės reikšmės: 1) leisti, sutikti; 2) tinkamas, geras; 3) galėti, galima; 4) verta, 5) teisingas. 乎, *hu* gali būti suprantama kaip klausiamoji dalelė „kodėl“, kaip jaustukas retoriniam klausimui išreikšti arba kaip prielinksms, rodantis, kad vienas dalykas glūdi kitame. Taigi *ke hu ke* – jei galima, tai galima? Sutikimas glūdi sutikime? Kai su kuo nors sutinkame, mūsų sutikimas glūdi tame sutikime?! Galimas daiktas ar reiškinys tampa toks, kai kas nors patvirtina, kad jis galimas? Kad ir kaip šį fragmentą pasuktume, šiuolaikinėje kalboje labai sunku prieiti prie tam tikros akivaizdžios išraiškos, kuri neabejotinai atitiktų „Džuangdzi“ tekste išreikštą mintį. Jei kas nors galima, tai galima, jei negalima, tai priimame tai kaip negalima, neužkliūvame už to ir judame toliau?

O gal „Džuangdzi“ tekste turima omenyje, kad mes patys savo kalba ir savo mąstymu nustatome kiekvieno dalyko ar reiškinio ribas? Kiekvienas daiktas turi savo pavadinimą dėl to, kad mes jį taip pavadiname. Kiekviena situacija turi savo priežastį ir savo savybes dėl to, kad mes ją taip suformavome.

33 物固有所然，物固有所可。無物不然，無物不可。 , *wu gu you suo ran, wu gu you suo ke*. Visi daiktai egzistuoja dėl tam tikrų priežasčių, jie neatsiranda atsitiktinai iš niekur, su niekuo nesusiję. Nėra daikto ar reiškinio, kuris egzistuotų be jokio „todėl“. Dėl priežasties čia dar kiek lengviau, tačiau daug sunkiau paaiškinti „Džuangdzi“ *ke* ir *bu ke* binomą. Ką reiškia, kad kiekvienas daiktas turi tai, kas jam „galima“, „teisinga“, „tinka“. Ir nėra daikto, kuris turėtų tai kas „negalima“, „neteisinga“, „netinka“.

Tarkime bambukas yra bambukas dėl įvairių priežasčių, įgalinusių jį taip susiformuoti ir taip užaugti. Jis turi savo galimybių ribas, gali augti tik tam tikroje terpėje, tik iki tam tikro dydžio, turi būti tik tam tikro pavidalo. Bambukas neatsiras staiga, netikėtai, o kokios nederlingos akmenotos žemės! Tai suprantama. Tačiau ką reiškia, kad „nėra bambuko, kuris turėtų tai, kas jam negalima“ arba kas jam „netinka“ ir „neteisinga“? Kaip matyti, sunku logiškai atsakyti į šiuos klausimus.

Todėl „Džuangdzi“ tekstą dažnai lengviau suprasti, žiūrint į visą fragmentą, bet neįstringant ties vienu sakiniu ar žodžiu, kurį sunku paaiškinti. Mąstant apie visą šį fragmentą, matyti, kaip atkreipiamas dėmesys į tai, kad žmogus labai dažnai pernelyg smarkiai yra prisirišęs prie savo asmeninio požiūrio arba, huserliškai tariant, perspektyvos. Dažnai taip susitapatinama su savo nuomone arba „tiesa“, kad bet koks tos nuomonės paklibinimas iš išorės priimamas kaip asmeninis iššūkis. Mums kone fiziškai skauda širdį, kai kitas žmogus mąsto kitaip negu mes. Vaikas sako, kad jam šilta, o mama pyksta ir tvirtina, kad jam šalta. Kairieji ragina rinkti į prezidentus Petrą, o dešinieji putoja ir šaukia, kad būtų išrinktas Jonas. Susižavėjęs vyras seka paskui nusižiūrėtos moters sijoną, o kokiai nors žuvelei ta moteris atrodo kaip pabaisa. Tuo tarpu Dao sugeba visus tuos skirtingumus sujungti į viena. O kas seka Dao, tas mėgdžioja tai, ką daro Dao.

34 其分也，成也；其成也，毀也, *qi fen ye, cheng ye; qi cheng ye, hui ye*. Vieno reiškinio pabaiga reiškia kito reiškinio pradžią. Pratęsęs asociaciją į teologijos sritį, „uždarydamas vienas duris, Dievas kartu atidaro kitas“.

35 彭祖, *pengzu*. Tai legendinis personažas, kaip paprastai sakoma, gyvenęs aštuonis šimtus metų. Palyginti su Biblijos patriarchais, tai nedaug. Mat Adomas gyvenęs 930 metų, Setas – 912, Enochas – 905-erius metus. Iki didžiojo potvynio apie dešimt patriarchų (išskyrus Enochą) vidutiniškai gyveno apie 912 metų.

36 聖人懷之, *sheng ren huai zhi*. 懷, *huai* galima versti taip: 1) krūtinėje, apkabinti (taip pat kalbant apie idealą, intencijas), laikyti apglėbus; 2) paslėpti (ginklus, juvelyrą); 3) ilgėtis, prisiminti; 4) geri jausmai, ketinimai; 5) atsisukti į. Vertime pasirinkta „laikyti mintyje“, mintį čia suprantam gana plačia ir gilia prasme, nors buvo galima versti ir kitaip. Iš tiesų tai, ką išmintingieji laiko „apglėbė“, čia nėra tiesiai įvardyta. Numanu, kad kalbama apie Dao, tačiau tekste tiesiog figūruoja įvardis 之, *zhi* („tas, tai“).

37 大仁不仁, *da ren bu ren*. 仁, *ren* (žmoniškumas, žmogiškumas, meilė, kilniaširdiškumas, nesavanaudiškumas) – viena svarbiausių, kone pamatinių sąvokų, kurios Konfucijaus mokyme, kaip jau yra pastebėję dauguma vertėjų, nėra kaip išversti. Žinoma, kad tai daugelio dorybių visuma, įgyvendinta praktikoje, besiskleidžianti per konkretų žmogų. Tačiau dažnai gyvenime žmonėms pernelyg „stropiai“ stengiantis tai įgyvendinti, ši aukšta sąvoka išsikreipia, lieka tik jos fasadas arba imitacija. Tai tarsi per lietuvišką „Pūko“ radiją transliuojamos populiarios dainos apie meilę, kuriose tas žodis dažnai ir jausmingai kartojamas, tačiau pačios meilės ten nebelikę jau nė kvapo. Taigi, „Džuangdzi“ žodžiais tariant, vadinamoji „didi meilė“ nėra meilė.

38 道昭而不道, *dao zhao er bu dao*. 昭, *zhao* reiškia: 1) šviesus, šviečiantis; 2) aiškiai parodyti; akivaizdus, viešas; girti 3) šviesa, spindulys, ryškus. Taigi galima versti taip: akivaizdus Dao nėra Dao. Atmintina, kad tuo metu Dao nebuvo vien daoistų vartojamas žodis. Tai buvo plačiai paplitęs terminas, reiškiantis mokymą, arba doktriną, arba kelią. „Džuangdzi“ ir Laodzi tekstuose apie Dao pradėta kalbėti naujai, kaip apie visa ko pradą, reiškinių ašį arba centrą, kuris, atvirkščiai, nėra akivaizdus, nėra atvertas, bet yra nuo visų paslėptas ir neturintis formos. Žinoma, tokiu atveju akivaizdus, švytintis, visiems lengvai prieinamas „dao“ nėra tas Dao, apie kurį užsimenama „Džuangdzi“ tekste.

39 德, *de*. Šiai sinologų „skersai išilgai“ išvarstyta senovės kinų filosofijos sąvokai sunku rasti atitikmenų anglų, rusų, lietuvių, taip pat ir kitose kalbose. Be abejo, *de* susijusi su dorove, bet tai tokia dorovė, kurioje įkūnyta didžiulė kone nenugalima jėga, „skaistesnė už dešimt saulių“. Kartu, pasak daoistų, *de* yra pamatinė Dao savybė. Dao netiesiogiai išreiškia save žmonėse per jų „*de*“. Atmintina, kad Laodzi tekstas vadinasi 道德经, *Dao de jing*, taigi „Šventraštis apie Dao ir dorovę *de*“.

40 子知物之所同是乎? , *zi zhi wu zhi suo tong shi hu?* Arba kitaip: „Ar žinai, kuo visi daiktai panašūs?“

41 Komentarus rengiant panaudota ši literatūra: Cao Chuji, *Zhuangzi qianzhu* [„Džuangdzi“ paprastieji komentarai]. Zhonghua shuju, 2011; Chen Guying, *Zhuangzi jinzhū jinsū* [„Džuangdzi“ šiuolaikiniai komentarai ir paaiškinimai]. Zhonghua shuju, 2013; Vaitkevičius Julius, „Ar gali širdis mąstyti? Vakarų mokslas ir kinų mąstymo tradicija“, in: *Kultūrologija*, t. 19: Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos XIII, Vilnius: LKTI, 2014; taip pat žr. <https://www.ateitis.net/lt/temos/199/> [žiūrėta 2016-10-17].

Rudens potvyniai

„Rudens potvyniai“ (*Qiū shuǐ*, 秋水) yra knygos 17 skyrius, priskiriamas prie vadinamųjų „išorinių skyrių“. Nors ir rašytas neva ne paties Džuang Džou, šis skyrius „išorinių skyrių“ kontekste dažnai tituluojamas kaip toks, kuriame išreiškiamos svarbiausios „Džuangdzi“ idėjos. Knygos tekstai neabejotinai metaforiškai, ir „Rudens potvyniai“ taip pat ne išimtis. Pokalbis apie žmogaus menkumą visatos atžvilgiu, jo asmens sugretinimas su jūromis – tai išties poetiškas tekstas.

Vertėja

Atėjus rudens potvynių metui, šimtai upokšnių plūdo į Geltonąją upę. Srovių būta tokių smarkių¹, kad jos išplatino vagas taip, jog žiūrint nuo vieno kranto į kitą buvo galima ginčytis – kitame krante stovi arklys ar jautis. Visame tame vyksme Geltonosios upės dvasia² patenkintas gerėjosi, tarsi šis visas pasaulio grožis priklausytų vien jam. Sekdamas upės tėkme, jis patraukė rytų link ir ėjo tol, kol pasiekė Šiaurinę jūrą, o žvelgdamas viršum jos, nebegalėjo užmatyti, kur ši baigiasi. Tada dievo Bo veidas ėmė mainytis, ir jis, įsmeigęs žvilgsnį į vande-

1 泾流, *jīng hé*, nors ir verčiama kaip „smarki srovė“, čia gali būti ir geografinė nuoroda. Dzinghe – vienas iš Geltonosios upės intakų (per intaką Veihe). Dzinghe leidžiasi nuo kalnų, tad jos tėmės esama smarkios. Manytina, kad būtent dėl to hieroglifas 泾 čia pavartotas perkeltine parsmme (tarsi atvirkštinė metonimijos forma). (Čia ir toliau paaiškinimai vertėjos.)

2 河伯, *hé bó*.

nyną, atsiduso ir tarė Šiaurinės jūros dvasiai³: „Yra toks prasčiokiškas pasakymas: „Tas, kuris Dao išgirsta tik šimtą sykių, manosi esąs užvis geriausias.“⁴ Šie žodžiai apibūdina mane. Be to, dar girdėjau, kad buvo tokių, kurie menkino Konfucijaus autoritetą ir Boi⁵ dorumą vertino nerimtai – iš pradžių aš jais netikėjau. Bet dabar aš jau išvydau tavo neišmatuojamumą ir supratau, kad jei nebūčiau priėjęs tavo buveinės, tai būčiau ilgam išjuoktas Didžiųjų mokyklų⁶.“

Dievas Žuo tarė: „Kaipgi tu gali ką nors pasakoti varlei apie jūras, jei ji yra mačiusi tik ankštas šulinio, kuriame tūno, sienas? Kaipgi tu gali ką nors aiškinti vasaros vabzdžiui apie kaustantį šaltį, jei vasaros laika yra vienintelis jam pažįstamas? Ką gi gali aiškinti apie Dao mokytojui, jei tas supančiotas savo klaidingo mokymo? Bet štai tu, nors ir ribojamas upės pakrančių, jau pamatei bekraštę jūrą ir supratai, koks menkas esi! Tad dabar jau galiu tau prabilti apie Didžiąją Sandarą⁷. Nėra pasaulyje platesnių vandenu, nei jūros – visos tėkmės suplaukia į jas. Tos srovės gali tekėti netekėjusios, bet vis tiek niekada neperpildys jūrų. Ir nors suplaukiantis vanduo nuolat lygiai taip ir nuteka⁸, jūros vis tiek niekada neištuštėja. Ruduo ar pavasaris – jos vis tokios pat; nežinomos joms nei sausros, nei potvyniai. Šitaip jos nesuskaičiuojamai pralenkia net Jangdzės ir Geltonosios upės tėkmes. Dėl viso šito aš savęs niekada nesureikšminu, nes savo pavidalą gaunu iš Žemės ir Dangaus, o ir niekada nepamirštu, kad gyvybės įkvėptas esu dėl In ir Jang; tarp Žemės ir Dangaus aš tik smulkus akmenėlis ar mažytis medelis, stypstantis ant didingo kalno. Kaipgi, toks menkas būdamas, aš galiu vaizduotis esąs didis?

Argi viso Pasaulio mastu jūros nėra tik purvo grumstelis bekraštėje pelkėje? Argi mūsų Vidurinė karalystė visų jūrų mastu nėra tik mažytė ryžio kruopelė milžiniškame aruode? Žmogus – tik viena pasaulyje esančių aibės dalykų dalis. Iš visų vietų, kuriose plyti javų laukai; iš visų vietų, kurias pasiekia vežimai arba laivai, mūsų žmonės užima tik Devynias provincijas. Tad argi žmogus, palyginti su visu tuo, kas sukurta, nėra tik arklio plauko galiukas ant jo kūno? Tai, ką Pen-

3 北海若, *běi hǎi ruò*.

4 „Džuangdzi“ tvirtinama, jog Dao negalima nei pamatyti, nei išgirsti ar paliesti. Jei vis dėlto jis išgirstamas ar pamatomas, tai reiškia, kad jis nėra tikrasis Dao.

5 伯夷, *Bó Yí* – atsiskyrėlis, atsisakęs tarnauti Zhou dinastijai (周) ir likęs ištikimas Shang dinastijai (商). Buvo mėgstamas konfucianistų.

6 大方之家, *dà fāng zhī jiā* angliškai vienur verčiama kaip vienas pasakymas (taip teikiama žodynose) mokytam žmogui apibūdinti, kitur skaidoma ir verčiama kaip „Didieji mokymai / mokyklos“.

7 大理, *dà lǐ* kaip sąvoka „Didžioji Sandara“ didesnę reikšmę įgavo jau vėlesniais laikais, ypač iškilus budizmui, vėliau iš budizmo ją skolinosi ir neokonfucianistai.

8 尾閭 *Wěi lú* – Veiliu uola kaip mitinė vieta, ties kuria vanduo iš jūros išdžiūsta. Čia, kaip ir pirmu atveju, pavadinimo atsisakyta ir pasinaudota tik uolos savybėmis.

ki Imperatoriai⁹ perdavė iš rankų į rankas; tai, dėl ko kovojo Trys Karaliai¹⁰; tai, dėl ko rūpinosi geros valios žmonės; tai, dėl ko triūsė patikimi valdininkai, – viskas tik dėl to menko žmogaus! Bo Yi atsistatydindamas tapo įžymus, Džong Ni¹¹ kalbėjo tam, kad pasirodytų esąs mokytas. Argi tas jų didžiavimasis savimi ne toks pat, kaip tavo didžiavimasis savo potvyniais?¹²

Iš kinų k. vertė Karolina Kaniušėnaitė

9 五帝 *wǔ dì* – penki legendiniai imperatoriai, sukūrę civilizaciją. Įvairiuose šaltiniuose jie įvardijami skirtingai, bet Šunas (舜) ir Jao (堯) įtraukiami visada.

10 三王 *sān wáng* – trys karaliai, pradėję Šia (夏), Šangų (商) ir Džou (周) dinastijas.

11 仲尼, *Zhòngní*, Konfucijus.

12 Rengiant komentarus, panaudoti šie šaltiniai: Rouzer Paul, *A New Practical Primer of Literary Chinese*, Cambridge: Harvard University Asia Center, 2007; Legge James, *The Sacred Books of China: The Texts of Taoism*, Clarendon Press, 1891. Prieiga <<http://ctext.org/zhuangzi/floods-of-autumn>>; Yutang Lin, *The Wisdom of China and India*, New York: Random House, 1942. Prieiga <<http://oaks.nvg.org/chuanang9.html#11>>.

Per plauką

Romano „Oandukas“ ištrauka

Kim Rjorjong

Kim Rjorjong (kor. 김려령, Kim Ryeo-ryeong, g. 1971) – korėjiečių rašytoja. Baigė Seulo menų instituto Kūrybinio rašymo fakultetą. 2007 m. už tris skirtingus romanus gavo tris apdovanojimus: Munhakdongne vaikų literatūros premiją už romaną „Mano širdyje gyvena jūrų arkliukas“ (*Nae gaseume haemaga sanda*), Ma Hesongo literatūros premiją už „Atsiminimus atsinešusį vaiką“ (*Gi-eogeul gajeo-on a-i*) ir Čangbi jaunimo literatūros premiją už „Oanduką“ (*Wandeuk*).

„Oanduke“ aiškiai ir nuosekliai atskleidžiama šešiolikmečio moksleivio kasdienybė. Knyga patraukė skaitytojus savo energija, humoru ir netikėtu charizmiškumu. Kūrinyje taip pat apčiuoptos naujausios Pietų Korėjos socialinės problemos, daugiakultūrės bendruomenės kūrimosi tendencijos ir „kitokių“ patiriamos diskriminacijos formos. Turėdamas neįgalų tėvą ir vietnamietę motiną, Oandukas nuo pat vaikystės pratęs ginti savo „gėdą“ kumščiais.

Nuo išleidimo 2008 m. parduota daugiau negu 700 000 knygos egzempliorių, o 2011 m. pagal ją sukurtas filmas pelnė daugiau negu 30 mln. JAV dolerių ir tais metais tapo trečiu žiūrimiausiu filmu Pietų Korėjoje.

Pristatoma ištrauka – vienas skyrius iš knygos antros dalies, kurioje pasakojama, kaip mušeikos reputacija pasižymintis Oandukas įsitraukia į kikbokso treniruotes.

Vertėja

Nanūri visuomenės centre prie pat bažnyčios net vėlai vakare visada degdavo šviesa. Jau seniai buvau bažnyčioje, gal vėl nueiti? Šūdžiaus plumpinimą šiek tiek atidėjau, tad kaip ir neturėjau neatidėliotino reikalo ten eiti. Nesakau, kad Šūdžius staiga būtų tapęs angelu, tiesiog viską atidėjau tikraja to žodžio prasme. Dievas visada turėtų būti pasirengęs veikti, bet kodėl atrodo, kad suėmė visiška tinginystė? Jeigu nebus efekto, kitąkart teks eiti į budistų šventyklą. Beje, kodėl ji išėjo palikusi savo telefono numerį?..

– Sese, pastaruoju metu į bažnyčią neužsukate?

Paklausė Hasaną, eidamas bažnyčios link. Pažiūrėjus iš arčiau, aiškiai matyti praskeltas kairys antakis. Ryškiai gerai gavo kumščiu.

– Kas čia jums taip?

– Žmogus, su kuriuo koviausi.

– Kur tas žmogus?

– Jau bus parėjęs namo.

Kažkas bus liuobęs jam už tai, kad jis iš Pietryčių Azijos. Nekenčiu tokių asilų.

– O žinot, kur tie jo namai?

– Nežinau.

– Vienas nevaikščiokit.

– Tai kad ten individuali kova, dviese nepraslysi.

– Kaip?

– Buvo kikbokso varžybos. Galėjau tempti iki antros kovos, bet nuo pat pradžių pasitaikė stiprus varžovas, tai...

Kikboksas? Čia dabar, o toks nekaltas atrodo.

– Be reikalo į tokias vietas geriau nevaikščiokit, jeigu jau taip muša, geriau jau lankykitės sąžiningai kokioj bažnyčioj.

– Taigi sakau, kad tiesiog pasitaikė stiprus varžovas.

– Koks dar stiprus! Juk kikbokse gali ir rankas ir kojas naudoti, tai ką jau ten, muši, ir viskas.

– Cha cha cha! Tai gal pabandom kartą?

Taip ir pradėjau lankytis nušiorusioje kimbokso sporto salėje su užrašu „ikbosas“.

Šūdžius pareiškė, kad pasirinkau tiesiog tobulai, ir net pademonstravo savo kilniaširdiškumą, leisdamas neiti į vakarines pamokas. Pastaruoju metu, kai jis taip elgiasi, nelabai išeina jo nekęsti. O tėvo reakcija buvo netikėta.

– Tau atrodo, persikėlėm į Seulą tik dėl to, kad galėtum muštis?

– Ne muštis, o sportuoti.

– Aha, aš irgi galvoju, kad menu užsiimu, o žmonės strakalu vadina. Va, tau ir gyvenimas!

– Kad ir kas ką sakytų, jūs juk tikrai šokat.

– Nors ir kaip stengiausi, niekas manęs nepripažino. O šokis – mano vienintelė stiprioji pusė, kuria galiu dalytis su kitais. Kas tau negerai, kad, turėdamas sveikas rankas ir kojas, sakai eisiąs muštis?

– Nepasakyčiau, kad gyvenimas su kitais žmonėmis buvo geras...

Pliaukšt!

Tėvas trenkė man per skruostą.

– Jeigu jūsų kūnas būtų buvęs kaip mano... tai nebūtumėt ėjęs šokti.

Pliaukšt!

Tėvas darkart trenkė per skruostą. To ir tikėjausi, nebandžiau išvengti.

– Man atrodo, kad žmonės niekada rimtai į jus nežiūrėjo būtent dėl to, kad jūs pasirinkot tokį šokį.

Pliaukšt! Pliaukšt! Pliaukšt!

Veidas jau degė. Dėdė pravirko vietoj manęs.

– „Tokį šokį“, sako! Nenaudėlis!

Tėvas trenkė durimis ir išėjo laukan.

Netrukus išgirdau, kaip iš skersgatvio išsuko mūsų „Daewoo Tico“.

Prie rašomojo stalo palinkęs rašytojas. Tai ne mano, o tėvo svajonė. Tačiau, kaip jau žinote, aš, ko gero, net žodžio „rašytojas“ normaliai neparašyčiau. Kartais neatpažįstu net kasdien matomų raidžių. Atleisk man, tėve. Rašytojas man nelimpa. Man visai neįdomu.

– Stop! Stop! Viskas!

Treneris sustabdė mačą.

– Tu tikrai, tokį kūną turėdamas, niekada neužsiėmei jokių kitų sportų?

– Ne.

– Visai negerbi savo varžovo.

– ...

– Sportas tau ne muštynės. Atrodo, kad čia skirtumas vos per plauką, bet jeigu neperžengsi nė tokio menko slenksčio, taip ir liksi chuliganas. Supratai? Na, ir baisus vaikas. Ką ketini užmušti?

Hasanas, priverstas būti mano treniruočių partneriu tik dėl to, kad mane čia atvedė, papurtė galvą.

– Hasanai, ko čia atsivedei tą banditą?

Hasanas tiesiog nusijuokė. Jeigu nebūtų nutraukę kovos, būčiau pasiuntęs jį į nokautą. Gaila.

Keletą mėnesių turėjau mokytis pačių pagrindų. Pradėjau nuo stovėsenos, nuo kurios, atrodė, nukris blauzdos, paskui iki pajuodimo šlifavau savigynos pozą, žingsnelius ratu, tiesius smūgius, smūgių blokavimą ir taip toliau. Galvojau, kad kikbokse tiesiog mušiesi, ir viskas, bet, pasirodo, čia ir taisyklių daug, ir šiaip tai gana atsargi sporto šaka. Treneris sakė, kad laimi, kai išmoksti teisingai priimti smūgį, tad privalėjau mokytis ir to. Nieko sau sporto šaka, kur reikia mokytis, kaip gauti į galvą... truputį neįprasta, bet kodėl normaliai neišbandžius to kikbokso.

Džunhò perėjo į kitą mokyklą. Po to įvykio vaikinai tik gūžtelėjo pečiais ir pamiršo, bet merginos – priešingai. Jos nuolat minėdavo Džunho komiksus ir pavertė jį tikru atsiskyrėliu. Kas buvo matę jo komiksus, sakė, kad Džunho labai gerai piešia. Aš esu matęs daug tokių komiksų ir nuotraukų. Jų būdavo visur, kur tik nueičiau. Vyresnieji padavėjai arba muzikantai visada parodydavo ką nors, sakydami „Nerealų!“ arba „Va, kur menas!“, todėl niekada nemaniau, kad tai kažkokios keistos knygos. Aišku, nemaniau, kad ten kas nors meniška ar nerealų. Šiaip ar taip, nerasi nė vieno iš mūsų, kuris nebūtų matęs ko nors panašaus bent

kartą ar du. Yra ir tokių, kurie patys panašius komiksus bando rašyti arba piešti. Skirtumas tik tas, kad pagrindinis personažas būna ne mūsų bendraklasis.

Po to įvykio prie Džunho vardo dar visada būdavo prikabinama ir „padugnė.“ Ar jis tikrai buvo padugnė? Tiesiog kvailas, nes išsidavė. Jeigu vėliau Džunho taps garsiu komiksų autoriumi, tai reikės neimti iš bibliotekos, o nusipirkti bent vieną jo knygą.

O dabar ir Džong Junha tampa atsumtąja. Pereidamas į kitą mokyklą Džunho nusiplėšė padugnės etiketę. Ir ji labai tvarkingai prilipo Junhai.

– Aha, kalbama, kad jie tikrai ten kažką darė.

– Džunho aiškiai taip nupiešė, nes ji pati po visas pakampes šlaistosi.

– Jeigu gerai mokosi, tai dar nereiškia, kad ir elgesys pavyzdinis.

Aplink pradėjo suktis gandas, kad Junha vaikšto po barus ir galbūt parsidavinėja. Ir buvo tokių, kurie tikrai tuo tikėjo. Sakysim, tas idiotas Hjòkdžas.

– Junha šiaip tai tikra gyvatė. Aš ir manau, ko jos telefonai ir Nintendo visada naujausių modelių. Gerą sponsorių įsikando, matyt.

Junhą paliko ir draugės. Nenorėjo, kad ir jas palaikytų tokiomis pat. Dėl viso to tik man daugiau bėdų atsirado. Kai tik einu sportuot, ji sako, kad nori pasikalbėti, ir nuolat seka iš paskos. Paskui pradingsta, kalbėdamasi pati sau viena. Šiandien irgi tas pat. Nė neketinau jos vestis į tą bažnyčią.

– Aš irgi norėjau pereiti į kitą mokyklą.

– Maniau, kad pereisi.

– Auklėtojas sakė, kad neičiau, tai...

– Šūdžius?

– Ko tu dėdę šūdžium vadini?

– Ką?

– Juk Hjòkdžas pasakė tada visiems.

– A, ten tai... Tada Hjòkdžas debilas...

– Auklėtojas irgi sakė, kad tu jo sūnėnas.

Šūdžius išprotėjo.

– Sakė, kad neičiau. Kad net jei ir nieko nedarysiu, tik iškęsiu, nesusipratimas galiausiai išsispręs pats savaime. Sakė, kad jeigu išėisiu nieko neišsprendusi, tai visi kiti iki pat galo tik ir atsimins, kad aš atseit buvau „tokia.“

– Tiesiog pasikalbėk ir išsiaiškink.

– O kaip man įrodyti, kad nieko tokio ten nėra? Ką, gaudyti praeinančius diedus ir sakyti: „Dėde, dėde, mes juk nieko nedarėm, ar ne?“ Daug lengviau įrodyti, kas buvo, negu tai, ko nebuvo.

– Matyt.

– Prieš tai mokiausi, kad įstočiau į universitetą, o dabar tiesiog bandysiu parodyti, kad aš ne tokia.

– Tai taip ir toliau.

– Klasiškai... net į papildomojo lavinimo mokyklą ateina papasakoti, kaip aš atseit elgiausi. Jie matė tik Džunho pramanytus komiksus, bet kadangi aš tikrai su juo draugavau, tai jie dar visokių kitokių dalykų prigalvoja. Jeigu sakau, kad taip nebuvo, tai jie: „Taigi tu draugavai su Džunho“. Na, tai ir sakai, kad aha, draugavau. O tada jie sako, kad ir visa kita turi būti tiesa. Čia dabar jų dažniausiai naudojama puolimo taktika.

– Mesk papildomąją mokyklą.

– Mečiau.

– Nebebūsi pirma tada.

– Mirsiu, bet mokysiuos tiek, kad likčiau pirma. Kuo labiau ant manęs varys, tuo smarkiau mokysiuos.

– Truputį be ryšio.

– Kas?

– Tu.

– Kodėl?

– Nežinau.

Ir Džong Junha vėl apsiverkė. Nusišluostė nosine ašaras, paskui išsipūtė nosį ir vėl ta pačia nosine nusišluostė ašaras. Visą laiką ta pati nosinė. Kuo toliau, tuo didesnė nevala atrodo. Geriau jau nešiotųsi vienkartinį nosinių. Šiaip ar taip, nei iš šio, nei iš to, staiga ėmiau melstis. Meldžiu padaryti taip, kad ji daugiau čia

nebeateitų manęs ieškodama. Man visai nepatinka ši niūri bažnyčia. Be to, pastaruoju metu aš ir truputį sportuoju. Pirmą kartą gyvenime darau kažką, kas man patinka, bet jau galvą skauda. Padaryk su ja ką nors. Dar visai jauna, tad žudyt nereikia. Tikiu tavim! Meldžiu švenčiausio ir visagalio Dievo vardu. Amen.

– Sesės, sveikos atvykusios.

Hasanas. Jam gal patinka taip išlįst, kaip niekur nieko.

– Sese Oandukai, šiandien nėjote sportuoti?

– Dabar einu. Bet jūs gal ko nors pasiklauskit. Ar tikrai vyrai bažnyčioje vadina vienas kitą sesėmis? Kažkaip nemalonu.

Mes išėjom iš bažnyčios.

Pakeliui į sporto salę kartu su Junha leidausi palei upelį kalva žemyn.

– Kai su tavim pasikalbu, ant širdies ramiau pasidaro.

Nors tu pasiusk. Nei nustumti ją į upelį, nei ką.

– Man reikia į sporto salę.

– Sportuoji ir savaitgaliais.

– Eik greičiau.

Staigiai įsmukau į sporto salę.

Tuoj bus trys mėnesiai, kai pradėjau lankyti kikbokso treniruotes. Po truputį natūraliai išlenda vengimo ir sukimosi manevrai. Kadangi man nepatinka gauti į galvą, privalėjau bent jau išmokti to išvengti. Sakoma, kad teisingai priimti smūgį irgi menas, bet man atrodo, kad pats aukščiausias menas – visiškai jo išvengti. Bent jau aš taip manau. Hasanas sakė nustebeš, kad aš taip greitai mokausi. Bet treneris vis tiek dar žiūri į mane įtariai. Tad garsiai surikau, kad pabandyčiau laimėti mačą su Hasanu.

Tačiau... dabar žiauriai gailiuosi. Net nebegaliu atskirti, kas manęs link skrenda – ranka ar koja. Suktukai, nardymas, vadink, kaip nori, – iš tokių gynybos manevrų jokios naudos. Tiesiog neturėjau laiko galvoti, kaip judėti pagal išmoktus šablonus. Buvau pernelyg užsiėmęs gynyba, beatodairiškai nustumtas į ringo kraštą. Jei ir sugebėdavau atsikirsti, smūgis tik tuščiai perskrodavo orą, o iš paskos vienas po kito atskriedavo aukšti ir vidutiniai Hasano

spyriai. Atrodė, tarsi šalmas neduotų jokios naudos. Neskaudėjo, tiesiog degė. Kažkas karštas nuvilnijo per visą kūną, sustabdydamas kvėpavimą ir aptemdydamas akis. Šūdas, jei aš pralaimėčiau kovą. Sukaupęs visus paskutinių jėgų likučius pasileidau Hasano link. Ir, pagavęs jį už čiurnos, trūktelėjau į save. Hasanas parvirto aukštiekninkas, tačiau tuoj pat tarsi spyruoklė pašoko atgal ant kojų ir, pačiupęs mane už sprando, surakino man kaklą.

– Paleisk!

– Vajetau, nusiraminkit.

Hasanas akimirksniu parvertė mane ant grindų.

Tada prisiminiau, kad čia ne muštynės, o sporto mačas.

– Skauda, paleiskit.

– Liausitės?

– Taip.

– Hasanai, paleisk jį. Oandukai, eikšen.

Hasano padedamas, nusileidau nuo ringo apačion.

– Atsistok tiesiai.

Nors ir stengiausi išsitiesti, kūnas drebėjo ir neklausė.

– Stovėti tiesiai, sakiau!

Šiaip ne taip įtempęs pilvą su į visas puses persisukusiais viduriais, pagaliau atsistojau tiesiai.

– Gal kokiose muštynėse, kur liuobi ir bėgi, toks mušeika ir laimėtu, nežinau, bet ringe dėl tokio elgesio būsi diskvalifikuotas. Supratai? Stovėk tiesiai!

Pliaukšt!

Treneris nei iš šio, nei iš to žiebė man į veidą.

– Tai vadinasi antausis.

Jis užsimovė pirštine.

Pokšt! Pokšt!

Du staigūs niuksai vienas po kito, viens du. Vienas į krūtinę, antras į smakrą. Galva nuo smūgio nusviro ant šono.

– Niuksas!

Pokšt!

Dabar gerai mane paspyrė.

– Spyris!

Pokšt!

Trenerio pėda sulindo man į juosmenį. Man automatiškai sulinko keliai, ir parpuoliau ant žemės.

– O čia buvo smūgis pėda! Aišku? Kodėl vos tik atsidūręs ringe pavirsti chuliganu? Gal dirbai mafijoziams?

Į kiekvieną vietą gavau po du kartus. Ar taip, ar anaip, esmė, kad gavau. Gauni besimušdamas ar sportuodamas, man tai vienas ir tas pat. Bet treneris sako, kad ne. Jeigu puoli varžovą ir sužeidi, jeigu sakai, kad šitokios muštynės – sportas ir dėl to nėra ko pykti, tai, vadinasi, muštis galima? Ar aš dirbau mafijai? Taip. Dirbau. Tada nežinojau, kad tie diedai mafijoziai, bet šiek tiek paaugęs supratau, kas jie tokie.

– Vaiks, neduok ilsėtis kumščiams. Kol tavo kumščiai ilsisi, kitų kumščiai skraido aplink. Ne, ne, jei taip stosi sportininko poza, tai kol pasiroši, jie spės tave nudėti. Ne viens, du, trys, o vienas smūgis į smakrą ir suk sprandą. Teisingai. Jei ateis išskėtęs kojas, tai griebk. Paskui apsik ir laužk. Vaiks, negi taip reikia blauzdas sukt. Griebi už čiurnos ir, užsukęs pėdą, lauži į kitą pusę, kad nebepaeitų. Kovoje viskas leidžiama. Svarbiausia laimėt. Teisingai. Ot vaiks, gerai varo.

Taip mokė mane laukiamajame nuobodžiaujantys diedai, nes jiems patikau.

– Tvirtu žingsneliu į priekį ir pulk! Visiškai pagrindų neturi, visiškai.

Atsistojau priešais smėlio maišą.

Vienas du, vienas du trys, du vienas du, vienas du vienas du, vienas du trys keturi... Į siūbuojantį smėlio maišą laidžiau kablius ir smūgius iš apačios. Prakeiktas kikboksas, aš dar jums parodysiu.

Paukšt!

Treneris žiebė niuksą man į pakaušį.

– Kas liepė mosikuotis kabliais! Pradėk nuo pagrindų.

– Klausau.

Hasanas kikenos pats sau vienas.

Jeigu būčiau bandęs klijuoti pleistrą nuo skausmo ant visų užgautų vietų, tai, ko gero, būčiau pavirtęs mumija. Kojos virpėjo lipant laiptais į viršų. Man atrodo, dabar jau žinau, kodėl tėvas taip nenorėjo, kad užsiimčiau kimboksu. Bet šitas sportas man visai patinka. Realiai padeda man suvokti, kad gyvenu. kažko jaučiu, kad tas kimboksas dar ilgai manęs nepaliks.

Prie durų stovėjo didžiulė į audeklą suvyniota priešpiečių dėžė. Iškart viską atrišau.

Laukiau, tačiau jūs neatėjote, tad einu.

Nepalikite garnyro, suvalgykite viską.

Ji vėl buvo atėjusi. Nors žino, kad grįžtu vėlai, kiekvieną kartą laukia ir nesulaukusi išeina, palikusi raštelį. Ir vis dar kreipiasi į mane „jūs“. Pasiėmęs maisto dėžę, įėjau vidun.

Iš korėjiečių k. vertė Eglė Petrauskaitė
Versta iš: Kim Ryeo-ryeong, *Wandeuk*.
Paju-si: Changbi Publishers, 2008, p. 87–101

Vieno kvailio gyvenimas

Ištrauka

Riunoské Akutagava

Riunoské Akutagāva (芥川龍之介, Akutagawa Ryūnosuke, 1892–1927) – japonų rašytojas, dažnai vadinamas „velniškuoju genijumi“, novelės meistras; jam atminti 1935 m. įsteigta Riunoskės Akutagavos literatūros premija (jap. 芥川龍之介賞, Akutagawa Ryūnosuke Šō), skiriama dukart per metus. „Vieno kvailio istorija“ (jap. 或阿呆の一生, *Aru Ahō no Isshō*, 1927) – bene įstabiausias, nors ir ne pats žinomiausias Akutagavos kūrinys. Savita autoriaus asmenybė labai gerai atsiskleidžia būtent šioje istorijoje.

Vertėja

1. Laikotarpis

Tai įvyko vieno knygyno antrame aukšte. Jis, dvidešimtmetis, stovėjo ant vakarietišku kopėčių, prislinktų prie lentynų, ir ieškojo naujų knygų. Maupassant, Baudelaire, Strindberb, Ibsen, Shaw, Tolstojus...

Jau pradėjo leistis saulė, o jis, kaip pašėlęs, vis skaitė knygų viršelius. Ant lentynų susirikiavo jau net ne knygos, o visas *fin de siècle*. Nietzsche, Verlaine, broliai Goncourt'ai, Dostojevskis, Hauptmann, Flaubert...

Priešindamasis prieblandai, jis mėgino perskaityti rašytojų vardus, tačiau knygos vis dėlto pradėjo skęsti niūriame šešėlyje. Jo kantrybė pagaliau išseko, ir, jam besirengiant nultipti nuo kopėčių, tiesiai jam virš galvos netikėtai užsidegė elektros lemputė. Nenulipdamas nuo kopėčių, jis žvilgsniu aprėpė judančius tarp knygų darbuotojus ir lankytojus. Jie atrodė neįprastai maži.

Ir padėvėti.

„Gyvenimas nėra vertas net vienos Baudelaire'o eilutės.“

Kurį laiką jis taip ir stovėjo ant kopėčių, žiūrėdamas į juos iš viršaus.

2. Motina

Visi bepročiai dėvėjo tos pačios tamsiai pilkos spalvos kimono. Dėl to erdvus kambarys slėgė dar labiau. Vienas beprotis entuziastingai grojo vargonėliais himną. Dar vienas, stovėdamas lygiai viduryje kambario, šoko, nors, gal tiksliau būtų pasakyti – šokinėjo.

Kartu su labai sveiko sudėjimo gydytoju jis stebėjo šį vaizdą. Prieš dešimt metų jo motina niekuo nesiskyrė nuo šių žmonių. Jų kvapas priminė jam jos kvapą.

– Tai ką... Eime?

Gydytojas nusivedė jį koridoriumi į vieną iš kambarių. Erdvios patalpos kampe stovėjo kelios didelės stiklinės su spirituotomis smegenimis. Ant vienos jų jis pastebėjo lengvas baltas nuosėdas. Tai buvo labai panašu į ištaškytą kiaušinio baltymą. Kalbėdamas su gydytoju, jis ir vėl prisiminė savo motiną.

– Vyras, kuriam priklausė šitie smegenys, buvo N elektros įmonės inžinierius. Jis galvojo esąs didelis, juoda šviesa spindintis energijos generatorius.

Norėdamas išvengti gydytojo akių, jis pažvelgė pro langą. Ten nieko nematyti, išskyrus sudužusiais stiklo buteliais nubarstytą raudonų plytų sieną, o baltos samanos joje buvo išblyškusios.

3. Namai

Jis gyveno priemiesčio name, kambariuke antrame aukšte. Namų pagrindas buvo palaidus, ir antras aukštas šiek tiek pasviręs.

Čia, į antrą aukštą, dažnai užsukdavo jo teta, ir jie pradėdavo bartis. Kartais būdavo ir taip, kad taikyti juos tekdavo jo tėvams. Tačiau savo tetą jis mylėjo stipriausiai. Visą gyvenimą taip ir pragyvenusi viena, ji buvo apie šešiasdešimties metų amžiaus, kai jam sukako dvidešimt.

Šitame antrame aukšte jis ne vieną kartą yra susimąstęs, ar visada mylintys žmonės skaudina vienas kitą. Nerimastingas, jis tarsi jautė, kaip toliau svyra antras aukštas.

4. Tokijas

Prie Sumidos upės buvo niauriai apsiniukę. Pro mažo plaukiančio garlaivio langą jis žiūrėjo į Mukojimos saloje matomas sakuras. Žydintys žiedlapiai jam atrodė slegiančiai, tarsi ant virvės iškabinti skudurai. Tačiau šiose sakurose, Mukojimos saloje pradėtose sodinti dar Edo laikotarpiu, jis kadaise atrado save.

5. Aš

Drauge su aukštesnio kurso studentu iš universiteto jis sėdėjo prie staliuko kavinėje ir be perstojo rūkė. Pats beveik nekalbėjo, bet labai įdėmiai klausėsi bičiulio žodžių.

– Šiandien pusę dienos važinėju automobiliu!

– Turėjote kažkokių reikalų?

Vyresnis studentas, uždėjęs alkūnes ant stalo, ypač abejingu tonu atsakė:

– Ką? Ne, tiesiog užsimaniau pasivažinėti.

Šie žodžiai atvėrė jam iki šiol nepažįstamą „savęs“ pasaulį, panašų į dievų. Jis pajuto kažkokį skausmą. Tačiau kartu ir palaimą.

Ta kavinė buvo nepaprastai maža. Tačiau po paveikslo, kuriame pavaizduotas dievas Panas, apačia buvo matyti dideli raudoni kaučiuko lapai.

Iš japonų k. vertė Nina Ždanovič

Versta iš: 芥川龍之介、或阿保の一生. 東京：筑摩書房, 1968

Mylimųjų savižudybė

Jasunari Kavabata

Jasunari Kavabata (川端康成, Kawabata Yasunari, 1899–1972) – pirmasis japonų rašytojas, 1968 m. gavęs Nobelio literatūros premiją. Čia pristatomas kūrinys „Mylimųjų savižudybė“ (jap. 心中, *Shinjū*) – apsakymas iš rinkinio „Delno novelės“ (掌の小説, *Tenohira no Šōsetsu*, 1964). Šiuose apsakymuose visapusiškai atsiskleidžia rašytojo talentas, meistriškas gebėjimas fokusuoti žvilgsnį, taikliai parinkti detales ir per jas stipriai veikti skaitytoją.

Vertėja

Žmonos nemylintis ir nuo jos pabėgęs vyras parašė jai laišką. Pirmą kartą per dvejus metus iš tolimo krašto.

„Uždrausk vaikui žaisti su guminiu kamuoliuku. Tas garsas ateina iki manęs. Jis trankosi man į širdį.“

Motina atėmė guminį kamuoliuką iš devynmetės dukters.

Vėl atėjo laiškas iš vyro. Šį kartą su kitu siuntėjo adresu.

„Neleisk vaiko su batais į mokyklą. Tas garsas mane pasiekia. Jis trypia mano širdį.“

Vietoj batų motina dukrai davė lanksčius veltinius sandalus. Mergytė verkė ir nenenorėjo eiti į mokyklą.

Atėjo dar vienas laiškas. Nors nuo paskutinio karto buvo praėjęs mėnuo, iš laiško atrodė, kad vyras paseno.

„Nemaitink vaiko iš keraminių indų. Tas garsas iki manęs ateina. Jis skaldo mano širdį.“

Tarsi dukteriai būtų buvę treji metukai, motina pavalgydino ją savo lazdelėmis. Taip ji prisiminė laikus, kai dukteriai iš tiesų buvo treji metai ir kaip smagiai jie leido laiką trise su ja ir vyru. Mergytė nuėjo ir neatsiklaususi pati išsiėmė iš indaujos savo puodelį. Paskui atsivedėjusi sviedė jį į kiemo akmenį. Tai buvo garsas, skaldantis tėvo širdį. Motina staiga supyko ir tėškė savo puodelį į žemę. Tačiau ar tai bus tas garsas, kuris suvirpina vyro širdį? Paskui moteris išdangino stalą į kiemą. O kaip šitas garsas? Paskui moteris pati trenkėsi ir žiebė kumščiu į sieną, kaip ietis smigo pro popierines slankiąsias duris ir išvirto kūliais. O šitas garsas?

„Mamyt, mamyt, mamyt!“

Verkdama pribėgo duktė, bet motina skėlė skambų antausį. Nagi, pasiklausyk šito!

Panašiai kaip antausio aidas atėjo dar vienas vyro laiškas. Dabar jau vėl su kitu nauju siuntėjo adresu.

„Tylėkit abi kaip pelės po šluota. Nevarstykit durų. Nė nekvėpuokit. Kad nė jūsų namų laikrodis netiksėtų!“

„Tik jūs, jūs, jūs...“ – šnabždėjo moteris, o jos veidu kapsėjo ašaros. Nuo tos akimirkos jos nebeišleido jokio garso. Amžiams išnyko net menkiausias garselis. Kitaip tariant, motina ir duktė mirė.

Vis dėlto keisčiausia, kad ir tėvas kartu atgulė amžino poilsio.

Iš japonų k. vertė Gabrielė Grochovskytė
Versta iš: 川端康成『掌の小説』、東京、新潮社、, 1971

Dvi miniatiūros

Šiniči Hoši

Šiniči Hòši (jap. 星新, Hoshi Shin'ichi, 1926–1997) – vienas žymiausių japonų mokslinės fantastikos autorų, neretai tituluojams pirmuoju profesionaliu mokslinės fantastikos japonų kalba kūrėju. Rašytojas pagarsėjo istorijomis, parodijuojančiomis žmonių elgesį ir pašiepančiomis Japonijos visuomenės savybes. Per visą savo karjerą jis sukūrė daugiau negu tūkstantį miniatiūrų, pasižyminčių netikėtomis pabaigomis bei ypatingu trumpumu. Pats autorius jas vadino tiesiog „trumpomis trumpomis“ (jap. *šō-to šō-to*). Rašytojas teigė, kad visuomenės kritika yra pageidaujamas mokslinės fantastikos literatūros elementas, ir savo kūryboje stengėsi išryškinti visuomenės ydas.

Jurgita Ignotienė

Grandiozinis projektas

Ponas ir ponია F lyg niekur nieko atplėšė reklaminį laišką ir, pamatę puikų katalogą, išpūtė akis. Kataloge buvo išspausdinta nematytos formos, „universaliu kūdikio priežiūros aparatu“ pavadinto įrenginio spalvota nuotrauka. Aparatas atrodė gana sudėtingas.

Perskaitę paaiškinimą, jie sužinojo, kad turint šį aparatą dėl nieko nebereikės sukti galvos – nuo vaiko priežiūros iki auklėjimo. Naudotis juo atrodė itin paprasta. Ponas ir ponია F nežinojo, kas jį atsiuntė ir iš kur sužinojo, kad jie turi naujagimį. Atsidusdama ponია F suburbėjo:

– Atrodo patogus. Jeigu tokį turėtume, kaip jis mums padėtų! Bet tikriausiai jis labai brangus.

Ponas F dar kartą perskaitė katalogą, tačiau kaina nebuvo užrašyta. Tada jis pasiūlė:

– Na, dėl visa ko pabandykime užklausti. Vien už paklausimą nepaims pinigų, gal yra ir ilgalaikio išsimokėjimo planas.

– Gal...

Ponas ir ponია F išsiuntė laišką, prašydami daugiau informacijos. Atsakymas atėjo netrukus. Bet ne atsakymas raštu, o pats daiktas. Ir dar nemokamai. Ponია F, nors ir džiaugdamosi, iš nuostabos kraipė galvą:

– Ar gali būti toks nuostabus prietaisas už dyka. Kokybė, rodos, gera – vis dėlto iš didelės garsios bendrovės... Ką tai galėtų reikšti?..

– Galbūt jie gauna piniginę paramą iš valdžios? Išbandykime. Jeigu pastebėsime ką nors įtartino, grąžinsime arba sulaužysime.

Taigi Ponas ir ponिया F atsargiai ėmė naudotis aparatu. Tačiau jokių problemų neiškilo. Atvirkščiai, visiškai nebuvo kuo skųstis. Padėjus aparatą prie kūdikio, šis paruošdavo tinkamos temperatūros pieną ir pamaitindavo kūdikį. Savaimė suprantama, sauskelnes irgi pakeisdavo. Jeigu kūdikis verkdamas, tai nuramindavo jį, o prieš užmiegant švelniu balsu sudainuodavo lopšinę.

Vaikui augant, aparatas mokė jį žodžių ir sekė pasakas. Apie zuikį ir vėžlį, apie Snieguolę. Niekada nebandė įteigti pavojingų minčių. Ponas ir ponिया F vi-

siškai nusiramino, viską perleido kūdikio priežiūros aparatui. Supratę, kad ir kitos šeimos taip daro, pamanė, kad taip dar geriau.

Universalus kūdikio priežiūros aparatas ir auklėjo.

– Daryk taip ir taip. To ir to daryti negalima, – teisingo elgesio jis mokydavo savitu švelniu balsu, o jeigu kūdikis nepakludavo, aparato ranka automatiškai išsitiesdavo ir atitinkamu stiprumu suduodavo per užpakalį.

Idealus auklėjimas, nieko neprikiši. Žinoma, buvo ir kritikos, jog tai standarti-
zuos žmones. Tačiau juk ir taip aišku, kad geriau stereotipiškas geruolis negu in-
dividualumu pasižymintis piktadarys. Todėl niekas ir neprieštaravo. Štai taip
sklandžiai augo pono ir ponios F vaikas. Taip pat ir kitų šeimų vaikai...

Po dvidešimt kelerių metų vaikai suaugo į puikius žmones. Nenuostabu, kad
būdami paklusnūs, jie būvo šiltai priimami įvairiausių sričių darbovietėse.

Kaip tik tada televizijos ir radijo reklamose vienu metu pasirodė toks sakiny-
s: „Pirkite šią prekę, kitų bendrovių prekių pirkti negalima.“

Pats sakiny-
s nebuvo niekuo ypatingas, dalykas slypėjo balse. Jis buvo toks
pats, kaip ir kūdikio priežiūros aparato. Pasiilgtas, įtaigesnis negu tėvų, į širdies
gilumas įsiskverbiantis balsas. Nėra ko nė sakyti, kad visi besąlygiškai pakluso
šiems nurodymams.

Troškimų pilis

Kažkodėl autobuse, kuriuo važiuavau į darbą, vienas vyras patraukė mano dėmesį.
Drauge važiuojame tik kartais, jo išvažda taip pat niekuo neišsiskiria, ir vis dėl-
to, palyginti su kitais keleiviais, jis buvo kažkoks kitoks. Taigi vieną rytą, pasi-
naudodamas proga, kad sėdime vienas šalia kito, aš jį užkalbinau:

– Dažnai važiuojame kartu, ar ne?

– Taip, – maloniai atsakė jis.

– Į darbą?

– Dirbu smulkioje bendrovėje. Dienomis darbo reikalais tenka ginčytis su daugy-
be žmonių, grįžtu namo – ten daug šeimos narių, negana to, atlyginimas mažas,
žodžiu, nuobodį kasdienybė, – jo balsas, priešingai nei žodžiai, kažkodėl nu-
skambėjo linksmi.

– Bet jūs visada atrodote linksmas. Gal kišuosi ne į savo reikalus, bet noriu paklausti, kaip jums tai pavyksta?

– Galbūt dėl to, kad regiu svajas.

– Viskas aišku. Tokie kaip aš jau seniai nebesvajoja.

Kai aš palinksėjau, jis papurtė galvą:

– Čia ne tos svajonės. Aš kalbu apie tikrus sapnus.

– Kaip tai suprasti?

– Prieš kiek laiko pradėjau kas naktį sapnuoti vis tą patį sapną. Gana dideliame kambaryje tik aš. Tas kambarys visiškai uždaras, į jį niekas negali įeiti. Siela nusiramina.

– Kaip keista. Tačiau turbūt kiekvienas trokšta pabėgti iš triukšmingos visuomenės ir turėti vien savo pilį. Kai galvoji kaip apie simbolį, galima taip sakyti.

– Taip. Aš irgi visada norėjau tokio kambario.

– Vadinasi, sapne šis jūsų troškimas išsipildo.

– Neseniai ir baldais jį apstačiau. Turiu nuostabų stalą ir minkštas kėdes – kažkada mačiau juos vitrinoje, labai norėjau, bet negalėjau įpirkti. Yra ir pakabinamas šviestuvai, įvairūs elektroniniai prietaisai, madingi drabužiai ir spinta jiems sudėti, dar – lentyna, pilna knygų. Jeigu tik galėčiau, tai parodyčiau.

– Oho, – sukilo man pavydas, kai viską sužinojau.

Nuo to karto, visada, kai tik susitikdavome, jis su pasididžiavimu pradėdavo pasakoti.

– Žinote, tame sapno kambaryje pasistačiau gražią statulą. O praėjusią naktį įsigijau ir šiuo metu plačiai reklamuojamą treniruoklį. Jau dabar tai bet kas gali užėti. Tiesa, perstatinėdamas baldus, šiek tiek nuvargau.

Panašu, kad vakare jo sapne pasirodydavo visi daiktai, kurių jis tik užsinorėdavo. Galbūt šį sapną būtų galima pavadinti modernių laikų liga, atsiradusia, norint prisitaikyti prie nuožmių reklaminių antpuolių: „Pirk tą, pirk aną.“ Bet jeigu tokiu būdu išpildomi troškimai ir palaikoma dvasinė ramybė, tai gal ir keista tai vadinti liga..

Tačiau kai po kiek laiko vėl jį susitikau, jo veidas kažkodėl atrodė rūškanas.

– Kas atsitiko? Atrodote nekaip.

– Pamaniau, kad gana norėti, bet negaliu sustoti. Be to, niekaip neatsidaro kambario durys. Langas irgi, – neaiškiai atsakė jis.

Po kelių dienų, šį kartą grįždamas namo paskutiniu autobusu, pamačiau dar labiau sunykusį jo veidą.

– Šiandien jūs irgi vėlyvas.

– Taip, bijau miegoti. Pastaruoju metu beveik nebemiegu.

Atrodė, kad jis stengiasi kaip nors neužmerkti akių. Tačiau užliūliuotas autobuso pagaliau užmigo. Ir tada aš išgirdau klyksmą. Siaubingą balsą to, kuris užspaustas ten, iš kur negalima pabėgti...

Iš japonų k. vertė Elena Tarvainytė

Versta iš: 星新一, ポッコちゃん. 東京: 新潮社, 1971

Kur dingo vargšai?

Haruki Murakami

Haruki Murakami (jap. 村上春樹, Murakami Haruki, g. 1949) – bene garsiausias ir labiausiai visame pasaulyje skaitomas japonų rašytojas. Esė „Kur dingo vargšai?“ (jap. 貧乏はどこに行ったのか?, *Binbō wa doko ni itta no ka?*) labai vaizdingai pasakojama apie praeitį, kalbama apie nematerialųjį skurdą ir apie tai, kad kartais pinigų stoka ne tik netrukdo džiaugtis gyvenimu, bet net padeda vertinti iš tiesų svarbius dalykus.

Vertėja

Nesakau, kad tuo didžiuojuosi, bet praeityje esu buvęs ganėtinai neturtingas. Ką tik susituokę, ramiai gyvenome kambaryje, kuriame nebuvo nieko, net baldų. Neturėjome nė šildymo krosnelės, todėl šaltais vakarais šildėmės prisiglaudę prie katino. Net katinas iš šalčio tvirtai glausdavosi. Tokiais atvejais būdavome tarsi vienas organizmas. Jei ištrokšdavau vaikščiodamas mieste, į kavinę neužsukdavau. Nekeliavau, nepirkau drabužių... Vien dirbau. Tačiau nė karto nepamaniau, kad tai nelaimė. Žinoma, pasvajodavau apie pinigus, tačiau manydavau, kad jei jau jų nėra, tai ką gi, nieko nepadarysi. Yra buvę ir taip, kad prispausti piniginių bėdų, naktį kartu su žmona vaikštinėjome, įsmeigę akis į asfaltą, ir radome 3 banknotus po 10 tūkstančių jenu¹. Pinigų nenešėme į policiją (nors ir jautėme, kad tai negerai), bet sumokėjome savo skolas. Tą akimirką manėme, kad ir gyvenimo negalima apleisti. Mūsų, jaunų, gerai nepažįstančių pasaulio ir dar įsimylėjusių, visiškai negąsdino toks menkniekis kaip skurdas. Baigęs universitetą, nenorėjau ieškotis nuolatinio darbo, todėl gyvenau taip, kaip patinka. Žiūrint objektyviai, galima sakyti, kad buvau iškritęs iš visuomenės, tačiau neramu nebuvo.

Ir vis dėlto, kad ir ką sakyčiau, buvau vargšas.

Pradėjęs kalbėti apie tuos laikus, negaliu sustoti. „Buvo ir toks nutikimas“, „ir taip dariau“ – pasakojimai liejasi vienas po kito. Tai vadinamasis vargšo pasididžiavimas. Seniau susirinkę žmonės dažnai šitaip puikuodavosi savo skurdu. Kas nors pasakodavo, koks kadaise buvo (ar dabar yra) vargšas. Tada prabildavo kitas: „Čia tau ne juokai, nereikėtų taip nuskursti.“ Arba pasakodavo kažką tokio: „O aš, pavyzdžiui, visą savaitę išgyvenau, misdamas vien kačių maistu.“ Gali būti, kad pats buvau įstūmęs save į tokią aplinką, tačiau mano rate buvo labai daug neturtingų žmonių. Jie iš tiesų buvo labai neturtingi. Kobajašis, neturėdamas ko valgyti, prisivalgė šiitakės kotelių ir apsinuodijo. Padorūs žmonės tokio maisto nevalgo. Dar ir Horiučis buvo neįtikėtinai neturtingas. Jis visada būdavo peralkęs ir iš alkio vaikščiodavo net svirduliuodamas. Dar visai neseniai, tik prieš ketverius penkerius metus, tarp mano pažįstamų beveik nebuvo žmonių, turinčių automobilius. O jei kas ir turėjo, tai nebent kažką tokio lygio kaip senu-tėlę, baisų garsą skleidžiančią „Corolla“ arba prastą „LiteAce“. Ir mes manėme, kad tai visiškai natūralu.

Tačiau nė nepastebėjus visi kažkaip paslaptinai išsikapstė iš skurdo. Mano aplinkoje yra keletas žmonių, turinčių „Mercedes“. Yra ir važinėjančių BMW, ir

1 Apie 230 JAV dolerių pagal 1988 m. kursą. (Vert. past.)

turinčių „Volvo“. Tai nereiškia, kad tarp mano pažįstamų padaugėjo turtuolių. Tiesiog tie seniai pažįstami draugai kažkaip praturtėjo.

Hmm... Veikiausiai tai priklauso nuo amžiaus. Visi su amžiumi kažkaip prasisuko. Tačiau kartu man kyla klausimas, ar tik nebus svarbus veiksnys ir pasaulyje tvyrančios tendencijos? Trumpiau tariant, pasaulis visiškai nebevertina vargo. Vargas suprantamas tik kaip apgailėtina situacija, žmogui neturint pinigų. Todėl dabar ir toks dalykas kaip „vargšų pasididžiavimas“ visiškai prarado prasmę.

Kai retsykais susitinku su jaunomis merginomis (ir tai ne pasiteisinimai – tikrai retsykais), jos aiškiai reiškia mintį, kad nenori vargti. Jos sako: „Noriu ištekėti, tačiau nenoriu skurdžiau gyventi!“ Ir tai ne pageidavimas, tai – pareiškimas. Ganėtina aiškus. Kai aš paklausiu: „Ar tau nepatinka vargas?“, jos atsako: „Absoliučiai nekenčiu jo!“ Kai jos paklausia: „Ar jūs, Murakami, seniau buvote vargšas?“, o aš atsakau, kad taip, merginų veidai dažniausiai apniunka. Mat jos nesugeba aiškiai įsivaizduoti, kas tas skurdas. O nesugebėdamos įsivaizduoti, savaime aišku, sutrinka. Kadangi priverčiu nepatogiai pasijausti jaunas merginas, tai ir man pasidaro nepatogu, todėl tokiais momentais aš pratęs greitai pakeisti temą. Net per klaidą nebeprabyli apie vargšo pasididžiavimą. Tokie pasakojimai veikiausiai tik prislėgtų.

Kartais galvoju, kurgi dingo vargšai?

Manau, kad šitai pasakius, greičiausiai kai kurie žmonės pamanytų, jog aš nukaršęs ir veikiausiai nemėgiamas, tačiau seniau, prieš dvidešimt metų, merginos jokių būdu nebūtų pasakiusios: „Ko jau ko, bet skurdo tai absoliučiai nekenčiu.“ Bent jau tokios būdavo merginos aplink mane, nors jų ir nebūdavo daug. Joms labiau už pinigus rūpėdavo patenkinamas gyvenimo būdas. Ir iš tiesų daug merginų propagavo šitokią gyvenimo būdą. Žinoma, buvo apsčiai ir kitokių merginų. Būdavo ir tokių, kurios susitikinėdavo vien su užsienietiškas mašinas vairuojančiais vyrukais. Tačiau tokių būdavo tik mažuma ir su manimi jos nepalaikė jokio ryšio. Paprastos merginos aplink mane nekreipdavo dėmesio į tokius dalykus, kaip mašinos neturėjimas ar piniginės storis. Kai aš neturėdavau pinigų, per pasimatymą mokėdavo mergina. Ir aš nejausdavau jokios gėdos. Mes siekėme visai ko kito. Žinoma, niekas savo noru vargšu tapti nenorėjo. Tačiau mes, nuleidę rankas, galvojome, ar tik skurdas nėra būtinas tam tikro amžiaus palydovas?.. Ir iš tiesų taip buvo. Tokį dalyką rašyti baisiai gėda, tačiau tikrai būti vargšu būdavo net smagu. Velniškai karštomis vasaros popietėmis, nors ir

norėdavome, nieko negalvodami, užėiti į kondicionuojamą kavinę ir išgerti šaltos kavos, mudu su žmona, padrąsindavome vienas kitą susilaikyti nuo tokios prabangos ir, po visų vargų pasiekę namus, dideliais gurkšniais maukdavome miežių arbatą... Būdavo žiauriai smagu. Tai ne vienas tų atvejų, kai linksma vien dėl to, kad buvo seniai, ir tiesiog neturi ryšio su pinigais. Kitaip sakant, tai vaizduotės klausimas. Turėdami vaizduotę, galime įveikti beveik bet kokius sunkumus. Ir nesvarbu, ar mes turtuoliai, ar vargšai.

Kurgi dingo vargšai? Gal vargšai išnyko?

Savaime suprantama, kad vargšai neišnyko. Skurdas – tai tokia situacija, kuri neišnyksta.

Kai vaikštinėju sekmadienio rytais ir kaimynystėje pamatau marškinėlius ir šortus dėvintį, gumines šlepetes avintį vidutinio amžiaus vyriškį, savo prabangaus buto automobilių aikštelėje plaunantį mylimą baltą „Mercedes“, pagalvoju: „Ei, tėvuk, tai juk ganėtinai skurdu!“

Nors žmona man sako: „Ar tik tai nebus tavo išankstinis nusistatymas?“

Iš japonų k. vertė Miglė Dumšaitė

Versta iš: 村上春樹, 村上朝日堂はいほー！. 東京：文化出版局, 1989

Meškų dievas

Hiromi Kavakami

Hiromi Kavakami (jap. 川上弘美, Kawakami Hiromi, g. 1958) – šiuolaikinė japonų rašytoja, 1996 m. įvertinta prestižine Akutagavos literatūros premija, 2013 m. pretendavusi į Nobelio literatūros premiją. Esama dviejų „Meškų dievo“ (jap. 神様, *Kamisama*) redakcijų: 1994 m. parašytasis originalas ir po 17 metų atsiradęs „pofukušiminis“ teksto variantas. Pirmasis daro kartu ir kuklaus, ir žaismingo kūrinio įspūdį. Autorė rašo glaustai, bet ne tiesmukai, o jautriai. Naujesnė redakcija tokio įspūdžio nebesukelia turbūt dėl to, kad kūrinio erdvę aiškiai ženklina autorės intencija perteikti Fukušimos I atominės elektrinės katastrofos (dėl 2011 m. kovo 11 d. žemės drebėjimo ir cunamio) padarinius, todėl ir laikytina viešu autokomentaru.

Vertėja

Pakviesta meškos, išeinu pasivaikščioti. Einame prie upės. Iki jos pėsčiomis maždaug dvidešimt minučių. Esu buvusi prie upės stebėti perkūno oželių anksčiau pavasarį, bet vasarą ten iškylauti dar nebuvo tekę. Turbūt teisingiau būtų sakyti, kad tai buvo ne šiaip sau pasivaikščiojimas, o žygis.

Kalbant apie mešką, reikia pasakyti, kad tai buvo subrendęs, taigi labai didelis patinas. Lokys buvo visiškai neseniai atsikraustęs į kaimyninį 305 kambarį. Atsikraustymo proga jis pagal šiais laikais jau primirštą paprotį to aukšto gyventojus pavaišino *soba* makaronais ir įteikė jiems po dešimt atvirukų. Na ir rūpestingas gestas, tada pamaniau. Bet, kaip lokys, jis vis dėlto juk turėjo pademonstruoti dėmesingumą kaimynams.

Beje, mums besikalbant makaronų įteikimo metu, paaiškėjo, kad nesame visiškai nepažįstami.

Pamatęs ant mano durų lentelę su pavarde, lokys pasiteiravo:

– Ar tik nebūsate kilusi iš tokio ir tokio miestelio?

Kai pasakiau, kad aš kilusi iš to miestelio, lokys papasakojo, kad anskčiau jam labai pagelbėjusio tokio ir tokio žmogaus dėdė ėjo mero pareigas to miestelio savivaldybėje. Pasirodo, to dėdės pavardė – tokia pat, kaip mano. Pabandžius atsekti giminystės ryšį, tapo panašu, kad lokiui pagelbėjusio žmogaus dėdė yra mano tėvo antros eilės pusbrolis. Nors ryšys ir labai menkas, lokys buvo giliai sujaudintas ir toliau rutuliojo tą pačią temą, gausiai vartodamas žodį „lemtis“ ir panašius žodžius. Iš to, kaip lokys prisistatė kaimynams, ir jo kalbėjimo būdo atrodė, kad tai senamadiškas lokys.

Taigi su šiuo senamadišku lokiu ir išeinu į pasivaikščiojimą-žygį. Menkai nusimanau apie gyvūnus, tad nežinau, ar tai Himalajų, ar Rudasis, ar Malajų lokys. Turbūt būtų nemandagu taip imti ir paklausti tiesiai šviesiai. Nežinau nė vardo. Bandžiau paklausti, kaip į jį kreiptis, bet man patvirtinus, kad kaimynystėje daugiau meškų nėra, lokys pasakė:

– Dabar aš neturiu vardo. Kad jau aš vienintelis lokys, turbūt vardas ir nereikalingas, tiesa? Būtų malonu, jei kreiptumėtės į mane „tamsta“ – šitoks kreipinys man labiausiai patinka... Bet, na, prašome mane vadinti taip, kaip jums norisi.

Tai jau tikrai senamadiškas lokys. Be to, kad senamadiškas, jis man pasirodė ir mėgstantis logiką.

Kelias upės link eina palei ryžių laukus. Kelias asfaltuotas ir juo retkarčiais pravažiuoja automobiliai. Kiekvienas pravažiuojantis automobilis prieš mus sulėtina greitį ir iš lėto aplenkia mus. Nesutinkame nė vieno pėsčiojo. Baisiai karšta. Nematyti nė laukuose dirbančių žmonių. Tik monotoniškas į asfaltą atsimušinėjančių meškos letenų garsas tyliai aidi.

Man pasidomėjus, ar lokiui nekaršta, jis pasakė:

– Nekaršta, bet ilgai paėjęs asfaltuotu keliu šiek tiek pavargstu.

Paskui jis tęsė:

– Bet viskas gerai, nes iki upės ne taip ir toli. Ačiū už rūpestį.

Galiausiai, parodydamas man išskirtinį dėmesį, pridūrė:

– Galėtume išlįsti į autostradą ir užsukti į poilsiavietę, jei tau karšta?

Kadangi dėvėjau kepurę, be to, esu iš lengvai pakeliančių karštį, atsisakiau, bet galimas daiktas, kad pats lokys norėjo minutėlę pailsėti. Po to kurį laiką ėjome nesišnekėdami.

Tolumoje girdimas vandens garsas netrukus sustiprėjo, ir mes pasiekėme upę. Daugybė žmonių maudėsi arba žvejojo. Aš pasidėjau savo krepšį ir rankšluosčiu nusišluosčiau prakaitą. Lokys, iškišęs liežuvį, lekavo. Taip mums stovint, prie mūsų prisiartino trejetas – du vyriškiai ir vaikas. Visi jie vilkėjo maudymosi kostiumus. Vienas vyrų buvo užsidėjęs saulės akinius, kitas – ant kaklo pasikabinęs kvėpavimo po vandeniui vamzdelį.

– Tėti, meška! – sušuko vaikas.

– Aha, gerai žinai, – pasakė kvėpavimo vamzdelis.

– Meška!

– Jo, meška.

– Pažiūrėkit, čia meška!

Šitoks dialogas pasikartojo dar keletą kartų. Kvėpavimo vamzdelis pasižiūrėjo į mane, bandydamas perskaityti mano veido išraišką, bet nė nemėgino pažvelgti į lokį. Vyriškis su saulės akiniais stovėjo tylėdamas. Paskui vaikas ėmė tapyti lokio kailį, spardyti ir galiausiai sušukęs „Štai tau!“, kumščiu smogė jam į pilvą ir nubėgo. Vyriškiai tingiai nusekė vaikui iš paskos.

– O Dievulėliau, – pasakė lokys po kurio laiko. – Tie mažiaai... jie neturi savyje pykčio.

Aš nieko nepasakiau.

– Žinoma, yra visokiausių žmonių. Bet vaikai neturi piktų kėslų, – tai taręs, man net nespėjus atsakyti, lokys nuskubėjo upės pakrantės link.

Palengva plaukiojo mažos plonos žuvelės. Vandens vėsa maloniai gaivino mano įkaitusį veidą. Geriau įsižiūrėjus, paaiškėjo, kad, paplaukusios tam tikrą atkarpą prieš srovę, žuvis pasroviui grįždavo į pradinį tašką. Atrodė, lyg jos plauktų palei pailgo stačiakampio kraštines. Turbūt taip žuvis žymi savo teritoriją. Lokys irgi buvo įsistebeilijęs į vandenį. Įdomu, ką jis ten matė. Kažin, ar žiūrint meškos akimis, vanduo atrodo taip pat?

Staiga, taškydamas vandenį, lokys nėrė upės gelmėn. Atsistojęs viduryje upės, jis vikriai panardino dešinę leteną ir sučiupo žuvį – kokius tris kartus didesnę už tas laibas palei krantą plaukiojančias žuvelės.

– Nustebai, ar ne? – grįžęs pasakė lokys. – Turėjau iš anksto perspėti, bet kojos pačios nunešė vandenin. Nemaža, ar ne?

Lokys iškėlė žuvį man priešais nosį. Žuvies pelekai sužibo saulės šviesoje. Žvejojantieji rodė į mus pirštais ir kažką tarpusavyje kalbėjosi. Atrodė, lokys savimi ganėtinai didžiuojasi.

– Čia tau. Atminimui, – tai pasakęs, lokys praskleidė atsineštą maišą. Iš ten ištraukė medžiagoje įvyniotą peilį ir pjaustymo lentelę. Mikliai naudodamasis peiliu, jis išdarinėjo žuvį, pabarstė ją keliais žiupsneliais iš anksto paruoštos rupios druskos ir paguldė ant medžio lapo.

– Keliskart apversim, ir, mums einant namo, bus kaip tik išdžiūvusi, – pasakė viską nuo pradžios iki galo apgalvojantis lokys.

Sėdėjome ant žolės ir žiūrėdami į upę užkandžiavome. Lokys valgė prancūzišką batoną, įpjovose užtepęs pašteto ir pabarstęs ridikėlių, o aš – konservuotomis slyvomis įdarytus ryžių kukuliukus. Paskui abu valgėme po apelsiną. Baigiant valgyti, lokys tarė:

– Jei tu nieko prieš, tai gal aš galėčiau suvalgyti tavo apelsino žievelės?

Gavęs žievelės, lokys nususuko ir paskubomis jas suvalgė.

Paskui, nuėjęs apverstį kiek toliau nuo mūsų džiūvančios žuvies, upės vandeniui kruopščiai nuplovęs peilį, pjaustymo lentelę, stiklines ir nušluostęs juos, lokys ištraukė iš krepšio didelį rankšluostį ir įteikė man.

– Prašom pasinaudoti juo, kai gulsi pogulio. Aš einu šiek tiek pasivaikščioti. Jei norėtum, gal prieš tai padainuoti tau lopšinę? – nuoširdžiai pasiteiravo jis.

Kai pasakiau lokiui, kad turbūt užmigsiu ir be lopšinės, nusivylusia mina, nieko nelaukęs, jis nupėdino aukštupio link.

Kai prabudau, medžių šešėliai buvo pailgėję, o šalia manęs snaudė lokys. Neapsiklojęs rankšluosčiu. Jis tyliai knarkė. Prie upės buvo likusios tik kelios grupelės žmonių. Visi jie žvejojo.

Apklojusi rankšluosčiu mešką, nuėjau apversti žuvies. Šalia prieš tai lokio pagautos žuvies buvo atsiradusios dar dvi šviežiai pagautos žuvis.

– Gerai pasivaikščiojome, – pasakė lokys, priešais 305 kambario duris traukdamas iš krepšio raktą. – Laukiu nesulaukiu kitos progos šitaip pasivaikščioti...

Aš pritardama palinksėjau. Man padėkojus už džiovintą žuvį ir visa kita, lokys energingai pamosikavo ranka:

– Nėra už ką, menkniekis.

– Na, ką gi... – pasakiau rengdamasi eiti, bet lokys tarė:

– O klausyk...

Laukdama tolesnių žodžių, pakėliau į jį akis, bet lokys nerimastingai tylėjo. Iš tikrųjų didelis lokys. Tas didelis lokys, skleisdamas iš gerklės gilumų „ururu“ ar kokį kitą panašų garsą, atrodė drovus. Vartodamas žodžius, jis skambėjo visai kaip žmonės, bet šitaip jam išleidžiant kokį nors garsą arba juokiantis, jo balsas skambėjo kaip tikro lokio.

– Gal būtum maloni ir mane apkabintum? – paklausė jis. – Mano gimtinėje, atsisveikinant su artimais žmonėmis, įprasta apsikabinti. Žinoma, jei tau nemalonu, tai tiek to.

Aš sutikau apsikabinti.

Lokys, žengtelėjęs į priekį, plačiai išskėtė abi letenas, apglėbė jomis mano pečius ir pasitrynė skruostu į manąjį. Kvepėjo meška. Taip pat priglaudęs kitą skruostą, darkart stipriai apglėbė mano pečius. Lokio kūnas buvo šaltėsnis, negu maniau.

– Šiandien buvo tikrai smagu. Toks jausmas, lyg būčiau grįžęs namo iš tolimos kelionės. Linkiu, kad Meškų Dievas tave be paliovos laimintų. Be to, saulėje džiovinta žuvis nelabai ilgai laikosi, tad manau, būtų gerai, kad iki rytojaus ją suvalgytum.

Grįžau namo, išsikepiau žuvį, išsimaudžiau vonioje ir, prieš eidama gulti, šį tą užrašiau dienoraštyje. Pabandžiau įsivaizduoti, koks galėtų būti tas Meškų Dievas, bet neturėjau nė menkiausio supratimo. Nebloga diena.

Iš japonų kalbos vertė Emilija Pimpytė
Versta iš: 川上弘美, 神様. 東京: 中央出版社, 1998

Vyriausiasis redaktorius:

Gediminas Pulokas

Redakcijos kolegija:

Jurgita Ignotienė

Algirdas Kugevičius

Rasa Matulevičienė

Austėja Merkevičiūtė

Vytis Silius

Vytis Vidūnas

Kalbos redaktorius:

Petras Kimbrys

Dizainas:

Zigmantas Butautis

Viršelyje panaudota *Half Orc nuotrauka* iš *FreeImages.com*.

Maketavo:

Rėdas Peškaitis

Korektūros:

Aira Niauronytė

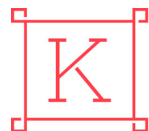
Redakcijos adresas:

Šv. Ignoto g. 5-264, Vilnius 01120

Tel.: 8 698 18116

El. p.: literaturosvertejai@gmail.com

Leidinį remia

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

